

The European Agricultural Fund for Rural Development:
Europe investing in rural areas

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

UDKAST

til

Det danske landdistriktsprogram 2014-2020

Version sendt til Europa-Kommissionens godkendelse
den 11. april 2014

CCI	2014DK06RDNP001
Programtype	Program for udvikling af landdistrikterne
Land	Danmark
Region	DK – Nationalt
Programperiode	2014 – 2020
Forvaltningsmyndighed	NaturErhvervstyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
Version	1
Version status	Udkast sendt til Europa-Kommissionens godkendelse
Senest ændret	11. april 2014 Redaktionelt bearbejdet maj 2014

Indholdsfortegnelse

1. TITLE OF THE RURAL DEVELOPMENT PROGRAMME.....	9
2. MEMBER STATE OR ADMINISTRATIVE REGION.....	9
2.1. Geographical area covered by the programme	9
2.2. Classification of the region	9
3. EX-ANTE EVALUATION	10
3.1. Description of the process, including timing of main events, intermediate reports, in relation to the key stages of RDP development.	10
3.2. Structured table containing the recommendations of the ex-ante evaluation and how they have been addressed.	10
3.3. Ex-ante Evaluation report	37
4. SWOT AND IDENTIFICATION OF NEEDS	38
4.1. SWOT	38
4.1.1. Comprehensive overall description of the current situation of the programming area, based on common and programme-specific context indicators and qualitative information	38
4.1.2. Strengths identified in the programming area.....	58
4.1.3. Weaknesses identified in the programming area	61
4.1.4. Opportunities identified in the programming area.....	63
4.1.5. Threats identified in the programming area.....	65
4.1.6. Common Context Indicators	68
4.2. Needs assessment.....	75
4.2.1. 01. Grøn omstilling og grønne job.....	77
4.2.2. 02. Fremme innovation i fødevarersektoren	78
4.2.3. 03. Styrke søgningen til erhvervsuddannelserne	79
4.2.4. 04. Produktivitetsudvikling og konkurrenceevne i fødevarersektoren.....	79
4.2.5. 05. Fremme af tilstrækkeligt kvalificerede landbrugeres adgang til landbrugssektoren og navnlig generationsfornyelsen	80
4.2.6. 06. Forbedring af primærproducenters konkurrenceevne ved at integrere dem bedre i landbrugsfødevarekæden vha. kvalitetsordninger	81
4.2.7. 07. Understøtte bedriftsrisikoforebyggelse og -styring	82
4.2.8. 08. Fremme omstilling til økologisk fødevarerproduktion	82
4.2.9. 09. Varierede landskaber, rig og klimarobust natur.....	83
4.2.10. 10. Rent vandmiljø.....	84
4.2.11. 11. Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden.....	85
4.2.12. 12. Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget	86
4.2.13. 13. Øget ressourceeffektivitet og udnyttelse af potentialet i bioøkonomien	87

4.2.14.	14. Fremme af diversificering, oprettelse og udvikling af små virksomheder samt jobskabelse.....	89
4.2.15.	15. Flere iværksættere og lokale arbejdspladser samt fremme af landdistrikternes rammevilkår.....	89
4.2.16.	16. Forbedring af adgangen til, brugen af og kvaliteten af informations- og kommunikationsteknologi i landdistrikter.....	90
5.	DESCRIPTION OF THE STRATEGY.....	91
5.1.	A justification of the needs selected to be addressed by the RDP, and the choice of objectives, priorities, focus areas and the target setting based on evidence from the SWOT and the needs assessment. Where relevant, a justification of thematic sub-programmes included in the programme. The justification shall in particular demonstrate the requirements referred to in Article 8(1)(c)(i) and (iv) of Regulation (EU) No 1305/2013.....	91
5.2.	The combination and justification of the rural development measures for each focus area including the justification of the financial allocations to the measures and the adequacy of the financial resources with the targets set as referred to in Article 8(1)(c)(ii) and (iii). The combination of measures included in the intervention logic shall be based on the evidence from the SWOT analysis and justification and prioritisation of needs under point 5.1.....	97
5.2.1.	P1: Fostering knowledge transfer and innovation in agriculture, forestry and rural areas.....	97
5.2.2.	P2: Enhancing farm viability and competitiveness of all types of agriculture in all regions and promoting innovative farm technologies and the sustainable management of forests.....	98
5.2.3.	P3: Promoting food chain organisation, including processing and marketing of agricultural products, animal welfare and risk management in agriculture.....	100
5.2.4.	P4: Restoring, preserving and enhancing ecosystems related to agriculture and forestry.....	100
5.2.5.	P5: Promoting resource efficiency and supporting the shift towards a low carbon and climate resilient economy in agriculture, food and forestry sectors.....	104
5.2.6.	P6: Promoting social inclusion, poverty reduction and economic development in rural areas ...	107
5.3.	A description of how the cross-cutting objectives will be addressed, including the specific requirements in Article 8(1)(c)(v).....	110
5.4.	Strategy summary table.....	114
5.5.	A description of the advisory capacity to ensure adequate advice and support for the regulatory requirements and for actions related to innovation to demonstrate the measures taken as required in Article 8(1)(c)(vi).....	117
6.	ASSESSMENT OF THE EX-ANTE CONDITIONALITIES.....	118
6.1.	Additional information.....	118
6.2.	Ex-ante conditionalities.....	119
7.	DESCRIPTION OF THE PERFORMANCE FRAMEWORK.....	136
7.1.	Indicators.....	136
7.1.1.	P2: Enhancing farm viability and competitiveness of all types of agriculture in all regions and promoting innovative farm technologies and the sustainable management of forests.....	137
7.1.2.	P4: Restoring, preserving and enhancing ecosystems related to agriculture and forestry.....	138
7.1.3.	P5: Promoting resource efficiency and supporting the shift towards a low carbon and climate resilient economy in agriculture, food and forestry sectors.....	139

7.1.4.	P6: Promoting social inclusion, poverty reduction and economic development in rural areas ...	141
7.2.	Reserve.....	143
8.	DESCRIPTION OF EACH OF THE MEASURES SELECTED	144
8.1.	Description of the general conditions applied to more than one measure including, when relevant, definition of rural area, baselines, cross-compliance, intended use of financial instruments, intended use of advances, common provisions for investments, etc.....	144
8.2.	Description by measure.....	151
8.2.1.	M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	151
8.2.2.	M04 - Investments in physical assets (art 17).....	162
8.2.3.	M05 - Restoring agricultural production potential damaged by natural disasters and catastrophic events and introduction of appropriate prevention actions (art 18).....	185
8.2.4.	M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20).....	190
8.2.5.	M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	192
8.2.6.	M10 - Agri-environment-climate (art 28).....	233
8.2.7.	M11 - Organic farming (art 29)	252
8.2.8.	M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30).....	269
8.2.9.	M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	282
8.2.10.	M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34).....	287
8.2.11.	M16 - Co-operation (art 35).....	298
8.2.12.	M19 - Support for LEADER local development (CLLD – community-led local development) (art 35 Regulation (EU) No 1303/2013)	310
9.	EVALUATION PLAN	346
9.1.	Objectives and purpose	346
9.2.	Governance and coordination	348
9.3.	Evaluation topics and activities.....	349
9.4.	Data and information	351
9.5.	Timeline	352
9.6.	Communication.....	353
9.7.	Resources	354
10.	FINANCING PLAN	355
10.1.	Annual EAFRD contributions in (€).....	355
10.2.	Single EAFRD contribution rate for all measures broken down by type of region as referred to in Article 59(3) of Regulation (EU) No 1305/2013.....	356
10.3.	Breakdown by measure and type of operation with different EAFRD contribution rate (in € total period 2014-2020).....	357
10.3.1.	M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	357
10.3.2.	M04 - Investments in physical assets (art 17).....	358
10.3.3.	M05 - Restoring agricultural production potential damaged by natural disasters and catastrophic events and introduction of appropriate prevention actions (art 18).....	359

10.3.4.	M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)	360
10.3.5.	M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	361
10.3.6.	M10 - Agri-environment-climate (art 28)	362
10.3.7.	M11 - Organic farming (art 29)	363
10.3.8.	M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	364
10.3.9.	M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	365
10.3.10.	M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)	366
10.3.11.	M16 - Co-operation (art 35)	367
10.3.12.	M19 - Support for LEADER local development (CLLD – community-led local development) (art 35 Regulation (EU) No 1303/2013)	368
10.3.13.	M20 - Technical assistance Member States (art 51-54)	369
11.	INDICATOR PLAN	370
11.1.	P1: Fostering knowledge transfer and innovation in agriculture, forestry and rural areas	370
11.1.1.	1A) Fostering innovation, cooperation, and the development of the knowledge base in rural areas	370
11.1.2.	1B) Strengthening the links between agriculture, food production and forestry and research and innovation, including for the purpose of improved environmental management and performance	371
11.1.3.	1C) Fostering lifelong learning and vocational training in the agricultural and forestry sectors	372
11.2.	P2: Enhancing farm viability and competitiveness of all types of agriculture in all regions and promoting innovative farm technologies and the sustainable management of forests	373
11.2.1.	2A) Improving the economic performance of all farms and facilitating farm restructuring and modernisation, notably with a view to increasing market participation and orientation as well as agricultural diversification	373
11.3.	P4: Restoring, preserving and enhancing ecosystems related to agriculture and forestry	374
11.3.1.	4A) Restoring, preserving and enhancing biodiversity, including in Natura 2000 areas, and in areas facing natural or other specific constraints and high nature value farming, as well as the state of European landscapes	374
11.3.2.	4B) Improving water management, including fertiliser and pesticide management	377
11.3.3.	4C) Preventing soil erosion and improving soil management	380
11.4.	P5: Promoting resource efficiency and supporting the shift towards a low carbon and climate resilient economy in agriculture, food and forestry sectors	383
11.4.1.	5B) Increasing efficiency in energy use in agriculture and food processing	383
11.4.2.	5C) Facilitating the supply and use of renewable sources of energy, of by products, wastes, residues and other non food raw material for the purposes of the bio-economy	384
11.4.3.	5D) Reducing green house gas and ammonia emissions from agriculture	385
11.4.4.	5E) Fostering carbon conservation and sequestration in agriculture and forestry	386
11.5.	P6: Promoting social inclusion, poverty reduction and economic development in rural areas	387
11.5.1.	6B) Fostering local development in rural areas	387

11.6. Overview of the planned output and planned expenditure by measure and by focus area (generated automatically).....	388
12. ADDITIONAL NATIONAL FINANCING	391
12.1. For measures and operations falling within the scope of Article 42 of the Treaty, a table on additional national financing per measure in accordance with Article 82 of Regulation (EU) No 1305/2013, including the amounts per measure and indication of compliance with the criteria under RD regulation.	391
13. ELEMENTS NEEDED FOR STATE AID ASSESMENT	392
13.1. For the measures and operations which fall outside the scope of Article 42 of the Treaty the table of aid schemes falling under Article 88(1) to be used for the implementation of the programmes, including the title of the aid scheme, as well as the EAFRD contribution, national cofinancing and additional national financing. Compatibility with state aid must be ensured over the entire life cycle of the programme.....	392
13.2. Detailed information	394
13.2.1. M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	394
13.2.2. M04 - Investments in physical assets (art 17).....	394
13.2.3. M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	394
13.2.4. M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34).....	395
13.2.5. M16 - Co-operation (art 35).....	395
13.2.6. M19 - Support for LEADER local development (CLLD – community-led local development) (art 35 Regulation (EU) No 1303/2013)	396
14. INFORMATION ON COMPLEMENTARITY	397
14.1. Description of means for the complementarity/coherence with:	397
14.1.1. Other Union instruments and, in particular with ESI funds and Pillar 1 and other instruments of the common agriculture policy	397
14.2. Where relevant, information on the complementarity with other Union financial instruments	399
15. PROGRAMME IMPLEMENTING ARRANGEMENTS	401
15.1. The designation by the Member State of all authorities referred to in Regulation (EU) No 1305/2013 Article 65(2) and a summary description of the management and control structure of the programme requested under Regulation (EU) No 1303/2013 Article 55(3)(i) and arrangements under Regulation (EU) No 1303/2013 Article 74(3).....	401
15.1.1. Authorities.....	401
15.1.2. Summary description of the management and control structure of the programme and arrangements for the independent examination of complaints	401
15.2. The envisaged composition of the Monitoring Committee	407
15.3. Provisions to ensure that the programme is publicised, including through the National Rural Network, making reference to the information and publicity strategy, which describes the information and publicity arrangements for the programme in more detail, referred to in Article 13 of this Regulation.....	410

- 15.4. Description of mechanisms of how to ensure coherence with regard to local development strategies implemented under LEADER, activities envisaged under the "Cooperation" measure referred to in Regulation (EU) No 1305/2013 Article 35, the "Basic services and village renewal in rural areas" measure referred to in Regulation (EU) No 1305/2013 Article 20, and other ESI funds 411
- 15.5. Description of actions to achieve a reduction of administrative burden for beneficiaries under Regulation (EU) No 1303/2013 Article 27(1) 412
- 15.6. Description of the use of technical assistance including activities related to the preparation, management, monitoring, evaluation, information and control of the programme and its implementation, as well as the activities concerning preceding or subsequent programming periods as referred to in Regulation (EU) No 1303/2013 Article 59(1) 413
- 16. LIST OF ACTIONS TO INVOLVE PARTNERS 415
- 17. NATIONAL RURAL NETWORK 447
- 17.1.1. The procedure and the timetable for establishing the National Rural Network (hereinafter NRN).....447
- 17.1.2. The planned organisation of the network, namely the way organisations and administrations involved in rural development, including the partners, as referred to in Article 54(1) of Regulation (EU) No 1305/2013 will be involved and how the networking activities will be facilitated 447
- 17.1.3. A summary description of the main categories of activity to be undertaken by the NRN in accordance with the objectives of the programme.....449
- 17.1.4. Resources available for establishing and operating the NRN.....450
- 18. EX-ANTE ASSESSMENT OF VERIFIABILITY, CONTROLLABILITY AND ERROR RISK ..452
- 18.1. Statement by the Managing Authority and the Paying Agency on the verifiability and controllability of the measures supported under the Rural Development Programme 452
- 18.2. Statement by the functionally independent body referred to in Article 62(2) of Regulation (EU) No 1305/2013 confirming the adequacy and accuracy of the calculations of standard costs, additional costs and income forgone.....454
- 19. TRANSITIONAL ARRANGEMENTS 455
- 19.1. Description of the transitional conditions by measure.....455
- 19.2. Indicative carry-over table 456
- 20. DOCUMENTS.....457

1. TITLE OF THE RURAL DEVELOPMENT PROGRAMME

Det danske landdistriktsprogram 2014-2020

2. MEMBER STATE OR ADMINISTRATIVE REGION

2.1. Geographical area covered by the programme

Geographical Area:

DK - National

Description:

Programmet dækker hele Danmarks areal svarende til 42.895 km².

2.2. Classification of the region

Description:

Danmark kategoriseres som en non-konvergens region.

3. EX-ANTE EVALUATION

3.1. Description of the process, including timing of main events, intermediate reports, in relation to the key stages of RDP development.

NaturErhvervstyrelsen har efter udbud valgt konsulentfirmaet COWI A/S som ekstern evaluator for programmet (LDP). Vedlagt ses ex ante rapporten (bilag 7) og en oversigt over rapportens anbefalinger og styrelsens reaktion herpå følger i afsnit 3.2. Ex ante evaluator har leveret en række input til programmeringsprocessen, herunder 11 møder med nøgleinteressenter november 2012-januar 2013, rådgivningsbidrag til SWOT og programmeringsproces 18. januar 2013, ex ante evaluering af første udkast til SWOT- og behovsanalyse 8. februar 2013, validering af udkast til SWOT og situationsanalyse 14. juni 2013, feedback til Naturerhvervsstyrelsen 26. august 2013 (Udkast til LDP af 8. juli 2013), foreløbigt udkast til ex ante evalueringsrapport 22. november 2013 (Udkast til LDP af 16. oktober 2013), udkast til ex ante evalueringsrapport 20. december 2013, endelig ex ante evalueringsrapport den 27. marts 2014 (udkast til LDP af 3. marts 2013), samt diverse ledsagende møder med NaturErhvervstyrelsen og interessenter.

3.2. Structured table containing the recommendations of the ex-ante evaluation and how they have been addressed.

3.2.1. *Anbefaling 01*

Category of recommendation: The SWOT analysis, needs assessment

Date:

Topic:

Description of the recommendation

Det anbefales at udbygge analysen af problemstillinger i forhold til ligestilling mellem mænd og kvinder og anti-diskrimination.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

NAER tager anbefalingen til efterretning. Ikke-diskrimination og tilgængelighed for personer med handicap er et generelt princip i det danske samfund, og der findes danske retsregler om forskelsbehandling og tilgængelighed, som projekterne under ESI-fondene skal overholde. En analyse heraf fremgår i øvrigt af Partnerskabsaftalen for alle fire ESI-fonde

3.2.2. *Anbefaling 02*

Category of recommendation: The SWOT analysis, needs assessment

Date:

Topic:

Description of the recommendation

Det anbefales at definere "innovation" i programmet.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Begrebet innovation ønskes ikke begrænset unødigt i programmet, idet det af hensyn til innovationen bør lades være åbent for en vis fortolkning. En yderligere begrænsning af innovationsområdet kan forekomme på bekendtgørelsesniveau

3.2.3. *Anbefaling 03*

Category of recommendation: The SWOT analysis, needs assessment

Date:

Topic:

Description of the recommendation

Det anbefales at angive en begrundelse for ikke at anvende tre af de fælles kontekstindikatorer.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

EU Kontekstindikator 9 (Poverty rate), 33 (Farming intensity) og 38 (Protected Forest) indgår ikke i swot analysen i programmet, idet den med indikatorerne anvendte statistiske tilgang ikke anvendes i Danmark.

Situationen på de tre relaterede områder beskrives ved brug af nationale indikatorer

3.2.4. *Anbefaling 04*

Category of recommendation: The SWOT analysis, needs assessment

Date:

Topic:

Description of the recommendation

Det anbefales at konsolidere SWOT gennem tydeliggørelse af systematik og konsistens mellem situationsbeskrivelse og opstilling under de fire kategorier samt opsamlende analyse inklusive behandling af tværgående elementer.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Swot teksten er revideret og et opsamlende analyseafsnit er indføjet

3.2.5. *Anbefaling 05*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Anbefalinger relateret til programmets relevans og sammenhæng

Description of the recommendation

Vi anbefaler at strategien i programmet tilføjes et nyt afsnit, hvor der gives en samlet beskrivelse af prioriteringen af målene i programmet og så vidt muligt indikation af ambitionsniveauet for hvert enkelt mål. Fordelingen af budgettet bør være tydeligt forbundet med indholdet i dette afsnit.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

I et afsnit om valg af behov og mål redegøres der for den valgte tilgang. Fordelingen af budgettet stemmer overens med tilgangen

3.2.6. *Anbefaling 06*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Anbefalinger relateret til programmets relevans og sammenhæng

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at der udarbejdes en mere detaljeret beskrivelse af hvordan man undgår overlap med indsatser til fremme af innovation og vækst i mindre virksomheder (prioritetsakse 1 og 2 i Regionalfondsprogrammet).

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Tages til efterretning. Beskrivelsen af komplementaritet mellem landdistriktsprogrammet og regionalfondsprogrammet er blevet opdateret ultimo marts 2014.

3.2.7. *Anbefaling 07*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Anbefalinger relateret til programmets relevans og sammenhæng

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at mulighederne for at udvælge særlige områder, hvor der vil blive koordineret med Regionalfondsprogrammet, beskrives yderligere. Både i forhold til vækst og innovation for virksomheder

inden for fødevareområdet, og i forhold til samspillet med videninstitutioner.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

NAER tager anbefalingen til efterretning. Der indgår en kort beskrivelse af mulig synergi mellem bl.a. landdistriktsprogrammet og regionalfondsprogrammet. Der vurderes ikke derudover at være behov for at udvælge særlige områder indenfor programmet, hvor der vil blive koordineret med regionalfondsprogrammet

3.2.8. *Anbefaling 08*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Anbefalinger relateret til programmets relevans og sammenhæng

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at der redegøres for hvordan det sikres, at der ikke støttes overlappende indsatser, og hvordan synergifordele sikres realiseret i forhold til LIFE-programmet.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Er efterkommet. I programmet indgår information om demarkation mellem arealordningerne samt overordnet beskrivelse af muligheder for at kombinere støtteordningerne. Der indgår endvidere beskrivelse af mulig synergi og komplementaritet mellem de forskellige programmer. Det vil blive overvejet at forfølge bedre synergier fremadrettet mellem LDP og LIFE+ projekter.

3.2.9. *Anbefaling 09*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Anbefalinger relateret til programmets relevans og sammenhæng

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at det præciseres hvilke bidrag programmet vil give til opfyldelsen af målsætningerne i den nationale strategi og de nationale planer. Afsnittet i programteksten (s. 240-243) er ikke ensartet bygget op for hver strategi eller plan, og der anvendes lidt upræcise formuleringer som ”det overvejes at fremme disse tiltag i det kommende program”, og ”landdistriktsprogrammet forventes at understøtte.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Afsnittet er opdateret, og sammenhængen mellem programmets foranstaltninger og nationale strategier og planer illustreres i bilag

3.2.10. *Anbefaling 10*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Anbefalinger relateret til programmets relevans og sammenhæng

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at det for hver foranstaltning konsekvent dokumenteres og forklares, hvordan foranstaltningen konkret bidrager til innovation, miljø-, natur- og klimahensyn.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Er efterkommet ved særskilt beskrivelse af, hvorledes de tværgående mål vi blive adresseret. Programmets indsats relateret til landbrug, skovbrug og fødevarerproduktion er tilrettelagt således, at de bidrager til at opfylde miljø-, natur-, klima- eller dyrevelfærdsmæssige målsætninger. Der er fastsat konkrete miljømål for

disse indsatser jf. tabel over interventionslogik. Miljøministeriet har bidraget med at definere effekter på natur-, miljø- og klimaområdet

3.2.11. *Anbefaling 11*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Anbefalinger relateret til programmets relevans og sammenhæng

Description of the recommendation

Vi anbefaler i forhold til målsætningen om øget økologisk produktion gennem et større økologisk areal, at det vurderes, om det samlede program giver tilstrækkelig stærk tilskyndelse til at omlægge til økologisk jordbrug.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Tages til efterretning. Der pågår p.t. et servicetjek af den samlede danske økologiindsats ifm. evaluering af Økologisk Handlingsplan 2020. Her ses på det samlede billede af tiltag, der vil kunne støtte bedst muligt op om regeringens målsætning om en fordobling. Indspil fra dette servicetjek af økologiindsatsen vil indgå i programmet for årene 2016-2020

3.2.12. *Anbefaling 12*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Anbefalinger relateret til programmets relevans og sammenhæng

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at der gennemføres et systematisk tjek i forhold til alle foranstaltninger, som har arealstøtte, for at sikre at der ikke er overlap i forhold til de endelige grønningsregler (når disse er fastlagt). Desuden kan det overvejes at gøre en yderligere indsats for at klargøre samspillet mellem de forskellige

foranstaltninger, som har arealstøtte indbyrdes og i forhold til den direkte støtte under søjle I.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Imødekommet. Grønne krav samt bestemmelserne om, at man skal undgå overlappende kompensation er nærmere beskrevet i kapitel 8.1. Herved sikres mod dobbeltstøtte. De relevante støttesatser er fastlagt med hensyntagen til, om de kombineres med den direkte støtte. I programmet beskrives endvidere, hvordan indbyrdes samspil mellem de forskellige foranstaltninger sikres

3.2.13. *Anbefaling 13*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: LEADER

Description of the recommendation

Vi anbefaler at styrke og præcisere generelle retningslinjer og vejledning af de lokale aktionsgrupper, for at sikre mulighed for kvalificeret vurdering af forretningsplaner, redskaber til udvælgelse af bedste projekter, fremme af tværgående samarbejde og erfaringsopsamling.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Vil blive efterkommet. Fælles retningslinjer for forretningsplaner og projektudvælgelse vil blive udarbejdet ved bekendtgørelse/vejledning. LAG'ernes sekretariatsbistand vil blive fagligt styrket gennem koordinatorklynger

3.2.14. *Anbefaling 14*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: LEADER

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at processen fra lokale partnerskaber til godkendt lokal aktionsgruppe og lokal udviklingsstrategi beskrives præcist. Herunder hvilke rammer der etableres for processen for at sikre, at der er åbenhed for nye aktører og at der bygges på tidligere erfaringer.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Beskrivelse heraf fremgår af det endelige programforslag. Processen vil bygge på tidligere erfaringer og åbenhed overfor nye aktører

3.2.15. *Anbefaling 15*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: LEADER

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at der tilføjes en beskrivelse af hvordan overvågning og evaluering af de programspecifikke indikatorer vedrørende LEADER vil blive sammenholdt med de andre CSF fonde, herunder Hav- og Fiskerifonden

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

En sammenholdning heraf vil blive foretaget som led i overvågningen og evalueringen af programmet

3.2.16. Anbefaling 16

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Landdistriktsnetværk

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at det uddybes, hvordan stakeholders, herunder relevante grupper i fødevaresektoren indgår i det nationale landdistriktsnetværk, dvs. deres konkrete rolle og involveringsomfang.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Er efterkommet. Det fremgår af beskrivelsen af organiseringen af netværksindsatsen.

3.2.17. Anbefaling 17

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Landdistriktsnetværk

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at der udarbejdes en uddybende beskrivelse i programmet af, hvordan det nationale landdistriktsnetværk vil bidrage til information, kapacitetsopbygning, udveksling af viden/erfaring, dataindsamling og spredning af god praksis i netværkets aktiviteter

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

En handlingsplan vil blive udarbejdet men vil ikke indgå i landdistriktprogrammet. Information om krav til handlingsplanen fremgår

3.2.18. *Anbefaling 18*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Omstilling til økologi i de offentlige køkkener (art. 14)

Description of the recommendation

Vi anbefaler at beskrivelsen af sammenhængen mellem at opkvalificere viden om økologi, og øget efterspørgsel og udvikling i den økologiske sektor uddybes og forbedres.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Tages til efterretning. Den øgede viden som økologiske producenter opnår om økologi vil øge deres efterspørgsel efter økologi, da det formodes at et øget vidensniveau om hvorfor økologiske produkter er dyrere giver et øget incitament til at købe økologisk

3.2.19. *Anbefaling 19*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Økologisk investeringsstøtte (art. 17)

Description of the recommendation

Økologisk investeringsstøtte (art. 17)

Vi anbefaler at målrette indsatsen til udvalgte områder, hvor der findes veldokumenterede nye teknologier som er forenelige med økologisk produktion. Og som både er effektive i forhold til at give væsentlig positiv effekt i forhold til klima, dyrevelfærd mm., og samtidig er effektive i forhold til at forbedre rentabiliteten for

den enkelte landmand

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Tages til efterretning. En teknologiliste til brug for ordningen vil blive opdateret før hver ansøgningsrunde. På denne liste fremgår hvilke teknologier, der kan søges tilskud til.

3.2.20. *Anbefaling 20*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Investeringer til fremme af bioøkonomi (art. 17) (hvilende)

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at målrette indsatsen til udvalgte områder, hvor der er veldokumenterede nye teknologier, som både er effektive i forhold til at give væsentligt positiv miljøeffekt og samtidig effektive i forhold til at forbedre rentabiliteten for den enkelte landmand.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Fødevareministeriet har nedsat et nationalt bioøkonomipanel der bl.a. skal komme med anbefalinger til hvordan landdistriktsprogrammet bedst muligt (både i forhold til miljø og rentabilitet for landmanden) understøtter udviklingen af bioøkonomi og biomasseproduktion i Danmark. Indsatsen for investeringer til fremme af bioøkonomi vil blive målrettet som følge af panelets anbefalinger

3.2.21. *Anbefaling 21*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Ikke produktionsfremmende investeringer for natur og miljø (art. 17)

Description of the recommendation

Vi anbefaler at præcisere indholdet af indsatsen på de udvalgte områder, og sikre faglig dokumentation for virkningen af aktiviteterne på natur, miljø og klima. Vi vurderer, at det vil være relevant at målrette indsatsen mod de tiltag, som giver de mest omkostningseffektive resultater i forhold til natur, miljø og klima.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Samspil og prioriteringskriterier er præciseret yderligere i det endelige programudkast. Støtte i medfør af de to artikler 17(1d) og 28 udbydes i samarbejde med Miljøministeriet i en kombineret, integreret projekt- og arealstøtteordning for støtte til både etablering og fastholdelse af vådområde, Natura 2000 status eller ekstensivering af landbrug på lavbundsjord

3.2.22. *Anbefaling 22*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Tilskud til investeringer inden for fødevarersektoren (art.17, LEADER)

Description of the recommendation

Vi anbefaler at der som hjælp til de lokale aktionsgrupper udformes generelle redskaber til vurdering af virksomheders levedygtighed f.eks. gennem vurdering af strategi og forretningsplaner.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Tages til efterretning. Fælles retningslinier for forretningsplaner vil blive udarbejdet ved bekendtgørelse/vejledning. LAG'ernes sekretariatsbistand vil blive fagligt styrket gennem

koordinatorklynger

3.2.23. *Anbefaling 23*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Genopretning af landbrugets produktionspotentiale (art. 18) (hvilende)

Description of the recommendation

Vi anbefaler at forberede et beredskab bestående af detaljerede støttemuligheder, og bestemmelser og krav, som kan aktiveres inden for kort tid, hvis det bliver aktuelt. Vi vurderer det afgørende at foranstaltningen kan aktiveres målrettet, hurtigt og administrativt enkelt, såfremt den skal leve op til sit formål.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Enig i behovet. Det vil indgå i de videre overvejelser for implementering af programmet

3.2.24. *Anbefaling 24*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Etablering af skov (art. 22)

Description of the recommendation

Vi anbefaler en mere klar prioritering og målretning af indsatsen mod udvalgte typer skov, som er særlig omkostningseffektiv i forhold til at opnå de ønskede resultater på natur, miljø og klima.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Tages til efterretning. I netop gennemført evaluering er det dokumenteret at foranstaltningen når de ønskede mål, både hvad angår natur, miljø og klima. Det er de danske myndigheders vurdering, at flatrate-modellen virker omkostningseffektivt med den flersidige målsætning.

3.2.25. *Anbefaling 25*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Støtte til genopretning af skader på private og offentlige skove (art. 24)(hvilende)

Description of the recommendation

Vi anbefaler en mere klar prioritering i forhold til de øvrige skovforanstaltninger for at sikre, at den samlede skovindsats er omkostningseffektiv i forhold til at opnå de ønskede resultater på natur, miljø og klima.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Tages til efterretning. Ordningen er en katastrofeordning, der kun skal aktiveres ved væsentlige stormskader på de danske skove. De skadede arealer er en mulig genvej for hurtigere omstilling til mere naturnære og miljø- og klimavenlige skove. Ordningen blev evalueret i 2012.

3.2.26. *Anbefaling 26*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Investeringer som forbedrer skovens tilpasningsevne og miljømæssige værdi (art. 25)

Description of the recommendation

Vi anbefaler en mere klar prioritering og målretning af indsatsen mod udvalgte typer investeringer i skov,

som er særlig omkostningseffektiv i forhold til at opnå de ønskede resultater på natur, miljø og klima.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Tages til efterretning. I foranstaltningen er der allerede indført udvælgelseskræterier for den miljømæssigt højeste nytteverdi

3.2.27. *Anbefaling 27*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Fastholdelse af vådområde-, Natura 2000- og lavbundsprojekter (art. 28)

Description of the recommendation

Vi anbefaler at præcisere samspillet til foranstaltningen ikke produktionsfremmende investeringer, herunder hvordan der sikres tilstrækkelig fremdrift og samspil mellem de forskellige projektfaser. Vi vurderer at det vil være relevant at målrette indsatsen mod de områder, hvor der kan opnås de mest omkostningseffektive resultater i forhold til natur, miljø og klima.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Er efterkommet. Samspil og prioriteringskræterier er præciseret yderligere i det endelige programudkast. Støtte i medfør af de to artikler 17(1d) og 28 udbydes i samarbejde med Miljøministeriet i en kombineret, integreret projekt- og arealstøtteordning for støtte til både etablering og fastholdelse af vådområde, Natura 2000 status eller ekstensivering af landbrug på lavbundsjord

3.2.28. *Anbefaling 28*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Pleje af natur og græsarealer (art. 28)

Description of the recommendation

Vi anbefaler at præcisere samspillet til øvrig arealbaseret støtte.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Samspil og kombinationsmuligheder er præciseret yderligere i det endelige programudkast

3.2.29. *Anbefaling 29*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Økologisk arealtilskud (art. 29)

Description of the recommendation

Vi anbefaler at præcisere samspillet til øvrig arealbaseret støtte. Specifikt i forhold til målsætningen om en væsentlig forøgelse af det økologiske areal vurderer vi, at det kan være nødvendigt at se nærmere på samspillet mellem alle foranstaltninger som har relation til økologi for at øge pålideligheden og effekten af denne foranstaltning. Med udgangspunkt i den nuværende beskrivelse af program og foranstaltninger vurderer vi, at det er meget usikkert om der vil ske en fordobling af det økologiske areal i løbet af programperioden.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Imødekommet. Det fremgår af landdistriktsprogrammet, at det ikke er muligt at kombinere økologisk arealtilskud på markniveau med andre foranstaltninger under miljø- og klimavenligt landbrug, men at det er muligt at kombinere tilskuddet med den direkte støtte under søjle I. Med de nye differentierede

tilskudsmuligheder og højere satser er det forventningen, at ordningen fremadrettet vil støtte endnu bedre op om både omlægning til og fastholdelse af økologiske arealer

3.2.30. *Anbefaling 30*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Betalinger for krav om obligatoriske randzoner (art. 30)

Description of the recommendation

Vi anbefaler at der iværksættes analyser mv. for at opnå bedre viden om de præcise effekter af randzonerne på biodiversitet og udledninger.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Fødevareministeriet har igangsat flere analysearbejder, der skal forbedre vidensniveauet for at kunne optimere effekterne, eks. ved en målrettet placering og ved et mere intelligent design og udnyttelse af randzoner.

3.2.31. *Anbefaling 31*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Tilskud til miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (art. 34)

Description of the recommendation

Vi anbefaler at præcisere beskrivelsen af samspillet til øvrige foranstaltninger, som påvirker vilkårene for skovdrift og afvejningen mellem skoves udnyttelse som produktiv ressource og bevaring af natur og biodiversitet.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Foranstaltningen er tilrettet til at sikre efterlevelse af habitatdirektiverne. Målet er at sikre udpegede naturtyper og levesteder for truede dyr.

3.2.32. *Anbefaling 32*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Omstilling til bioøkonomi/Samarbejde mellem aktører i forsyningskæden om bæredygtig produktion af biomasse til brug i fødevarer, energiproduktion og industriprocesser (art. 35)(hvilende)

Description of the recommendation

Vi anbefaler generel opstramning og præcisering af indholdet og mål for foranstaltningen. Det bør overvejes konsekvent at målrette indsatsen til udvalgte områder (geografisk og emnemæssigt), hvor der er særlige perspektiver i at etablere nye samarbejder som kan transformeres til konkrete resultater. Det kan overvejes at slå foranstaltningen sammen med samarbejdsprojekter for erhvervsudvikling.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Tages til efterretning. Fødevareministeriet har nedsat et nationalt bioøkonomipanel der bl.a. skal komme med anbefalinger til hvordan landdistriktsprogrammet bedst muligt understøtter udviklingen af bioøkonomi og biomasseproduktion i Danmark. Indsatsen for omstilling til bioøkonomi vil blive målrettet som følge af panelets anbefalinger

3.2.33. *Anbefaling 33*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Samarbejdsprojekter for erhvervsudvikling (art. 35)

Description of the recommendation

Vi anbefaler at opstille kriterier for udvælgelsen af projekter, som sikrer udvælgelse af de projekter, som med størst sandsynlighed vil bidrage til de opstillede mål. Det kan overvejes at slå foranstaltningen sammen med foranstaltningen omstilling til bioøkonomi.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Tages til efterretning. Styrelsen vil udvikle et pointsystem, der skal bruges til at prioritere ansøgningerne. På denne led sikres at de bedste projekter udvælges. Foranstaltningen vil også blive anvendt under LEADER-indsatsen, hvor lokale aktionsgrupper prioriterer mellem projektansøgninger.

3.2.34. *Anbefaling 34*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Anbefalinger til måling af fremdrift og programmets resultater

Description of the recommendation

Når man sammenligner programmets samlede specifikke mål med de 31 anvendte indikatorer anbefaler vi, at NAER overveje at opstille indikatorer og mål for følgende vigtige mål, som i det nuværende programudkast ikke indgår blandt indikatorerne: "bedre dyrevelfærd", "øget fødevarer sikkerhed", "fragmentering af natur" og "naturkvalitet".

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Overvejelser herom vil indgå i det videre arbejde. Mht. fragmentering af natur kan et bud på en indikator være antal og størrelse af de udpegede § 3 arealer i Danmark. Mht. naturkvalitet kan en indikator være udviklingen i scorerne i det HNV kort, som danner grundlag for overvågning i programmet, og som opdateres årligt.

3.2.35. *Anbefaling 35*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Anbefalinger til måling af fremdrift og programmets resultater

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at såfremt NAER har foretaget en analyse af databehovene, så bør dette fremgå af programmet, da det kan være med til at styrke begrundelse for valg af systemer, procedurer, dataindhentningsmekanismer, afrapporteringsmetoder m.v. samt vise, at disse valg matcher behov for- og tilgængelighed af data. Hvis en sådanne analyse ikke er gennemført anbefales det, at analysen gennemføres, således at risikoen for udfordringer i programperioden relateret til dataindsamling mindskes og det samtidig sikres, at monitoringsystemet på bedst mulig vis opsamler relevant data til måling af resultatopnåelse samt til læring for fremtidige projekter og programmer.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

NaturErhvervstyrelsen er meget opmærksom på behovet for afrapportering. Dette vil indgå i det videre arbejde med implementering af programmet. I Kommissionens Ekspertkomité for monitorering og evaluering har der i flere år været drøftelser af indikatorer og hvad, der skal kunne afrapporteres i den nye programperiode. De berørte kontorer er opmærksomme herpå, på problemerne med at tilvejebringe data og få tilpasset ansøgningsmaterialet, så oplysningerne indhentes. Et udviklingsarbejde er i gang med henblik på bedre datafangst i sagsbehandlingssystemet og bedre estimater på økonomiske og miljømæssige effekter af indsatserne.

3.2.36. *Anbefaling 36*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Anbefalinger til måling af fremdrift og programmets resultater

Description of the recommendation

I forlængelse af anbefalinger i midtvejsevalueringen af programmet for sidste programperiode er der behov for forbedringer af det eksisterende datasystem, så der sikres nem dataindsamling, struktureret dataopbevaring og lettilgængelig og systematisk dataudtræk til Excel i forbindelse med f.eks. dataanalyse, evalueringer og afrapporteringer (bl.a. den årlige statusrapport som NAER udarbejder i samarbejde med Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter og Naturstyrelsen). For at sikre bedst mulig styring af projekter og aktiviteter under programmet er det væsentligt med mulighed for hurtige løbende udtræk af opdateret information fra et fælles system.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Tages til efterretning. Midtvejsevalueringen af LDP påpegede, at dataudtræk ikke fungerede optimalt. Det var styrelsen allerede opmærksom på, idet det beroede på selve den måde data var struktureret på i den bagvedliggende database og væsentligst, at det ikke stod til at lave om i den daværende periode. En smidigere og mere hensigtsmæssigt opbygning af strukturen i databasen for BTAS sagsbehandlingssystemet vil forsøges løst ved overgangen til det næste CAP- IT-system. Data fra MBBL og Naturstyrelsen (bortset fra Skov) indgår allerede er i det fælles system.

3.2.37. *Anbefaling 37*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Anbefalinger til måling af fremdrift og programmets resultater

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at NAER i afsnittet om 'Data og Information' og 'Tidslinje' tydeliggør relevant information og datakilder og i de tilfælde, hvor disse er beskrevet andet steds i programmet, laver en tydelig henvisning hertil. Herigennem sikres overskuelighed samt en tydeliggørelse af, at NAER har overblik over databehov og -kilder, og er opmærksom på væsentligheden heraf.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Tages til efterretning. Data fra ansøgningerne føres over i tre fagsystemer, BTAS (Projekttilskud), MVJ-

TAS (arealtilskud) og TVØM (Ø-støtte). Beskrivelsen af fagsystemerne er opdateret i afsnittet om data og information.

3.2.38. *Anbefaling 38*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Anbefalinger til måling af fremdrift og programmets resultater

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at det uddybes, hvordan, i hvilken form, hvor ofte og af hvem, der kan genereres rapporter, der opsummerer oplysningerne fra samtlige ansøgere, for at tydeliggøre brugbarheden af disse oplysninger under og efter programperioden.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Tages til efterretning. Enig i behovet for løbende rapportering. Data genereres på nuværende tidspunkt i separate sagsbehandlingssystemer for enten areal- eller projektordninger- men ikke som ét samlet udtræk. Alle økonomiske data, såsom udgifter til tilsagnsgivningen, udbetalinger, investeringsvolumen og andre oplysninger, der også er indikatorer i programmet, ligger centralt i økonomisystemet TUS.

3.2.39. *Anbefaling 39*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Anbefalinger til måling af fremdrift og programmets resultater

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at der trækkes data fra ansøgningerne så tidligt i programperioden som muligt, således disse data kan understøtte en tidlig overvågningsindsats af programgennemførelsen.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Imødekommes. Et udviklingsarbejde er i gang med henblik på bedre datafangst fra ansøgningskemaerne

3.2.40. *Anbefaling 40*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Anbefalinger til måling af fremdrift og programmets resultater

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at NAER beskriver hvordan myndigheder, udbetalingsorganet og LAGer har været involveret i etableringen af systemet, og om – og i så fald hvordan - der er foretaget en udvikling af disse og andre støttemodtageres kapacitet med henblik på at kunne gøre brug af monitoringsystemet. Samtidig vil vi gerne påpege vigtigheden af, at NAER sikrer, at alle aktører, som forventes, at enten skulle registrere data i systemet eller levere data til registrering får en tilstrækkelig indføring i systemet og tilhørende databehov. Formålet er at sikre at fejlregistreringer minimeres så vidt muligt og at krav til dataindregistrering matcher aktørernes muligheder for dataindsamling.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Enig i behovet. Imødekommes i det videre arbejde med implementeringen. Andre relevante myndigheder involveres ved udviklingen af monitoringsystemet, herunder Naturstyrelsen og Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. Styrelsen anvender et BTAS-sagsbehandlingssystem, dog ikke for skovordningerne, som administreres af Naturstyrelsen. Det er ikke relevant for støttemodtager at gøre brug af selve monitoringsystemet – men de sagsbehandlere, der bruger systemet, registrerer ud fra ansøgningsmaterialet forventede effekter og har fokus på vigtigheden af korrekt udfyldelse. Der lægges vægt på betydningen af korrekt og fyldestgørende dataindsamling og indtastning.

3.2.41. *Anbefaling 41*

Category of recommendation: Other

Date:

Topic: Anbefalinger til måling af fremdrift og programmets resultater

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at evalueringsplanen konsolideres og udbygges, herunder inddrager input fra fokusgruppemødet d. 19. november 2013.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Imødekommes. En af anbefalingerne fra fokusgruppemødet var, at der er behov for at se mere på de kvalitative indikatorer for programmets effekt frem for blot de kvantitative indikatorer. Styrelsen har noteret sig bemærkningerne og vil i løbet af programperioden forsøge at inddrage det aspekt mere. Et andet input fra fokusgruppemødet var, at der skulle større fokus på sagsbehandlingstiderne for ansøgninger og udbetalingsanmodninger af hensyn til at sikre fremdriften i programmet. Det kan hertil bemærkes, at styrelsen er godt undervejs med at etablere et ledelsesinformationssystem, der på månedsbasis vil overvåge blandt andet sagsbehandlingstiderne for såvel tilsagn som udbetalinger. En tredje anbefaling var at indføre elektronisk ansøgningsprocedure på alle projektordningerne. Styrelsen vil i den kommende periode arbejde for at implementere dette

3.2.42. *Anbefaling 42*

Category of recommendation: Programme implementing arrangements

Date:

Topic: Anbefalinger relateret til gennemførelse af landdistriktsprogrammet

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at der redegøres mere detaljeret for hver af de tre myndigheders konkrete opgaver, samt ansvarsfordeling og organisering af samarbejdet og informationsudveksling mellem de tre myndigheder.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Tages til efterretning. Der redegøres kort herfor i et afsnit om programimplementering

3.2.43. *Anbefaling 43*

Category of recommendation: Programme implementing arrangements

Date:

Topic: Anbefalinger relateret til gennemførelse af landdistriktsprogrammet

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at der på foranstaltningsniveau etableres en løbende overvågning af fremdriften, herunder, administrative udfordringer, interesse for foranstaltningen, kvaliteten af projekter og tempo i gennemførelsen af projekter, med henblik på at kunne foretage hurtige justeringer, hvis det er nødvendigt for at sikre de ønskede outputs og resultater. Det bør overvejes at gøre status hvert halve år i starten af programperioden for at være sikker på at gennemførelsen holdes på sporet.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Enig i behovet. Anbefalingen vil blive taget med i de videre overvejelser om tilrettelæggelsen af programindsatsen

3.2.44. *Anbefaling 44*

Category of recommendation: Programme implementing arrangements

Date:

Topic: Anbefalinger relateret til gennemførelse af landdistriktsprogrammet

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at der udarbejdes et indikativ budget for anvendelsen af teknisk bistand, samt opgørelse af den forventede dimensionering af de menneskelige og administrative ressourcer, som vil blive anvendt i programgennemførelsen. Budget og opgørelse kan opstilles på hovedindsatsområder som f.eks. sagsbehandling, kontrol, kommunikation, rådgivning og netværksaktiviteter. Budget og dimensionering bør sammenholdes med en vurdering af de forventede behov.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Budget for anvendelsen af teknisk bistand og anvendelsen af administrative ressourcer ved implementeringen udarbejdes men indføres ikke i programteksten

3.2.45. *Anbefaling 45*

Category of recommendation: Programme implementing arrangements

Date:

Topic: Anbefalinger relateret til gennemførelse af landdistriktsprogrammet

Description of the recommendation

Vi anbefaler, at der redegøres for tidsplanen for gennemførelsen af handlingsplanen med henblik på at reducere administrative byrder.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

En indikativ tidsplan er udarbejdet for arbejdet. Denne indføres dog ikke i programmet

3.2.46. *Anbefaling 46*

Category of recommendation: Programme implementing arrangements

Date:

Topic: Anbefalinger relevante for de horisontale temaer

Description of the recommendation

Vi anbefaler at tydeliggøre baggrunden for, at der ikke er behov for en særlig indsats i forhold til ligestilling og ikke-diskrimination i det danske landdistriktsprogram.

How recommendation has been addressed or justification as to why not taken into account

Tages til efterretning. Ligestilling og ikke-diskrimination er et generelt princip i det danske samfund, og der findes danske retsregler om forskelsbehandling, som projekterne under ESI-fondene skal overholde. Det er imidlertid valgt at prioritere programindsatsen efter andre behov som grøn omstilling og grønne jobs, flere iværksættere og lokale arbejdspladser i landdistrikterne. Det forventes at programindsatsen herfor vil bidrage til at forfølge målsætningerne om ligestilling og ikke-diskrimination

3.3. Ex-ante Evaluation report

Medsendt som bilag 7.

4. SWOT AND IDENTIFICATION OF NEEDS

4.1. SWOT

4.1.1. Comprehensive overall description of the current situation of the programming area, based on common and programme-specific context indicators and qualitative information

Beskrivelsen i dette afsnit suppleres af yderligere beskrivelser i bilag 3, Europa-Kommissionens fælles kontekstindikatorer baseret på Eurostat typologi (Fælles kontekstindikatorer, afsnit 4.1.6) samt en oversigt over supplerende nationale kontekstindikatorer anvendt i teksten i bilag 1.

Socio-økonomisk udvikling og udvikling i landdistrikterne

I dette afsnit belyses situationen for de danske landsdele ud fra en række socio-økonomiske indikatorer. I analysen benyttes primært Eurostats landdistriktstypologi[1]. Typologien inddeler Danmarks landsdele (NUTS 3) i tre kategorier: byområder (predominantly urban areas), mellemområder (intermediate areas) og landdistriktsområder (rural areas). Medmindre andet er angivet, er kilden til data Eurostat og Europa-Kommissionens database over ”common context indicators”.

Eurostats typologi vil som følge af den valgte geografiske enhed, som er landsdele, skære alle lokalområder i en given landsdel over én kam. I bilag 3 præsenteres derfor supplerende nationale data vedrørende befolkning, uddannelse og beskæftigelse i landdistrikterne fra regeringens årlige regional- og landdistriktspolitiske redegørelse. Redegørelsen indeholder en nyudviklet typologi, der nuancerer billedet af udviklingen i de danske landdistrikter ved at aggregere fra sogneniveau (LAU2) fremfor landsdelsniveau (NUTS3). De nationale data skal ses som et supplement til Europa-Kommissionens fælles kontekstindikatorer og bygger bro til den i landdistriktsprogrammet anvendte definition af begrebet landdistrikter (afsnit 8.1) og udpeging af LAG-områder (se afsnit 8.2.11).

Demografi (indikator 1, 2, 3 og 4)

Danmark havde pr. 1. januar 2012 5.573.894 indbyggere fordelt på 42.895 km². I figur 1 vises hhv. befolkningsandele og arealandele for de tre typer landsdele.

Som det fremgår af figur 1, udgør befolkningen i landdistriktsområder godt 29 pct. af befolkningen, mens arealet udgør godt 51 pct. af Danmarks samlede areal. I byområderne er det modsat, da de dækker godt 1,2 pct. af landets areal, men har knap 22 pct. af indbyggerne. I mellemområderne bor knap 49 pct. af befolkningen på godt 47 pct. af landets areal. Som areal- og befolkningsfordelingen også viser, er landdistriktsområderne væsentligt tyndere befolket end landet som helhed. I landdistriktsområderne boede der i 2011 godt 74 personer pr. km², mens befolkningstætheden for hele landet var på knap 130 personer pr. km². Figur 2 viser aldersfordelingen i hhv. landdistriktsområder og landet som helhed.

Som det fremgår af figur 2, er der i landdistriktsområderne en større andel af ældre indbyggere. I landdistriktsområderne er knap 64 pct. af befolkningen i den erhvervsdygtige alder, mens det er knap 65 pct. i hele landet. Ligeledes er andelen af ældre borgere, 65+ år, knap 2 procentpoint større i landdistriktsområderne, og samtidig er andelen af unge og børn lavere i landdistriktsområder. Aldersstrukturen giver et fingerpeg om, hvordan situationen vil tage sig ud i fremtiden. Med færre børn og unge, færre i den erhvervsdygtige alder og flere ældre står landdistriktsområderne overfor en endnu større udfordring end Danmark som helhed.

Beskæftigelse og ledighed (indikator 5 og 7)

Tabel 1 viser beskæftigelsesfrekvensen samt ledighed og ungdomsledighed.

Landdistriktslandsdele har i Danmark en relativ lav ledighed med 6,5 pct. mod 7,5 pct. for hele landet. Samtidig er beskæftigelsesfrekvensen for de 15-64-årige på stort set samme niveau som for hele landet. For landet som helhed er beskæftigelsesfrekvensen for aldersgruppen 20-64 årige på godt 75 pct., hvilket er over EU 2020-målet på 75 pct. Beskæftigelsesfrekvensen for kvinder er noget lavere, godt 72 pct. mod knap 79 pct. for mænd.

Økonomi og beskæftigelsesstruktur (Indikator 6, 8, 9, 10, 11, 12)

I Danmark var bruttoværditilvæksten i 2012 på EUR 210.584 mio. kr. Figur 3 viser, hvor stor en andel af denne vækst hhv. den primære, sekundære og tertiære sektor stod for, og figur 4 viser, hvor stor en andel af væksten hhv. landdistriktsområder, mellemområder og byområder stod for.

Som det fremgår af figur 3, stod de primære erhverv for 1,4 pct. af bruttotilvæksten i Danmark. Klart den største andel stod de tertiære erhverv for med godt 77 pct., mens de sekundære erhverv stod for 21,5 pct.

Fordelt på typer af landsdele fremgår det af figur 4, at mellemområderne står for den største del af bruttotilvæksten. Til gengæld står byområderne for en andel, der er væsentligt større end deres andel af befolkningen (jf. figur 1), mens andelen for både landdistrikts- og mellemområder er lavere.

Ser man på beskæftigelsesstrukturen tegner der sig et lignende billede jf. figur 5 og figur 6.

Beskæftigelsesstrukturen ligner til forveksling fordelingen af bruttoværditilvæksten. Det er værd at bemærke, at den primære sektor har en væsentlig større andel af de beskæftigede (2,6 pct.), end hvad deres andel af bruttoværditilvæksten afspejler.

Som det fremgår af figur 6, står byområderne for en relativt stor andel af de beskæftigede set i forhold til indbyggertal, mens både mellemområder og landdistriktsområder har en mindre andel.

Samtidig med at landdistriktsområderne står for en relativt mindre andel af beskæftigelsen, er produktiviteten ligeledes lavere i disse områder.

Som det fremgår af figur 8, er arbejdsproduktiviteten i landdistriktsområderne knap 20 pct. lavere end i byområderne. Samtidig er BNP pr. indbygger med indeksværdi 104,2 (EU-27 = 100) i landdistriktsområderne ligeledes lavere end landsgennemsnittet på 125,0 - nærmere bestemt knap 17 pct. lavere.

Turisme

Turismeerhvervet har i mange tilfælde stor betydning for landdistrikterne. Udviklingen i antallet af sengepladser er et tal, man kan bruge til at vurdere udviklingen i turisterhvervet. I tabel 2 ses antallet af sengepladser i de danske regioner i 2001 og 2011.

Antallet af sengepladser er totalt set steget. Foruden Region Hovedstaden har Region Syddanmark og Region Sjælland haft en pæn fremgang. Derimod har både Region Midtjylland og Region Nordjylland

oplevet en tilbagegang i antallet af sengepladser i løbet af perioden. Ændringen i Region Nordjylland er dog så lille, at det ikke vurderes en ændring med reel betydning.

Fordelingen af sengepladser mellem landdistriktsområder, mellemområder og byområder som defineret ved fælles kontekstindikator 30, ses af figur 9.

Bredbånd

Kvaliteten af den digitale infrastruktur er afgørende for virksomheder i landdistrikterne og har stor betydning for bosætning og levevilkår. Erhvervsstyrelsen estimerer hvert år bredbåndsdækningen i Danmark[2]. Af figur 10 ses dækningsgraden på 10 Mbit/s download opgjort på postnumre.

Medio 2013 havde omkring 96 pct. af de danske husstande og virksomheder adgang til en bredbåndsforbindelse på 10 Mbit/s download. En forbindelse på 2 Mbit/s var medio 2013 tilgængelig for 99,9 pct. af danske husstande og virksomheder.

Danmark har i en international sammenligning en høj bredbåndsudbredelse. Danmark er i top tre i OECD målt på antallet af bredbåndsforbindelser pr. 100 indbyggere på tværs af alle hastigheder.

Regeringens målsætning er, at alle husstande og virksomheder skal kunne få adgang til en bredbåndsforbindelse med en hastighed på mindst 100 Mbit/s download og 30 Mbit/s upload senest i 2020. Medio 2013 havde 70 pct. af danske husstande og virksomheder adgang til 100 Mbit/s download og 58 pct. havde adgang til 30 Mbit/s upload.

Der er regionale og lokale forskelle i bredbåndsdækningen, og der er fortsat områder, hvor det ikke er muligt at få den bredbåndshastighed, man ønsker, til en rimelig pris. I store dele af Sydjylland og Midtjylland havde over 80 pct. af alle husstande og virksomheder ,medio 2013 adgang til 100 Mbit/s forbindelser, hvorimod Nordfyn, området øst for Randers, syd for Køge, Bornholm og en række mindre øer havde en meget begrænset adgang. Det er kun godt 1 pct. af husstande og virksomheder, der i dag har tegnet abonnement på en forbindelse på 100 Mbit/s download på trods af, at 70 pct. af husstandene og virksomhederne har adgang til 100 Mbit/s download.

Strukturudvikling og økonomi i jordbrug og fødevarerhverv

Danmark præges i udpræget grad af landbruget. Danmarks samlede areal er 42.895 km² (kontekstindikator 3), hvoraf 66 pct.[3] i 2011 blev anvendt som landbrugsareal, 14,1 pct.[4] var skov, 9,5 pct. var sø, vandløb samt halvkulturarealer som eng, strandeng, hede, overdrev og mose, og de resterende 10 pct. var infrastruktur/by (Danmarks Statistik). Af de 66 pct., der anvendes som landbrugsarealer, er 92 pct. i omdrift, mens det resterende areal primært er udlagt som permanente græsarealer eller eng, herunder 3 pct. som ekstensivt drevne græsarealer (kilde DST og kontekstindikator 18, 31 og 33). En stor del af halvkulturarealerne er afhængige af kontinuerlig ekstensiv landbrugsdrift i form af græsning og slæt, også kaldet naturpleje.

Landbrugets andel af landarealet har været faldende i en årrække med et fald siden 1990 på i gennemsnit 0,4 pct. om året, primært som følge af, at arealer er overgået til natur, skov, infrastruktur og by. Det samlede dyrkede areal er fra 2006 til 2012 faldet med 2,5 pct. til 2,639 mio. ha UAA (indikator 18). Udbyttet af arealerne i omdrift har de seneste år ligget på omkring 8-10 mio. tons korn. Hertil kommer dyrkning af ikke

ubetydelige mængder af majs, raps og rodfrugter.

Af den samlede bruttoværditilvækst i Danmark i 2012 på 210.584 mio. EUR udgjorde den primære sektor 1,4 pct. og den sekundære sektor 21,5 pct. (EU kontekstindikator 10). Fødevarerhvervene (landbrug, gartneri, forsynings- og forarbejdningssektoren) og skovbruget udgjorde i 2011 tilsammen 3 pct. af den samlede bruttoværditilvækst (kilde DST).

Af det samlede antal beskæftigede i Danmark på 2,795 mio. personer udgjorde primær- og sekundærerhvervene henholdsvis 2,6 og 18,1 pct. i 2012 (EU kontekstindikator 11). Antallet af beskæftigede i landbruget er halveret de sidste 20 år fra ca. 120.000 til 63.700 i 2012 (EU kontekstindikator 13) og udgør dermed i 2012 2,4 pct. af samtlige beskæftigede, jf. figur 11. Den samlede beskæftigelse på landbrugsbedrifterne udgjorde i 2010 50.760 årsværk (indikator 22), heraf 42.100 bedriftsbestyrere.

Samlet er antallet af beskæftigede i fødevarerhvervet faldet fra ca. 146.000 i 2005 til 134.000 i 2011 (DST). Dette svarer til 4 pct. af den samlede danske beskæftigelse i 2011.

Den primære landbrugsproduktion medfører beskæftigelse i forsynings- og forarbejdningsindustrien (slagterier, mejerier, stivelses- og sukkerfabrikker mv.) på hhv. ca. 49.000 og 29.000 personer. Forholdet mellem beskæftigelsen i det primære landbrug og den afledte beskæftigelse, som landbruget skaber, er steget fra 1,2 i 2005 til 1,4 i 2011. Det vil sige, at én beskæftiget i landbruget skaber 1,4 beskæftigede i den afledte produktion. Det er særligt den animalske produktion, der skaber den afledte beskæftigelse (NLK, 2012). Beskæftigelsen i landbrug- og fødevarerhvervene har stor betydning for beskæftigelsen i landdistrikterne, hvor disse erhverv udgør hhv. 9 og 13 pct. i yder- og landkommuner (NLK, 2012).

Strukturen i landbruget

Produktionen i dansk landbrug er koncentreret på stadig færre og større bedrifter som følge af strukturudviklingen, som det fremgår af tabel 6 (kontekstindikator 17), og den gennemsnitlige alder for bedriftsbestyrere og ejere af heltidslandbrug er stigende (kontekstindikator 23 og tabel 7). Disse tendenser uddybes nærmere i bilag 3.

Produktionen i landbruget

Antallet af kvæg og svin i Danmark har været nogenlunde konstant fra 2006 til 2011 på godt 1,5 mio. kvæg og 13 mio. svin (DST). Produktionen af okse- og kalvekød lå i 2011 på 203 mio. kg og af svinekød på 2.008 mio. kg. Det samlede antal malkekvæg i Danmark er på omkring 575.000 og den totale mælkeproduktion lå i 2011 på 4.880 mio. kg mælk. Mælkeproduktionen har i en årrække ligget stabilt pga. EU's kvotesystem. På bedrifter med malkekvæg er gennemsnitsbestanden af malkekøer steget fra 36 stk. i 1990 til 134 stk. i 2011. Bedrifter med over 100 malkekøer udgør i dag over halvdelen af malkekvægbrugene og tegner sig for 84 pct. af malkekøerne. Antallet af bedrifter med under 100 malkekøer er halveret siden 2005 (DST, 2012)

Der er en tendens til, at de største svinebrug bliver endnu større, og det reelle vækstlag ligger hos bedrifter med mindst 500 søer (DST, 2012). I 2011 tegnede de 811 bedrifter med mindst 5.000 svin sig for næsten halvdelen af svinebestanden. På svinebedrifterne er den gennemsnitlige bestand steget fra 318 stk. i 1990 til 2.599 stk. i 2011. Siden år 2000 er den økonomiske vækst flyttet til bedrifter med mindst 2.000 svin, og det er primært bedrifter med en svinebestand på mindst 5.000 svin, der udvider produktionen. En årsso producerede i 2011 i gennemsnit 29,1 smågrise.

Produktionen af minkskind var omkring 15 mio. stk. i 2011. (DST, 2012, L&F 2012). Det samlede antal husdyrenheder i dansk landbrug var i 2010 4,9 mio. (indikator 21).

Økologisk landbrug

Den almindelige strukturudvikling påvirker også økologiske bedrifter. Den danske økologisektor hører relativt set til blandt de større i Europa. De økologiske bedrifter udgør ca. 6,2 pct. af alle danske jordbrug. Jævnfør fælles kontekstindikator nr. 19 udgjorde arealet med økologisk landbrugsdrift 150.940 ha i 2010 svarende til 6,6 pct. af det dyrkede areal. I henhold til *Statistik over økologiske jordbrugsbedrifter - Autorisation & Produktion* (Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, juni 2012) var der i år 2011 177.838 ha økologisk produktionsareal, hvilket er inklusive arealer under omlægning og areal, hvor omlægningen endnu ikke var begyndt.

Antallet af økologiske bedrifter er fra 2001 til 2011 faldet med 25 pct. til 2.670, mens arealet under økologisk drift i samme periode er steget med 2,5 pct. fra 173.497 ha i 2001. Dette dækker dog over en udvikling med et lavpunkt i 2006, hvor arealet var på 144.303 ha. Gennemsnitstørrelsen for en økologisk bedrift var på 68,4 ha i 2011. Andelen af bedrifter på under 5 ha er større blandt økologiske bedrifter end for konventionelle landbrugsbedrifter (DST, 2012).

Landbrugets økonomi og eksport

I en årrække har dansk landbrug været under betydeligt økonomisk pres. Indtjeningsevnen i landbruget er generelt faldet i det seneste årti, produktiviteten er stagnerende og konkurrenceevnen under pres. De årlige afskrivninger i landbrugserhvervet har i en årrække oversteget investeringerne (se tabel 8), og erhvervets gæld er steget markant (se tabel 9). Dansk landbrugs udviklingsmuligheder afhænger i høj grad af konkurrencen på de internationale landbrugsmarkeder. Forventningen er, at den globale efterspørgsel fortsat vil indebære gode muligheder for eksporten af danske fødevarer. En nærmere analyse af landbrugets økonomi fremgår af bilag 3.

Skovbrug

Af det samlede skovareal i Danmark på 608.078 ha[5] er 72 pct. omfattet af fredskovspligt. 70,1 pct. af skovarealet ejes af private, 3,7 pct. ejes af fonde og stiftelser, 19,2 pct. er statsejet skov og 4,4 pct. har andre offentlige ejere, jf. tabel 11. Af det samlede skovareal var det i forbindelse med undersøgelsen ikke muligt at fastslå en ejer på 2,5 pct. af skovarealet.

Den gennemsnitlige årlige hugst af salgbar vedmasse i perioden 2003 til 2011 var 2,4 mio. m³ træ, hvoraf ca. 2/3 var nåletræ, mens resten var løvtræ. Skovbrugets samlede produktionsværdi har været stigende i 2003-2011 og udgjorde i 2011 lidt under 1 mia. kr. Stigningen kan i hovedsagen tilskrives en stigende produktionsværdi for brændselsflis, gavntre i andet løvtræ og en noget svagere stigning af produktionsværdien for gavntre i nåletræ[6]. Der er en klar tendens til, at en mindre andel af vedmassen bliver solgt som gavntre og en større andel afsættes som træ til brænde herunder brændeflis og andet energitræ. Tal for arbejdsproduktiviteten inden for skovbruget kendes ikke (kontekstindikator 15).

Kort kan det siges, at erhvervet har høj gæld, manglende finansieringsmuligheder, lavt investeringsniveau og dermed en nedslidning af produktionsapparatet. Som følge heraf oplever erhvervet en stagnerende produktivitet og en konkurrenceevne under pres. Et muligt vækstområde for skovbruget kan komme fra

produktion af biomasse som led i bioøkonomien.

Biodiversitet, Natura 2000-områder og fastholdelse af landbrug af høj naturværdi

Landbruget og skovbruget spiller en central rolle for genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemerne, herunder en lang række natur- og miljøværdier i det åbne land, ligesom jordbrugserhvervene er vigtige i forhold til bevarelsen og udviklingen af landskaber og rekreative værdier. Dertil har jordbrugserhvervene et betydeligt potentiale i forhold til forebyggelse af og tilpasning til klimaforandringer.

Danmark har et meget intensivt udnyttet landbrugsareal med omkring 92 pct. af landbrugsarealet i omdrift. Agerlandet har ændret sig på mange måder. Generelt har udviklingen med mekanisering, intensivning og specialisering af landbrugsproduktionen betydet, at mange økosystemer med tilhørende natur- og miljøværdier har været og er under pres. Samtidig udgør landbrugets udledning af drivhusgasserne metan og lattergas ca. 16 pct. af det samlede danske udslip, ligesom landbruget fortsat påvirker det omgivende miljø med kvælstof, herunder via ammoniakdeposition, fosfor og pesticider. Dertil kommer udledningerne af drivhusgasser fra jorder. Skovene derimod har et betydeligt potentiale for at lagre klimagasser, beskytte vandmiljøet og sikre natur- og rekreative værdier.

Landbrugets udvikling gennem årtier har øget presset på en række naturtyper og arter. Der er gode eksempler på det modsatte, men den generelle udvikling viser, at en række sjældne og sårbare arter fortsat er under pres, mens der er blevet flere af de almindelige og mere robuste plante- og dyrearter. Danmarks natur er således løbende blevet mere ensartet og fragmenteret.

En nærmere analyse af situationen for naturen i agerlandet og i halvkulturarealer, Natura2000-områder og bevaringsstatus for arter og naturtyper fremgår af bilag 3.

HNV - Landbrugsarealer med høj naturværdi

HNV-indikatoren (high nature value/ landbrugsarealer med høj naturværdi) bygger på tre elementer: Halvnaturarealer, mosaiklandskaber og områder, der huser særlige eller truede arter.

Der er i 2012 og 2013 gennemført et udviklingsprojekt med det formål at udarbejde et GIS kort, som identificerer græs- og naturarealer med høj naturværdi i Danmark (HNV områder). Aarhus Universitet har efter bestilling af NaturErhvervstyrelsen udviklet et nyt HNV GIS kort, som bygger på tilgængelige og kvalitetssikrede data med udsagn om naturværdi. Fundamentet er EU's vejledning om HNV indikatorer (Anno 2009) med fokus på ekstensiv landbrugsdrift, halvnaturarealer (seminatural areas), mosaikstrukturer og forekomst af særlige arter. Kortet foreligger i en meget detaljeret skala (10 x 10 meter pixels), hvilket gør det uafhængigt af ændringer i landskab, ejerforhold og driftsenheder. Det er overordnet afgrænset af henholdsvis markbloktemaet, marktemaet og § 3 korttemaet over terrestriske beskyttede halvnaturarealer i Danmark. Dette for at fokusere kortet til arealer som begunstiges af ekstensiv landbrugsdrift. HNV kortet er opbygget af 14 delindikatorer, som hver repræsenterer en parameter, der giver udsagn om naturværdien på arealet. HNV kortet i Danmark vil løbende blive opdateret med de bedst tilgængelige data om biodiversitet og driftspraksis m.v. Kortets hovedfunktion skal være at sikre en målretning, der kan give den højeste effekt ved udbetaling af tilskud til naturpleje under landdistriktsprogrammet, idet arealer med de højeste naturværdier prioriteres. Særligt vil HNV-kortet være anvendeligt til prioritering af midler på arealforanstaltningen for pleje af græs- og naturarealer.

Aarhus Universitet har lavet udtræk fra HNV kortet 2013, som fastlægger naturværdien fordelt på HNV scorer 1-12 (ingen scorer mere end 12 i 2013), samt om de enkelte HNV scorer omfatter artsparametre eller ikke. Med udgangspunkt i dette er valgt en afskæring, således at arealer med score 5 og derover kvalificerer til at være områder med høj naturværdi (HNV-områder i Danmark). Denne afskæring er valgt, så HNV indikatoren medtager alle arealer med behov for ekstensiv drift og med klar evidens for høj naturværdi. Det vurderes hovedsageligt at være arealer, hvor der udover score på landskab, generelle levesteder og naturvenlig drift, tillige er scorer på en eller flere artsparametre. Konkrete registreringer af eksempelvis planter eller rødlistede arter på arealet giver et stærkt udsagn om naturkvalitet. 80 % af arealet indenfor valgte afskæring scorer på artsparametre. Derudover er registreringen af beskyttede halvnaturarealer tillagt særlig betydning ved afskæringen på score 5, da registrering af arter ikke er fuldstændig på alle arealer i landet.

HNV arealet kan på den baggrund fastsættes til i alt 153.000 hektar i år 2013, svarende til områder med HNV score 5-12 (Kontekstindikator 37, kilde: Fødevareministeriet/Miljøministeriet). Dette er fordelt med ca. 95.000 ha indenfor NATURA 2000 og ca. 58.000 ha udenfor NATURA 2000. Hovedparten af de højeste HNV scorer 8-12 ligger i NATURA 2000-områderne. HNV kortet ligger offentligt tilgængeligt på hjemmesiden arealinformation.miljoportal.dk/distribution.

Øer med særlige ulemper

For visse egne af landet er jordbrugsproduktionen særlig vanskeligt stillet som følge af strukturelle og geografiske forhold. Det drejer sig om 27 danske småøer samt Fanø, Læsø, Samsø og Ærø. Øernes erhvervsøkonomi er i høj grad afhængig af et levende jordbrugserhverv, og det anses som afgørende for at undgå en affolkning af småøerne, at jordbrugsdrift fortsat sikres på disse øer. Områderne blev under landdistriktsprogram 2007-2013 understøttet via Ø-støtteordningen, der dækkede et areal på i alt ca. 1,1 pct. af landbrugsarealet, svarende til 25.000 ha (kontekstindikator 32).

Skov

De danske skove rummer meget af den danske artsdiversitet. Således findes mindst halvdelen af de 30.000 naturligt hjemmehørende arter i Danmark i skovområder, der også er levested for over halvdelen af de arter, der optræder på listen med truede plante- og dyrearter (rødlisten).

I bilag 3 findes den nærmere analyse af naturtilstanden i de danske skove.

Vandforvaltning

Danmark har ca. 170.000 søer og vandhuller og ca. 69.000 km naturlige og kulturskabte vandløb. Mange af de danske søer, vandløb og kystvande har fra naturens side et rigt plante- og dyreliv.

Danmark er gennem EU's vandrammedirektiv forpligtet til at sikre, at vandløb, søer og kystvande opnår god økologisk status. Det betyder, at der skal være gode livsbetingelser for planter og dyr. Udvaskningen til vandmiljøet af både kvælstof og fosfor er markant reduceret siden starten af 1990'erne.

Generelt har de danske vandløb fået det bedre. I 2007 havde 51 pct. af de danske vandløb en god tilstand mod 42 pct. i 2000. Denne gunstige udvikling skyldes til dels mere skånsom vandløbsvedligeholdelse og bedre spildevandsrensning. Over halvdelen af de danske vandløb har nu en god eller meget god tilstand. Samtidig viser udviklingen i bundfaunaen siden begyndelsen af 1990'erne[7], at andelen af vandløb med de

bedste faunaklasser 5, 6 og 7 er steget fra 20 pct. til i dag ca. 55 pct.

Men der er fortsat mange vandløb, hvor levestederne for dyr og planter er forringede som følge af tidligere udretninger, rørlægninger, hårdhændet vandløbsvedligeholdelse, fysiske spærringer, udtørring på grund af vandindvinding mv. og tilførsel af spildevand. Vandløbene transporterer derudover næringsstoffer, som udvaskes fra landbrugsjorde, hvilket påvirker miljøtilstanden i fjorde og søer nedstrøms.

Der er derfor fortsat behov for at forbedre de fysiske forhold i vandløb gennem bl.a. restaurering og indførsel af en mere skånsom vedligeholdelse og forbedring af vandkvaliteten ved begrænsning af spildevandstilførslen.

Vandmiljøplanerne har siden 1990'erne medført faldende forurening af danske søer. Indholdet af fosfor og kvælstof er således faldet med hhv. 40 pct. og 11 pct. fra 2000 til 2007. Generelt konstateres i de danske søer en markant lavere koncentration af kvælstof og fosfor, øget sigtddybde, planterne forekommer på dybere vand end i begyndelsen af 1990'erne, ligesom der er et lavere indhold af alger.

Da fosfor ofte er den begrænsende faktor for algevæksten, har faldet i mængden af fosfor forøget vandets klarhed og givet bedre sigtddybde, og dermed forbedret vilkårene for undervandsvegetationen, der stabiliserer søbunden og forbedrer iltforholdene. Endvidere er forholdet mellem rovfisk og fredfisk forbedret, hvilket er med til at stabilisere det økologiske system i søerne.

Forurening med næringsstoffer fra landbruget og fra spildevandsudledning giver dog fortsat algevækst og risiko for iltfattige forhold i søerne – og i fjordene og de indre farvande – til skade for planter, bunddyr og fisk.

I bilag 3 gøres nærmere rede for udledningen af fosfor og status for sigtddybde i de danske søer, status for vandmiljøet (kvælstof- og fosforudledning) i marine områder og kvælstof- og fosforoverskuddet.

Generelt: Vandløbskvalitet

Siden 1994 har der været en stigning i antallet af vandløb med en god biologisk tilstand vurderet ud fra sammensætningen af smådyrene i Dansk Vandløbsfaunaindeks (DVFI), jf. figur 21 og tabel 16. Forbedringerne i den biologiske vandløbskvalitet skyldes en kombination af forbedret vandkvalitet og forbedrede fysiske forhold i vandløbene.

Et naturligt bugtet vandløb som får lov at passe sig selv vil ofte have en høj DVFI-værdi. Lave DVFI-værdier findes ofte i vandløb med dårlige iltforhold, som følge af forurening med let omsættelig organisk stof. Vandløb med dårlige fysiske forhold, som for eksempel vandløb, der vedligeholdes hårdt med udretning, opgravning, uddybning og grødeskæring, vil også tit have lav DVFI-værdi.

Jorderosion og forvaltning af jordbunden

Jordens dyrkningskvalitet er helt central for landbruget, hvorfor det er i erhvervets egen interesse at fastholde den. Der er kun begrænsede videnskabelige data og erfaringer for så vidt angår den danske jordbundstilstand. Det antages, at danske landbrugsjorder er omfattet af et fald i organisk stofindhold som følge af ensidig dyrkning, fald i andelen af permanente græsmarker, forbedring af dræningen og intensivering af jordbearbejdningen. I nogle egne af Danmark er jordens indhold af organisk stof faldet

gennem de seneste årtier (Natur- og Landbrugskommissionens statusrapport, september 2012).

Bilag 3 redegør nærmere for situationen for jordbundstilstanden (herunder kontekstindikator 41 og 42).

Vand- og energiforbrug i landbrug og forarbejdning af fødevarer

I Danmark har ca. 9.000 landbrug markvandingsanlæg, hvilket svarer til, at omkring 17 pct. af landbrugsarealet (ca. 450.000 ha) potentielt kan vandes. Markvanding er afgørende for at mange danske sandjorder og specialafgrøder kan dyrkes profitabelt.

Effektiv udnyttelse af energien er en højt prioriteret dagsorden for EU med et 20 pct. effektiviseringsmål for EU i 2020, og for Danmark med et mål for reduktion af bruttoenergiforbruget med 12 pct. i 2020 ift. 2006.

I bilag 3 gøres nærmere rede for brugen af markvanding, samt Danmarks initiativer for forbedring af energieffektiviteten.

Levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald, restprodukter og andre nonfood-råmaterialer til bioøkonomi

Som det fremgår af tabel 19, er der sket en 8-dobling af bioenergiproduktionen i Danmark siden 1972. Siden 1990 er produktionen steget med 130 pct. Baggrunden herfor er den klima- og energipolitiske satsning på vedvarende energi. Forbruget af bioenergi er steget endnu mere, idet importen af bioenergi er steget fra 0 i 1990 til ca. 1000 ktoe i 2011 – primært i form af træpiller til brug i el- og varmeproduktion. Eksporten af bioenergi var kun på 47 ktoe i 2011, og bestod udelukkende af biodiesel.

Energiaftalen indgået i marts 2012 sikrer bedre vilkår for udnyttelse af forskellige former for biomasse til energiformål. I den seneste energifremskrivning[8] ventes således en stigning i brugen af bioenergi på ca. 750 ktoe fra 2011 til 2020. Herunder ventes der en stigning på godt 300 ktoe fra biogas alene – svarende til, at omkring 40 pct. af al gylle bioforgasses i 2020. Sammenlignet hermed brugte landbruget og skovbruget i 2011 sammenlagt energi svarende til 676 kToe (kontekstindikator 44). Dansk landbrug må dog konkurrere med importeret bioenergi om at levere svarende til den øvrige stigning i bioenergiforbruget, og halm har her svært ved at konkurrere prismæssigt med importerede træpiller.

Danmark importerer store dele af den biomasse, der anvendes til produktionen af vedvarende energi. Således var ca. 47 pct. af den træbaserede biomasse, der blev anvendt til at producere vedvarende energi i Danmark i 2011, importeret. Produktionen af flerårige bioenergi afgrøder i Danmark er begrænset, hvilket bl.a. skyldes, at det i mange tilfælde ikke er rentabelt. Landbrugsarealet med flerårige bioenergi afgrøder var i 2012 på 7.870 ha. Dertil kom omkring 90.000 – 100.000 ha raps (svarende til ca. 70-80 pct. af den danske rapsproduktion), der ligeledes anvendes til bioenergiformål.

I Danmark er der fokus på, at udbygningen af anvendelse af bioenergi skal ske bæredygtigt. Således blev der i 2012 sat politiske rammer for, hvor stor en del majs og andre energi afgrøder, der må anvendes i dansk biogasproduktion, hvis biogasanlægget ønsker at opnå driftstilskud. Der arbejdes endvidere på en analyse af, hvordan biomasse kan anvendes miljømæssigt bæredygtigt og effektivt i den danske energiforsyning.

Reduktion af udledningen af lattergas og metan emissioner fra landbruget

Dansk Landbrug og skovbrug har et betydeligt potentiale i forhold til forebyggelse af

klimaforandringer. Landbruget er en væsentlig kilde til udledning af drivhusgasser, primært metan (CH₄) og lattergas (N₂O), men også kuldioxid (CO₂).

Gøteborgprotokollen om ammoniakemissioner, som er genforhandlet i 2012, forpligter Danmark til en reduktion på 24 pct. i 2020 i forhold til et emissionsniveau på 83.000 tons ammoniak i 2005.

I bilag 3 analyseres landbrugets bidrag til nedbringelse af drivhusgasudledninger og ammoniak nærmere.

Ifølge analysen kan der noteres følgende styrker, svagheder, muligheder og trusler for udviklingen i landdistrikterne.

[1] http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Urban-rural_typology

[2] Erhvervsstyrelsen: Bredbåndskortlægning 2013.

[3] De 66 % omfatter såvel arealer i omdrift som uden for omdrift og permanente græsarealer samt småbiotoper såsom læhegn, vandhuller og fortidsminder. Småbiotoperne udgør i gns. 2-3 % af landbrugsarealet.

[4] Med EU Common context indicator 31 opgøres det danske landbrugsareal i 2006 til 76,6 % af landarealet og skovareal til hhv. 9,0 % "forestry land" og 1,9 % "transitional woodland shrub". Det danske tal for skovarealet 2012 på 14,1 % er baseret på FAO's kriterier og fremgår af "Skove og plantager 2012" fra Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning på Københavns Universitet.

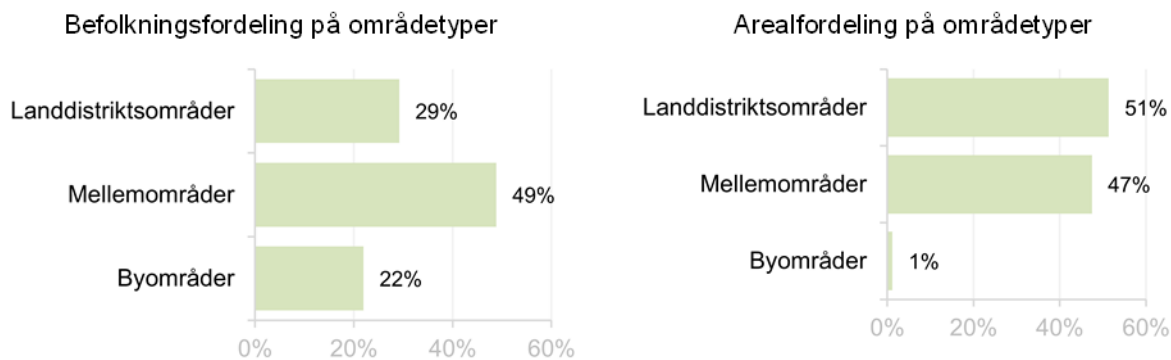
[5] Baseret på FAOs definition af skovbevoksede arealer, Skove og Plantager 2012, Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. Ifølge kontekstindikator 29 var arealet med skov eller trædække (FOWL) 635.000 ha i 2010.

[6] Tal fra Danmarks statistik og fremgår af Skove og Plantager 2012, Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.

[7] Nationalt Center for Miljø og Energi (2012). Vandmiljø og natur 2011. NOVANA. Tilstand og udvikling – faglig sammenfatning. Videnskabelig rapport fra DCE.

[8] Danmarks Energifremskrivning, 2012

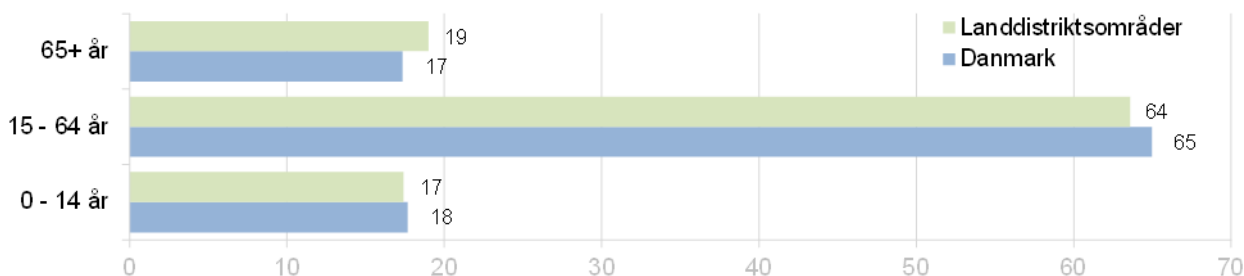
Figur 1: Befolkning og areal (2012)

Kilde: Eurostat. Common context indicators 1 og 3.

Figur 1: Befolkning og areal (2012)

Figur 2: Aldersfordeling for hhv. landdistriktsområder og Danmark (2012)

Kilde: Eurostat. Common context indicator 2.

Figur 2: Aldersfordeling for hhv. landdistriktsområder og Danmark (2012)

Tabel 1: Beskæftigelsesfrekvens, ledighed og ungdomsledighed (2011)

(pct.)	Beskæftigelsesfrekvens	Ledighed	Ungdomsledighed
Danmark	72,6	7,5	14,1
Landdistriktsområder	72,8	6,5	12,9

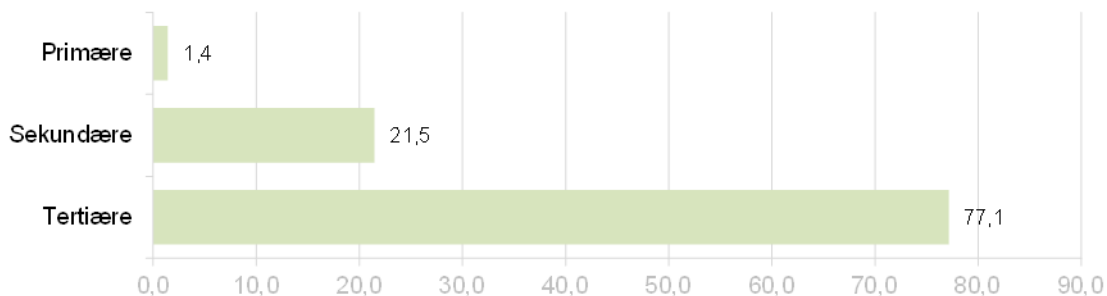
Kilde: Eurostat. Common context indicators 5 og 7.

Anm.: Beskæftigelsesfrekvensen er opgjort for aldersgruppen 15-64 år, mens ledigheden er opgjort for aldersgruppen 15-74 år og aldersgruppen 15-24 år for ungdomsledigheden. Af hensyn til sammenligneligheden er beskæftigelsesfrekvensen for de 15-64-årige præsenteret i tabellen.

Tabel 1: Beskæftigelsesfrekvens, ledighed og ungdomsledighed (2011)

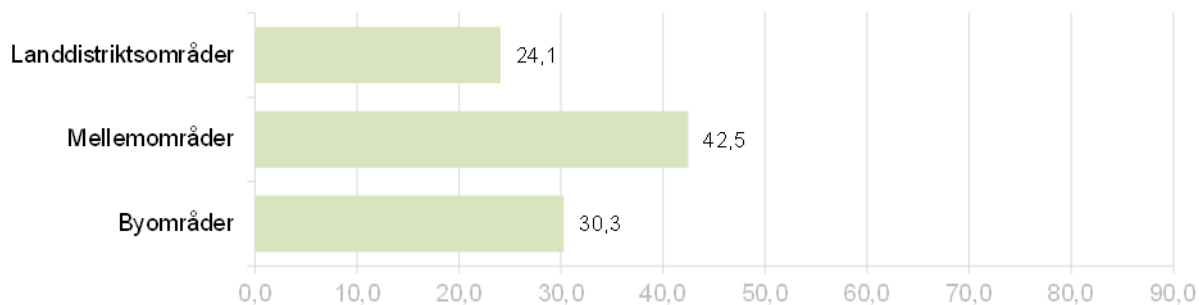
Figur 3: Bruttoværditilvæksten fordelt på sektorer (2012) i pct.

Kilde: Eurostat. Common context indicator 10.

Figur 3: Bruttoværditilvæksten fordelt på sektorer (2012) i pct.

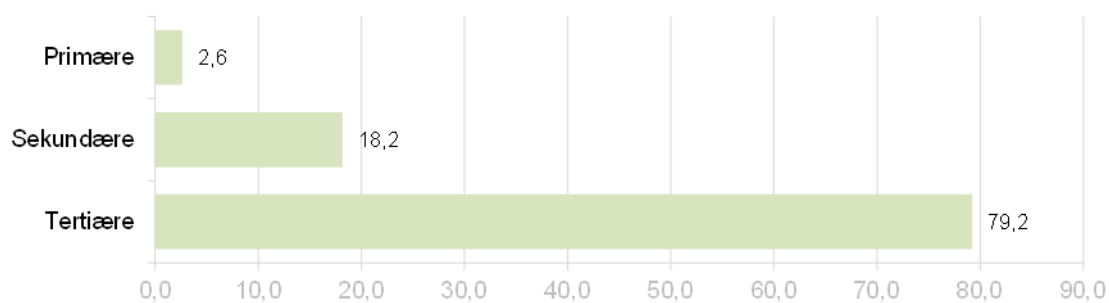
Figur 4: Bruttoværditilvæksten fordelt på områdetyper (2012) i pct.

Kilde: Eurostat. Common context indicator 10

Figur 4: Bruttoværditilvæksten fordelt på områdetyper (2012) i pct.

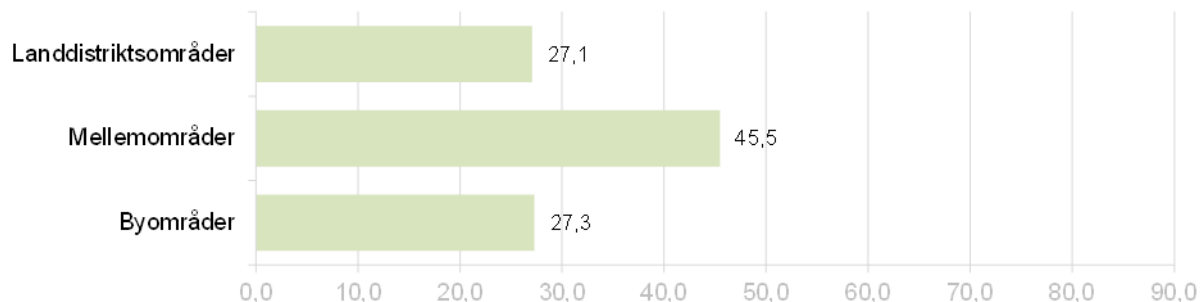
Figur 5: Beskæftigelsesstruktur fordelt på sektorer (2012) i pct.

Kilde: Eurostat. Common context indicator 11.

Figur 5: Beskæftigelsesstruktur fordelt på sektorer (2012) i pct.

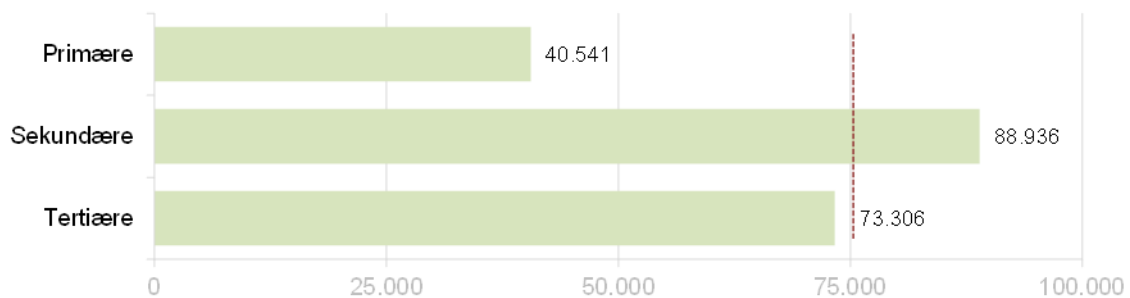
Figur 6: Beskæftigelsesstruktur fordelt på områdetyper (2012) i pct.

Kilde: Eurostat. Common context indicator 11.

Figur 6: Beskæftigelsesstruktur fordelt på områdetyper (2012) i pct.

Figur 7: Arbejdskraftsproduktivitet efter sektor (2012) i (EUR/person)

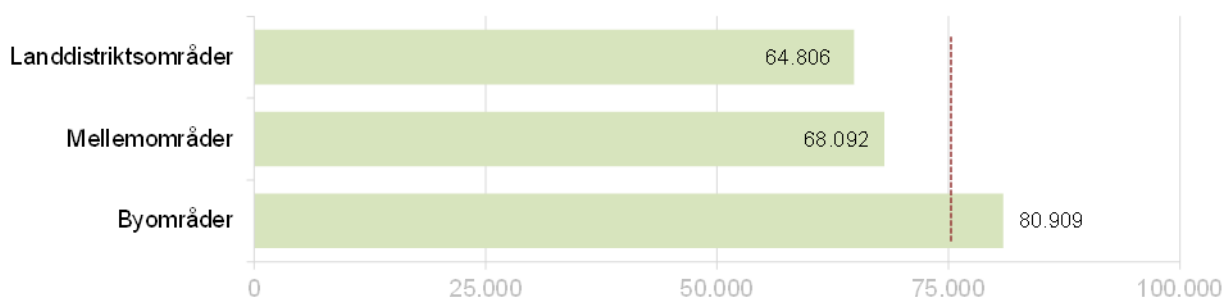

Kilde: Eurostat. Common context indicator 12.

Anm.: Den røde linje angiver landsgennemsnittet.

Figur 7: Arbejdskraftsproduktivitet efter sektor (2012) i (EUR/person)

Figur 8: Arbejdskraftsproduktivitet efter områdetype (2012) i (EUR/person)

Kilde: Eurostat. Common context indicator 12.

Anm.: Den røde linje angiver landsgennemsnittet.

Figur 8: Arbejdskraftsproduktivitet efter områdetype (2012) i (EUR/person)

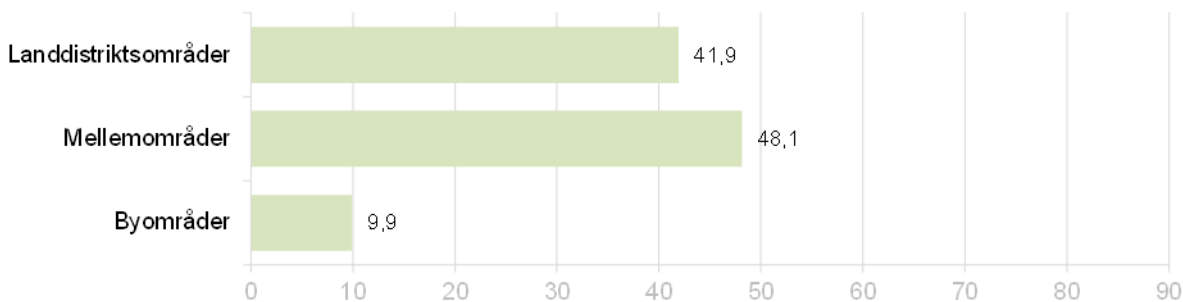
Tabel 2: Antal sengepladser på hoteller, campingpladser, feriecentre, vandrehjem og lignende

	2001	2011
Hovedstaden	146.010	174.817
Sjælland	137.489	143.983
Syddanmark	326.486	355.934
Midtjylland	231.568	223.005
Nordjylland	238.901	238.208

Kilde: Eurostat

Tabel 2: Antal sengepladser på hoteller, campingpladser, feriecentre, vandrehjem og lignende

Figur 9: Andel af sengepladser fordelt på områdetype i 2011

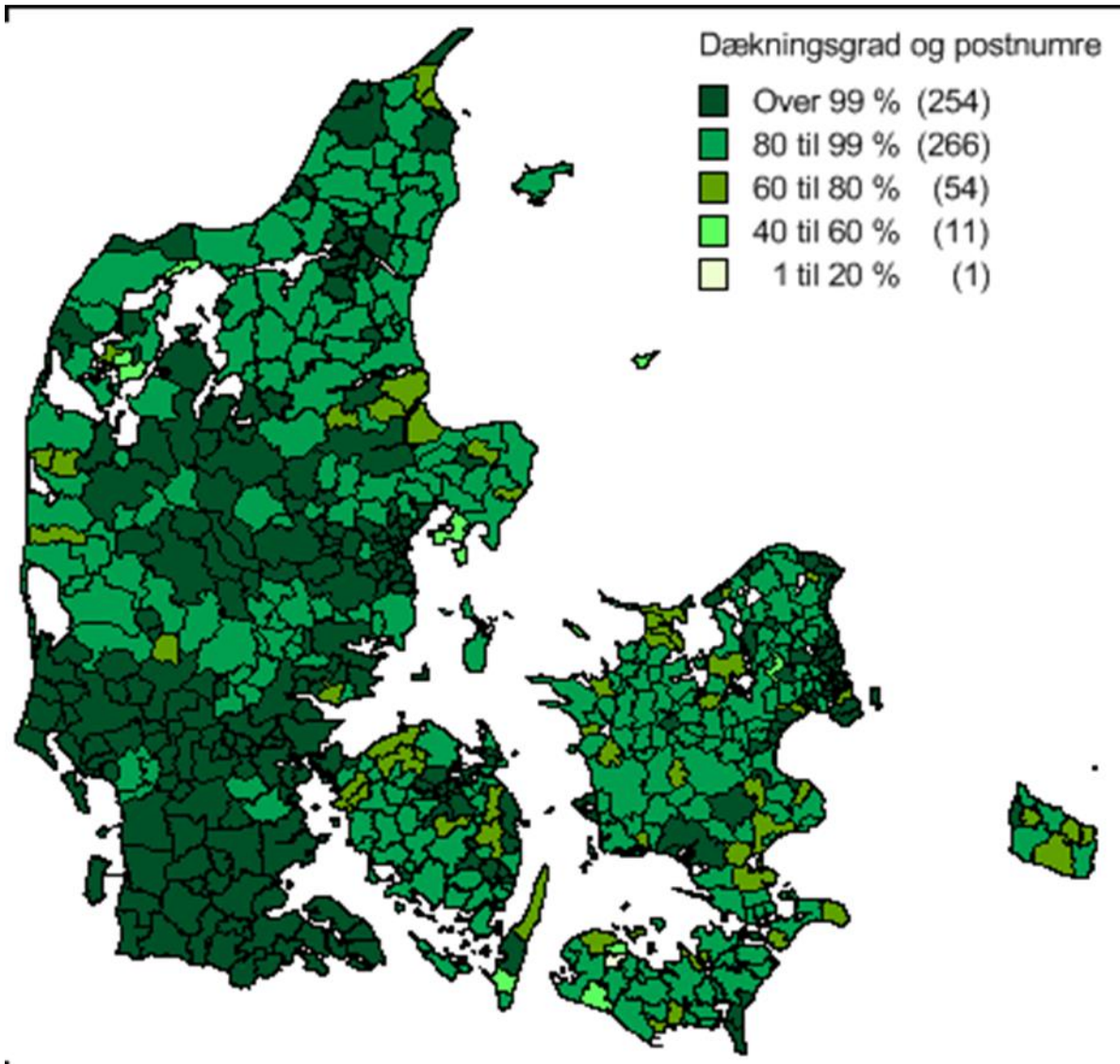

Kilde: Eurostat. Common context indicator 30.

Anm.: Andelen er ud af et samlet antal sengepladser på 407.654 i såkaldte "collective establishments".

Figur 9: Andel af sengepladser fordelt på områdetype i 2011

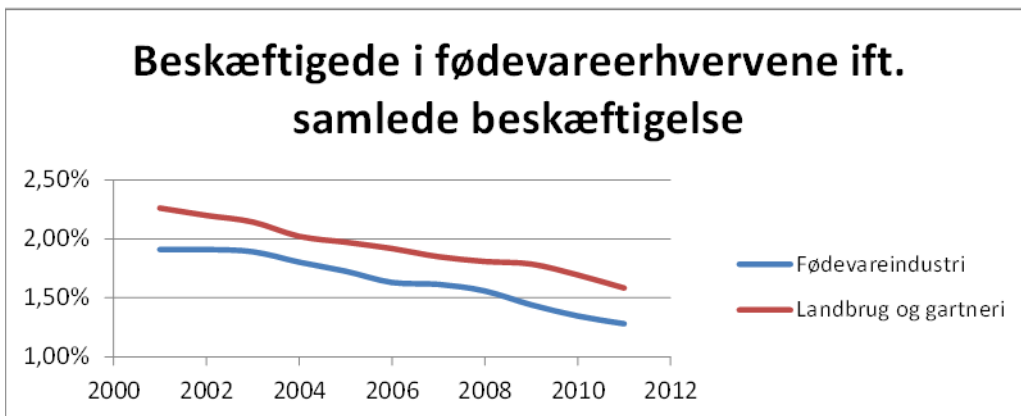
Figur 10: Tilgængeligheden af 10Mbit/s download opgjort på postnumre

Kilde: (Erhvervsstyrelsen, 2013)

Figur 10: Tilgængeligheden af 10Mbit/s download opgjort på postnumre

Figur 11: Beskæftigede i fødevareerhvervene ift. den samlede beskæftigelse

Kilde: Danmarks Statistik, 2012

Figur 11: Beskæftigede i fødevareerhvervene ift. den samlede beskæftigelse

Tabel 6: Udvikling i antal og størrelser af landbrugsbedrifter (2006-2011)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Antal bedrifter i alt	47.385	44.618	43.415	41.384	42.099	40.660
I alt uden hobbylandbrug (<10 ha.)	36.627	34.158	33.201	31.264	30.989	29.975
Under 10 ha.	10.758	10.460	10.214	10.120	11.110	10.685
pct. antal	23	23	24	24	26	26
pct. areal	3	2	2	2	2	2
10-100 ha.	28.372	25.980	25.084	23.140	22.910	21.938
pct. antal	60	58	58	56	54	54
pct. antal uden hobbylandbrug	77	76	76	74	74	73
pct. areal	39	36	35	32	32	30
100-200 ha.	5.817	5.561	5.315	5.176	4.981	4.847
I pct.	12	12	12	13	12	12
I pct. uden hobbylandbrug	16	16	16	17	16	16
pct. areal	30	29	28	28	27	26
200-400 ha.	2.015	2.156	2.263	2.384	2.456	2.493
pct. antal	4	5	5	6	6	6
pct. antal uden hobbylandbrug	6	6	7	8	8	8
pct. areal	20	22	23	24	25	26
400 ha. og derover	422	460	537	565	642	698
pct. antal	1	1	1	1	2	2
pct. antal uden hobbylandbrug	1	1	2	2	2	2
pct. areal	9	10	12	13	15	16

Kilde: Danmarks Statistik, 2012

Tabel 6: Udvikling i antal og størrelser af landbrugsbedrifter (2006-2011)

Tabel 7: Aldersfordeling for landmænd (2009-2012)

Alder, landmænd/	2009	2010	2011	2012
Forhold <35 år / >=55	0,12	0,11	0,10	0,09
Forhold <40 år / >=55	0,24	0,23	0,21	0,19

Kilde: Danmarks Statistik (heltidslandbrug, selvstændige inden for landbrug og gartneri)

Tabel 7: Aldersfordeling for landmænd (2009-2012)

Tabel 8: Brutto- og nettoinvesteringer

Mio. EUR, landbrug og gartneri	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bruttoinvesteringer	2.019	2.110	1.121	993	977	1051
Nettoinvesteringer	815	831	-215	-346	-378	-314

Kilde: DST

Tabel 8: Brutto- og nettoinvesteringer

Tabel 9: Landbrugets gæld

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Landbrugets gæld i alt, mia. kr.	217	249	281	326	344	355	343	352

Kilde: Danmarks Statistik

Tabel 9: Landbrugets gæld

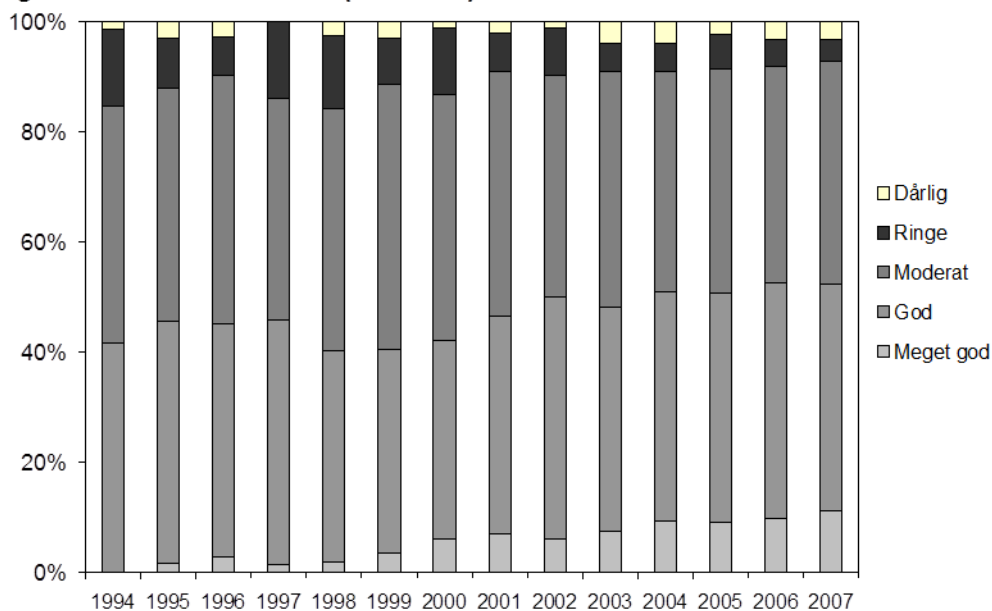
Tabel 11: Skovbrugets ejerstruktur

	År for opgørelse	
Skovareal	608.078 hektar	2008-2012
Andel i off. eje (ekskl. stat)	4,4 pct.	2008-2012
Andel i privat eje	70,1 pct.	2008-2012

Kilde: Skove og Plantager 2012

Tabel 11: Skovbrugets ejerstruktur

Figur 21: Vandløbenes tilstand (1994-2007)

Kilde. Bøgestrand (red), 2009

Anm.: Andelen af vandløb, der er i en god biologisk tilstand er stigende. Bestanden af smådyr undersøges for omkring 250 stationer i danske vandløb. Kilde: Bøgestrand (red.) 2009. Med EU Common Context Indicator nr. 40 angives for 2006-2009 kvaliteten i fersk overfladevand i tre klasser: høj, moderat og dårlig med hhv. 17,1 %, 73,2 % og 9,8 %. Tilsvarende angiver Context Indicator nr. 40 kvaliteten i fersk grundvand til hhv. 59,9 %, 16,6 % og 23,5 % af de monitorerede kilder.

Figur 21: Vandløbenes tilstand (1994-2007)

Tabel 16: Vandløbenes tilstand (1994-2007)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Meget god	0,0	1,5	2,8	1,4	1,8	3,4	6,0	6,9	6,0	7,4	9,2	9,1	9,7	11,1
God	41,5	44,0	42,2	44,4	38,6	37,1	36,0	39,5	44,1	40,6	41,7	41,6	42,9	41,2
Moderat	43,1	42,4	45,1	40,3	43,9	47,9	44,6	44,6	40,2	42,9	39,8	40,7	39,3	40,3
Ringe	13,8	9,1	7,0	13,9	13,2	8,5	12,0	6,9	8,5	5,2	5,2	6,2	4,9	4,1
Dårlig	1,5	3,0	2,8	0,0	2,7	3,0	1,3	2,1	1,3	3,9	4,0	2,4	3,2	3,2

Kilde. Bøgestrand (red), 2009

Anm.: Andelen af vandløb, der er i en god biologisk tilstand er stigende. Bestanden af smådyr undersøges for omkring 250 stationer i danske vandløb.

Tabel 16: Vandløbenes tilstand (1994-2007)

Tabel 19: Produktion af vedvarende energi fra landbrug og skovbrug (1972-2011)

Ktoe	1972	1980	1990	2000	2005	2010	2011
Halm	17	116	298	292	442	563	472
Skovflis	0	0	41	66	145	270	270
Brænde	72	182	209	297	422	568	489
Træpiller	0	0	38	71	78	57	58
Træaffald	61	89	148	165	155	185	180
Biogas, deponi	0	0	1	15	13	7	5
Biogas, slam	2	3	11	20	22	20	20
Biogas, andet	1	1	6	34	57	75	73
Affald, ikke bionedbrydeligt	90	114	167	327	406	410	414
Affald, bionedbrydeligt	110	140	204	399	496	501	506
Bioethanol	0	0	0	0	0	0	0
Biodiesel	0	0	0	0	63	69	71
Total produktion	354	645	1122	1686	2299	2725	2557

Kilde: Energistyrelsens energistatistik

Anm.: Jævnfør kontekstindikator 43 udgjorde produktionen af vedvarende energi fra landbrug og skovbrug i 2010 1873 kToe, fordelt på 183 kToe fra landbruget og 1690 kToe fra skovbruget. Forskellen mellem dette tal for total produktion og tallet i tabellen kan måske forklares med, at bidraget fra affald ikke tilskrives fuldt ud til landbrug i opgørelsen ved indikator 43.

Tabel 19: Produktion af vedvarende energi fra landbrug og skovbrug (1972-2011)

4.1.2. Strengths identified in the programming area

Højt uddannelsesniveau og kvalitet i forskningen, herunder i bæredygtige produktionsformer

Dansk forskning har styrker inden for fødevareforskning og teknologi, som kan blive afgørende for udviklingen af fremtidens bæredygtige og biobaserede samfund. Det er et erklæret mål for dansk fødevareforskning, at virksomheder og myndigheder i tæt samarbejde systematisk nedbryder barriererne for udvikling og vækst. Danmark er endvidere aktiv i en række samarbejdsprojekter under EU's rammeprogrammer for forskning og teknologisk udvikling, senest EU's Rammeprogram for Innovation og Forskning (Horizon 2020).

Dansk landbrug er meget vidensbaseret, og et netværk af konsulenter udbreder bedste praksis til landmændene. Dansk landbrug betjenes af de fællesejede rådgivningsvirksomheder Dansk Landbrugsrådgivning og Videncentret for Landbrug, som er med til at sikre hurtig og effektiv formidling af ny viden til landbruget. Landbruget bidrager selv med forskning og innovation gennem brancheorganisationerne Videncentret for Landbrug og Videncentret for Svineproduktion.

Landbruget betjenes tillige af Økologisk Landsforening, hvor landmænd, virksomheder og forbrugere i fællesskab arbejder for at styrke og udvikle den økologiske produktion af fødevarer. Foreningen arbejder bl.a. for at styrke forskning i økologisk jordbrug, udvikling af nye fødevarer og forbrugernes adgang til økologiske fødevarer i butikkerne.

Tilsvarende har skovbruget en rådgivnings- og viden center tjeneste knyttet til Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning ved Københavns Universitet. Skovbruget har således direkte eller via konsulenter knyttet til forskellige rådgivningsvirksomheder adgang til ny viden inden for et bredt skovbrugs- og naturforvaltningsfelt.

Vertikal integration for værdikæden i fødevarer- og træbranchen sikrer formidling af ny viden

I Danmark sikres formidling af viden fra forskere til myndigheder og erhverv, dels gennem den stærke organisation af landbruget og dels gennem aftaler om forskningsbaseret myndighedsbetjening. Endvidere er en række offentlige organer etableret for at forbedre vilkårene for innovation. En sammenslutning af institutter, de Godkendte Teknologiske Serviceinstitutter, bidrager til at sikre vidensdelingen og samarbejdet.

Den skovbrugsfaglige viden i Danmark er opsamlet og forædlet over mange år. De faglige netværk af forskningsenheder og konsulenter sikrer en tæt forbindelse til praktikerne. Bæredygtig drift og -udvikling understøttes af certificeringsordninger. For at understøtte anvendelsen af certificering af den bæredygtige produktion, fordrer den danske stat dokumentation for bæredygtig produktion ved indkøb. Den danske energipolitik gennem flere årtier, med udbygning af decentrale kraftvarmeværker, sikrer afsætningspotentialer for skovens mindst værdifulde produkter uden store transportafstande.

Høj eksportandel i den danske landbrugs- og fødevarer sektor

Den danske fødevarerklynge er i dag meget eksportorienteret og stærkt repræsenteret på de udenlandske markeder. Dette er muliggjort af, at danske produkter med høje verdensmarkedsandele, som svinekød og minkskind, kommer fra sektorer, der tilhører en veletableret klynge med en organiseret og effektiv formidling af viden om nye metoder og teknologier i fødevarerkæden. Den danske fødevarerklynge er kendetegnet ved evnen til at producere fødevarer af en ensartet høj kvalitet og med høj fødevarer sikkerhed og sporbarhed samt et stærkt veterinært beredskab. Denne fokus på kvalitet, fødevarer sikkerhed og dyrevelfærd vil fortsat fremadrettet være vigtige drivere for øget eksport.

Udbredt organisering og konsulentnetværk sikrer primærproducenters placering i fødevarerkæden og i trækæden

Dansk landbrug er karakteriseret ved en høj grad af organisering i medfør af den danske andelsbevægelse, hvor landmændene samles i produktionsfællesskaber. Andelstanken findes på inputsiden, hvor landmændene går sammen i fællesskaber for at opnå de billigste priser på råvarerne. Også salg og forarbejdning af landmandens produkter sker i vid udstrækning gennem andelsselskaber, så mest mulig af

værditilvæksten tilfalder landmanden. Aftagergruppen for fødevarerprodukterne er til gengæld præget af en høj grad af koncentration på nogle få detailhandelskæder.

Skovejernes brug af skovbrugsfaglige konsulenter er med til at sikre udvikling og forædling af trækæden, således at der sikres både økologisk og økonomisk bæredygtighed.

Fødevarerikkerhed, kvalitet og sporbarhed

Danmark har en styrkeposition i fødevarerikkerhed og sporbarhed, og det er vigtigt, at disse kompetencer fastholdes. De danske produkter skal konkurrere på kvalitet, sikkerhed, sporbarhed og bæredygtighed og ikke på pris og rammevilkår. Produktion af kvalitetsfødevarer er en dansk styrkeposition på det internationale marked, men fastholdelsen af denne position kræver yderligere investeringer, udvikling og samarbejde om specialisering, logistik, sporbarhed og mærkning af kvalitetsprodukter.

Dansk jordbrug har en effektiv produktion, hvorved drivhusgasudslip og andre udledninger pr. produceret enhed bliver lavt. Landmænd og skovejere er villige til at tage vidtgående hensyn til sikring af biodiversiteten, hvis det kan indarbejdes i en bæredygtig drift.

Dansk landbrug udnytter kvælstoffet effektivt, hvilket bidrager til reduceret udledning af lattergas. Dette sikrer en produktion i henhold til høje miljøstandarder. Skovbruget kan i vid udstrækning kombinere produktion af biomasse med binding af CO₂ og dermed bidrage til klimatilpasning.

Den hidtil gennemførte indsats for at reducere primærerhvervenes påvirkning af natur og miljø har vist positive resultater. Jordbrugerne har i en vis udstrækning formået at modvirke miljøpåvirkninger fra øget produktion ved hjælp af bedre produktionseffektivitet. Jordbrugere er villige til at tage natur-, klima- og miljøhensyn i deres produktion, og arbejdet med fremme af natur- og miljøhensyn sker i tæt samarbejde mellem offentlige og private instanser.

En væsentlig andel af artsrigdommen i Danmark findes i de danske skove. Forbruget af pesticider og gødning er forsvindende lille ved drift af højstammet skov. Vedvarende skovdække især med løvskov er en af de bedste måder at beskytte grundvandet på. Tilplantning og gentilplantning med løvskov og omlægning til naturnær skovdrift fremmer således skovenes bevaring af grundvandet.

Den danske målsætning om at fordoble det økologisk drevne landbrugsareal forventes som vigtig sekundær effekt at kunne bidrage med øget kulstofbinding i Danmark. Den danske målsætning om at fordoble skovarealet sammen med en opbygning af vedmasse i eksisterende skove bidrager også væsentligt hertil. Træmasse, der ikke opspares, kan anvendes som regenererbar energi. Udbytter fra tidlige indgreb og mellemudbytter i skovdriften kan udnyttes til energiformål og derved substituere fossile brændsler. Skovene bidrager derfor både til lagring af kulstof og til at reducere kulstofemissionen til atmosfæren ved at erstatte fossile brændsler.

Effektiv udnyttelse af energi og teknologier der indgår i bioøkonomien

Danske virksomheder er førende indenfor effektiv udnyttelse af energi og af teknologier, der indgår i bioøkonomien. Dansk landbrug står stærkt i konkurrencen om at producere bæredygtig biomasse. Miljøbelastningen ved produktion af biomasse fra træer som pil, poppel etc. er endvidere mindre end ved konventionel korndyrkning. Skovbruget har et betydeligt potentiale for bæredygtig produktion af biomasse, hvor hensyn til natur, miljø og klima i særlig grad samtidig kan varetages. Træbrændsler bidrager med 41 %

af det samlede danske vedvarende energiforbrug[1]. For nåletræerne går ca. halvdelen af hugsten til bioenergi, hovedsaglig til kraftvarmeproduktion. Løvtræerne leverer især ved til brændeforbruget, som er den mindst forædlede omsætning af biomasse.

Landdistrikter er kendetegnet ved et stærkt socialt fællesskab, tradition for samarbejde, små virksomheder med høj fleksibilitet, lave omkostninger til boliger og erhverv og nærhed til natur- og miljøressourcer

Danmark har under den økonomiske krise mistet mange arbejdspladser i den private sektor, og det har ramt landdistrikterne og især yderområderne hårdt, idet hovedparten af industriarbejdspladserne er placeret her. Forandringen i erhvervsstrukturen betyder, at landdistrikterne i dag står over for en stor omstilling og skal finde nye roller at udfylde i et globalt orienteret videns- og servicesamfund. I den sammenhæng er det vigtigt at sætte fokus på de klare styrker, som er til stede i landdistrikter. Der er behov for at tage udgangspunkt i de lokale styrkepositioner, som blandt andet findes inden for fødevarer og råvarer, natur samt energi og miljø.

Udvikling af erhvervslivet i landdistrikterne har gode rammevilkår, bl.a. pga. lave omkostninger til boliger og erhverv, adgang til informations- og kommunikationsteknologi, og ikke mindst er landdistrikterne kendetegnet ved et stærkt socialt fællesskab og tradition for samarbejde. Derudover er det vigtigt at se lokale ressourcer såsom natur, kulturarv, historie, geografi mv. i sammenhæng med erhvervsstrukturene.

[1] Energistyrelsen 2011 og Skove og plantager 2012

4.1.3. Weaknesses identified in the programming area

Svære rammevilkår og højt omkostningsniveau i landbruget

Landbruget mødes med en række initiativer nationalt og på EU-niveau på natur- og miljøområdet, der har stor betydning for primærproduktionens rammevilkår. Landmænd oplever økonomiske udfordringer i forhold til at overholde et stigende antal krav i miljøreguleringen. Landbrugsproduktionen præges af et højt omkostningsniveau, hvilket besværliggør den almindelige hensyntagen til miljø og natur i landbrugsdriften. En forudsætning for, at landbruget kan stå stærkt i globaliseringen, er, at rammerne for produktionen løbende udvikles, så produktionen kan ske på en både miljømæssigt og økonomisk bæredygtig måde.

Lavt investeringsniveau i landbrug og skovbrug, mens produktivitet og indtjeningsevne er stagnerende

I en årrække har dansk landbrug været under betydeligt økonomisk pres. Indtjeningsevnen i landbruget er generelt faldet i det seneste årti, produktiviteten er stagnerende og konkurrenceevnen under pres. Indtjeningsevnen er faldet, idet forholdet mellem afregningspriser og omkostninger er faldet og ikke imødegået af en tilsvarende stigning i produktiviteten. En af årsagerne til den manglende produktivitet i

landbruget er nedslidning af produktionsapparatet. Flere investeringer i nye teknologier og metoder er nødvendige for at opretholde produktionen og produktiviteten i landbruget.

Skovbrugets indtjeningspotentiale sættes under pres bl.a. pga. klimaændringerne. Der er usikkerhed om omfanget af de forventede klimaændringer, herunder specielt stormrisikoen og dermed stabiliteten af dele af skovarealet. Det er tvivlsomt, om alle de økonomisk bærende træarter vil bevare deres driftspotentiale som følge af klimaændringerne.

Intensiv afgrøde- og husdyrproduktion medfører fortsat pres på natur, klima og vandmiljø

Der mangler fortsat økonomiske incitamentter for landmanden og skovejeren til at beskytte biodiversiteten i landbruget og skove i tilstrækkelig grad. Arealtilskudssatserne for naturpleje på landbrugsjord har førhen ikke været tilstrækkeligt høje til at være attraktive for landmanden. De hidtidige støttetiltag for at begrænse miljø- og naturpåvirkningen fra landbruget har primært sigtet mod en generel begrænsning i udledningen af næringsstoffer og i tilgroningen af halvkulturarealer. Det er en ulempe for denne indsats, at de positive resultater heraf ofte lader vente på sig på grund af økologisk inertitet. Dansk landbrug mangler endvidere effektive værktøjer til at håndtere udledningen af metan fra kvæggets fordøjelse. Landbrugets reduktion i udledningerne af drivhusgasser forventes at være mindre end økonomien som helhed i 2020.

Det er ikke afklaret, i hvilket omfang øget anvendelse af hurtigt voksende arter i skovene kan påvirke biodiversiteten og skovøkosystemernes stabilitet.

Usikre rammevilkår for produktion af biomasse

Flere typer biomasse er dyre for landbruget at producere/ indsamle, og der er begrænset koordinering på tværs af værdikæderne. For en række af de afgrøder, der pt. anvendes til energi- og transportformål, er der usikkerhed omkring CO₂-fortrængningen. Der er usikkerhed om bæredygtigheden i produktionen af mange af de træpiller, der importeres til energiformål. Produktion af energiafgrøder som pil kan have negative konsekvenser set fra et landskabsmæssigt perspektiv.

Svag innovation og iværksætteri i landdistrikterne

Der er en relativt lav beskæftigelsesgrad i landdistrikterne. Den økonomiske krise har medført en faldende beskæftigelsesfrekvens i Danmark. Erhvervsstrukturen i landdistrikterne er præget af industri og primærerhverv, der har været særlig hårdt ramt af finanskrisen.

I perioden 2007-2013 er den danske befolkning steget med 2,9 pct., men i landdistrikterne har befolkningsudviklingen været negativ. Denne udvikling har sandsynligvis sammenhæng med den faldende beskæftigelsesfrekvens. Når personer i den erhvervsaktive alder, der er bosiddende i landdistrikter, bliver arbejdsløse, vælger mange at fraflytte landdistrikterne for i stedet at søge job og bolig i byområderne.

Dette fraflytningsmønster kan også forklare, at uddannelsesniveaulet i landdistrikterne er lavere end i byområderne. I hele landet har ca. en fjerdedel af befolkning i den erhvervsaktive alder en videregående uddannelse, byer og områder tæt på de største byer har den største andel borgere med en videregående uddannelse.

Svært at tiltrække og fastholde veluddannet arbejdskraft til landdistrikterne

Landdistrikterne er udsat for en fraflytning af erhvervsaktive borgere pga. fravær af job og serviceudbud. Uddannelsesniveaue er væsentlig lavere end i byområder og der opleves et fald i antallet af de traditionelle lokale jobs, som er under pres fra internationalisering og globalisering. Endvidere præger en tendens til centralisering af de offentlige serviceydelser jobmulighederne i yderområderne.

4.1.4. Opportunities identified in the programming area

Øge eksport og mulig teknologiekseport

Dansk landbrug har fortsat et stort uudnyttet eksportpotentiale. Det globale behov for fødevarer forventes at stige kraftigt frem imod 2050 og dermed eksportpotentialet for dansk landbrug. Den globale middelklasse forventes at stige fra knap 2 til næsten 5 milliarder i 2030. Det betyder, at det i særlig grad er kvalitetsfødevarer, som vil blive efterspurgt, samt ny viden, knowhow og teknologi indenfor ressourceeffektiv fødevarerproduktion, sundhed, kost og ernæring mv.

Til brug herfor er der behov for at fastholde den nationale indsats for fødevarer sikkerhed, kvalitet og sporbarhed for at fastholde danske landbrugsprodukters værdi og salgbarhed. Der er behov for at øge fokus på forskning i kvalitet, sikkerhed, sporbarhed og bæredygtighed indenfor fødevarer sektoren og dermed fokusere på optimering af værdikæden for landbrugs-, skovbrugs- og fødevarerprodukter, og der skal løbende arbejdes med at sikre brugerrelevansen i landbrugs- og fødevarerforskningen og vidensdelingen med erhvervet.

Udvikle råvaregrundlag og ressourceeffektivitet

Hvis dansk landbrug skal indfri fremtidens eksportpotentiale, skal der fremadrettet produceres mere for mindre. Der skal produceres ressourceeffektivt og uden at øge miljøbelastningen. Denne udfordring skaber et voksende marked for teknologier og løsninger, der kan øge ressourceeffektiviteten. Udviklingen af energi- og miljøteknologi er en dansk erhvervsmæssig styrkeposition. Energi- og miljøsektoren har inden for de seneste år oplevet markant fremgang i omsætningen og eksporten, hvilket er et direkte resultat af en fortsat vidensopbygning på området.

Øget diversificering af jordbrugernes og fødevarerhvervenes indtjeningsmuligheder

Danske virksomheder er førende i forhold til at producere og udvikle ingredienser, enzymer, fødevarer kulturer, foder og andre biobaserede produkter. Disse markeder vil medføre fortsat stigende indtjeningsmuligheder. Der er endvidere stadig et uudnyttet potentiale i at forbedre samarbejdet mellem forskning og erhvervsliv med henblik på brugerdreven innovation indenfor de områder, som fødevarerhvervet efterspørger.

Fortsat bedring af primærerhvervenes påvirkninger på natur og miljø

Der er mulighed for yderligere udvikling af de rekreative værdier og naturforvaltning i landdistrikterne, herunder at udvikle naturplejen som alternativt forretningsområde for landbruget og skovbruget. Der er

mulighed for fortsat innovation, produktudvikling og ny teknologi indenfor landbrug og skovbrug til gavn for miljøet og naturen. Der ses mulighed for afsøgning af yderligere synergier mellem natur-, miljø- og klimaindsatsen ved at tilrettelægge multifunktionelle tiltag for natur og miljø. Potentielt kan vandmiljø virkemidler på landbrugsjord også bidrage til at reducere udledningerne af drivhusgasser. CO₂-binding på tørveholdige jorder kan her være en betydende faktor. Permanent udtag af arealer kan medvirke til at sikre reduktion af drivhusgasser, da kulstof bundet i skov og vådområder mv. dermed ikke frigives på et senere tidspunkt. Økologisk jordbrugsproduktion integrerer en række af de overordnede hensyn, som søges tilgodeset med landdistriktsprogrammet. Sektoren producerer fødevarer under særligt høje krav til bl.a. miljø og dyrevelfærd. Danmark har en national målsætning om fordobling af det økologiske areal, hvilket kræver yderligere udvikling af produktion og markedsføring heraf. Permanent skovdække af jordtyper med ringe evne til at tilbageholde næringsstoffer og vand kan virke til gavn for både vandmiljø, grundvand, produktion af regenererbar energi og kulstofbinding. Tilgængelighed til skov fremmer endvidere befolkningens adgang til motion og dermed den generelle folkesundhed. Bynær skov er sundhedsfremmende og kan medvirke til at gøre lokalmiljøet mere attraktivt.

Bioøkonomien rummer nye erhvervsmuligheder for landbruget og skovbruget.

Der synes at være potentiale for at øge biomassehøsten til nonfood formål i Danmark[1] uden, at det berører fødevarerproduktionen, miljøet og klimaet negativt. Udnyttes potentialet og anvendes den ekstra biomasse i en dansk bioraffineringssektor, vil det kunne medføre nye arbejdspladser i Danmark. Da biomasse generelt er dyr at transportere (især hvis der er højt vandindhold), vil en del af den fremtidige behandling af biomassen ske tæt på produktionsarealerne, hvilket formodes at ville gavne beskæftigelsen i landdistrikterne.

Dertil kommer, at Danmark er førende inden for flere af de teknologier, der indgår i bioøkonomien, eksempelvis inden for forbehandling af biomasse, anvendelsesorienteret forskning i industriel biotek samt kemiske og biologiske katalysatorer, som indgår i produktionen af bæredygtige biobaserede produkter.

Landbruget og landdistrikterne forventes at komme til at spille en væsentlig rolle i udviklingen af den biobaserede økonomi, da landbruget står for en meget stor andel af biomasseproduktionen som eksempelvis halm, husdyrgødning, græs, energipil mv. Der er samtidig behov for at fremme udnyttelse af husdyrgødning til energiformål, blandt andet gennem etablering og udvidelse af biogas fællesanlæg, gårdanlæg samt supplerende bedriftsinvesteringer.

Anvendelse af vedvarende energi fra biomasse vil diversificere forsyningskilderne og forbedre CO₂ balancen

Et af de områder indenfor bioøkonomien, hvor landbruget allerede leverer en del materialer, er inden for energiproduktionen. Behovet for energieffektivisering er fortsat stort og markedspotentialet for introduktion af nye løsninger dermed stigende. Stigende priser på fossilt baserede råstoffer, kombineret med ønsket om at diversificere forsyningskilderne for energi og reducere klimapåvirkningerne fra fossil energi, vil skabe en fortsat stigende efterspørgsel efter biobaserede erstatninger.

Potentielt kan man høste betydelige mængder biomasse samtidig med at miljøforholdene forbedres indenfor landbruget. Biomasse kan lagres med små omkostninger i forhold til energi fra sol og vind. Der er endvidere gode muligheder for at øge vækst og beskæftigelse i landdistrikterne gennem en satsning på at producere og bearbejde biomasse.

Bioenergi ventes at give et vigtigt bidrag til Danmarks målsætning om udfasning af fossile brændsler i 2050. Energifremskrivning 2012 venter således, at bioenergi i 2020 alene vil udgøre ca. 4 Mtoe – eller ca. 22 pct. af det samlede danske energiforbrug – mod ca. 16,5 pct. i 2012.

Den nationale energiaftale fra 2012 sætter ambitiøse mål for omstillingen fra fossile energikilder til vedvarende energi, herunder biomasse. Bioøkonomien komplementerer disse dagsordner ved at bidrage til at udvikle et biobaseret samfund, der karakteriseres ved en ressourceeffektiv og bæredygtig udnyttelse af de tilgængelige ressourcer. En indsats for bioøkonomi vil endvidere bidrage til implementering af Kommissionens strategi for bioøkonomi i Europa fra februar 2012 og nationale målsætninger på området jf. bl.a. Regeringens Vækstplan for vand, bio og miljøløsninger fra marts 2013.

Erhvervsudvikling kan bidrage til forøget vækst og beskæftigelse i landdistrikterne

Der ses muligheder for øget diversificering af erhvervenes indtjeningsmuligheder, bedre udnyttelse stedbundne ressourcer og fremme iværksætter og innovation i af landdistrikterne. En øget beskæftigelsesindsats vil have positiv effekt på tilflytning og muligheden for at fastholde unge veluddannede i landdistrikterne. Der kan skabes vækst og udvikling i landdistrikterne ved bl.a. at styrkesamarbejde på tværs af sektorer, brancher og videns institutioner.

Samarbejde giver inspiration til at gå nye veje og bryde indarbejdede traditioner, vaner og rutiner. Hermed banes vejen for innovation i virksomhederne - det handler om, at viden- og erhvervsaktører kommunikerer og inspirerer hinanden, udveksler viden og indgår samarbejde. Innovation skabes gennem læring og kreative processer i grupper og netværk, der omsættes til erkendelser, ny organisering og i sidste instans nye produkter og processer. Målet er at fremme samarbejde på tværs af sektorer og mellem aktører, der traditionelt ikke har arbejdet sammen om udvikling af lokalområdet. Hermed udnyttes det lokale potentiale mest effektivt.

[1] ”+ 10 mio. tons planen – muligheder for en øget dansk produktion af bæredygtig biomasse til bioraffinaderier”, Aarhus universitet og Københavns universitet 2012.

4.1.5. Threats identified in the programming area

Høj gæld og manglende finansieringsmuligheder for landbruget

Samtidig med en generelt faldende indtjening er landbrugserhvervets samlede gæld steget, hvilket har medført øgede renteudgifter, som giver anledning til en yderligere reduktion i erhvervets indtjening og manglende reinvesteringer. Den kraftige vækst i gælden er bl.a. et resultat af nettooptagelse af lån i forbindelse med ejerskifte, hvilket hænger sammen med den kraftige stigning i ejendomspriserne fra midten af 1990'erne og frem til 2008. Landbrugets store andel af variabelt forrentet gæld indebærer endvidere, at erhvervets nettoindtjening er følsom over for moderate ændringer i renten.

Den generelle prisstigning på landbrugsbedrifter sammen med en relativ lav egenkapital og svære betingelser for optagning af lån for yngre landmand har i en årrække besværliggjort ejerskifte på landbrugsbedrifter i Danmark. Finansieringsudfordringen for generationsskifter og adgang til landbrugssektoren består dels i de aktuelle vanskeligheder med at opnå finansiering, hvor faldet i ejendomspriser siden 2008 sammenholdt med en høj gældsprocent vanskeliggør adgang til finansiering af projekter, og dels i en mere langsigtet udfordring med at tiltrække kapital til landbruget.

Risikofaktorer i jordbruget

Jordbrugsproduktionen er udsat for en række risikofaktorer. Produktionen er afhængig af klimaet, fravær af dyre- og plantesygdomme, skadedyrsangreb, gunstige vejrforhold og ændringer i efterspørgslen. Landbrug og skovbrug oplever fra tid til anden store produktionstab som følge af klimahændelser, herunder stormvejr og oversvømmelser efter ekstraordinær nedbør. Der kan på længere sigt være behov for at fremme tiltag og driftsformer på landbrugsjord, der kan fungere som buffer for klimaforandringer i synergi med andre miljø- og naturhensyn. Det kan f.eks. være at forebygge oversvømmelser som følge af ekstremregn ved strategisk at placere vådområder eller udtagning af lavbundsarealer og herigennem skabe buffer for oversvømmelser. Husdyr- og plantesygdomme kan have omfattende konsekvenser for landbruget. Veterinærsikkerhed og fravær af smitsomme husdyrsygdomme er afgørende for eksporten af den animalske produktion.

Det intensive landbrug giver fortsat pres på natur og vandmiljø

Den intensive afgrøde- og husdyrproduktion betyder, at mange økosystemer med tilhørende natur- og miljøværdier fortsat er under pres. Landbruget kan medføre forringelse af jordkvaliteten som følge af jordpakning, dræning, omdrift af tørveholdige jorder m.v. Visse områder i Danmark har for lavt kulstofindhold i jorden. Store mængder kulstof frigøres fra især organogen jord, hvis den drænes og jordbearbejdes.

Produktion af biobrændstoffer og andre nonfoodprodukter på basis af landbrugsafgrøder kan bidrage til en uheldig konkurrence om fødevarer, og øget forbrug af halm og anden biomasse til energiformål kan medføre reduktion af kulstofmængden i landbrugsjorden. Ekstensivering af urentable landbrugsarealer kan endvidere medføre tilgroning af naturtyper.

Overrepræsentation af ældre borgere i landdistrikterne

Den aldersdemografiske udvikling samt faldende befolkningstal har medført, at landdistrikterne har en relativt stor andel af beboere på over 65 år samt en relativ lille andel af borgere i den erhvervsaktive alder. I landdistrikter ligger andelen af de yngste borgere under landgennemsnittet, og samtidig ses en overrepræsentation af borgere over 65 år. Udfordringer knyttet til en voksende andel af ældre borgere gælder særligt i den nordvestlige del af Jylland, på Fyn og øerne.

Tallene viser, at det er svært at fastholde de unge i landdistrikterne. De unge flytter til de større byer for at uddanne sig og efterfølgende for at bosætte sig med familie. I et geografisk perspektiv er det tydeligt, at særligt områder omkring hovedstaden og Aarhus huser en stor andel af den veluddannede del af befolkningen.

Landdistrikter længere væk fra de større byer har den laveste gennemsnitlige disponible indkomst i Danmark. Overordnet set har alle dele af Danmark oplevet et fald i den disponible indkomst i perioden 2007-2009. Efterhånden er alle områder nået tilbage på niveauet for 2007, dog ligger landdistrikternes

gennemsnitlige disponible indkomster stadig en smule under 2007-niveauet.

4.1.6. Common Context Indicators

I Socio-economic and rural situation			
1 Population			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	5.573.894	Inhabitants	2012
rural	29,2	% of total	2012
intermediate	48,8	% of total	2012
urban	21,9	% of total	2012
2 Age Structure			
Indicator name	Value	Unit	Year
total < 15 years	17,7	% of total population	2012
total 15 - 64 years	65	% of total population	2012
total > 64 years	17,3	% of total population	2012
rural <15 years	17,4	% of total population	2012
rural 15 - 64 years	63,6	% of total population	2012
rural > 64 years	19	% of total population	2012
3 Territory			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	42.895	Km2	2012
rural	51,4	% of total area	2012
intermediate	47,5	% of total area	2012
urban	1,2	% of total area	2012
4 Population Density			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	129,7	Inhab / km2	2011
rural	74,1	Inhab / km2	2011
5 Employment Rate			
Indicator name	Value	Unit	Year
total (15-64 years)	72,6	%	2012
male (15-64 years)	75,2	%	2012
female (15-64 years)	70	%	2012
* rural (thinly populated) (15-64 years)	72,8	%	2012
total (20-64 years)	75,4	%	2012
male (20-64 years)	78,6	%	2012
female (20-64 years)	72,2	%	2012
6 Self-employment rate			
Indicator name	Value	Unit	Year
total (15-64 years)	8,3	%	2012
7 Unemployment rate			
Indicator name	Value	Unit	Year
total (15-74 years)	7,5	%	2012
youth (15-24 years)	14,1	%	2012
rural (thinly populated) (15-74 years)	6,5	%	2012
youth (15-24 years)	12,9	%	2012

8 GDP per capita			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	125	Index PPS (EU-27 = 100)	2012
* rural	104,2	Index PPS (EU-27 = 100)	2010
9 Poverty rate			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	18,9	% of total population	2011
* rural (thinly populated)	20,7	% of total population	2011
10 Structure of the economy (GVA)			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	210.584,4	EUR million	2012
primary	1,4	% of total	2012
secondary	21,5	% of total	2012
tertiary	77,1	% of total	2012
rural	24,1	% of total	2010
intermediate	42,5	% of total	2010
urban	30,3	% of total	2010
11 Structure of Employment			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	2.797	1000 persons	2012
primary	2,6	% of total	2012
secondary	18,2	% of total	2012
tertiary	79,2	% of total	2012
rural	27,1	% of total	2010
intermediate	45,5	% of total	2010
urban	27,3	% of total	2010
12 Labour productivity by economic sector			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	75.289,4	EUR/person	2012
primary	40.541,1	EUR/person	2012
secondary	88.935,6	EUR/person	2012
tertiary	73.305,8	EUR/person	2012
rural	64.805,5	EUR/person	2010
intermediate	68.091,9	EUR/person	2010
urban	80.909,4	EUR/person	2010

II Agriculture/Sectorial analysis			
13 Employment by economic activity			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	2.688,6	1000 persons	2012
agriculture	63,7	1000 persons	2012
agriculture	2,4	% of total	2012
forestry	2,7	1000 persons	2012
forestry	0,1	% of total	2012
food industry	55,8	1000 persons	2012
food industry	2,1	% of total	2012
tourism	99	1000 persons	2012
tourism	3,7	% of total	2012
14 Labour productivity in agriculture			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	53.735,3	EUR/AWU	2010 - 2012
15 Labour productivity in forestry			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	NA	EUR/AWU	
16 Labour productivity in the food industry			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	72.968,2	EUR/person	2010
17 Agricultural holdings (farms)			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	42.100	No	2010
farm size <2 Ha	2.110	No	2010
farm size 2-4.9 Ha	950	No	2010
farm size 5-9.9 Ha	8.050	No	2010
farm size 10-19.9 Ha	7.790	No	2010
farm size 20-29.9 Ha	4.310	No	2010
farm size 30-49.9 Ha	4.900	No	2010
farm size 50-99.9 Ha	5.920	No	2010
farm size >100 Ha	8.080	No	2010
farm economic size <2000 Standard Output (SO)	2.030	No	2010
farm economic size 2.000 - 3.999 SO	1.140	No	2010
farm economic size 4.000 - 7.999 SO	3.780	No	2010
farm economic size 8.000 - 14.999 SO	5.830	No	2010
farm economic size 15.000 - 24.999 SO	5.280	No	2010
farm economic size 25.000 - 49.999 SO	6.290	No	2010
farm economic size 50.000 - 99.999 SO	4.680	No	2010
farm economic size 100.000 - 249.999 SO	4.490	No	2010
farm economic size 250.000 - 499.999 SO	3.440	No	2010
farm economic size > 500.000 SO	5.160	No	2010
average physical size	62,9	ha UAA/holding	2010

average economic size	200.256,74	EUR of SO/holding	2010
average size in labour units (persons)	1,9	Persons/holding	2010
average size in labour units (AWU)	1,2	AWU/holding	2010
18 Agricultural Area			
Indicator name	Value	Unit	Year
total UAA	2.646.860	ha	2010
arable	91,4	% of total UAA	2010
permanent grassland and meadows	7,6	% of total UAA	2010
permanent crops	1	% of total UAA	2010
19 Agricultural area under organic Farming			
Indicator name	Value	Unit	Year
certified	150.940	ha UAA	2010
in conversion	15.320	ha UAA	2010
share of UAA (both certified and conversion)	6,3	% of total UAA	2010
20 Irrigated Land			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	320.180	ha	2010
share of UAA	12,1	% of total UAA	2010
21 Livestock units			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	4.919.400	LSU	2010
22 Farm labour force			
Indicator name	Value	Unit	Year
total regular farm labour force	80.120	Persons	2010
total regular farm labour force	50.760	AWU	2010
23 Age structure of farm managers			
Indicator name	Value	Unit	Year
total number of farm managers	42.100	No	2010
share of < 35 y	4,8	% of total managers	2010
ratio <35 / >= 55 y	10,9	No of young managers by 100 elderly managers	2010
24 Agricultural training of farm managers			
Indicator name	Value	Unit	Year
share of total managers with basic and full agricultural training	48,5	% of total	2010
share of manager < 35 y with basic and full agricultural training	65,5	% of total	2010
25 Agricultural factor income			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	40.123,9	EUR/AWU	2012
total (index)	134,7	Index 2005 = 100	2012
26 Agricultural Entrepreneurial Income			
Indicator name	Value	Unit	Year
Standard of living of farmers	17.438,8	EUR/AWU	2012
Standard of living of farmers as a share of the standard of living of persons employed in other sectors	36,3	%	2012
27 Total factor productivity in agriculture			
Indicator name	Value	Unit	Year
total (index)	106,5	Index 2005 = 100	2009 -

			2011
28 Gross fixed capital formation in agriculture			
Indicator name	Value	Unit	Year
GFCF	1.609,57	EUR million	2011
share of GVA in agriculture	68,5	% of GVA in agriculture	2011
29 Forest and other wooded land (FOWL) (000)			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	635	1000 ha	2010
share of total land area	14,8	% of total land area	2010
30 Tourism infrastructure			
Indicator name	Value	Unit	Year
bed-places in collective establishments	407.654	No of bed-places	2011
rural	41,9	% of total	2011
intermediate	48,1	% of total	2011
urban	9,9	% of total	2011

III Environment/climate			
31 Land Cover			
Indicator name	Value	Unit	Year
share of agricultural land	76,6	% of total area	2006
share of natural grassland	0,6	% of total area	2006
share of forestry land	9	% of total area	2006
share of transitional woodland shrub	1,9	% of total area	2006
share of natural land	2,6	% of total area	2006
share of artificial land	7,5	% of total area	2006
share of other area	1,8	% of total area	2006
32 Areas with Natural Constraints			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	1,1	% of total UAA	2005
mountain	0	% of total UAA	2005
other	0	% of total UAA	2005
specific	1,1	% of total UAA	2005
33 Farming intensity			
Indicator name	Value	Unit	Year
low intensity	14,4	% of total UAA	2007
medium intensity	24,6	% of total UAA	2007
high intensity	61	% of total UAA	2007
grazing	3,3	% of total UAA	2010
34 Natura 2000 areas			
Indicator name	Value	Unit	Year
share of the territory	8,9	% of territory	2011
share of UAA (incl. natural grassland)	4,7	% of UAA	2011
share of total forestry area	16,3	% of forest area	2011
35 Farmland Birds index (FBI)			
Indicator name	Value	Unit	Year
total (index)	79,2	Index 2000 = 100	2008
36 Conservation status of agricultural habitats (grassland)			
Indicator name	Value	Unit	Year
favourable	0	% of assessments of habitats	2001 - 2006
unfavourable - inadequate	0	% of assessments of habitats	2001 - 2006
unfavourable - bad	80	% of assessments of habitats	2001 - 2006
unknown	20	% of assessments of habitats	2001 - 2006
37 HNV Farming			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	5,8	% of total UAA	2013
Comment: 153000 ha, estimated using a new HNV definition, including N2000 areas and permanent grass under support commitment (Ministry of Agriculture/Environment)			
38 Protected Forest			

Indicator name	Value	Unit	Year
class 1.1	1	% of FOWL area	2011
class 1.2	0,9	% of FOWL area	2011
class 1.3	13,8	% of FOWL area	2011
class 2	0	% of FOWL area	2011
39 Water Abstraction in Agriculture			
Indicator name	Value	Unit	Year
total	219.996,7	1000 m3	2010
40 Water Quality			
Indicator name	Value	Unit	Year
Potential surplus of nitrogen on agricultural land	91,3	kg N/ha/year	2006 - 2009
Potential surplus of phosphorus on agricultural land	7	kg P/ha/year	2006 - 2009
Nitrates in freshwater - Surface water: High quality	17,1	% of monitoring sites	2010
Nitrates in freshwater - Surface water: Moderate quality	73,2	% of monitoring sites	2010
Nitrates in freshwater - Surface water: Poor quality	9,8	% of monitoring sites	2010
Nitrates in freshwater - Groundwater: High quality	59,9	% of monitoring sites	2010
Nitrates in freshwater - Groundwater: Moderate quality	16,6	% of monitoring sites	2010
Nitrates in freshwater - Groundwater: Poor quality	23,5	% of monitoring sites	2010
41 Soil organic matter in arable land			
Indicator name	Value	Unit	Year
Total estimates of organic carbon content	46,8	mega tons	2009
Mean organic carbon content	13,8	g kg-1	2009
42 Soil Erosion by water			
Indicator name	Value	Unit	Year
rate of soil loss by water erosion	1,1	tonnes/ha/year	2006
agricultural area affected	0	1000 ha	2006 - 2007
agricultural area affected	0	% of agricultural area	2006 - 2007
43 Production of renewable Energy from agriculture and forestry			
Indicator name	Value	Unit	Year
from agriculture	182,7	kToe	2010
from forestry	1.690	kToe	2010
44 Energy use in agriculture, forestry and food industry			
Indicator name	Value	Unit	Year
agriculture and forestry	676	kToe	2011
use per ha (agriculture and forestry)	204,4	kg of oil equivalent per ha of UAA	2011
food industry	688	kToe	2011
45 GHG emissions from agriculture			
Indicator name	Value	Unit	Year
total agriculture (CH4 and N2O and soil emissions/removals)	12.891,6	1000 t of CO2 equivalent	2010
share of total GHG Emissions	21,9	% of total net emissions	2010

4.2. Needs assessment

Title (or reference) of the need	P1			P2		P3		P4			P5					P6			Cross cutting objectives			
	1A	1B	1C	2A	2B	3A	3B	4A	4B	4C	5A	5B	5C	5D	5E	6A	6B	6C	Environment	Climate change mitigation and adaptation	Innovation	
01. Grøn omstilling og grønne job	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
02. Fremme innovation i fødevarersektoren	x	x																				x
03. Styrke søgningen til erhvervsuddannelserne			x																			x
04. Produktivitetsudvikling og konkurrenceevne i fødevarersektoren				x															x	x		x
05. Fremme af tilstrækkeligt kvalificerede landbrugeres adgang til landbrugssektoren og navnlig generationsfornyelsen					x																	x
06. Forbedring af primærproducenters konkurrenceevne ved at integrere dem bedre i landbrugsfødevarekæden vha. kvalitetsordninger						x													x			x
07. Understøtte bedriftsrisikoforebyggelse og -styring							x												x	x		x
08. Fremme omstilling til økologisk fødevarerproduktion								x	x	x									x	x		x
09. Varierede landskaber, rig og klimarobust natur								x											x	x		
10. Rent vandmiljø								x											x	x		
11. Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden										x									x	x		
12. Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget												x		x	x				x	x		

4.2.1. 01. Grøn omstilling og grønne job

Priorities/Focus Areas

- 1A) Fostering innovation, cooperation, and the development of the knowledge base in rural areas
- 1B) Strengthening the links between agriculture, food production and forestry and research and innovation, including for the purpose of improved environmental management and performance
- 1C) Fostering lifelong learning and vocational training in the agricultural and forestry sectors
- 2A) Improving the economic performance of all farms and facilitating farm restructuring and modernisation, notably with a view to increasing market participation and orientation as well as agricultural diversification
- 2B) Facilitating the entry of adequately skilled farmers into the agricultural sector and, in particular, generational renewal
- 3A) Improving competitiveness of primary producers by better integrating them into the agri-food chain through quality schemes, adding value to agricultural products, promotion in local markets and short supply circuits, producer groups and inter-branch organisations
- 3B) Supporting farm risk prevention and management
- 4A) Restoring, preserving and enhancing biodiversity, including in Natura 2000 areas, and in areas facing natural or other specific constraints and high nature value farming, as well as the state of European landscapes
- 4B) Improving water management, including fertiliser and pesticide management
- 4C) Preventing soil erosion and improving soil management
- 5A) Increasing efficiency in water use by agriculture
- 5B) Increasing efficiency in energy use in agriculture and food processing
- 5C) Facilitating the supply and use of renewable sources of energy, of by products, wastes, residues and other non food raw material for the purposes of the bio-economy
- 5D) Reducing green house gas and ammonia emissions from agriculture
- 5E) Fostering carbon conservation and sequestration in agriculture and forestry
- 6A) Facilitating diversification, creation and development of small enterprises, as well as job creation
- 6B) Fostering local development in rural areas
- 6C) Enhancing the accessibility, use and quality of information and communication technologies (ICT) in rural areas

Cross cutting objectives

- Environment
- Climate change mitigation and adaptation

- Innovation

Description

Danmark skal tiltrække nye arbejdspladser med højt vidensniveau for at fastholde et højt løn- og velstandsniveau og et konkurrencedygtigt erhvervsliv. Varig jobskabelse er bl.a. afhængig af, at små virksomheder har gode muligheder for at vokse sig store og skabe arbejdspladser. Der er behov for større bæredygtighed i produktion og forbrug igennem udvikling af en mere grøn økonomi. Målet er på samme tid at sikre konkurrenceevne, vækst, eksport og beskæftigelse, et bedre miljø og mere natur samt at forbedre sundhed og dyrevelfærd indenfor landbrugs- og fødevarerektoren. Den danske landbrugs- og fødevarerektor har længe været i gang med grøn omstilling, så der produceres mere med færre ressourcer og mindre miljøbelastning. Den høje ressourceeffektivitet giver et godt udgangspunkt i forhold til fremtidens efterspørgsel efter ressourceeffektive, bæredygtige produktionsløsninger og fødevarerprodukter. For at sikre den positive udvikling er der imidlertid fortsat behov for investering i bæredygtig udvikling, produktion og eksport af fødevarer samt information og rådgivning, som kan motivere erhvervet til at udvikle nye, grønne produkter og teknologier.

4.2.2. 02. Fremme innovation i fødevarerektoren

Priorities/Focus Areas

- 1A) Fostering innovation, cooperation, and the development of the knowledge base in rural areas
- 1B) Strengthening the links between agriculture, food production and forestry and research and innovation, including for the purpose of improved environmental management and performance

Cross cutting objectives

- Innovation

Description

Der ligger stadig uudnyttede potentialer i grænsefladerne mellem forskning, landbrug, fødevarerproduktion, skovbrug og landdistriktsudvikling, f.eks. til tættere samarbejde mellem store og mindre virksomheder, hvor mindre virksomheder/entreprenører kan have gode innovative ideer, men mangler erfaringen til at trænge igennem på eksportmarkederne. Der er derfor behov for yderligere koordination og samarbejde.

Under landdistriktsprogrammet 2007-2013 gennemførtes en række aktiviteter for formidling og anvendelse af ny viden i fødevarerhvervet, herunder informations- og demonstrationsprojekter og tilskud til udvikling af ny teknologi. Et nationalt Grønt Udviklings- og Demonstrationsprogram understøtter endvidere bæredygtig vækst i fødevarerhvervet gennem tilskud til udviklingsprojekter med forretningsorienteret nytænkning.

Der er behov for fortsat at forfølge denne sammenhæng i kæden fra forskning over innovation og udvikling til praktisk demonstration, udbredelse af teknologi og videre til investering, salg og jobskabelse, som sikrer, at viden transformeres til nye brugbare løsninger for virksomhederne, som øger ressourceeffektiviteten i produktionen og dermed skaber flere grønne jobs.

Forbedring af denne sammenhæng vil kræve en indsats, som fremmer samarbejde mellem de relevante aktører, herunder videns institutioner, som er drevet af virksomhederne, som er målbar, som indeholder miljøkriterier og har fokus på udvikling og innovation. Vejen går gennem tiltag til fremme af demonstration af og information om ny viden, udvikling af teknologier og metoder vedrørende det primære jordbrug, økologisk produktion og forarbejdning i fødevarersektoren og fremme af videns- og kompetenceniveau i erhvervet gennem øget adgang til rådgivning. Øget forædling af danske produkter, herunder gennem udvikling af mere robuste planter og mere effektiv omsætning af husdyrfoderet, vil for eksempel kunne betyde, at produktionen kan øges samtidig med, at ressourceforbruget nedbringes.

4.2.3. 03. Styrke søgningen til erhvervsuddannelserne

Priorities/Focus Areas

- 1C) Fostering lifelong learning and vocational training in the agricultural and forestry sectors

Cross cutting objectives

- Innovation

Description

Dansk erhvervsliv har generelt behov for uddannelse af flere faglærte. Der er således behov for at styrke søgningen til erhvervsuddannelserne. For landmands-, driftsleder- og skovbrugsteknikeruddannelserne er der siden 2005 konstateret et konstant niveau i antallet, der har gennemført uddannelsen. De generelle problemer med manglende søgning til erhvervsuddannelserne søges løst gennem andre nationale informationstiltag. Regionerne, erhvervsskoler, UU-centre og kommunerne har i samarbejde iværksat en række initiativer, som skal fremme søgningen til erhvervsuddannelserne og sikre fastholdelsen af eleverne i uddannelse. Det drejer sig om at forbedre overgangen fra folkeskolen til erhvervsuddannelserne og til videregående uddannelse, særlige praktikpladskampagner, bedre regional uddannelsesdækning, styrket faglighed mv. Der ses derfor ikke et behov for en specifik indsats i landdistriktsprogrammet.

4.2.4. 04. Produktivitetsudvikling og konkurrenceevne i fødevarersektoren

Priorities/Focus Areas

- 2A) Improving the economic performance of all farms and facilitating farm restructuring and modernisation, notably with a view to increasing market participation and orientation as well as agricultural diversification

Cross cutting objectives

- Environment
- Climate change mitigation and adaptation
- Innovation

Description

En primær udfordring for programmet er at øge produktiviteten, skaffe flere jobs og styrke udviklingen af landbrugs- og fødevarerhvervet. Der er for at imødekomme denne udfordring behov for at styrke konkurrenceevnen i landbrugs- og fødevarersektoren gennem samarbejde om udvikling af nye produkter og teknologier og fremme af vilkårene for investering i ny teknologi, processer og produktion.

Hvis landbruget skal indfri fremtidens øgede grønne eksportpotentiale vil det være nødvendigt at udvikle råvaregrundlaget for produktionen og samtidig fokusere på højværdiprodukter, herunder økologisk produktion. Succes på eksportmarkederne kan skabe nye arbejdspladser, men det forudsætter, at der sættes ind for at styrke råvaregrundlaget, og at der kan produceres flere og bedre råvarer uden at øge miljøbelastningen.

I lyset af de store miljø- og klimaudfordringer i landbrugs- og fødevarersektoren og behovet for grøn omstilling, bør indsatserne for at skabe jobs i sektoren så vidt muligt også bidrage til at opfylde miljømålsætninger. Der er behov for at skabe jobs, som kan eksistere på markedsvilkår og bidrager til at opfylde miljø- og klimamålsætninger – det vil sige grønne jobs.

Den hidtidige udvikling har vist, at dansk landbrug er i stand til at leve op til skærpede miljøkrav og samtidig opretholde en stor og intensiv animalsk produktion. Skal denne udvikling fortsætte, er der behov at opruste erhvervets investeringer i fysisk og menneskelig kapital, så sektoren kan imødekomme både de markedsmæssige udfordringer og kravene om en fortsat reduceret påvirkning på natur, klima og miljø, ligesom der er behov for at afhjælpe landbrugets problemer med manglende adgang til risikovillig finansiering.

4.2.5. 05. Fremme af tilstrækkeligt kvalificerede landbrugeres adgang til landbrugssektoren og navnlig generationsfornyelsen

Priorities/Focus Areas

- 2B) Facilitating the entry of adequately skilled farmers into the agricultural sector and, in particular,

generational renewal

Cross cutting objectives

- Innovation

Description

Der er behov for at fremme generationsskiftet i landbrugssektoren. Den væsentligste forhindring for dette er manglen på finansieringsmuligheder.

I perioden fra 1985 til 2011 havde yngre jordbrugere under 40 år mulighed for at opnå statsgaranti for lån. Frem til 2003 blev der under landdistriktsprogrammet 2000-2006 ydet tilskud til betaling af terminsydelserne på de statsgaranterede lån. Formålet med ordningen var at gøre det nemmere for unge landmænd at erhverve deres første landbrug. Da nye deltagere skulle finansiere tidligere tab i ordningen ved at betale en højere rente, ophørte ordningen i 2012, idet den ikke længere var attraktiv.

Det vurderes ikke at være effektivt at anvende programmidler til at forbedre finansieringsmulighederne for generationsskifte eller andre skifte af bedriftsejendomme i landbrugssektoren, herunder gennem støtte til finansielle instrumenter i medfør af artikel 37 i forordning 1303/13. Programmets øvrige indsatser for fremme af nye investeringer på landbrugsbedrifterne vil indirekte fremme generations- og bedriftsejerskifter i landbrugssektoren, idet disse kan forbedre finansieringsmulighederne for de pågældende bedrifter.

4.2.6. 06. Forbedring af primærproducenters konkurrenceevne ved at integrere dem bedre i landbrugsfødevarekæden vha. kvalitetsordninger

Priorities/Focus Areas

- 3A) Improving competitiveness of primary producers by better integrating them into the agri-food chain through quality schemes, adding value to agricultural products, promotion in local markets and short supply circuits, producer groups and inter-branch organisations

Cross cutting objectives

- Environment
- Innovation

Description

Der er behov for at styrke landbrugets stilling i værdikæden fra jord til bord, herunder at diversificere sortimentet af fødevarerprodukter for at sikre bedre markedspriser. Der er behov for fortsat at forbedre rammebetingelserne for udvikling, produktion og afsætning af fødevarer kendetegnet ved høj

fødevarer sikkerhed, kvalitet, miljøhensyn, dyrevelfærd og økologi. Dette kan blandt andet ske ved at fremme landbrugets viden om omstilling til og evne til at markedsføre sig på højere kvalitetsstandarder, herunder standarder vedrørende økologi og dyrevelfærd.

4.2.7. 07. Understøtte bedriftsrisikoforebyggelse og -styring

Priorities/Focus Areas

- 3B) Supporting farm risk prevention and management

Cross cutting objectives

- Environment
- Climate change mitigation and adaptation
- Innovation

Description

Der forventes ikke signifikante ændringer i klimaforholdene for landbruget i programperioden. Landbruget oplever imidlertid stigende problemer med at dække sine produktionstab som følge af klimahændelser, især oversvømmelser efter ekstraordinær nedbør. Landmanden har selv det primære ansvar for at minimere sin risiko, men der kan under visse omstændigheder være behov for at kompensere for tab ved naturfænomener som dyre- og plantesygdomme, skadedyrsangreb eller ugunstige vejrforhold.

Der skønnes ikke at være et umiddelbart behov for at iværksætte en særlig indsats for risikostyring, klimatilpasningsaktioner eller forebyggende foranstaltninger inden for landbruget. Dog kan der i løbet af programperioden opstå behov for at genoprette jordbrugets produktionspotentiale eller at indføre forebyggende foranstaltninger efter skader som følge af specifikke hændelser.

4.2.8. 08. Fremme omstilling til økologisk fødevarerproduktion

Priorities/Focus Areas

- 4A) Restoring, preserving and enhancing biodiversity, including in Natura 2000 areas, and in areas facing natural or other specific constraints and high nature value farming, as well as the state of European landscapes
- 4B) Improving water management, including fertiliser and pesticide management

- 4C) Preventing soil erosion and improving soil management

Cross cutting objectives

- Environment
- Climate change mitigation and adaptation
- Innovation

Description

Økologisk jordbrugsproduktion integrerer en række af de overordnede hensyn, som søges tilgodeset med landdistriktsprogrammet. Sektoren producerer fødevarer under særligt høje krav til bl.a. miljø og dyrevelfærd. Danmark har en national målsætning om fordobling af det økologiske areal, hvilket kræver yderligere udvikling af produktionen.

Økologisk jordbrug bidrager endvidere til at reducere drivhusgasudledningen med en øget kulstoflagring i jorden sammenlignet med konventionelt landbrug. En fordobling af det økologiske areal forventes derfor at bidrage med øget kulstofbinding i Danmark.

Der er store udfordringer i omlægningen til økologi, men samtidigt ligeså store muligheder for vækst og beskæftigelse. For at indfri disse muligheder skal landmanden imidlertid overstige visse indgangsbarrierer for omlægning af sin produktion til økologisk drift, og der er behov for at fremme den generelle viden om og forbedre afsætningsmulighederne for økologiske fødevarerprodukter.

4.2.9. 09. Varierede landskaber, rig og klimarobust natur

Priorities/Focus Areas

- 4A) Restoring, preserving and enhancing biodiversity, including in Natura 2000 areas, and in areas facing natural or other specific constraints and high nature value farming, as well as the state of European landscapes

Cross cutting objectives

- Environment
- Climate change mitigation and adaptation

Description

Danmarks natur er fragmenteret, og naturen er generelt under pres på grund af betydelige mængder næringsstoffer deponeret i naturen gennem årtier. Halvkulturrealerne er stærkt fragmenterede, hvilket gør

en effektiv indsats vanskelig, bl.a. på grund af store randeffekter fra det intensive landbrug og isolationen af sårbare bestande af planter og dyr. Disse forhold kan endvidere på grund af økologisk inerti forsinke de positive resultater af programindsatsen for naturen. Der er derfor behov for at fortsætte naturplejeindsatsen i den kommende programperiode, bl.a. i Natura 2000-områderne.

På grundlag af situationsanalysen kan der identificeres følgende behov:

- Naturpleje (ekstensiv landbrugs- og skovbrugsdrift); at udvikle naturplejen som driftsgren og gøre mulighederne for naturpleje så fleksible som muligt
- Fremme ekstensiv landbrugsmæssig drift i form af græsning og slæt til halvkulturarealer, der afspejler de reelle driftsøkonomiske omkostninger knyttet hertil og har fokus på produktion af natur og naturkvalitet
- Varig ekstensivering af landbrugs- og skovbrugsarealer, for eksempel for at sikre større sammenhængende arealer i ekstensiv landbrugsdrift
- Samdrift af små halvkulturarealer
- Fortsat udvikling af rekreative værdier og naturforvaltning med henblik på øget naturkvalitet
- Opsøgende og faciliterende aktiviteter for at involvere landmændene og skovejere
- Rydning/hegning og genetablering af naturlig vandstand på landbrugsarealer i Natura 2000-område.
- En indsats på området bør endvidere bidrage til at indfri EU's klimamålsætninger og de internationale forpligtelser, herunder specifikt det danske reduktionsmålsætning i ikke-kvotesektoren
- Øget fokus på både gamle og nye skove som bidrag til vandbeskyttelse, rekreative værdier, biodiversitet og klimahensyn.
- Fortsat udvikling af den bæredygtige skovdrift og dokumentationen heraf.

4.2.10. 10. Rent vandmiljø

Priorities/Focus Areas

- 4B) Improving water management, including fertiliser and pesticide management

Cross cutting objectives

- Environment
- Climate change mitigation and adaptation

Description

Der er behov for at fastholde den positive udvikling i landbrugets og skovbrugets samspil med landskab,

natur, klima og miljø, herunder at bidrage til at gennemføre Vandrammedirektivet, pesticidplanen, målsætningerne for skovene og klimamålsætningerne.

Danmark har gennemført en række nationale vandmiljøplaner og nitratdirektivets målsætninger, dels gennem en egentlig regulering af gødningsforbruget og dels gennem anvendelse af målrettet støtte f.eks. til etablering af vådområder og skov. Der er behov for fortsat implementering af vandområdeplaner efter Vandrammedirektivet. På lang sigt skal vandløb, søer og fjorde være sunde levesteder for dyr og planter, og vi skal fortsat have rent drikkevand. Dette skal konkret ske ved at reducere udledningen af kvælstof, fosfor og pesticider til vandmiljøet. Der er behov for at fortsætte arbejdet under det forrige landdistriktsprogram med implementering af Vandrammedirektivet.

Behovene på vand- og miljøområdet er altså:

- Fortsat etablering og fastholdelse af vådområder for reduktion af N eller P udledning
- Fremme af natur- og miljøhensyn på landbrugsarealer
- Pleje af græsarealer og seminatur på landbrugsarealer
- Varig ekstensivering af landbrugs- og skovdrift bl.a. i forbindelse med vådområde- og vandløbsprojekter
- Omlægning til økologisk landbrug eller pesticidfri drift
- Fortsat fremme af skovrejsning på landbrugsjorder med ringe evne til at tilbageholde vand og næringsstoffer.
- Udlægning af dyrkningsfrie randzoner langs vandløb og søer
- Ændret vandløbsvedligeholdelse langs landbrugsarealer og supplerende indsats for at genetablere god økologisk status i vandløb langs landbrugsarealer
- Etablering af områder, der kan understøtte klimatilpasning

En indsats på vand- og miljøområdet bør endvidere bidrage til at indfri EU's klimamålsætninger og de internationale forpligtelser, herunder specifikt det danske reduktionsmålsætning i ikke-kvotesektoren.

4.2.11. 11. Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden

Priorities/Focus Areas

- 4C) Preventing soil erosion and improving soil management

Cross cutting objectives

- Environment

- Climate change mitigation and adaptation

Description

Lavtliggende eller vandlidende arealer anvendes i stigende grad til intensivt landbrug. Lavtliggende områder påvirkes kraftigt af jordbearbejdning og dræning, som resulterer i tab af organisk materiale, stigninger i udledningen af drivhusgasser og udvaskning af nitrat til vandmiljøet.

Ændring og restaurering af hydrologiske forhold og omlægning til ekstensivt landbrug på sådanne arealer vil kunne få stor betydning for reduktionen af udledningen af drivhusgasser, klimatilpasning, udvaskning af næringsstoffer til vandmiljøet, og til fremme af biodiversiteten.

Jordbundsforvaltning har ikke hidtil været et selvstændigt fokusområde i landdistriktsprogrammet 2007-2013. Der er dog fra 2013 stillet fokus på at gennemføre miljøprojekter på lavbundsarealer, særligt på ekstensivering af landbrug på de tørveholdige jorder. Der er endvidere fokus på at fremme økologisk jordbrugsproduktion gennem arealstøtte og tilskud til investering i nye teknologier til økologiske jordbrugsbedrifter. Økologisk dyrkning formodes til dels at styrke forvaltningen af jordbunden, i hvert fald i forhold til jordens indhold af organisk stof.

På grundlag af situationsanalysen kan følgende behov for indsatser defineres:

- Yderligere analyse af truslerne mod jordkvaliteten, herunder definition af de mekanismer, der påvirker jorden (dyrkningsmetoder og klimaet), og jordens sårbarhed overfor disse påvirkninger
- Identificering af risiko- / prioritetsområder, som kan være operative for en indsats for fastholdelse af jordens dyrkningskvalitet
- Yderligere fokus på bevaring af de tilbageværende tørveholdige jorder
- Permanent ekstensivering af landbrug i udpegede områder, herunder tørveholdige lavbundsområder, inklusive restaurering af de hydrologiske forhold i form af sløjfning af dræn/grøfter
- Omlægning til økologisk drift

En indsats på området bør endvidere bidrage til at indfri EU's klimamålsætninger og de internationale forpligtelser, herunder specifikt det danske reduktionsmålsætning i ikke-kvotesektoren.

4.2.12. 12. Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget

Priorities/Focus Areas

- 5B) Increasing efficiency in energy use in agriculture and food processing

- 5D) Reducing green house gas and ammonia emissions from agriculture
- 5E) Fostering carbon conservation and sequestration in agriculture and forestry

Cross cutting objectives

- Environment
- Climate change mitigation and adaptation

Description

Landdistriktsprogrammet bør bidrage til at indfri Danmarks klimamålsætninger og -forpligtelser, herunder reduktionsmålsætningen i ikke-kvotesektoren og regeringens 40 pct. reduktionsmål for drivhusgasser i 2020 i forhold til 1990. Landbruget er en væsentlig kilde til udledning af drivhusgasser, primært metan (CH₄) og lattergas (N₂O), men også CO₂ (kuldioxid). Danmark er forpligtet til at reducere udledningerne af ikke-kvotebelagte drivhusgasser, som omfatter landbrugssektoren med 20 pct. i 2020 ift. 2005.

Lagring af kulstof i jorden er kommet i stigende fokus i takt med et stigende fokus på klimaforandringerne. Der findes endnu ingen kvantitative målsætninger for fremme af kulstofbinding i landbruget og skovbruget. Danmark har imidlertid til valgt ændringer i kulstofbalancen ved forvaltning af skove, landbrugsjord og vedvarende græsarealer, så disse tre elementer indgår ved opgørelsen af reduktionsforpligtelsen for drivhusgasudledning. Indsatsen under landdistriktsprogrammet forudsættes at bidrage til formålet gennem skovrejsning på landbrugsjord, omlægning til økologisk drift samt ekstensivering af landbrugsdriften på lavbundsarealer og tørveholdige eller organogene jorde, herunder helt at stoppe dræning.

Göteborgprotokollen (2012) forpligter Danmark til at reducere ammoniakemissionen med 24 pct. i 2020 i forhold til et emissionsniveau på 83.000 tons ammoniak (NH₃) i 2005. Ammoniakemissionen stammer primært fra husdyrgødning.

Der er behov for udvikling af og investering i nye grønne teknologier, herunder økologiske, der kan bidrage til at reducere drivhusgasudledningerne fra husdyrproduktion. Der er endvidere behov for at fremme viden om, hvordan landbrugsproduktion bedst tilrettelægges, så drivhusgasudledningen fra den enkelte bedrift mindskes, og bedre at kunne måle drivhusgasudledningerne på bedriftsniveau, mere forskning i beregning og reduktion af drivhusgasemissioner på bedriftsniveau, blandt andet indenfor håndtering af metan udledning.

4.2.13. 13. Øget ressourceeffektivitet og udnyttelse af potentialet i bioøkonomien

Priorities/Focus Areas

- 2A) Improving the economic performance of all farms and facilitating farm restructuring and

modernisation, notably with a view to increasing market participation and orientation as well as agricultural diversification

- 5A) Increasing efficiency in water use by agriculture
- 5B) Increasing efficiency in energy use in agriculture and food processing
- 5C) Facilitating the supply and use of renewable sources of energy, of by products, wastes, residues and other non food raw material for the purposes of the bio-economy

Cross cutting objectives

- Environment
- Climate change mitigation and adaptation
- Innovation

Description

En forudsætning for fortsat vækst og beskæftigelse i jordbrugssektoren er forbedret anvendelse af råvaregrundlaget. Der skal skabes mest mulig værdi ud fra det tilgængelige råvaregrundlag. For at udnytte de muligheder, som den stigende ressourceknaphed på verdensplan giver, skal der bl.a. udvikles metoder til at udnytte naturens ressourcer bedre, således at der kan produceres "mere med mindre".

Der kan være behov for at fremme effektiviteten i vandforbruget i landbrug og gartneri, idet kunstvanding kan påvirke vandmængde og -kvalitet i nærliggende vandløb. Det store nedbørsoverskud i Vestdanmark om vinteren betyder, at markvanding generelt ikke er et problem for grundvandsbeholdningen, selvom der lokalt kan være problemer for vandføringen i vandløb. Hvis der vandes mere end marken har behov for, kan der ydermere ske en udvaskning af næringsstoffer. Da markvanding er omkostningstungt vurderes dette dog i mindre grad at være tilfældet. Endelig kan markvanding have betydning for de dyre- og fuglearter, som yngler i områderne. Problematikken omkring markvanding og vandføring i vandløb indgår i arbejdet forud for næste generation af vandplaner efter Vandrammedirektivet, der skal dække perioden 2015-2021. Der vurderes endvidere at være et betragteligt energisparepotentiale i fødevarersektoren, særligt indenfor gartnerisektoren og den mindre energitunge produktion.

Der er behov for at fremme en både økonomisk, miljø- og naturmæssigt bæredygtig produktion af biomasse, som kan erstatte anvendelsen af fossile ressourcer på udvalgte områder og dermed reducere CO₂-udledningen, men samtidig bidrage til at reducere udvaskningen af næringsstoffer og plantebeskyttelsesmidler. Ikke mindst skovbruget kan levere i forhold til denne dagsorden. Der er endvidere brug for forædling af biomasseomsætningen for at sikre en fortsat rentabel drift. Landbruget bør deltage i omstillingen bl.a. ved at levere bæredygtig biomasse til eksempelvis bioraffinering, og landdistrikterne skal delagtiggøres i de vækstmuligheder, den bioøkonomiske dagsorden kan byde på.

4.2.14. 14. Fremme af diversificering, oprettelse og udvikling af små virksomheder samt jobskabelse

Priorities/Focus Areas

- 6A) Facilitating diversification, creation and development of small enterprises, as well as job creation

Cross cutting objectives

- Environment
- Climate change mitigation and adaptation
- Innovation

Description

Der er behov for at fremme af diversificering, oprettelse og udvikling af små virksomheder samt jobskabelse jf. situationsanalysen. En indsats herfor understøttes via indsatser under fokusområde 6B, der omfatter oprettelse og udvikling af små virksomheder, hvilket bl.a. vil bidrage til at fremme diversificering af økonomien i landdistrikterne. Der iværksættes således ikke indsatser under fokusområde 6A.

4.2.15. 15. Flere iværksættere og lokale arbejdspladser samt fremme af landdistrikternes rammevilkår

Priorities/Focus Areas

- 6B) Fostering local development in rural areas

Cross cutting objectives

- Innovation

Description

Regeringen har som mål at fremme jobskabelse gennem sikring og forbedring af danske virksomheders konkurrenceevne og evne til at skabe værdi. Gode rammevilkår for erhvervslivet skal være med til at bane vejen for vækst, øget beskæftigelse og indkomster. Danmark har under den økonomiske krise mistet mange arbejdspladser i den private sektor, og det har ramt landdistrikterne og især yderområderne hårdt, idet hovedparten af industriarbejdspladserne er placeret her. Forandringen i erhvervsstrukturen betyder, at landdistrikterne i dag står over for en stor omstilling og skal finde nye roller at udfylde i et globalt orienteret videns- og servicesamfund. Det har forstærket centraliseringen, som betyder, at den erhvervsaktive del af befolkningen i stigende grad flytter til byerne for at tage en uddannelse eller finde arbejde.

En række mindre byer og landsbysamfund i yderområderne bliver efterladt med tomme huse og faldende

huspriser til følge, større afstand til offentlige serviceydelser og dårlige boliger, der udlejes til husstande med meget små indkomster. Samtidig falder beskæftigelsen mere i landdistrikterne end i byerne, erhvervsstrukturen er under pres fra den generelle udvikling og uddannelsesniveaet er lavere.

Der er behov for at forbedre rammevilkår i landdistrikterne med henblik på at skabe ny beskæftigelse og vækst i landdistrikterne, herunder at fremme:

- Vidensoverførsel og entreprenørskabende udvikling i landdistrikterne
- Etablering og udvikling af nye virksomheder og områdefornyelse, samt basale servicefaciliteter i landdistrikterne
- Samarbejde om udvikling af nye virksomheder, produkter, processer og teknologier i landdistrikterne

4.2.16. 16. Forbedring af adgangen til, brugen af og kvaliteten af informations- og kommunikationsteknologi i landdistrikter

Priorities/Focus Areas

- 6C) Enhancing the accessibility, use and quality of information and communication technologies (ICT) in rural areas

Cross cutting objectives

- Environment
- Climate change mitigation and adaptation
- Innovation

Description

Der kan lokalt være behov for at forbedre adgangen til, brugen af og kvaliteten af informations- og kommunikationsteknologi i landdistrikter. Udbredelsen af bredbåndsteknologi i Danmark udvikler sig dog generelt positivt jævnfør analysen i afsnit 4.1. Behovet vil kunne understøttes som led i indsatser med mindre infrastrukturinvesteringer under programmets LEADER indsats under fokusområde 6B.

5. DESCRIPTION OF THE STRATEGY

5.1. A justification of the needs selected to be addressed by the RDP, and the choice of objectives, priorities, focus areas and the target setting based on evidence from the SWOT and the needs assessment. Where relevant, a justification of thematic sub-programmes included in the programme. The justification shall in particular demonstrate the requirements referred to in Article 8(1)(c)(i) and (iv) of Regulation (EU) No 1305/2013

Støtten under landdistriktsprogrammet skal medvirke til at forfølge fælles definerede samfundsbehov, som ellers ikke ville blive forfulgt i ønsket omfang, enten fordi det ikke er økonomisk rentabelt for den enkelte at gøre det, eller fordi der mangler fornøden information, kompetence eller kapital til at gennemføre de nødvendige aktiviteter for at forfølge dem.

Baseret på analysen af styrker, svagheder, muligheder, trusler og behov, regeringens nationale mål og prioriteringer, målene i partnerskabsaftalen for 2014-2020, erfaringerne fra gennemførelsen af landdistriktsprogrammet 2007-2013 jf. bilag 3, resultaterne af ex-ante evalueringen samt dialogen med befolkningen og partnerskabet, vælges det at forfølge følgende af de i afsnit 4.2 identificerede behov med programindsatsen.

Behov

(I parentes de relaterede EU prioriteter, fokusområder og tværgående mål)

1. Grøn omstilling og grønne jobs

(Kan forfølges gennem alle fokusområder, bidrager til alle tværgående mål innovation, miljø og klima)

2. Fremme innovation i fødevarerektoren

(fokusområde 1A-B, tværgående mål innovation)

4. Produktivitetsudvikling og konkurrenceevne i fødevarerektoren

(fokusområde 2A, tværgående mål innovation, miljø, klima)

8. Fremme omstilling til økologisk fødevarereproduktion

(fokusområde 4A-C, tværgående mål innovation, miljø, klima)

9. Varierede landskaber, rig og klimarobust natur

(fokusområde 4A, tværgående mål miljø, klima)

10. Rent vandmiljø

(fokusområde 4B, tværgående mål miljø, klima)

11 Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden

(fokusområde 4C, tværgående mål miljø, klima)

12. Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget

(fokusområde 5B, 5D-E, tværgående mål miljø, klima)

13. Øget ressourceeffektivitet og udnyttelse af potentialet i bioøkonomien

(fokusområde 2A og 5B-C, tværgående innovation, miljø, klima)

15. Flere iværksættere og lokale arbejdspladser samt fremme af landdistrikternes rammevilkår (fokusområde 6B, tværgående mål innovation)

Programmet bør bidrage til at styrke innovation inden for fødevarerektoren med henblik på grøn omstilling, miljømæssig bæredygtighed og konkurrenceevne. Der bør arbejdes på at skabe bedre sammenhæng mellem forskning, udvikling, afprøvning, demonstration og anvendelse i erhvervet. Det er afgørende, at nye produkter og teknologier bliver udviklet på de områder, hvor erhvervet har mest brug for det og med udgangspunkt i forbrugernes efterspørgsel.

Programmet bør bidrage til at styrke konkurrencekraften i fødevarerektoren. Ekspansionsvejen for landbruget ligger i salg af produkter med høj værdi og ressourceeffektivitet. Erhvervet skal fokusere på at effektivisere produktionen og nedbringe forbruget af ressourcer. Vejen til øget værdiskabelse og konkurrenceevne går via udvikling af nye dyrkningsmetoder, produkter og teknologier, som er omkostningseffektive og kan finde bred anvendelse i sektoren. For eksempel kan øget forædling, udvikling af mere robuste planter og mere effektiv omsætning af husdyrfoderet muliggøre, at produktionen kan øges samtidig med, at ressourceforbruget nedbringes.

Programmet bør bidrage til at styrke udvikling, produktion og efterspørgsel efter økologiske fødevarer, som har et særligt potentiale til at styrke indtjeningen og jobskabelsen i landdistrikterne. Udvikling af fødevarerproduktion med dyrevelfærdshensyn skal styrkes.

Programmet bør bidrage til at værne om natur, biodiversitet og vandmiljø samt at forebygge klimapåvirkninger gennem fremme af miljømæssigt bæredygtig landbrugs- og skovproduktion og ekstensivering af produktionen i udpegede områder. Der skal sikres mere miljø og natur for pengene gennem en mere effektiv indsats for natur og vandmiljø.

Programmet bør bidrage til et mere klimavenligt landbrug og skovbrug med fokus på teknologier, der kan reducere drivhusgasudledningerne og samtidig øge robustheden overfor klimaforandringer, og på bæredygtig produktion af biomasse, som kan erstatte anvendelsen af fossile materialer og dermed reducere CO₂-udledningen.

Der er behov for at fremme rentabel produktion af biomasse, som samtidig fremmer naturværdier, således at det eksempelvis bliver økonomisk attraktivt at indsamle grøn biomasse fra naturarealer. Der er endvidere behov for udvikling af teknologier der kan konvertere biomasse til andre produkter, herunder udnyttelse af husdyrgødning til energiformål, samt metoder til høst, indsamling, lagring og transport af biomasse til videre forarbejdning, eks. bioraffinering af halm.

Landdistrikterne vurderes at have særlige erhvervsmæssige potentialer, som langt fra er fuldt udnyttet. Landdistrikterne skal i endnu højere grad end hidtil konkurrere på viden, opfindsomhed og kreativitet, og der skal skabes nye produkter, nye forretningsmodeller og åbnes nye markedsmuligheder. Det er vigtigt at se lokale ressourcer så som natur, kulturarv, historie, geografi mv. i sammenhæng med erhvervsstrukturerne inden for områderne turisme, oplevelsesøkonomi, fødevarer, natur og klima. Udover at samarbejde om produktudvikling, produktion og distribution, salg og afsætning skal der fremover også samarbejdes om

innovation, kompetenceudvikling og iværksætterier. Den nærdemokratiske tilgang og beslutningsproces for projekter er vigtig og med til at fremme både det lokale engagement og kvaliteten af projekterne. Gennemførelsen af LAG projekter (via lokale aktionsgrupper) er med til at styrke det enkelte lokalområdes identitet og får sat en udvikling i gang, der understøtter erhvervsudvikling, rammevilkår, turisme og bosætning.

Programmet bør bidrage til øget beskæftigelse, gode rammevilkår for udviklingen i landdistrikterne og en balanceret udvikling mellem byområder og landdistrikter. Udviklingen skal ske i et konstruktivt samspil med de kommunale og regionale myndigheder og lokale aktører. LEADER-metoden anvendes til denne indsats for at sikre den nære tilknytning til lokalområderne. Der er i den forbindelse behov for kompetenceudvikling af LAG-aktørerne for at levere bedre rådgivning, administration og service til projektansøgere samt fremme af afsøgning af LAG-partnere, indgåelse af samarbejder og gennemførelse af samarbejdsprojekter, der kan fremme opfyldelsen af målene i LAG'ens udviklingsstrategi.

Forfølgelse af mål, EU-prioriteter og fokusområder for udvikling af landdistrikterne

Programmet skal finansiere indsatser for at forbedre rammevilkår for jordbruget og jordbrugets konkurrenceevne, forfølge miljø-, klima- og naturmålsætninger og målsætninger for landdistriktsudvikling. Programmet vil således forfølge alle de tre fællesskabsmål for landdistriktsudvikling jævnfør artikel 4 i forordning nr. 1305/2013 (tilknyttede EU fokusområder i parentes):

1. Landbrugets konkurrenceevne (1A-B, 2A)
2. Bæredygtig forvaltning af naturressourcer og klimatiltag (1A-B, 4A-C, 5B-E)
3. En afbalanceret territorial udvikling af landdistrikternes økonomi, inklusive etablering af og fastholdelse af beskæftigelse (1A-B, 6B)

De tre fællesskabsmål forfølges gennem de fem prioriteter og to fokusområder, som fremgår af tabel 21.

Sammenhængen mellem de aktiverede EU-prioriteter og de tilhørende tematiske mål i medfør af forordning 1303/13 og partnerskabsaftalen vedrørende de europæiske struktur- og investeringsfonde fremgår af bilag 8.

For hver af programmets foranstaltninger er der i overensstemmelse hermed fastsat en række overordnede mål (effekt mål), specifikke mål (resultat mål) og operationelle mål (output mål), som defineret på fællesskabsniveau jf. kapitel 11 Indikatorplan.

Nationale mål og handleplaner

Valget af EU prioriteter og fokusområder i programmet begrundes i ønsket om

- Fokusering af indsatsen og prioritering af de foranstaltninger, der har størst effekt indenfor det begrænsede budget
- At reducere forvaltningsmyndighedens administrationsomkostninger
- At opnå forenkling og reducere risikoen for underkendelser af administrationen af programmet
- Et overskueligt antal foranstaltninger med enkle støttebetingelser og ansøgningsprocedurer

Forvaltningsmyndigheden har med henblik på forenkling og forbedring af nærværende program i 2013 foretaget et servicetjek af støtteordninger under det forrige landdistriktsprogram og kortlagt effekter, administrationsprocenter og underkendelsesrisici ved de enkelte ordninger. På denne baggrund programmeres færre men større og bredere ordninger end i foregående landdistriktsprogram. Dette princip håndhæves med henblik på at opnå forenkling, forbedret effekt og reduktion af underkendelsesrisici.

En programindsats under den i landdistriktsforordningen definerede EU-prioritet 3 (fremme af fødevarerens organisation, herunder behandling og afsætning af landbrugsprodukter, dyrevelfærd og risikostyring i landbruget) fravælges for at opnå ovennævnte fokusering og forenkling af programindsatsen. Mange af programindsatserne under de andre EU-prioriteter vil imidlertid forfølge målsætningerne i EU-prioritet 3 indirekte.

Ved aktivering af de valgte foranstaltninger og EU-prioriteter bidrager programmet med finansiering af en lang række regeringsmålsætninger og -indsatser. Særligt i forbindelse med regeringens Grøn Vækst-aftale gældende for 2010-2015 blev der indført en række målsætninger på miljø- og naturområdet med finansiering fra landdistriktsprogrammerne, men også på økologiområdet og landdistriktsområdet er der lagt nationale målsætninger, som forfølges med programmidler. Langt størstedelen af natur- og miljøindsatsen under programmet vil understøtte implementering af Vandrammedirektivet og Natura 2000-direktiverne.

Programindsatsen vil skulle bidrage til opfølgning på Natur- og Landbrugskommissionens anbefalinger (se kapitel 14), herunder ikke mindst via de indsatser, der følger af vand- og naturplanlægningen i medfør af Vandrammedirektivet og Natura-2000 direktiverne. En stor del af anbefalingerne kræver dog et yderligere kortlægningsarbejde før, der kan træffes beslutning om implementering. Nogle af disse anbefalinger kan derfor tænkes implementeret under programmet senere, efter forelæggelse af forslag til programjustering for Kommissionen med virkning fra 2016.

Ligeledes kan der opstå behov for en fremtidig programjustering for at implementere nye indsatser for gennemførelse af anbefalinger fra regeringens vækstteams for fødevarer og for vand, bio og miljøløsninger og næste generation af vandområde- og naturplaner efter Vandrammedirektivet og Natura 2000-direktiverne, når disse foreligger.

I bilag 4 ses de foranstaltninger, der forventes at bidrage til gennemførelse af specifikke nationale og internationale mål, handleplaner og direktiver.

LEADER

LEADER-tilgangen anvendes til hele programindsatsen under EU-prioritet 6. Det overordnede princip bag LEADER-metoden er at sikre en høj grad af lokal indflydelse i forbindelse med gennemførelse af programindsatsen. Det strategiske fokus for LEADER-metoden er, at lokale deltagere skal inddrages i beslutningen om anvendelsen af landdistriktsmidlerne, der er afsat til denne indsats, og at der dermed findes lokale løsninger til de lokale udfordringer. LEADER implementeres under fokusområde 6B gennem lokale udviklingsstrategier, som udarbejdes af de lokale aktionsgrupper. Dermed aktiveres de lokale aktører, og indsatsen tilrettelægges efter lokale behov og muligheder. Udviklingsstrategierne skal styrke den territoriale sammenhæng og synergivirkningerne mellem foranstaltninger samt tage sigte på landdistriktsøkonomien og -befolkningen i bredere forstand.

Prioritering mellem programmål

Specifikt prioriteres der mellem programmålene efter følgende pejlemærker:

- direktivløftende natur- og miljøindsatser fortsættes på det niveau, der var forudsat i forrige landdistriktsprogram med den nationale Grøn Vækst aftale gældende til og med år 2015
- økologiindsatser fortsættes på et niveau, som understøtter regeringens målsætning om fordobling af det økologiske areal i 2020
- indsatser inden for målene for vækst og konkurrenceevne samt landdistriktsudvikling fortsættes men nedjusteres i lyset af den lavere finansielle ramme for programmet i forhold til 2007-2013
- der skal ske en forenkling af indsatserne under programmet

Landdistriktsprogrammet vil fortsat være en central finansieringskilde for implementering af Vandrammedirektivet og Natura 2000-direktiverne. Indsatsbehovet i næste generation af vand- og naturplaner gældende fra 2016 fastlægges nationalt i løbet af 2014. Fastlæggelsen af dette indsatsbehov forventes ikke at reducere dette fokus på direktivimplementering.

Denne prioritering afspejles i fordelingen af budgettet på indsatser jf. afsnit 10, hvor den altovervejende del allokeres til forfølgelse af fællesskabsmålet om sikring af bæredygtig forvaltning af naturressourcer og klimatiltag, primært gennem programindsatser under EU-prioritet 4.

Tabel 21: Sammenhæng mellem fællesskabsmål, prioriteter og fokusområder

EU Mål (Artikel 4 i 1305/13)	EU Prioritet (Artikel 5 i 1305/13)	EU Fokusområde (Artikel 5 i 1305/13)
1) Landbrugets konkurrenceevne 2) Bæredygtig forvaltning af naturressourcer og klimatiltag 3) En afbalanceret territorial udvikling	1) Fremme af videns overførsel og innovation inden for landbrug, skovbrug og landdistrikter	1A) Fremme af innovation, samarbejde og udvikling af videns basen i landdistrikterne
		1B) Styrkelse af forbindelserne mellem landbrug, fødevarereproduktion og skovbrug samt forskning og innovation, herunder med henblik på bedre miljøforvaltning og miljømæssige resultater
1) Landbrugets konkurrenceevne	2) Styrkelse af bedrifternes levedygtighed og konkurrenceevnen for alle typer landbrug i alle regioner og fremme af innovative landbrugsteknologier og den bæredygtige forvaltning af skove	2A) Forbedring af alle landbrugsøkonomiske resultater og lettelse af omstruktureringen og moderniseringen af bedrifter, navnlig med henblik på at øge markedsdeltagelsen og -orienteringen samt diversificeringen af landbruget
2) Bæredygtig forvaltning af naturressourcer og klimatiltag	4) Genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemer i tilknytning til landbruget og skovbruget	4A) Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversiteten, bl.a. i Natura 2000-områder, i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger, landbrug af høj naturværdi og af de europæiske landskaber
		4B) Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider
		4C) Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden
1) Landbrugets konkurrenceevne 2) Bæredygtig forvaltning af naturressourcer og klimatiltag	5) Fremme af ressourceeffektivitet og støtte til overgangen til en klimaresistent lavemissionsøkonomi i landbrugs-, fødevarer- og skovbrugssektoren	5B) Effektivitetsforbedringer i energiforbruget i landbruget og indenfor forarbejdning af fødevarer
		5C) Lettere levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald og restprodukter og af andre nonfoodråmaterialer med henblik på bioøkonomien

Tabel 21: Sammenhæng mellem fællesskabsmål, prioriteter og fokusområder

5.2. The combination and justification of the rural development measures for each focus area including the justification of the financial allocations to the measures and the adequacy of the financial resources with the targets set as referred to in Article 8(1)(c)(ii) and (iii). The combination of measures included in the intervention logic shall be based on the evidence from the SWOT analysis and justification and prioritisation of needs under point 5.1

5.2.1. P1: Fostering knowledge transfer and innovation in agriculture, forestry and rural areas

5.2.1.1. 1A) Fostering innovation, cooperation, and the development of the knowledge base in rural areas

Choice of rural development measures

- M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)
- M16 - Co-operation (art 35)

Combination and justification of rural development measures

Begrundelse for valg af foranstaltninger

Der er generelt behov for støtte til at sikre, at der er adgang til information og formidling af viden om, hvordan nye processer og teknologier implementeres og anvendes inden for de primære sektorer. Det kan medvirke til at sikre dansk landbrugs, gartneris og skovbrugs konkurrencedygtighed under produktionsvilkår, hvor der skal tages større hensyn til miljø- og klimapåvirkning samt dyrevelfærd.

5.2.1.2. 1B) Strengthening the links between agriculture, food production and forestry and research and innovation, including for the purpose of improved environmental management and performance

Choice of rural development measures

- M16 - Co-operation (art 35)

Combination and justification of rural development measures

Begrundelse for valg af foranstaltninger

Indsatsen skal fremme udvikling og innovation i den danske landbrugs- og skovbrugssektor gennem samarbejdsprojekter. Det er således formålet at fremme sektorernes konkurrencedygtighed og bæredygtige udvikling, herunder forbedre procedurerne til beskyttelse af miljøet og tilpasse sig klimaforandringerne. Indsatsen skal udmunde i udvikling og indførelse af nye produkter, nye processer, nye teknologier og ny praksis.

Bioøkonomien rummer nye erhvervsmuligheder for landbruget. Stigende priser på fossilt baserede råstoffer

kombineret med ønsket om at diversificere forsyningskilderne for energi og reducere klimapåvirkningerne fra fossil energi vil skabe en fortsat stigende efterspørgsel efter biobaserede erstatninger. Der er behov for at fremme en både økonomisk og miljømæssigt bæredygtig produktion af biomasse, som kan erstatte anvendelsen af fossile ressourcer på udvalgte områder og dermed reducere CO₂-udledningen, men samtidig bidrage til at reducere udvaskningen af næringsstoffer og plantebeskyttelsesmidler.

5.2.1.3. 1C) Fostering lifelong learning and vocational training in the agricultural and forestry sectors
Choice of rural development measures

- M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)

Combination and justification of rural development measures

Der iværksættes ikke indsatser under dette fokusområde.

5.2.2. P2: *Enhancing farm viability and competitiveness of all types of agriculture in all regions and promoting innovative farm technologies and the sustainable management of forests*

5.2.2.1. 2A) Improving the economic performance of all farms and facilitating farm restructuring and modernisation, notably with a view to increasing market participation and orientation as well as agricultural diversification

Choice of rural development measures

- M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)
- M04 - Investments in physical assets (art 17)
- M05 - Restoring agricultural production potential damaged by natural disasters and catastrophic events and introduction of appropriate prevention actions (art 18)
- M16 - Co-operation (art 35)

Combination and justification of rural development measures

Den stigende globale efterspørgsel efter fødevarer udgør et stort vækstpotentiale for den danske fødevarerektor. Men set i lyset af en stadig stærkere global konkurrence kræver det en særlig indsats at

udnytte dette vækstpotentiale. Landbruget er som det første led i fødevarekæden fra jord til bord et meget vigtigt indsatsområde for at fastholde og forbedre konkurrenceevnen i den danske fødevareklynge.

Både nationalt og på flere eksportmarkeder er der en voksende efterspørgsel efter produkter af høj kvalitet, hvilket bl.a. afspejles i den internationale efterspørgsel efter økologiske produkter, som har medført mere end en tredobling af dansk økologiekспорт siden 2006. Den økologiske eksport udgør dog stadig kun en meget lille del af den samlede danske fødevareeksport.

Investeringer i produktionen af biomasse og udviklingsprojekter for omstilling til den nye bioøkonomi skal fremme de nationale klimamålsætninger og målsætninger for omstilling fra fossile energikilder til vedvarende energi.

Økologien er et godt eksempel på, at det danske marked kan drive en udvikling af nye, bæredygtige og sunde fødevareprodukter frem til også at blive en succes på eksportmarkederne. En fortsat indsats for omlægning til økologisk produktion skal bidrage til at fremme produktion og salg af økologiske produkter både på hjemmemarkedet og eksportmarkederne.

Landbrugsproduktionen er udsat for en række risikofaktorer. Produktionen er blandt andet afhængig af klimaet, forekomster af dyre- og plantesygdomme, skadedyrsangreb og ugunstige vejrforhold. Landbruget oplever stigende problemer med at dække sine produktionstab som følge af klimahændelser, især oversvømmelser efter ekstraordinær nedbør i Danmark. Der kan i tilfælde af katastrofale hændelser være behov for at støtte landmændenes afholdelse af udgifter til genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter skader som følge af naturkatastrofer og katastrofale hændelser samt indførelse af passende forebyggende foranstaltninger herefter.

5.2.2.2. 2B) Facilitating the entry of adequately skilled farmers into the agricultural sector and, in particular, generational renewal

Choice of rural development measures

Combination and justification of rural development measures

Der iværksættes ikke indsatser under dette fokusområde.

5.2.3. *P3: Promoting food chain organisation, including processing and marketing of agricultural products, animal welfare and risk management in agriculture*

5.2.3.1. 3A) Improving competitiveness of primary producers by better integrating them into the agri-food chain through quality schemes, adding value to agricultural products, promotion in local markets and short supply circuits, producer groups and inter-branch organisations

Choice of rural development measures

Combination and justification of rural development measures

Der iværksættes ikke indsatser under dette fokusområde.

5.2.3.2. 3B) Supporting farm risk prevention and management

Choice of rural development measures

Combination and justification of rural development measures

Der iværksættes ikke indsatser under dette fokusområde.

5.2.4. *P4: Restoring, preserving and enhancing ecosystems related to agriculture and forestry*

5.2.4.1. 4A) Restoring, preserving and enhancing biodiversity, including in Natura 2000 areas, and in areas facing natural or other specific constraints and high nature value farming, as well as the state of European landscapes

Measures for agricultural land

- M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)
  - M04 - Investments in physical assets (art 17)
  - M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)

- M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)
- M10 - Agri-environment-climate (art 28)
- M11 - Organic farming (art 29)
- M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)
- M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)

Measures for forestry land

- M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)
- M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)

Combination and justification of rural development measures

Indsatsen skal bidrage til at opretholde resultaterne fra tidligere planer, herunder regeringens naturplaner, pesticidplan, målsætninger for skovene og mål om at reducere udledningen af drivhusgasser.

Indsatsen skal endvidere bidrage til at forfølge regeringens mål om Grøn Omstilling.

Dette vil blive efterstræbt gennem projektstøtte, arealbaserede aftaler, opsøgende og faciliterende aktiviteter, innovation og anvendelse af ny teknologi.

Ved permanent udtagning eller ekstensivering af landbrugs- og skovarealer i udpegede områder (flerårige driftsaftaler, jordfordeling, forkøbsret) kan fragmenteringen i naturen reduceres og der kan sikres bedre sammenhæng mellem halvkulturområder og egentlige naturområder, hvorved der kan sikres mere natur for pengene og en mere effektiv indsats for biodiversiteten bl.a. i Natura 2000-områderne. Endvidere kan udlægges arealer som led i klimatilpasning, ligesom det ved permanent udtagning af arealer også er muligt at modvirke klimaforandringerne, idet kulstof frigives, når arealerne dyrkes.

Tilskud til biodiversitetsvenligt skovbrug kan bidrage til at opfylde internationale og EU-målsætninger om biodiversitet, specielt hvis arealerne sikres permanent.

Arealtilskud til økologisk jordbrugsproduktion forventes at kunne medvirke til at reducere udledning af pesticider.

Bedre muligheder for varige aftaler med udbetaling af flerårige arealtilskud forventes – evt. i kombination med jordfordeling – at kunne sikre en bedre beskyttelse af naturen og mindske de administrative byrder.

Hidtil har man fra dansk side valgt alene at udbyde tilskudsordninger for miljøvenligt land- og skovbrug som frivillige ordninger. Der åbnes i nærværende program for arealkompensation for overholdelse af pålagte forpligtelser om dyrkningsfrie randzoner til vandløb og søer for at sikre en effektiv implementering EU's vandrammedirektiv.

Foranstaltningen M07 Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20) programmeres under dette fokusområde for at kunne finansiere udestående betalinger af støtte på tilsagn

afgivet i forrige programperiode under støtteordningen ABB 323 Naturarv.

5.2.4.2. 4B) Improving water management, including fertiliser and pesticide management

Measures for agricultural land

- M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)
- M04 - Investments in physical assets (art 17)
- M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)
- M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)
- M10 - Agri-environment-climate (art 28)
- M11 - Organic farming (art 29)
- M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)
- M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)

Measures for forestry land

- M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)
- M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)

Combination and justification of rural development measures

Indsatsen skal bidrage til at forfølge regeringens mål om Grøn Omstilling, som omfatter bæredygtighed i landbruget, grøn økonomi og en konkret indsats overfor stigende forureningsproblemer, ressourcemangel og klimaforandringer, herunder regeringens 40 pct. reduktionsmål for drivhusgasser i 2020.

Indsatsen skal endvidere bidrage til at opretholde resultaterne fra tidligere planer, herunder regeringens vandplaner, pesticidplan og mål om at reducere udledningen af drivhusgasser med 40 pct. i 2020 i forhold til 1990.

Dette vil blive efterstræbt gennem projektstøtte, arealbaserede aftaler, opsøgende og faciliterende aktiviteter, innovation og anvendelse af ny teknologi. Der vil være behov for arealkompensation for såvel påtagede som pålagte forpligtelser i medfør af vandplanerne.

Etablering af vådområder bør fremmes gennem tiltag til fremme af anlæg og pleje af vådområder, herunder gennem permanent udtagning eller ekstensivering af landbrugs- og skovarealer (flerårige driftsaftaler, jordfordeling, forkøbsret). Endvidere kan der udlægges arealer som led i klimatilpasning, ligesom det ved permanent udtagning af arealer også er muligt at modvirke klimaforandringerne, idet kulstof frigives, når

arealerne dyrkes.

Arealtilskud til økologisk jordbrugsproduktion forventes at kunne medvirke til at reducere landbrugets effekt på vandmiljøet ved at reducere udledningen af pesticider.

Kompensation med flerårige arealbetalinger for varige aftaler forventes – evt. i kombination med jordfordeling – at kunne sikre en bedre beskyttelse af vandmiljøet og mindske de administrative byrder med forvaltning af tilskud under ordningerne.

5.2.4.3. 4C) Preventing soil erosion and improving soil management

Measures for agricultural land

- M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)
- M04 - Investments in physical assets (art 17)
- M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)
- M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)
- M10 - Agri-environment-climate (art 28)
- M11 - Organic farming (art 29)
- M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)
- M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)

Measures for forestry land

- M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)
- M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)

Combination and justification of rural development measures

Som resultat af efterspørgselen efter landbrugsjord og landbrugets overvindelse af de fysiske forhindringer for dyrkning, såsom vandlidende arealer, bliver lavtliggende arealer ofte anvendt til intensivt landbrug i Danmark. Lavtliggende områder påvirkes kraftigt af jordbearbejdning og dræning, som resulterer i tab af organisk materiale og næringsstoffer, stigninger i udledningen af drivhusgasser og udvaskning af nitrat til vandmiljøet.

Der arbejdes nationalt for at nå EU-målene for reduktion i udledningen af kuldioxid og drivhusgasser og for forbedring af forholdene for biodiversiteten, der skal opfyldes i 2020. Der arbejdes inden for et bredt udsnit af de økonomiske sektorer for at opnå emissionsreduktionsmålet. For så vidt angår initiativer i

landbrugssektoren, menes bevaring af lavtliggende tørvejorde at have stor betydning for udledningen af CO2 og andre drivhusgasser.

Ændring og restaurering af hydrologiske forhold og omlægning til ekstensivt landbrug på lavtliggende projektområder forventes at have stor betydning med hensyn til tab af organisk materiale og i forhold til at reducere udledningen af drivhusgasser, udvaskning af næringsstoffer til vandmiljøet, og til fremme af jordens biodiversitet. En tilsvarende effekt forventes at kunne opnås gennem arealtilskud til økologisk jordbrugsproduktion.

5.2.5. *P5: Promoting resource efficiency and supporting the shift towards a low carbon and climate resilient economy in agriculture, food and forestry sectors*

5.2.5.1. 5A) Increasing efficiency in water use by agriculture

Choice of rural development measures

Combination and justification of rural development measures

Der iværksættes ikke indsatser under dette fokusområde.

Indsatsen under støtteordningen for investeringer i ny miljøteknologi til forfølgelse af andre fokusområder i medfør af landdistriktsforordningens artikel 17 (1a) forventes dog at ville bidrage indirekte til dette fokusområde (sekundære output).

5.2.5.2. 5B) Increasing efficiency in energy use in agriculture and food processing

Choice of rural development measures

- M04 - Investments in physical assets (art 17)

Combination and justification of rural development measures

Dansk jordbrug, herunder især husdyrproduktionen, står over for stadigt stigende krav på natur og miljøområdet. Hvis dansk landbrug skal indfri fremtidens eksportpotentiale, skal der fremadrettet

produceres mere for mindre. Der skal produceres ressourceeffektivt og uden at øge miljøbelastningen. For at imødegå disse udfordringer skal investeringer i ny miljøteknologi sikre en fortsat optimering af produktionsprocesser og dermed sektorens konkurrenceevne på det globale marked under produktionsvilkår, hvor der tages hensyn til bl.a. miljø- og klimapåvirkninger samt dyrevelfærd. Disse krav giver behov for mere fokus på den enkelte bedrifts miljøpåvirkning og behov for investeringer i miljøteknologi, der kan reducere belastningen af miljø, natur og naboer.

5.2.5.3. 5C) Facilitating the supply and use of renewable sources of energy, of by products, wastes, residues and other non food raw material for the purposes of the bio-economy

Choice of rural development measures

- M04 - Investments in physical assets (art 17)
- M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)
- M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)
- M16 - Co-operation (art 35)

Combination and justification of rural development measures

Landbruget, skovbruget og landdistrikterne spiller en væsentlig rolle i udviklingen af bioøkonomien. Landbruget står for en stor andel af biomasseproduktionen som eksempelvis halm, husdyrgødning, græs, energipil mv. Landbruget bør deltage i omstillingen til bioøkonomi bl.a. ved at levere bæredygtig biomasse til eksempelvis bioraffinering, ligesom landdistrikterne skal delagtiggøres i de vækstmuligheder, den bioøkonomiske dagsorden kan byde på.

Da biomasse generelt er dyrt at transportere (især hvis der er højt vandindhold), vil en del af den fremtidige behandling af biomassen ske tæt på produktionsarealerne, hvilket formodes at ville gavne beskæftigelsen i landdistrikterne. Dertil kommer, at Danmark er førende inden for flere af de teknologier, der indgår i bioøkonomien, eksempelvis inden for forbehandling af biomasse, anvendelsesorienteret forskning i industriel biotek samt kemiske og biologiske katalysatorer, som indgår i produktionen af bæredygtige biobaserede produkter. Investeringer og udviklingsprojekter for bæredygtig produktion af biomasse skal fremme de nationale klimamålsætninger og målsætninger for omstilling fra fossile energikilder til vedvarende energi. Indsatsen skal bidrage til at udvikle et biobaseret samfund, der karakteriseres ved en ressourceeffektiv og bæredygtig udnyttelse af de tilgængelige ressourcer.

Foranstaltningen M07 Basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20) programmeres under dette fokusområde for at kunne finansiere udestående betalinger af støtte på tilsagn tilsagn i forrige programperiode under ordningen ABB 321 Biogasanlæg.

5.2.5.4. 5D) Reducing green house gas and ammonia emissions from agriculture

Choice of rural development measures

- M04 - Investments in physical assets (art 17)
- M16 - Co-operation (art 35)

Combination and justification of rural development measures

Dansk landbrug, herunder især husdyrproduktionen, står over for stadigt stigende krav på natur- og miljøområdet, samtidigt med strukturudviklingen mod større produktionsenheder, giver mere fokus på den enkelte bedrifts påvirkning af omgivelserne og skaber behov for investeringer i fysiske aktiver, der kan reducere belastningen af miljø, natur og naboer. Hvis dansk landbrug skal indfri fremtidens eksportpotentiale, skal der fremadrettet produceres mere for mindre. Der skal produceres ressourceeffektivt og uden at øge miljøbelastningen. For at imødegå disse udfordringer skal der investeres i ny miljøteknologi, hvilket kan sikre en fortsat optimering af produktionsprocesser og dermed sektorens konkurrenceevne på det globale marked under produktionsvilkår, hvor der tages stort hensyn til bl.a. miljø- og klimapåvirkninger og dyrevelfærd.

5.2.5.5. 5E) Fostering carbon conservation and sequestration in agriculture and forestry

Choice of rural development measures

- M04 - Investments in physical assets (art 17)
- M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)
- M10 - Agri-environment-climate (art 28)
- M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)

Combination and justification of rural development measures

Alle indsatserne vil primært have til formål at beskytte og genetablere natur, biodiversitet og vandmiljø, herunder at reducere brugen af pesticider og plantebeskyttelsesmidler, reducere udvaskningen af kvælstof og fosfor til vandmiljøet bl.a. gennem konvertering til ekstensive former for landbrug, denitrifikation og aflejring af fosfor i oversvømmede områder. Indsatserne vil også bidrage til at øge kulstofindholdet i jord og

biomasse og dermed i sidste ende til at modvirke klimaforandringerne.

5.2.6. P6: Promoting social inclusion, poverty reduction and economic development in rural areas

5.2.6.1. 6A) Facilitating diversification, creation and development of small enterprises, as well as job creation

Choice of rural development measures

Combination and justification of rural development measures

Der iværksættes ikke indsatser under dette fokusområde.

5.2.6.2. 6B) Fostering local development in rural areas

Choice of rural development measures

- M19 - Support for LEADER local development (CLLD – community-led local development) (art 35 Regulation (EU) No 1303/2013)

Combination and justification of rural development measures

Regeringen har som mål at fremme jobskabelse gennem sikring og forbedring af danske virksomheders konkurrenceevne og evne til at skabe værdi. Gode rammevilkår for erhvervslivet skal være med til at bane vejen for vækst, øget beskæftigelse og indkomster. Danmark har under den økonomiske krise mistet mange arbejdspladser i den private sektor, og det har ramt landdistrikterne og især yderområderne hårdt.

En række mindre byer og landsbysamfund i yderområderne bliver efterladt med tomme huse og faldende huspriser til følge, større afstand til offentlige serviceydelser og dårlige boliger, der udlejes til husstande med meget små indkomster. Samtidig falder beskæftigelsen mere i landdistrikterne end i byerne, erhvervsstrukturen er under pres fra den generelle udvikling og uddannelsesniveaue er lavere.

Gennemførelsen af LAG projekter (via lokale aktionsgrupper) er med til at styrke det enkelte lokalområdes identitet og får sat en udvikling i gang, der understøtter erhvervsudvikling, rammevilkår, turisme og

bosætning.

Derfor er der behov for at fremme:

- Artikel 17 (1b): Investeringer inden for fødevaresektoren
- Artikel 19: Oprettelse og udvikling af virksomheder
- Artikel 20: Basale serviceydelser og byfornyelse
- Artikel 35: Samarbejdsprojekter
- Artikel 35 i forordning 1303/13 om fælles bestemmelser for ESI-fondene:
Forberedelse af lokale udviklingsstrategier og drift og udvikling af lokale aktionsgrupper

LEADER-metoden anvendes for hele indsatsen under prioritet 6.

Støtteforanstaltningerne skal bidrage til at:

- Forbedre rammevilkår med henblik på at skabe ny beskæftigelse og vækst i landdistrikterne
- Fremme etablering og udvikling af nye virksomheder i landdistrikterne og basale servicefaciliteter
- Understøtte samarbejde om udvikling af nye virksomheder, produkter, processer og teknologier i landdistrikterne
- Styrke opbygning af lokale ressourcer, herunder viden og kompetencer for at fremme entreprenørskab og samarbejde

5.2.6.3. 6C) Enhancing the accessibility, use and quality of information and communication technologies (ICT) in rural areas

Choice of rural development measures

Combination and justification of rural development measures

Der iværksættes ikke indsatser under dette fokusområde.

5.3. A description of how the cross-cutting objectives will be addressed, including the specific requirements in Article 8(1)(c)(v)

Innovation

Der er behov for udvikling og anvendelse af nye teknologier, metoder og systemer i jordbrugs- og fødevarerektoren med fokus på produktivitet, miljø, klima, bedre og sundere fødevarer af høj kvalitet, økologi og dyrevelfærd. Der er behov for at fremme innovative tiltag og driftsformer på landbrugsjord, der kan fungere som buffer for klimaforandringer, herunder at sammentænke programindsatsen for miljø, natur og vandkvalitet med behovet for større robusthed overfor oversvømmelser med videre i et ændret klima. Samtidig er der behov for innovation for at øge udbuddet af nonfood-produkter og vedvarende energikilder, der samtidig reducerer udledningen af drivhusgasser.

Innovationsaktiviteterne bør også fokusere på en mere intelligent og målrettet regulering, den stigende efterspørgsel efter sikre og sunde fødevarer, den stigende globale konkurrence, manglen på radikal innovation samt lettere tilgang til finansieringskilder. Der identificeres endvidere et behov for at fremme innovation generelt i landdistrikterne. Erhvervsstrukturen i landdistrikterne er domineret af små og mellemstore virksomheder, som ikke i samme grad som store virksomheder har haft tradition for eller kapacitet til at opnå vækst gennem innovation.

Målsætningen om innovation tildeles en central placering i udmøntningen af landdistriktsprogrammet. Innovation er afgørende for udvikling af levedygtige virksomheder med fokus på produktivitet, konkurrencedygtighed og vækst. Innovation i virksomhederne handler om, at viden- og erhvervsaktører kommunikerer og inspirerer hinanden, udveksler viden og samarbejder. Samarbejde om innovation skal give inspiration til at gå nye veje og bryde indarbejdede traditioner, vaner og rutiner. Der vil blive lagt op til samarbejde mellem videns institutioner og erhvervsaktører for at fremme innovation under ordningen for erhvervsudvikling, ordningen for miljøteknologi og ordningen for omlægning til bioøkonomi.

Målsætningen om fremme af innovation forfølges under alle indsatserne under programmet, men især under fokusområderne 1A-B, 2A, 5B-D og 6B. De øvrige programindsatser vil have positive sekundære effekter i forhold til innovation.

Miljø

Danmark er gennem EU's vandrammedirektiv forpligtet til at sikre, at vandløb, søer og kystvande har en god økologisk status senest i 2015. Det betyder, at der skal være gode livsbetingelser for planter og dyr. Udvaskningen til vandmiljøet af både kvælstof og fosfor er markant reduceret siden starten af 1990'erne, og siden 1994 har der været en stigning i antallet af vandløb med en god biologisk tilstand. Forurening med næringsstoffer fra landbruget og fra spildevandsudledning giver imidlertid fortsat algevækst og risiko for iltfattige forhold i søerne, fjordene og de indre farvande, til skade for planter, bunddyr og fisk. Der er endvidere fortsat behov for at forbedre de fysiske forhold i vandløb bl.a. gennem restaurering og indførsel af en mere skånsom vedligeholdelse. Der er endvidere behov for at fortsætte arbejdet med implementering af Natura 2000-direktiverne samt EU's mål om biodiversitet for 2020.

For at nå de forventede mål i Vandrammedirektivet og Natura 2000-direktiverne vil der fremover skulle opnås en yderligere reduktion i udledningen af næringsstoffer og sprøjtemidler via en målrettet indsats for vandområder og naturområder, ligesom der fortsat er behov for en kontinuerlig naturplejeindsats ikke

mindst i Natura 2000-områderne. Arbejdet forventes blandt andet videreført i de kommende vandområdeplaner, en kommende national naturplan, herunder opfølgning på EU's biodiversitetsstrategi, samt en handlingsplan for natur og landbrug.

I den fortsatte gennemførelse af direktiver og planer vil der i langt højere grad skulle ske en geografisk målretning af indsatsen på natur-, klima- og miljøområdet. Det er samtidig vigtigt at give jordbrugserhvervet og den enkelte producent muligheder for at leve op til deres ansvar for natur- og miljøbeskyttelse, der skal sikre, at landets naturværdier bevares og udvikles for eftertiden. En større målretning af natur-, klima- og miljøindsatsen skal endvidere bidrage til en mere differentieret anvendelse af naturressourcerne.

Alle indsatserne under landdistriktsprogrammet skal generelt bidrage til fremme af miljø-, klima- og naturbeskyttelse, herunder opfyldelse af EU's vand- og naturdirektiver samt reduktionsmålene for drivhusgasser fra ikke-kvotesektoren. Alle ordninger skal samtidig bidrage til at afbøde de økonomiske virkninger for de berørte jordbrugere. Der kan herunder opnås en række synergieffekter mellem indsatserne vedrørende natur, miljø og klima. Sigtet med indsatsen på natur- og miljøområdet kan med fordel tilrettelægges, så det også omfatter klimahensyn, hvilket samtidig vil forbedre omkostningseffektiviteten for ordningerne.

Målsætningerne for miljø og natur, herunder Natura 2000 områder, forfølges således gennem alle programmets indsatser, men især under fokusområderne 1A-B og 4A-C.

Afbødning af og tilpasning til klimaforandringer

Der er behov for at fremme tiltag og driftsformer på landbrugsjord, som reducerer drivhusgasudledningen eller som bidrager positivt til jordens kulstofpulje, tiltag som reducerer energi- og ressourceforbruget i jordbruget, fødevarersektoren og landdistrikterne, og tiltag som fremmer omstillingen fra kulstofbaseret- til vedvarende energi.

Danmark har under Kyoto-aftalen forpligtet sig til at reducere drivhusgasudledningen med 21 pct. i perioden 2008 til 2012 i forhold til 1990. Danmark har i reduktionsforpligtelsen tilvalgt ændringer i kulstofbalancen ved forvaltning af skove, landbrugsjord og vedvarende græsarealer, så disse tre elementer indgår ved opgørelsen af reduktionsforpligtelsen.

Danmark er bl.a. forpligtet til at reducere udledningerne af ikke-kvotebelagte drivhusgasser, som omfatter landbrugssektoren med 20 pct. i 2020 i forhold til 2005, (jf. EU beslutning 406/2009/EC artikel 2 og 3). Dertil kommer regeringens mål om at reducere Danmarks udledninger af drivhusgasser med 40 pct. i 2020 i forhold til 1990. Landbrugets udledninger udgør i dag ca. en tredjedel af Danmarks samlede ikke-kvotekomfattede emissioner.

Der findes endnu ingen kvantitative målsætninger for fremme af kulstofbinding i landbruget og skovbruget i Danmark. Med aftalen om Grøn Vækst fra 2009 blev der dog besluttet og delvist iværksat en række tiltag, der vil fremme kulstofbinding, herunder bl.a. en tilskudsordning til fremme af flerårige afgrøder, udlægning af yderligere efterafgrøder på 140.000 ha landbrugsjord, forbud mod visse former for jordbearbejdning, en tilskudsordning til udlægning af 10.000 ha vådområder samt en tilskudsordning til udlægning af 3.000 ha ådale.

En række virkemidler vil kunne bidrage positivt til jordens kulstofpulje, heraf flere under

landdistriktsprogrammet: efterafgrøder, mellemafgrøder, pileflis til brændsel, udtagning af lavbundslande hhv. med og uden ophør af dræning, udtagning af højbund til græs eller skov, skovtræsforædling, reduceret jordbearbejdning, undladelse af pløjning af marker, samt udlægning af græsmarker i omdrift til vedvarende græsmarker. De fleste af disse virkemidler har derudover en gavnlig miljøeffekt i form af reduceret kvælstofudvaskning og kan bidrage til målsætningerne om mere og bedre natur.

Der skønnes ikke umiddelbart at være et behov for særlige klimatilpasningsaktioner eller forebyggende aktioner indenfor landbruget som følge af ændrede klimaforhold, men der er behov for at følge udviklingen og udvikle innovative tiltag på landbrugsjord, der kan fungere som buffer for oversvømmelser.

Følgende virkemidler er funktionelle i forhold til klimahensyn, idet de er effektive i forhold til at øge kulstofbinding:

- Skovrejsning. Skovarealet udgør i dag ca. 14,1 pct. af det samlede landareal, men den nationale målsætning er, at dette areal skal fordobles til 20-25 pct. i løbet af en trægeneration, som er 80-100 år. Denne skovrejsning må også forventes at bidrage til en øget kulstofbinding i Danmark.
- Økologisk jordbrug. Ny forskning indikerer, at økologiske jordbrug bidrager med øget kulstoflagring sammenlignet med konventionelt landbrug. Dette skal dog opvejes mod den lavere produktion. Den danske målsætning om at fordoble det økologiske areal i 2020 må dog alt andet lige forventes at bidrage med øget kulstofbinding i Danmark.
- Udtagning af kulstofholdige lavbundslande. Ved at udtage landbrugsarealer permanent eller omlægge til ekstensivt landbrug er det muligt at bidrage til modvirkning af klimaforandringerne, idet kulstof frigives når arealerne dyrkes.
- Etablering og fastholdelse af vådområder på landbrugsjord samt udlægning af ådale for reduceret udvaskning af N og P
- Genetablering af naturlig hydrologi i Natura 2000-områder

Følgende virkemidler er multifunktionelle i forhold til klimahensyn, idet de kan medvirke til at reducere forbruget af energi, vand, gødningsstoffer eller pesticider i landbruget:

- Investeringer i miljøteknologi i landbruget
- Fremme af omstilling til bioøkonomi
- Investeringer i økologi
- Miljøbetings tilskud
- Vidensoverførsel og informationsaktivitet

Indsatserne under programmet vil generelt blive tilrettelagt, så de så vidt muligt også kan forfølge klimamålsætningerne, herunder om reduktion af landbrugets udledninger af drivhusgasser. Der vil blive afsøgt positive synergieffekter mellem indsatsen for fremme af natur-, miljø- og klimamålsætningerne indenfor landbrug og skovbrug, idet sigtet med indsatserne generelt bredes ud til også at omfatte klimahensyn. Denne tilgang vil samtidig forbedre omkostningseffektiviteten i ordningerne i forhold til målopfyldelse. I henhold til EU's flerårige budgetaftale for 2014-2020 henstilles det, at mindst 30 % af programmidlerne under CAP søjle II anvendes til klimarelaterede projekter. Denne henstilling vil blive

forfulgt efter Kommissionens retningslinjer for, hvorledes denne andel opgøres. Målsætningerne for klima følges derfor bredt under programmet, men især under fokusområde 5B-E.

5.4. Strategy summary table

Priority 1			
Focus Area	Target indicator name	Target value 2023	Combination of measures
1A	T1 % of expenditure for the 3 measures: "Knowledge transfer & information action" + "advisory services" + "cooperation" in relation to the total expenditure for the RDP (1A)	6,01	M01
			M16
1B	T2 Total number of co-operation operations supported under the cooperation measure (groups, networks/clusters, pilot project...) (1B)	764,00	M16
1C	T3 Total number of participants trained (1C)	11.875,00	M01
Priority 2			
Focus Area	Target indicator name	Target value 2023	Combination of measures
2A	T4 % of agriculture holdings with RDP support for investments in restructuring or modernisation (P2A)	5,65	M01
			M04
			M05
			M16
Priority 4			
Focus Area	Target indicator name	Target value 2023	Combination of measures
4A	T9 % agricultural land under management contracts supporting biodiversity and/or landscapes (P4A)	10,99	M01
			M04
			M07
			M08
			M10
			M11
			M12
4A	T8 % Forest/other wooded area under management contracts supporting biodiversity (P4A)	1.510,27	M08
			M15

4B	T10 % of agricultural land under management contracts improving water management (P4B)	8,29	M01
			M04
			M07
			M08
			M10
			M11
			M12
			M13
4B			M08
			M15
4C	T12 % of agricultural land under management contracts improving soil management and or preventing soil erosion (P4C)	7,09	M01
			M04
			M07
			M08
			M10
			M11
			M12
			M13
4C	T13 % of forestry land under management contracts to improve soil management and or preventing soil erosion (P4C)		M08
			M15
Priority 5			
Focus Area	Target indicator name	Target value 2023	Combination of measures
5B	T15 Total investment for energy efficiency (€) (P5B)	21.650.503,00	M04
5C	T16 Total investment in renewable energy production (€) (P5C)	88.570.704,70	M04
			M07
			M08
			M16

5D	T18 % of agricultural land under management contracts targeting reduction of GHG and/or ammonia emissions (P5D)		M04
			M16
5D	T17% of LU concerned by investments in live-stock management in view of reducing GHG and/or ammonia emissions (P5D)	1,76	M04
			M16
5E	T19 % of agricultural and forest land under management to foster carbon sequestration/conservation (P5E)	0,00	M04
			M08
			M10
			M12
Priority 6			
Focus Area	Target indicator name	Target value 2023	Combination of measures
6B	T21 % of rural Population covered by local development strategies (P6B)	50,87	M19
6B	Net population		M19
6B	T23 Jobs created in supported projects (Leader) (P6B)	732,00	M19

5.5. A description of the advisory capacity to ensure adequate advice and support for the regulatory requirements and for actions related to innovation to demonstrate the measures taken as required in Article 8(1)(c)(vi)

NaturErhvervstyrelsen vil som forvaltningsmyndighed løbende arbejde på at forenkle implementeringen af landdistriktsprogrammet, herunder ved at forbedre sine informationsaktiviteter, kommunikation og rådgivning overfor ansøgere, offentlige høringer, ansøgningsformularer mv.

Styrelsen har i 2013 gennemført en analyse af mulighederne for at effektivisere administrationen af støtteordningerne under landdistriktsprogrammet for at søge at forenkle og finde besparelser både for ansøgere og for myndighederne. En væsentlig indsats for at reducere de administrative byrder med programmet har været at reducere antallet af støtteordninger i forhold til det forrige program, samt at forenkle og målrette de resterende ordninger, som videreføres.

Den ramme for administrationen, som EU's landbrugsreform fastlægger, vil blive analyseret yderligere for at sikre, at der ikke overadministreres (herunder med fokus på bagatelgrænser, højere minimumsgrænser for støtteudbetaling mm.).

For de arealbaserede støtteordninger vil øgede støttesatser i forhold til forrige program medføre, at ordningerne bliver mere attraktive, og at der dermed opnås større effekt per støtteenhed, blandt andet ved at få flere sammenhængende områder underlagt udvalgte miljøordninger. På projektstøtteområdet vil der blive arbejdet på at introducere større ensartethed samt bedre ansøgnings- og vejledningsmateriale til ansøgere for at reducere de administrative byrder.

Der arbejdes derudover løbende på at opnå forenklinger og forbedringer i samarbejde med landbrugs- og skovbrugserhvervets organisationer og andre interesseorganisationer. Der henvises i øvrigt til aktioner for at reducere administrative byrder for støttemodtagere jævnfør afsnit 15.5.

6. ASSESSMENT OF THE EX-ANTE CONDITIONALITIES

6.1. Additional information

Ingen yderligere information.

6.2. Ex-ante conditionalities

Applicable ex-ante conditionality at national level	Applicable ex-ante conditionality fulfilled: Yes/No/Partially	Assessment of its fulfilment	Priorities/Focus Areas	Measures	Criteria	Criteria fulfilled (Yes/No)	Reference (if fulfilled) [reference to the strategies, legal acts or other relevant documents]	Assessment of its fulfilment
G1) Anti-Discrimination: the existence of administrative capacity for the implementation and application of Union anti discrimination law and policy in the field of ESI Funds.	yes	Er opfyldt.	P4, 6B, 2A, 5C, 1B, 5B, 5D, 1A, 5E	M11, M20, M08, M13, M10, M15, M19, M12, M05, M04, M01, M16	G1.a) Arrangements in accordance with the institutional and legal framework of Member States for the involvement of bodies responsible for the promotion of equal treatment of all persons throughout the preparation and implementation of programmes, including the provision of advice on equality in ESI fund related activities.	Yes	<p>Der henvises til https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=142116</p> <p>Lov om etnisk ligebehandling: https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=28938</p> <p>Lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=122522</p> <p>Lov om Ligebehandlingsnævnet: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=117192</p>	<p>Institut for Menneskerettigheder – Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution – skal fremme ligebehandling af alle uden forskelsbehandling på grund af køn, race eller etnisk oprindelse.</p> <p>Der gennemføres løbende efteruddannelse af medarbejdere, som er beskæftiget med forvaltning og kontrol af EU-programmer i forvaltningsmyndigheden.</p>
					G1.b) Arrangements for training for staff of the authorities involved in the management and control of the ESI Funds in the fields of Union anti discrimination law and policy.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet	
G2) Gender Equality: the existence of administrative capacity for	yes	Er opfyldt.	P4, 5B, 5E, 5C, 6B, 5D, 1A, 1B, 2A	M15, M08, M11, M10, M12,	G2.a) Arrangements in accordance with the institutional and legal framework of Member States for	Yes	<p>Der henvises til: Lov om Institut for Menneskerettigheder: https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?</p>	<p>Institut for Menneskerettigheder - Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution – skal fremme ligebehandling af alle uden forskelsbehandling på grund af køn, race</p>

the implementation and application of Union gender equality law and policy in the field of ESI Funds.				M01, M16, M13, M04, M05, M19, M20	the involvement of bodies responsible for gender equality throughout the preparation and implementation of programmes, including the provision of advice on gender equality in ESI Fund related activities.	<p>id=142116</p> <p>Lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet:</p> <p>https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=122522</p> <p>Lov om ligestilling af mænd og kvinder:</p> <p>https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=20929</p> <p>Lov om lige løn til mænd og kvinder:</p> <p>https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=121176</p> <p>Lov om Ligebehandlingsnævnet</p> <p>https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=117192</p>	<p>eller etnisk oprindelse.</p> <p>Der gennemføres løbende efteruddannelse af medarbejdere, som er beskæftiget med forvaltning og kontrol af EU-programmer i forvaltningsmyndigheden.</p>
				G2.b) Arrangements for training for staff of the authorities involved in the management and control of the ESI Funds in the fields of Union gender equality law and policy as well as on gender	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	

					mainstreaming.			
G3) Disability: the existence of administrative capacity for the implementation and application of the United Nations Convention on the rights of persons with disabilities (UNCRPD) in the field of ESI Funds in accordance with Council Decision 2010/48/EC	yes	Er opfyldt.	P4, 1A, 2A, 1B, 5D, 5B, 6B, 5C, 5E	M16, M13, M19, M04, M05, M20, M11, M10, M12, M15, M01, M08	G3.a) Arrangements in accordance with the institutional and legal framework of Member States for the consultation and involvement of bodies in charge of protection of rights of persons with disabilities or representative organisations of persons with disabilities and other relevant stakeholders throughout the preparation and implementation of programmes.	Yes	Der henvises til: Folketingsbeslutning: http://www.ft.dk/samling/20101/beslutningsforslag/B15/som_vedtaget.htm#dok Lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=122522	Opgaven med at fremme, beskytte og overvåge gennemførelsen af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap varetages af Institut for Menneskerettigheder. Der gennemføres løbende efter-uddannelse af medarbejdere, som er beskæftiget med forvaltning og kontrol af EU-programmer i forvaltningsmyndigheden.
					G3.b) Arrangements for training for staff of the authorities involved in the management and control of the ESI Funds in the fields of applicable Union and national disability law and policy, including accessibility and the practical application of the UNCRPD as reflected in Union and national legislation, as appropriate.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
					G3.c) Arrangements to ensure monitoring of the implementation of Article 9 of the UNCRPD in relation to the ESI Funds throughout the preparation and the	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	

					implementation of the programmes.			
G4) Public Procurement: the existence of arrangements for the effective application of Union public procurement law in the field of the ESI Funds.	yes	Er opfyldt.	P4, 6B, 5C, 2A, 5B, 5D, 1A, 5E, 1B	M15, M04, M01, M12, M19, M05, M11, M13, M08, M16, M20, M10	G4.a) Arrangements for the effective application of Union public procurement rules through appropriate mechanisms.	Yes	<p>Der henvises til:</p> <p>http://www.kfst.dk/Offentlig-konkurrence/Regler-og-vejledninger-mm/Regler</p> <p>Udbudsdirektivet: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=137281</p> <p>Forsyningsvirksomhedsdirektivet: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=26714</p> <p>Forsvars- og Sikkerhedsdirektivet: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=138266</p> <p>Tilbudsloven (med ændringer): https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=113858</p> <p>https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=137689</p> <p>https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=144417</p> <p>Vejledning: http://www.kfst.dk/Offentlig-konkurrence/Regler-og-vejledninger-mm/Vejledninger</p> <p>http://www.kfst.dk/Offentlig-konkurrence/Regler-og-vejledninger-mm/Vejledende-udtalelser</p> <p>http://www.kfst.dk/Offentlig-konkurrence/Regler-og-vejledninger-mm/Kommentarer-til-retspraksis</p>	<p>Opfyldt.</p> <p>EU-direktiver vedrørende udbud (2004/17, 2004/18 og 2009/81/EC) er implementeret ved en bekendtgørelse, der ved henvisning til direktiverne forpligter ordregivere til at overholde direktivernes regler. Det indebærer, at direktivernes regler i dag skal anvendes direkte.</p> <p>Danmark har indført nationale udbudsregler under tærskelværdierne for udbudsdirektiverne, og Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen vejleder om forståelsen af udbudsreglerne, EU- såvel som nationale regler.</p> <p>Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen udarbejder vejledning om forståelsen af udbudsreglerne, EU- såvel som nationale regler.</p> <p>Den danske udbudsmyndighed, Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, vejleder på sin hjemmeside om udbudsreglerne og om, hvorledes de overholdes.</p> <p>Forvaltningsmyndigheden (NaturErhvervstyrelsen) henviser i vejledning om tilskud for de relevante støtteordninger til Konkurrence- og</p>

							<p>Forbrugerstyrelsens hjemmeside.</p> <p>Det er desuden et vilkår i alle tilsagn om tilskud under projektordningerne under landdistriktsprogrammet, at udbudsreglerne og de overordnede principper om gennemsigtighed, lige behandling, gennemsigtighed, og sparsommelighed overholdes.</p> <p>Senest i forbindelse med anmodning om udbetaling af tilskud skal tilsagnsmodtager kunne dokumentere, at vedkommende har opfyldt reglerne. Tilsagnsmodtager skal holde dokumenter, som dokumenterer, at udbudsreglerne er overholdt, tilgængelige i mindst 5 år fra datoen for slutudbetaling.</p> <p>NaturErhvervstyrelsen har under Jurakontoret en enhed for kontraktstyring, indkøb og udbud. Her sørger man for, at NaturErhvervstyrelsen overholder EU-regler og national lovgivning på udbudsområdet. På styrelsens intranet informerer enheden løbende styrelsens øvrige medarbejdere om denne lovgivning samt korrekte procedurer for håndtering af udbud. Relevante medarbejdere gennemgår desuden løbende uddannelse og efteruddannelse i regler og procedurer for offentligt udbud.</p>	
					G4.b) Arrangements which ensure transparent contract award procedures.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
					G4.c) Arrangements for training and dissemination of information for staff involved in the implementation of the ESI funds.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	

					G4.d) Arrangements to ensure administrative capacity for implementation and application of Union public procurement rules.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
G5) State Aid: the existence of arrangements for the effective application of Union State aid rules in the field of the ESI Funds.	yes	Er opfyldt.	P4, 1A, 5E, 5D, 6B, 2A, 5C, 1B, 5B	M16, M19, M05, M10, M11, M08, M04, M15, M13, M01, M12, M20	G5.a) Arrangements for the effective application of Union State aid rules.	Yes	<p>Reglerne er gengivet på EU-Kommissionens hjemmeside.</p> <p>Nationalt vejleder Erhvervs- og Vækstministeriet om forståelsen af reglerne. På ministeriets hjemmeside er vejledninger om forståelse af reglerne, bl.a. en statsstøttehåndbog.</p> <p>www.evm.dk</p>	<p>I Danmark er der en forpligten-de koordinering af alle statsstøt-tesager i Statsstøtteudvalget med henblik på varetagelse af de danske interesser ved delta-gelse i multilaterale møder med EU-Kommissionen og med-lemsstaterne. Til betjening af dette udvalg er oprettet et Statsstøttesekretariat i Erhvervs- og Vækstministeriet (EVM). EVM har derfor det overordnede ansvar for statsstøttereglerne, men på landbrugs- og fiskeriområdet er det dog Fødevarerministeriet, der har ansvaret. Møderne i f.eks. Det Rådgivende Udvalg dækkes derfor i et samarbejde mellem Fødevarerministeriet og EVM.</p> <p>Herudover rådgiver Statsstøtte-udvalget og Statsstøttesekretari- atet centraladministrationen i spørgsmål om statsstøtte. Det er især Statsstøttesekretariatets hovedopgave at rådgive og vejlede om statsstøttereglerne samt retspraksis, stå for håndte- ringen af procedure og samar- bejdet med Kommissionen, ligesom sekretariatet også ud- breder viden om statsstøttereg- lerne gennem afholdelse af seminarer, oplæg på konferen- cer og undervisning.</p> <p>Det er som udgangspunkt det enkelte ministeriums ansvar, at statsstøttereglerne overholdes, men Statsstøtteudvalget bistår med en ex-ante vurdering af konkrete initiati-ver/foranstaltninger, herunder:</p>

							<ul style="list-style-type: none"> - Rådgivning om foranstaltninger, som mulig-vis involverer statsstøtte - Screening/vurdering af lovinitiativer og lov-program - Rådgivning og vejledning til tidlig kontakt til Kommissionens tjenestegrene i konkrete sager - Rådgivning og vejledning til udarbejdelse af statsstøtteansøgninger og procedure <p>Traktatens konkurrenceregler finder som udgangspunkt ikke anvendelse på produktion af og handel med landbrugsvarer. Derfor er visse foranstaltninger under landdistriktsprogrammet undtaget fra statsstøttereglerne. Aktiviteter, der ikke kan anses for at være produktion af og handel med landbrugsvarer, fx forberedningsaktiviteter og visse kompetenceudviklingsaktiviteter, vil være omfattet af statsstøttereglerne.</p> <p>Foranstaltningerne under landdistriktsprogrammet, som ikke er undtaget fra statsstøttereglerne, vil blive vurderet under gruppefritagelsen for støtte i landbrugs- og skovbrugssektoren og i landdistrikter, de mindre reglerne og rammebestemmelserne for statsstøtte i landbrugs- og skovbrugssektoren og i landdistrikter.</p> <p>Disse hjemler er anført i programmet, og i bilag til programmet er det nærmere specificeret, hvilke bestemmelser der anvendes.</p>
--	--	--	--	--	--	--	---

								<p>I ansøgninger om støtte under landdistriktsprogrammet skal angives alle støtteberettigede omkostninger og finansiering. Den samlede offentlige støtte i projektet kan derfor beregnes.</p> <p>Ved ansøgninger, hvor der er tale om de minimis støtte, gennemgås ansøgningen for alle elementer indeholdende økonomiske fordele for enheder, der udøver økonomisk aktivitet.</p> <p>Hvis støtten gives som de minimis, anføres det i tilsagn om tilskud, at der er tale om statsstøtte.</p> <p>Ved anvendelse af de minimis støtte udfylder støttemodtageren en erklæring i overensstemmelse med de minimis forordningen.</p> <p>Støttemodtager skal i øvrigt opfylde betingelserne i bekendtgørelsen.</p> <p>Såfremt det konstateres, at der er ydet støtte i strid med statsstøttereglerne, vil den danske stat indkræve den ulovlige støtte hos støttemodtageren.</p> <p>Hos forvaltningsmyndigheden er der medarbejdere med særlig viden i forhold til</p>
--	--	--	--	--	--	--	--	--

							<p>statsstøttere-lernes anvendelse, herunder i forhold til tilskud fra Landdistriktsfonden. Disse medarbejdere bistår sagsbehandlerne i forvaltningsmyndigheden.</p> <p>Der er i alt 4 medarbejdere, der har særlig viden i forhold til statsstøttereglerne. De pågældende er jurister.</p> <p>Der gennemføres løbende efter-uddannelse af medarbejdere, som er beskæftiget med forvaltning og kontrol af EU-programmer i forvaltningsmyndigheden.</p>	
					G5.b) Arrangements for training and dissemination of information for staff involved in the implementation of the ESI funds.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
					G5.c) Arrangements to ensure administrative capacity for implementation and application of Union State aid rules.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
G6) Environmental legislation relating to Environmental Impact Assessment (EIA) and, Strategic Environmental Assessment (SEA): the existence of arrangements for the effective	yes	Er opfyldt.	P4, 5D, 1B, 6B, 5C, 1A, 5B, 5E, 2A	M12, M19, M20, M16, M08, M13, M05, M10, M11, M01, M15, M04	G6.a) Arrangements for the effective application of Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council (EIA) and of Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council (SEA);	Yes	<p>VVM: Bekendtgørelse nr. 1510 af 15. december 2010 om vurdering af visse offentlige og private anlægs virkning på miljøet (VVM) i medfør af lov om planlægning. https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=134469</p> <p>SMV: Bekendtgørelse af lov om miljøvurdering af planer og programmer, lovbekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 som ændret ved § 10 i lov om ændring af lov om naturbeskyttelse, lov om miljøbeskyttelse og forskellige andre love, lov nr.</p>	<p>Direktivet vedr. VVM:</p> <p>Direktivet er implementeret i dansk lovgivning. Miljøministeriet har udarbejdet vejledning om udarbejdelse af VVM, og detaljeret information om emnet findes på Naturstyrelsens hjemmeside.</p> <p>Direktivet vedr. SMV:</p> <p>Direktivet er implementeret i dansk lovgivning. Miljøministeriet har udarbejdet</p>

application of Union environmental legislation related to EIA and SEA.						<p>484 af 11. maj 2010, bekendtgørelse nr. 481 af 09. maj 2011 om ændring af bilag 3 og 4 til lov om miljøvurdering af planer og programmer, § 8 i lov om ændring af lov om miljøbeskyttelse, lov om planlægning og forskellige andre love, lov nr. 1273 af 21. december 2011 og § 11 i lov om ændring af lov om Natur- og Miljøklagenævnet og forskellige andre love, lov nr. 580 af 18. juni 2012.</p> <p>Lov: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=127111</p> <p>Vejledning: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=12953</p> <p>Eksempler http://www.naturstyrelsen.dk/NR/rdonlyres/4E9A370E-D1BD-4688-B327-6610799B5177/49265/Eksempelsamlingendeligudgave.pdf</p>	<p>vejledning og eksempelsamling omkring anvendelse af strategisk miljøvurdering.</p> <p>Der er i Miljøministeriet/Naturstyrelsen oprettet et særligt kontor med ansvar for lovgivning, implementering og anvendelse af EU's direktiv om strategisk miljøvurdering i Danmark.</p> <p>Vedrørende efteruddannelse og træning afholdes der årligt kurser og seminarer med deltagelse fra myndigheder, konsulenter og universiteter med henblik på opdatering og erfaringsudveksling både hvad angår VVM og SMV.</p>	
					G6.b) Arrangements for training and dissemination of information for staff involved in the implementation of the EIA and SEA Directives.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
					G6.c) Arrangements to ensure sufficient administrative capacity.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
G7) Statistical systems and result indicators: the existence of a statistical basis necessary to undertake evaluations to assess the	yes	Er opfyldt.	P4, 5C, 2A, 6B, 5B, 5D, 1A, 5E, 1B	M16, M04, M18, M20, M11, M05, M08, M19, M01, M15, M13,	<p>G7.a) Arrangements for timely collection and aggregation of statistical data with the following elements are in place: the identification of sources and mechanisms to ensure statistical</p>	<p>Kapitel 5.4. Tabel over interventionslogik, der indeholder tabeller over indikatorer, der er udvalgt fra EU-Kommissionens forslag til fælles målintikatorer, dels af supplerende nationale målintikatorer, der er udvalgt blandt Kommissionens foreslåede fælles outputindikatorer for hver foranstaltning.</p> <p>Kapitel 9. Evalueringsplan.</p>	<p>Landdistriktsprogrammet og ex ante evalueringen heraf.</p> <p>Der henvises til de nævnte kapitler og bilag i landdistriktsprogrammet:</p>	

effectiveness and impact of the programmes. The existence of a system of result indicators necessary to select actions, which most effectively contribute to desired results, to monitor progress towards results and to undertake impact evaluation.				M12, M10	validation		Afsnit 4.1.6 Fælles kontekstindikatorer. Bilag 1, Supplerende kontekstindikatorer. Kapitel 5 og 11 vedr. programmets kvantificerede mål og interventionslogik, effektindikatorer, valg og baseline for landdistriktsprogrammet. Kapitel 10. Finansieringsplan.	
					G7.b) Arrangements for timely collection and aggregation of statistical data with the following elements are in place: arrangements for publication and public availability of aggregated data	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
					G7.c) An effective system of result indicators including: the selection of result indicators for each programme providing information on what motivates the selection of policy actions financed by the programme	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
					G7.d) An effective system of result indicators including: the establishment of targets for these indicators	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
					G7.e) An effective system of result indicators including: the consistency of each indicator with	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	

				the following requisites: robustness and statistical validation, clarity of normative interpretation, responsiveness to policy, timely collection of data			
				G7.f) Procedures in place to ensure that all operations financed by the programme adopt an effective system of indicators	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
P3.1) Risk prevention and risk management: the existence of national or regional risk assessments for disaster management taking into account climate change adaptation	yes	Er opfyldt.	3B, 3A	P3.1.a) A national or regional risk assessment with the following elements shall be in place: A description of the process, methodology, methods and non-sensitive data used for risk assessment as well as of the risk-based criteria for the prioritisation of investment;	Yes	<p>Danmark gennemfører ikke indsatser under EU-prioritet 3 i landdistriktsprogrammet og skal derfor ikke opfylde denne ex ante konditionalitet.</p> <p>Danmark opfylder imidlertid de pågældende betingelser.</p> <p>http://brs.dk/viden/publikationer/Documents/Nationalt_Risikobillede.pdf</p> <p>og</p> <p>http://www.naturstyrelsen.dk/NR/rdonlyres/5B54B5AE-A63C-4A6E-AC11-2EE8801E7C32/0/Klimahandlingsplan_dec_2012.pdf</p>	<p>Den danske beredskabsstyrelse har den 9. april 2013 udgivet "Nationalt Risikobillede "NRB", som bl.a. er initieret af EU's opfordring til medlemsstaterne om at udvikle nationale risikovurderinger. Sidstnævnte fremgår af EU's rådskonklusioner fra april 2011 om Videreudvikling af risikovurdering med henblik på katastrofehandtering i EU.</p> <p>Miljøministeriet har derudover i december 2012 udgivet "Sådan håndterer vi skybrud og regnvand", som er en handlingsplan for klimasikring af Danmark.</p>
				P3.1.b) A national or regional risk assessment with the following elements shall be in place: A description of	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	

					single-risk and multi-risk scenarios;			
					P3.1.c) A national or regional risk assessment with the following elements shall be in place: Taking into account, where appropriate, national climate change adaptation strategies.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
P4.1) Good Agricultural and Environmental Conditions (GAEC): standards for good agricultural and environmental condition of land referred to in Chapter I of Title VI of Regulation (EU) No 1306/2013 are established at national level	yes	Er opfyldt.	P4	M11, M10, M04, M12, M15, M08	P4.1.a) GAEC standards are defined in national law and specified in the programmes	Yes	Vejledning om kontrol med krydsoverensstemmelse 2013, april 2013, side 265-283. http://2.naturerhverv.fvm.dk/vejledning.aspx?ID=22450	Er opfyldt ved nævnte vejledning.
P4.2) Minimum requirements for fertilisers and plant protection products: minimum requirements for fertilisers and plant protection products referred to in Article 28 of Chapter I of Title III of	yes	Er opfyldt.	P4	M11, M15, M12, M10, M08, M04	P4.2.a) Minimum requirements for fertilisers and plant protection products referred to in Chapter I of Title III of Regulation (EU) No 1305/2013 are specified in the programmes;	Yes	Vejledning om kontrol med krydsoverensstemmelse 2013, april 2013, side 199-207. http://2.naturerhverv.fvm.dk/vejledning.aspx?ID=22450	Der er fastlagt minimumskrav for anvendelse af plantebeskyttelsesmidler, mens der for anvendelse af gødningsstoffer ikke er fastsat minimumskrav, idet hele landet er udpeget som nitratfølsomt område, og alle krav vedr. gødningsanvendelse efter lovgivningen derfor er omfattet af krydsoverensstemmelse.

Regulation (EU) No 1305/2013 are defined at national level								
P4.3) Other relevant national standards: relevant mandatory national standards are defined for the purpose of Article 28 of Chapter I of Title III of Regulation (EU) No 1305/2013	yes	Er opfyldt	P4	M12, M10, M04, M08, M11, M15	P4.3.a) Relevant mandatory national standards are specified in the programmes	Yes	Vejledning om kontrol med krydsoverensstemmelse 2013, april 2013, side 50-198, 208-264 http://2.naturerhverv.fvm.dk/vejledning.aspx?ID=22450	Er opfyldt jf. nævnte vejledning.
P5.1) Energy efficiency: actions have been carried out to promote cost effective improvements of energy end use efficiency and cost effective investment in energy efficiency when constructing or renovating buildings.	yes	Er opfyldt.	5B	M04	P5.1.a) Measures to ensure minimum requirements are in place related to the energy performance of buildings consistent with Articles 3, 4 and 5 of Directive 2010/31/EU of the European Parliament and the Council;	Yes	Artikel 3: SBI-anvisning 213: http://www.sbi.dk/miljo-og-energi/energiberegning/anvisning-213-bygningers-energi behov Bygningsreglementet (BR10): http://bygningreglementet.dk/ Artikel 4: Byggelovens § 3, § 5, § 22, stk. 1. https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=133389 Bygningsreglementet (BR10):	Metoden er fastlagt i SBI-anvisning 213 og opfylder betingelserne i bilag 1. Den er bl.a. baseret på Europæisk Standard, DS/EN /ISO 13790. Der henvises til metoden i BR10's bilag 6 under "Beregningssforudsætninger". Der er indgået en frivillig aftale med tilsvarende indhold med kommuner og regioner. Det fremgår af forarbejderne til loven, at Klima-, Energi- og Bygningsministeren vil fast-sætte bestemmelser herom, såfremt energibesparelser ikke sikres gennem frivilligt indgåede aftaler som ovennævnte. De vejledende mål fremkom-mer som resultatet af Energistyrelsens basisfremskrivning af energiforbrug. Denne

						<p>http://bygningsreglementet.dk/</p> <p>BR10 kap. 1, kap 7 (energiramme krav til bygninger mv.)</p> <p>Artikel 5:</p> <p>Danmark har indberettet beregning af omkostningsoptimale niveauer for mindstekrav til energimæssig ydeevne den 31. marts 2013 jf. link. http://ec.europa.eu/energy/efficiency/buildings/doc/dk_cost-optimal_2013_en.zip</p> <p>Lov om fremme af energibesparelser i bygninger (LFEB), § 3, 4 og 21:</p> <p>https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=142572</p> <p>Bekendtgørelse om energimærkning af bygninger (EM-bkg.), § 1, 6, 8, 11:</p> <p>https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=142632</p> <p>Cirkulære nr. 9787 af 1. oktober 2007 om energieffektivisering i statens institutioner.</p> <p>https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=127530</p> <p>Bekendtgørelse om individuel måling af el, gas, vand og varme</p>	<p>basis-fremskrivning indeholder alle de virkemidler og tiltag, som indgår i den energipolitiske aftale af 22. marts 2012. Herudover bygger Energistyrelsens fremskrivninger gennem-gående på en række overord-nede økonomiske forudsætninger (erhvervenes produkti-on, privatforbrug, brændsels-priser m.m.), en række tekno-logispecifikke antagelser (hvad koster forskellige typer af anlæg og hvad er deres effektivitet m.m.) samt anta-gelser om, hvad energimærke-dets aktører vil gøre på rent markedsmæssige vilkår. Der kan desuden indgå visse kvali-tative skøn, eksempelvis vedr. planmæssige forhold.</p> <p>Danmarks vejledende mål i henhold til artikel 3 er et absolut primært energiforbrug (bruttoenergiforbrug bortset fra forbruget til ikke-energimæssige formål) i 2020 på 744,4 PJ (17,781 Mtoe). Der er tale om en reduktion af de primære energiforbrug med 12,6 pct. i forhold til 2006. Det tilsvarende vejledende mål for det endelige energiforbrug (ekskl. forbrug til ikke-energimæssige formål) i 2020 er 619,5 PJ (14,797 Mtoe). Der er tale om en reduktion på 7,2 pct. i forhold til 2006.</p>
--	--	--	--	--	--	---	---

						https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=82664	
				P5.1.b) Measures necessary to establish a system of certification of the energy performance of buildings consistent with Article 11 of Directive 2010/31/EU;	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
				P5.1.c) Measures to ensure strategic planning on energy efficiency, consistent with Article 3 of Directive 2012/27 EU of the European Parliament and the Council;	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	
				P5.1.d) Measures consistent with Article 13 of Directive 2006/32/EC of the European Parliament and the Council on energy end use efficiency and energy services to ensure the provision to final customers of individual meters in so far as it is technically possible, financially reasonable and proportionate in relation to the potential energy savings.	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	

P5.3) Renewable energy: actions have been carried out to promote the production and distribution of renewable energy sources	yes	Er opfyldt.	5C	M04, M16, M08	P5.3.a) Transparent support schemes, priority in grid access or guaranteed access and priority in dispatching, as well as standard rules relating to the bearing and sharing of costs of technical adaptations which have been made public are in place consistent with Article 14(1) and Article 16(2) and (3) of Directive 2009/28/EC;	Yes	Den danske handlingsplan for vedvarende energi kan findes på dansk og engelsk her: http://ec.europa.eu/energy/renewables/action_plan_en.htm	Er opfyldt ved nævnte handlingsplan.
					P5.3.b) A Member State has adopted a national renewable energy action plan consistent with Article 4 of Directive 2009/28/EC	Yes	Se pkt. 1 under denne ex ante konditionalitet.	

7. DESCRIPTION OF THE PERFORMANCE FRAMEWORK

7.1. Indicators

Priority	Indicator and measurement unit, where appropriate	Target 2023 (a)	Adjustment top ups (b)	Milestone 2018 % (c)	Milestone absolute value (a-b)*c
P2: Enhancing farm viability and competitiveness of all types of agriculture in all regions and promoting innovative farm technologies and the sustainable management of forests	Total Public Expenditure P2 (€)	109.770.999,00		40.9%	44.896.338,59
	Number of agriculture holdings with RDP support for investment in restructuring or modernisation (2A) + Number of agricultural holdings with RDP supported business development plan/investment for young farmers (2B)	2.380,73		20.5%	488,05
P4: Restoring, preserving and enhancing ecosystems related to agriculture and forestry	Total Public Expenditure P4 (€)	594.679.102,00		40.9%	243.223.752,72
	Agricultural land under management contracts contributing to biodiversity (ha) (4A) + Agricultural land under management contracts improving water management (ha) (4B) + Agricultural land under management contracts improving soil management and/preventing soil erosion (ha) (4C)	307.161,00		20.5%	62.968,01
P5: Promoting resource efficiency and supporting the shift towards a low carbon and climate resilient economy in agriculture, food and forestry	Total Public Expenditure P5 (€)	70.444.070,92		40.9%	28.811.625,01
	Number of investment operations in energy savings and efficiency (5B) + Number of investment operations in	865,95		20.5%	177,52

sectors	renewable energy production (5C)				
	Agricultural and forest land under management to foster carbon sequestration/conservation (ha) (5E) + Agricultural land under management contracts targeting reduction of GHG and/or ammonia emissions (ha) (5D) + Irrigated land switching to more efficient irrigation system (ha) (5A)	150,67		20.5%	30,89
P6: Promoting social inclusion, poverty reduction and economic development in rural areas	Total Public Expenditure P6 (€)	45.305.904,00		40.9%	18.530.114,74
	Nr of operations supported to improve basic services and infrastructures in rural areas (P6B and P6C)			20.5%	
	Population covered by LAG	2.213.227,00		50.1%	1.108.826,73

7.1.1. P2: Enhancing farm viability and competitiveness of all types of agriculture in all regions and promoting innovative farm technologies and the sustainable management of forests

Indicator and measurement unit, where appropriate: Total Public Expenditure P2 (€)

Target 2023 (a): 109.770.999,00

Adjustment top ups (b):

Milestone 2018 % (c): 40.9%

Milestone absolute value (a-b)*c: 44.896.338,59

Justification for the milestone setting: De finansielle milepæle for hver prioritet i programmet fastsættes med samme udgangspunkt. For alle prioriteter forventes et langsommere betalingsafløb ved udgangen af 2018 end 50 % af støttemidlerne i programmet. Årsagen hertil er bl.a. at det

tager tid at igangsætte ansøgnings-, tilsagns- og sagsbehandlingsprocedurer. For investeringsprojekter kan der gå to år fra tilsagn om støtte til fuld implementering af projektet. For de flerårige arealtilsagn strækker betalingsafløbet sig over 5 eller 20 år, hvorfor slutudbetalingerne i visse tilfælde må udsættes til efter 2023, til eventuel medfinansiering i efterfølgende landdistriktsprogrammer. De finansielle milepæle fastsættes til 40,9 % af targetværdien for indikatoren i 2023, svarende til en forsinket, ligelig udbetaling af hver af de 7 årlige udbetalingsrammer i årene 2014-2020 i hvert af de efterfølgende N+3 år.

Indicator and measurement unit, where appropriate: Number of agriculture holdings with RDP support for investment in restructuring or modernisation (2A) + Number of agricultural holdings with RDP supported business development plan/investment for young farmers (2B)

Target 2023 (a): 2.380,73

Adjustment top ups (b):

Milestone 2018 % (c): 20.5%

Milestone absolute value (a-b)*c: 488,05

Justification for the milestone setting: I henhold til art 5(1) i udkast til implementerende retsakt til 1303/13 (COM feb. 2014) skal fastsættelsen af output indikatorer i resultatrammen korrespondere til mere end halvdelen af den finansielle allokering til hver prioritet. For at overholde denne minimumsbetingelse fastsættes output indikator-milepælene for hver prioritet på et niveau, der svarer til 50,1 % af den finansielle milepæle 2018 til samme prioritet, det vil sige 20,5 % af targetværdien for samme output indikator.

7.1.2. P4: Restoring, preserving and enhancing ecosystems related to agriculture and forestry

Indicator and measurement unit, where appropriate: Total Public Expenditure P4 (€)

Target 2023 (a): 594.679.102,00

Adjustment top ups (b):

Milestone 2018 % (c): 40.9%

Milestone absolute value (a-b)*c: 243.223.752,72

Justification for the milestone setting: De finansielle milepæle for hver prioritet i programmet fastsættes med samme udgangspunkt. For alle prioriteter forventes et langsommere betalingsafløb ved udgangen af 2018 end 50 % af støttemidlerne i programmet. Årsagen hertil er bl.a. at det tager tid at igangsætte ansøgnings-, tilsagns- og sagsbehandlingsprocedurer. For investeringsprojekter kan der gå to år fra tilsagn om støtte til fuld implementering af projektet. For de flerårige arealtilsagn strækker betalingsafløbet sig over 5 eller 20 år, hvorfor slutudbetalingerne i visse tilfælde må udsættes til efter 2023, til eventuel medfinansiering i efterfølgende landdistriktsprogrammer. De finansielle milepæle fastsættes til

40,9 % af targetværdien for indikatoren i 2023, svarende til en forsinket, ligelig udbetaling af hver af de 7 årlige udbetalingsrammer i årene 2014-2020 i hvert af de efterfølgende N+3 år.

Indicator and measurement unit, where appropriate: Agricultural land under management contracts contributing to biodiversity (ha) (4A) + Agricultural land under management contracts improving water management (ha) (4B) + Agricultural land under management contracts improving soil management and/preventing soil erosion (ha) (4C)

Target 2023 (a): 307.161,00

Adjustment top ups (b):

Milestone 2018 % (c): 20.5%

Milestone absolute value (a-b)*c: 62.968,01

Justification for the milestone setting: I henhold til art 5(1) i udkast til implementerende retsakt til 1303/13 (COM feb. 2014) skal fastsættelsen af output indikatorer i resultatrammen korrespondere til mere end halvdelen af den finansielle allokering til hver prioritet. For at overholde denne minimumsbetingelse fastsættes output indikator-milepælene for hver prioritet på et niveau, der svarer til 50,1 % af den finansielle milepæle 2018 til samme prioritet, det vil sige 20,5 % af targetværdien for samme output indikator.

7.1.3. P5: Promoting resource efficiency and supporting the shift towards a low carbon and climate resilient economy in agriculture, food and forestry sectors

Indicator and measurement unit, where appropriate: Total Public Expenditure P5 (€)

Target 2023 (a): 70.444.070,92

Adjustment top ups (b):

Milestone 2018 % (c): 40.9%

Milestone absolute value (a-b)*c: 28.811.625,01

Justification for the milestone setting: De finansielle milepæle for hver prioritet i programmet fastsættes med samme udgangspunkt. For alle prioriteter forventes et langsommere betalingsafløb ved udgangen af 2018 end 50 % af støttemidlerne i programmet. Årsagen hertil er bl.a. at det tager tid at igangsætte ansøgnings-, tilsagns- og sagsbehandlingsprocedurer. For investeringsprojekter kan der gå to år fra tilsagn om støtte til fuld implementering af projektet. For de flerårige arealtilsagn strækker betalingsafløbet sig over 5 eller 20 år, hvorfor slutudbetalingerne i visse tilfælde må udsættes til efter 2023, til eventuel medfinansiering i efterfølgende landdistriktsprogrammer. De finansielle milepæle fastsættes til

40,9 % af targetværdien for indikatoren i 2023, svarende til en forsinket, ligelig udbetaling af hver af de 7 årlige udbetalingsrammer i årene 2014-2020 i hvert af de efterfølgende N+3 år.

Indicator and measurement unit, where appropriate: Number of investment operations in energy savings and efficiency (5B) + Number of investment operations in renewable energy production (5C)

Target 2023 (a): 865,95

Adjustment top ups (b):

Milestone 2018 % (c): 20.5%

Milestone absolute value (a-b)*c: 177,52

Justification for the milestone setting: I henhold til art 5(1) i udkast til implementerende retsakt til 1303/13 (COM feb. 2014) skal fastsættelsen af output indikatorer i resultatrammen korrespondere til mere end halvdelen af den finansielle allokering til hver prioritet. For at overholde denne minimumsbetingelse fastsættes output indikator-milepælene for hver prioritet på et niveau, der svarer til 50,1 % af den finansielle milepæle 2018 til samme prioritet, det vil sige 20,5 % af targetværdien for samme output indikator.

Indicator and measurement unit, where appropriate: Agricultural and forest land under management to foster carbon sequestration/conservation (ha) (5E) + Agricultural land under management contracts targeting reduction of GHG and/or ammonia emissions (ha) (5D) + Irrigated land switching to more efficient irrigation system (ha) (5A)

Target 2023 (a): 150,67

Adjustment top ups (b):

Milestone 2018 % (c): 20.5%

Milestone absolute value (a-b)*c: 30,89

Justification for the milestone setting: I henhold til art 5(1) i udkast til implementerende retsakt til 1303/13 (COM feb. 2014) skal fastsættelsen af output indikatorer i resultatrammen korrespondere til mere end halvdelen af den finansielle allokering til hver prioritet. For at overholde denne minimumsbetingelse fastsættes output indikator-milepælene for hver prioritet på et niveau, der svarer til 50,1 % af den finansielle milepæle 2018 til samme prioritet, det vil sige 20,5 % af targetværdien for samme output indikator.

7.1.4. P6: Promoting social inclusion, poverty reduction and economic development in rural areas

Indicator and measurement unit, where appropriate: Total Public Expenditure P6 (€)

Target 2023 (a): 45.305.904,00

Adjustment top ups (b):

Milestone 2018 % (c): 40.9%

Milestone absolute value (a-b)*c: 18.530.114,74

Justification for the milestone setting: De finansielle milepæle for hver prioritet i programmet fastsættes med samme udgangspunkt. For alle prioriteter forventes et langsommere betalingsafløb ved udgangen af 2018 end 50 % af støttemidlerne i programmet. Årsagen hertil er bl.a. at det tager tid at igangsætte ansøgnings-, tilsagns- og sagsbehandlingsprocedurer. For investeringsprojekter kan der gå to år fra tilsagn om støtte til fuld implementering af projektet. For de flerårige arealtilsagn strækker betalingsafløbet sig over 5 eller 20 år, hvorfor slutudbetalingerne i visse tilfælde må udsættes til efter 2023, til eventuel medfinansiering i efterfølgende landdistriktsprogrammer. De finansielle milepæle fastsættes til 40,9 % af targetværdien for indikatoren i 2023, svarende til en forsinket, ligelig udbetaling af hver af de 7 årlige udbetalingsrammer i årene 2014-2020 i hvert af de efterfølgende N+3 år.

Indicator and measurement unit, where appropriate: Nr of operations supported to improve basic services and infrastructures in rural areas (P6B and P6C)

Target 2023 (a): 0,00

Adjustment top ups (b):

Milestone 2018 % (c): 20.5%

Milestone absolute value (a-b)*c: 0,00

Justification for the milestone setting: I henhold til art 5(1) i udkast til implementerende retsakt til 1303/13 (COM feb. 2014) skal fastsættelsen af output indikatorer i resultatrammen korrespondere til mere end halvdelen af den finansielle allokering til hver prioritet. For at overholde denne minimumsbetingelse fastsættes output indikator-milepælene for hver prioritet på et niveau, der svarer til 50,1 % af den finansielle milepæle 2018 til samme prioritet, det vil sige 20,5 % af targetværdien for samme output indikator.

Indicator and measurement unit, where appropriate: Population covered by LAG

Target 2023 (a): 2.213.227,00

Adjustment top ups (b):

Milestone 2018 % (c): 50.1%

Milestone absolute value (a-b)*c: 1.108.826,73

Justification for the milestone setting: Output milepælen for P6 fastsættes til 50,1 % af targetværdien for samme output indikator.

7.2. Reserve

Priority	Total union contribution planned (€)	Total union contribution planned (€) (art 59(4)(e) and R 73/2009 excluded)	Performance reserve (€)	Min performance reserve (Min 5%)	Max performance reserve (Max 7%)	Performance reserve rate
P2: Enhancing farm viability and competitiveness of all types of agriculture in all regions and promoting innovative farm technologies and the sustainable management of forests	76.160.640,00	76.160.640,00	4.561.585,00	3.808.032,00	5.331.244,80	6%
P4: Restoring, preserving and enhancing ecosystems related to agriculture and forestry	443.323.933,00	443.323.933,00	26.599.435,98	22.166.196,65	31.032.675,31	6%
P5: Promoting resource efficiency and supporting the shift towards a low carbon and climate resilient economy in agriculture, food and forestry sectors	48.431.098,00	48.431.098,00	2.905.865,88	2.421.554,90	3.390.176,86	6%
P6: Promoting social inclusion, poverty reduction and economic development in rural areas	36.309.180,00	36.309.180,00	2.174.685,00	1.815.459,00	2.541.642,60	6%

8. DESCRIPTION OF EACH OF THE MEASURES SELECTED

8.1. Description of the general conditions applied to more than one measure including, when relevant, definition of rural area, baselines, cross-compliance, intended use of financial instruments, intended use of advances, common provisions for investments, etc.

Definition af landdistriktsområde

Begrebet "landdistrikterne" som benævnt i forordning 1305/2013 afgrænses til brug for programindsatsen i landdistrikterne bredt til at omfatte alle områder udenfor de 13 største byområder, forstået som byområder med mere end 45.000 indbyggere. Byområderne er repræsenteret i tabel 26.

Resultatet er at se på kortet over landdistrikter og byområder med mere end 45.000 indbyggere i figur 25. På kortet er landdistrikter repræsenteret med grønt, mens de 13 byområder er repræsenteret med rød farve.

Tabel 27 viser områderne opregnet på befolkningstal.

Afgrænsningen udspringer af landdistriktsredegørelsen, der tager afsæt i byområder med mere end 45.000 indbyggere. Disse byområder tillægges en værdi for de omkringliggende områder, hvorfra afstanden til nærmeste af disse byområder blev beregnet.

Med afsæt i denne geografiske afgrænsning af landdistriktsområdet vil der, under hensyntagen til indsatsernes karakter og omfang, kunne foretages yderligere afgrænsninger for specifikke konkrete indsatsområder.

Udpegningen af og den geografiske ramme for LAG-områderne, som skal danne grundlag for den decentrale programindsats under fokusområde 6B via lokale aktionsgrupper, beskrives særskilt i afsnit om proces for udpegning af de lokale aktionsgrupper (afsnit 8.2.11.a).

Fastlæggelse af udvælgelseskriterier (prioriteringskriterier)

Kriterierne for støtteberettigelse og prioriteringskriterierne skal fastlægges entydigt for at sikre, at støttemidlerne bruges bedst muligt. For så vidt angår LEADER-indsatsen vil Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter stille krav om, at de lokale aktionsgrupper udarbejder udvælgelseskriterier på baggrund af nærmere fastsatte retningslinjer.

Der opstilles klare og objektive kriterier for, hvornår en ansøgning er støtteberettiget (tilskudsbetingselser) samt, hvordan ansøgningerne skal prioriteres for at målrette støttemidlerne til de projekter, der har den største merværdi. Anvendelsen af kriterierne skal være transparent og konsistent.

Tilskudsbetingselserne skal være opfyldt for, at ansøger kan modtage tilsagn. Ansøger skal opfylde betingelserne fuldt ud. Tilskudsbetingselser kan både blive fastsat via EU-lovgivning i form af forordninger, gennemførelsesbestemmelser og delegerede retsakter, men kan også være nationalt fastsatte regler etableret af den nationale forvaltningsmyndighed. Nationalt fastsatte tilskudsbetingselser har samme juridiske betydning som betingelser fastsat via EU-lovgivningen. Tilskudsbetingselserne skal være og enkle at kontrollere. Hvis en tilskudsbetingselse ikke opfyldes, kan ansøgningen ikke imødekommes. Hvis ansøger allerede har modtaget tilskud, men det viser sig, at vedkommende ikke har opfyldt tilskudsbetingselserne på

ansøgningstidspunktet, anmodes vedkommende om 100 pct. tilbagebetaling af støtten.

Brugen af udvælgelseskriterier (prioriteringskriterier) skal sikre en ensartet behandling af alle ansøgninger og bedre brug af de finansielle ressourcer i Landdistriktsprogrammet. Der fastsættes prioriteringskriterier for hver foranstaltning i landdistriktsprogrammet. Prioriteringskriterierne anvendes også i tilfælde, hvor der er tilstrækkelige midler til at imødekomme alle modtagne ansøgninger, der opfylder tilskudsbetingelserne. Dette gælder dog ikke for arealforanstaltninger under artikel 28, 29, 30, 31, 32 og 34, hvor brugen af prioriteringskriterier kun er obligatorisk, hvis de afsatte midler ikke er tilstrækkelige til at imødekomme alle ansøgninger.

Den nationale forvaltningsmyndighed udarbejder kriterierne. Kriterierne skal sikre

1. Målretning af støtten
2. Værdi for pengene, dvs. bedst mulig brug af de afsatte midler
3. Lige behandling af ansøgninger
4. Proportionalitet i forhold til størrelsen på projekterne

Prioriteringskriterierne fastlægges inden ansøgningsrunderne. Prioriteringen vil foregå via pointgivning af hver enkelt ansøgning ud fra et af den nationale forvaltningsmyndighed fastlagt pointsystem. På denne måde rangeres ansøgningerne i forhold til hinanden for at sikre, at de projekter, der har størst merværdi, prioriteres. Der fastsættes for alle tilskudsordninger en minimumpointscore, som alle ansøgninger skal opfylde for at kunne modtage tilsagn. Det er den nationale forvaltningsmyndighed, der har ansvaret for, at brugen af prioriteringskriterier bliver gennemført korrekt. Hvis den nationale forvaltningsmyndighed har uddelegeret ansvaret for tilsagnsgivningen, skal dette organ gennemføre prioriteringen.

Baseline og krydsoverensstemmelse

Baselinereglene for støtte under programmet ses af bilag 3. Der vil komme mindre ændringer i reglerne som følge af vedtagelsen af EU reformpakken for den fælles landbrugspolitik (december 2013), som vil medføre revision af de regler, der skal være omfattet krydsoverensstemmelse.

Forholdet mellem støttebetingelser og baselinebetingelser

I tabel 28 ses forholdet mellem støttebetingelser under arealforanstaltningerne og relevante baselinebetingelser som fastsat under krydsoverensstemmelsesreglerne, herunder minimumskrav vedrørende brug af plantebeskyttelsesmidler og kravene om god landbrugs- og miljømæssig stand (GLM) i henhold til art 93 og 94 i forordningen nr. 1306/2013 af 17. december 2013 om horisontale bestemmelser for CAP støtten. Endvidere henvises til artikel 4, stk. 1, litra c, 2. og 3. pind i forordningen om de direkte betalinger (REG 1307/2013), som beskriver en yderligere baseline for betalinger i henhold til artikel 29, 30 og 31 i landdistriktsforordningen.

Generelt skal alle krydsoverensstemmelses- og GLM-betingelserne opfyldes af alle landbrugere. De gældende nationale regler er fastsat i bekendtgørelse nr. 107 af 29. januar 2014 om krydsoverensstemmelse og bekendtgørelse nr. 106 af 29. januar 2014 om god landbrugs- og miljømæssig stand (GLM).

Grønne krav

Den endelige model for den danske implementering af de grønne krav under søjle 1 i den fælles landbrugspolitik jf. artikel 29 i forordning 1307/2013 om direkte landbrugsstøtte er ikke afklaret fuldt ud, hvorfor følgende tekstafsnit senere kan blive opdateret.

Under de direkte betalinger (DP) introduceres obligatoriske grønningsforpligtelser, hvor landbruger skal opfylde de tre grønningskrav:

1. afgrødediversificering,
2. fastholdelse af eksisterende permanent græs samt
3. miljøfokusområder (EFA), eller ækvivalente tiltag til disse, jf. artikel 29, stk. 1a og 1b i forordning 1307/13

Afgrødediversificering betyder, at landmænd skal have mindst 2 forskellige afgrøder (over 10 ha omdriftsareal) eller 3 forskellige afgrøder (over 30 ha omdriftsareal). Kravet omfatter ikke producenter af specialafgrøder (f.eks. kartofler), der årligt skifter afgrøde på mere end 50 pct. af deres omdriftsareal, og som kan bevise, at arealet året forinden var udlagt med en anden afgrøde.

Fastholdelse af permanent græs sker på nationalt niveau, og vil alene være relevant at forholde sig til såfremt det samlede areal falder med mere end 10 %. Der er ikke umiddelbart risiko for overlap mellem dette og landdistriktsordningerne.

Mindst 5 pct. af landbrugsbedriftens samlede arealer skal være udlagt som såkaldte miljøfokusområder (EFA). Det er op til medlemslandene at fastlægge den endelige liste over mulige typer af miljøfokusområde ud fra de valgmuligheder, der er angivet i artikel 31, stk. 1 i forordning 1307/13. Følgende elementer vil kunne anvendes som miljøfokusområde på bedrifter i Danmark:

1. Braklægning
2. Efterafgrøder, hvis de udsås i blandinger eller som græsudlæg.
3. Bræmmer/randzoner langs vandløb
4. Lavskov
5. GLM landskabselementer (fortidsminder og søer < 2000 m² beliggende fuldt indenfor markblok).

En udregning af, hvor stort et areal, der skal indgå på bedriften for at opfylde EFA-kravet, vil afhænge af det anvendte element, idet vægtningen af disse vil være forskellig. Eksempelvis vil braklægning vægte højere i opfyldelsen af arealkravet end efterafgrøder. En endelig beskrivelse af vægtningen vil fremgå af EU gennemførelsesbestemmelser herom ved delegerede retsakt, som forventes vedtaget i løbet af sommeren 2014. Det er op til medlemslandene at vælge, om man vil tilbyde landbruger muligheden for at erstatte opfyldelsen af de grønne krav med alternative tiltag på bedriften, også kaldet ækvivalente tiltag. Det er fra dansk side besluttet, at man ikke vil tillade at benytte arealstøttetiltag under landdistriktsprogrammet som

ækvivalente tiltag for de grønne krav.

Modregning

For at undgå overkompensation for miljøtiltag under landdistriktsprogrammet på arealer, der indgår til opfyldelse af de grønne krav, skal der ske modregning i arealstøtten under landdistriktsprogrammet, hvis der indgår elementer i de grønne krav, som indgår i beregningen af tabet, der arealkompenseres for under landdistriktsprogrammet.

1. Hvis en landmand vælger at lade et randzoneareal indgå i det areal, der medgår til opfyldelse af kravet om mindst 5 % miljøfokusareal (EFA) på bedriften, skal der ske modregning i arealstøtten til det pågældende randzoneareal under programmet (støtte efter artikel 30 i forordning 1305/13). Omfanget af dette er endnu ikke kvantificeret.
2. Endelig vil der i forbindelse med støtte til fastholdelse af arealer under økologisk drift skulle ske en reduktion i kompensationen, idet EU-Kommissionen har oplyst, at afgrødediversificering (grønningskrav 1) indirekte er en forudsætning for økologisk produktion og derfor er et element, der indirekte indgår i fastsættelse af arealstøtten til økologiske bedrifter. På den baggrund skal der fratrækkes et beløb fra den økologiske arealstøtte svarende til den del af meromkostningerne hos konventionelle landmænd, der skyldes krav om afgrødediversificering.

IFRO under Københavns Universitet er blevet bedt om at udregne, hvor store disse modregningsbeløb bør være. Herefter skal beløbet fratrækkes de endelige arealstøttesatser, der tilbydes i programmet for fastholdelse af økologi henholdsvis randzoner.

Andre regler for arealrelaterede forpligtelser

Forvaltningsmyndigheden kan tillade, at de arealrelaterede forpligtelser i henhold til artikel 28, 29 og 34 kan tilpasses i løbet af forpligtelsesperioden, forudsat at justeringen er behørigt begrundet i forhold til målene med den oprindelige forpligtelse, og at målopfyldelsen ikke svækkes. Tilpasninger kan også ske i form af en forlængelse af varigheden af forpligtelsen.

Det antal hektar, der er omfattet af en forpligtelse under foranstaltningerne i henhold til artikel 28, 29 og 34, kan variere fra år til år, hvis den pågældende forpligtelse ikke gælder for faste parceller (hvilket er tilfældet for projektområdet i vådområdeprojekter og aftaler om pleje af græs- og naturarealer), og hvis opfyldelsen af forpligtelsernes mål i øvrigt ikke bringes i fare.

Tabel 26: Danske byområder med mere end 45.000 indbyggere

Placering	Byområde	Indbyggertal
1	Hovedstadsområdet	1.230.728
2	Aarhus	256.018
3	Odense	170.327
4	Aalborg	106.916
5	Esbjerg	71.491
6	Randers	60.895
7	Kolding	57.583
8	Horsens	55.253
9	Vejle	52.449
10	Roskilde	48.186
11	Herning	47.271
12	Helsingør	46.474
13	Hørsholm	46.104

Kilde: Byopgørelsen 2013, Danmarks Statistik.

Tabel 26: Danske byområder med mere end 45.000 indbyggere

Tabel 27: Befolkningstal i byer og landdistrikter

Område	Indbyggertal	Andel (pct.)
Byer	2.249.695	40
Landdistrikter	3.352.933	60
Hele landet	5.602.628	100

Kilde: Byopgørelsen 2013, Danmarks Statistik

Tabel 27: Befolkningstal i byer og landdistrikter

Figur 25: Afgrænsning af landdistriktsområder

Kilde: MBBL. Beregninger på baggrund af tal fra Danmarks Statistik og kort fra Geodatastyrelsen.

Figur 25: Afgrænsning af landdistriktsområder

Tabel 28: Støttebetingelser og baseline for arealbaserede foranstaltninger

Foranstaltning	Støttebetingelser	Baseline
Pleje af græs- og naturarealer (artikel 28)	Årlig afgræsning eller slæt. Mulighed for yderligere arealspecifikke pleje forpligtelser.	Krydsoverensstemmelse og GLM generelt.
Fastholdelse af investeringsprojekter og ændret afvanding (artikel 28)	Der indgås juridisk aftale med lodsejeren om kompensation for mindre indtægter og merudgifter som følge af projektet. Efter projektets gennemførelse skal arealerne indenfor projektområdet permanent henligge i overensstemmelse med det projekt, der er etableret. Accept af tinglysning af vådområdedeclaration og vådgøring af arealet/ekstensivering af jordbrugsdriften.	Krydsoverensstemmelse og GLM generelt.
Økologisk arealtilskud (artikel 29)	Autorisation til økologisk jordbrug, jf. gældende økologiregler. Kun tilførsel af plantebeskyttelsesmidler og gødning, der er godkendt til økologisk jordbrug, jf. gældende økologiregler. Maksimal tilførsel af 140 kg N/ha eller 75 % af kvælstofkvoten. Yderligere betingelser ved tillæg til omlægning, frugt/bær og ekstra lav tilførsel af kvælstof.	Tilskud ydes kun for forpligtelser, der er mere vidtgående end de nationale regler om udbringning af husdyrgødning svarende til maksimalt 170 kg N pr. ha eller bedriftens kvælstofkvote og om anvendelse af godkendte plantebeskyttelsesmidler, randzoner og vandbøringsbeskyttelseszoner
Krav om etablering af randzoner (artikel 30)	En op til 10 meter bred randzone langs søer og åbne vandløb i landzone skal etableres og opretholdes uden dyrkning, gødsning eller sprøjtning i zonen.	Randzonearealet vil, hvor relevant, supplere en allerede eksisterende udyrket 2 meter bræmme langs vandløb og søer, jf. krydsoverensstemmelseskravene, jf. HZ/2013. Forpligtelser vedrørende plantedække på randzoner, jf. GLM-kravene. Randzoner skal plejes i henhold til GLM-kravene.
Betalinger for miljøvenligt skovbrug (artikel 34)	<ul style="list-style-type: none"> – Stævning – Rydning af opvækst og uønskede træarter – Slåning – Hegning – Bevaring af hjemmehørende træer – Sikring af egekrat 	Skovejere skal inden for en rimelig tidsperiode efter træfældning dække skovarealet med nye træer, som skal forme en lukket formation af træer med høje stammer. (Derudover krydsoverensstemmelse og GLM generelt.)

Bemærkning: 1) Danmark har en undtagelsesbestemmelse til Nitratdirektivet (bekendtgørelse nr. 915 af 27. juni 2013 om erhvervs-mæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage mv. og lov nr. 753 af 25. august 2001 om miljøbeskyttelse). Undtagelsen fra de 170 kg kvælstof pr. ha fra husdyrproduktionen medtages ikke i beregningen af støtteniveauet under samtlige foranstaltninger.

8.2. Description by measure

8.2.1. M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)

8.2.1.1. Legal basis

Artikel 14 i Landdistriktsforordningen (forordning 1305/2013/EU).

8.2.1.2. General description of the measure including its intervention logic and contribution to focus areas and cross-cutting objectives

Beskrivelse vedr: M01a Erhvervsudvikling (informations- og demonstrationsprojekter):

I en årrække har dansk landbrug været under et betydeligt økonomisk pres, hvor indtjeningsevnen har været faldende, produktiviteten stagnerende og konkurrenceevnen under pres. Produktion af kvalitetsfødevarer med stor værditilvækst er en dansk styrkeposition på det internationale marked, men fastholdelse af denne position kræver yderligere investeringer, udvikling og samarbejde om specialisering, logistik, sporbarhed og mærkning af kvalitetsprodukter. Samtidig er det globale behov for fødevarer stigende, idet f.eks. den globale middelklasse forventes at stige fra knap 2 mio. til 5 mio. i 2030. Det betyder, at det i særlig grad er kvalitetsfødevarer, som vil blive efterspurgt, samt teknologi til ressourceeffektiv fødevare- og landbrugsproduktion.

Den danske forskning har styrker indenfor fødevarerforskning og nye teknologier. Hvis dette skal slå igennem i forhold til de enkelte jordbrugere, er det dog nødvendigt, at teknologierne bliver demonstreret og formidlet til jordbrugerne.

Den danske gartnerisektor er fortsat et energiintensivt erhverv. Selvom erhvervet siden 1996 har reduceret sit energiforbrug med 40 pct. pr. m², så vurderes det fortsat, at der er betydelige muligheder for reduktion af energiforbruget til 30 pct. af nuværende niveau. For at kunne opnå en yderligere reduktion hos de danske gartnerier, er det nødvendigt at implementere teknologier, som kan reducere energiforbruget. Målet er at reducere erhvervets høje omkostninger til energi og forbruget af pesticider og kvælstof. Dertil kommer, at et lavt forbrug af pesticider og kvælstof er en konkurrenceparameter af stigende betydning ved afsætning af frugt og grønt og planter – og som sidegevinst har det en positiv miljøeffekt.

Der er generelt behov for støtte for at sikre, at der er adgang til information og formidling af viden om, hvordan nye processer og teknologier implementeres og anvendes inden for de primære sektorer samt i levnedsmiddelindustrien. Det kan medvirke til at sikre dansk jordbrug og skovbrugs konkurrencedygtighed under produktionsvilkår, hvor der tages større hensyn til bl.a. miljø- og klimapåvirkning samt dyrevelfærd.

Indsatsens primære fokusområde er prioritet 1 ”Fremme videnoverførsel og innovation inden for landbrug, skovbrug og landdistrikter”.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

Fokusområde 1A: Fremme af innovation, samarbejde og udvikling af vidensbasen i landdistrikterne.

Fokusområde 1B: Styrkelse af forbindelserne mellem landbrug, fødevarerproduktion og skovbrug samt forskning og innovation, herunder med henblik på bedre miljøforvaltning og miljømæssige resultater.

Fokusområde 2A: Lettelse af omstruktureringen af bedrifter der står over for store strukturelle problemer, herunder med henblik på forbedret dyrevelfærd

Beskrivelse vedr. M01b Økologifremme herunder tilskud til omstilling til økologi i de offentlige køkkener

Danmark har en national målsætning om at fordoble det økologiske areal, hvilket kræver en yderligere udvikling af den økologiske produktion. Økologisk jordbrugsproduktion integrerer en række af de overordnede hensyn, som søges tilgodeset med landdistriktsprogrammet. Økologisk jordbrug bidrager f.eks. til at reducere drivhusgasudledningen med en øget kulstoflagring i jorden sammenlignet med konventionelt landbrug. En fordobling af det økologiske areal forventes derfor at bidrage med øget kulstofbinding i Danmark.

Økologisk jordbrug har, på samme måde som den konventionelle landbrugssektor, været præget af strukturudviklingen hen imod færre, men større bedrifter. Dette har betydet at antallet af økologiske landbrugsbedrifter er faldet med 25 pct. fra 2001 til 2011, mens det dyrkede areal samtidig steg med 2,5 pct.

Hvis det skal være attraktivt at lægge sin bedrift om, skal efterspørgslen efter økologi styrkes. Dette kan ske gennem at etablere initiativer, der kan udbrede viden om økologi til personer ansat i jordbrugs- og fødevarersektoren, aktiviteter der kan medvirke til at etablere et velfungerende marked i alle led fra produktion til konsumtion. Det kan ske gennem en uddannelsesindsats, der skal styrke kompetencerne om økologi hos personer, som er en del af jordbrugs- og fødevarersektoren. Indsatsen kan derfor være med til at fremme efterspørgslen og herigennem også tilgangen af nye producenter til økologisk produktion.

Indsatsens primære fokusområde er prioritet 1 ”Fremme af videnoverførsel og innovation inden for landbrug, skovbrug og landdistrikter”.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

Fokusområde 1A: Fremme af innovation, samarbejde og udvikling af vidensbasen i landdistrikterne.

Fokusområde 4A genopretning og bevarelse af biodiversitet, bl.a. i Natura 2000-områder og inden for landbrug af høj naturværdi, og af de europæiske landskaber

Fokusområde 4B bedre vandforvaltning

Fokusområde 4C Undgå jorderosion og forbedre forvaltning af jordbunden

8.2.1.3. Scope, level of support, eligible beneficiaries, and where relevant, methodology for calculation of the amount or support rate broken down by sub-measure and/or type of operation where necessary. For each type of operation specification of eligible costs, eligibility conditions, applicable amounts and support rates and principles with regards to the setting of selection criteria

M01a Erhvervsudvikling (informations- og demonstrationsprojekter) (artikel 14)

Sub-measure:

- 1.2 - support for demonstration activities and information actions

Description of the type of operation

Typer af operationer

Der kan gives tilskud til kompetenceudviklings-, informations- og demonstrationsprojekter.

- Formålet med indsatsen er at fremme: demonstration og formidling af viden om, hvordan nye processer, praksisser, metoder og teknologier implementeres og anvendes
- Vidensudveksling og incitamenter til ibrugtagen af nye effektive processer, metoder og teknologier blandt andet til løsning af miljøproblemer, løsning af produktionsudfordringer og igangsætning af nye produktioner

Typer af aktioner eller indsatser

Der kan gives tilskud til kurser, workshops og coaching, der skal kompetenceudvikle modtagerne, til demonstrationsaktiviteter, og til informationsaktiviteter.

Hvad er en demonstrationsaktivitet?

Der kan gives støtte til demonstrationsaktiviteter med henblik på at demonstrere anvendelsen af f.eks.:

- Ny teknologi, proces, metode, praksis
- Nye eller betydeligt forbedrede maskiner
- Nye afgrødebeskyttelsesmetoder

Demonstrationsaktiviteten kan finde sted på et jordbrug eller andre steder, f.eks. forskningscentre, i forbindelse med udstillinger etc.

Hvad er en informationsaktivitet?

Der kan gives støtte til informationsaktiviteter, der skal formidle viden om jordbrug, skovbrug og udfordringer hos små og mellemstore fødevarer virksomheder med det formål at gøre målgrupperne opmærksomme på viden, der er relevant for deres job. Dette kan f.eks. være i form af information i print- og elektroniske medier og deltagelse i udstillinger. Der kan f.eks. gives tilskud til information i fagmedier om ny viden og nye produktionsmetoder.

Materialerne må ikke indeholde referencer til navngivne produkter eller producenter eller markedsføre specifikke produkter.

Hvad er en kompetenceudviklingsaktivitet?

Kompetenceudviklingen kan f.eks. ske ved uddannelseskurser, workshops, erfa-gruppemøder, demonstrationsaktiviteter, e-learning og coaching samt via besøg på jordbrugsbedrifter. Støtten ydes til kompetenceudvikling af personer inden for jordbrugs- og fødevarer sektoren. Dette dækker over kompetenceudvikling af f.eks. landmænd, medarbejdere i fødevarer virksomheder og jordbrugskonsulenter.

Kurser, workshops og coaching omhandler konkret kompetenceudvikling for målgruppen og kan bestå af f.eks. faglig kompetenceudvikling om produktionsmetoder og implementering af teknologi.

Der kan ikke opnås støtte til undervisning, som indgår i de almindelige kurser eller systemer inden for landbrugs- og skovbrugsuddannelser på gymnasie- eller højere niveau.

Der vil også kunne opnås tilskud til kortere besøg på et jordbrug i EU med det formål at lære om et specifikt emne, f.eks. hvordan man bruger en specifik maskine eller omlægning til økologi og til kortere udvekslingsophold af maksimalt 6 måneder på en anden bedrift indenfor EU. Udvekslingsopholdet skal styrke udveksling af best practices og viden. Derved spredes viden om f.eks. dyrkningsmetoder, nye teknologier etc. i hele EU.

Type of support

Tilskud til informations-, kompetenceudviklings- og demonstrationsprojekter.

Links to other legislation

Ingen.

Beneficiaries

Tilskudsmodtager er udbyderen af kompetence-, informations- og demonstrationsaktiviteten.

Eligible costs

Der kan ydes tilskud til udgifter til tilrettelæggelse og gennemførelse af kompetence-, informations- og demonstrationsaktiviteten.

Tilskudsberettigede udgifter omfatter f.eks.:

- a) Løn til projektrelevante og -tilknyttede medarbejdere
- b) Udgifter til konsulentbistand
- c) Køb af materialer
- d) Rejseomkostninger, herunder også udgifter til deltagernes rejseomkostninger
- e) Udgifter til deltageres omkostninger til indkvartering og dagpenge til deltagere
- f) Der kan undtagelsesvist og efter en konkret vurdering gives tilskud til vikardækning ved landbrugeres deltagelse i kompetenceudviklingsaktiviteter
- g) Lokaleleje
- h) Andre omkostninger, som ifølge NaturErhvervstyrelsen kan være relevante og nødvendige for gennemførelsen af projektet

NaturErhvervstyrelsen fastsætter rammer for timesatserne til løn til projektrelevante og -tilknyttede medarbejdere.

Deltagere i projektet skal forstås som de parter, der deltager i projektet og som får gavn af projektet i form af ny viden og nye kompetencer uden at være tilskudsmodtager. Det kan f.eks. være rejseomkostninger for landmænd, der deltager i et kompetenceudviklingsprojekt. Udgifter, som afholdes af deltagere i projektet, vil blive udbetalt til ansøgeren.

I forbindelse med demonstrationsprojekter kan der også ydes tilskud til udgifter til relevante investeringsomkostninger. Investeringsomkostningerne skal være tydelig koblet til demonstrationsaktiviteterne og være i overensstemmelse med artikel 45 i forordningen (1305/2013/EU).

Der kan ydes tilskud til leasing af maskiner og udstyr, men andre omkostninger forbundet med leasingkontrakten, såsom udlejerens fortjeneste, overhead og forsikringsomkostninger er ikke tilskudsberettiget.

Der gives ikke tilskud til løbende driftsomkostninger eller til individuel virksomhedsrådgivning.

Eligibility conditions

Støtten skal være til gavn for personer, der er beskæftiget inden for landbrugs-, fødevarer- og skovbrugssektoren, eller små- og mellemstore virksomheder i landdistrikterne.

Tilskudsmodtager skal have den nødvendige kapacitet i form af personalets kvalifikationer og regelmæssig uddannelse til at udføre aktiviteterne.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Alle projektansøgninger prioriteres bl.a. på baggrund af følgende parametre:

- Projektets relevans/aktualitet
- Projektets kvalitet
- Projektets bredde (hvor mange interessenter får gavn af projektet)
- Projektets valg af kommunikationskanal, – form og – metode
- Sammenhæng mellem ressourceforbrug og demonstrations-/informations-/kompetenceudviklingsaktiviteter
- Projektets effekt i forhold til at fremme videnoverførsel og innovation inden for landbruget

Listen er ikke udtømmende. Anvendelse af andre prioriteringskriterier og eventuelle vægtninger af kriterierne vil blive udmeldt forud for ansøgningsrunderne.

(Applicable) amounts and support rates

Der kan gives op til 100 pct. i tilskud til aktiviteterne.

M01b Økologifremme, herunder tilskud til omstilling til økologi i de offentlige køkkener (artikel 14)

Sub-measure:

- 1.1 - support for vocational training and skills acquisition actions
- 1.2 - support for demonstration activities and information actions

Description of the type of operation

Type af operationer

Der kan gives tilskud til vidensoverførsel og informationsaktioner målrettet personer indenfor jordbrugs- og fødevarersektoren. Formålet med støtten til er at opkvalificere de deltagende personers viden om økologi.

Typer af indsats

Der kan gives tilskud til kompetenceudvikling. Kompetenceudviklingen kan f.eks. ske ved uddannelseskurser, workshops, demonstrationsaktiviteter, e-learning og coaching samt via besøg på jordbrugsbedrifter. Støtten ydes til kompetenceudvikling af personer inden for jordbrugs- og fødevarersektoren. Dette dækker over kompetenceudvikling af f.eks. landmænd, medarbejdere i fødevarer virksomheder, undervisere og studerende på landbrugs- og fødevareruddannelser, medarbejdere i detailhandlen og i grossistledet og køkkenmedarbejdere.

Kurser, workshops og coaching omhandler konkret kompetenceudvikling for målgruppen og kan bestå af f.eks. kompetenceudvikling om økologisk produktion, afsætning af økologi og omstilling til økologisk drift. Aktiviteterne kan f.eks. være målrettet omstillingen til økologi i de offentlige køkkener gennem konkret kompetenceudvikling af køkkenpersonalet.

Der kan ikke opnås støtte til undervisning, som indgår i de almindelige kurser eller systemer inden for landbrugs- og skovbrugsuddannelser på gymnasie- eller højere niveau.

Type of support

Generelt tilskud til kompetenceudvikling.

Links to other legislation

Ingen.

Beneficiaries

Tilskud kan ydes til udbyderen af kompetenceudviklingen. Der vil kunne anvendes konsulentbistand til kompetenceudviklingen.

Eligible costs

Der kan ydes tilskud til udgifter til tilrettelæggelse og gennemførelse af kompetenceudviklingsaktiviteterne, det kan f.eks. være lønudgifter for ansatte, brug af konsulentbistand, rejseomkostninger, undervisningsmateriale og lokaleudgifter.

NaturErhvervstyrelsen fastsætter rammer for timesatserne til løn til projektrelevante og -tilknyttede medarbejdere.

Herudover kan der ydes tilskud til deltagernes udgifter, f.eks. udgifter til deltagernes rejser, indkvartering og dagpenge samt, efter en konkret vurdering, landbrugerens omkostninger til vikardækning, når vedkommende deltager i kompetenceudviklingsaktiviteterne.

Der kan herudover ydes tilskud til andre omkostninger, som ifølge NaturErhvervstyrelsen kan være

relevante og nødvendige for gennemførelsen af projektet.

Udgifter som relaterer sig til deltagere skal også udbetales til støttemodtager.

Løbende driftsomkostninger og udgifter til markedsføring er ikke tilskudsberettiget.

Eligibility conditions

Udbyderen af kompetenceudviklingen skal i ansøgningen dokumentere at vedkommende har den nødvendige kapacitet i form af tilstrækkelig personale samt kunne dokumentere personalets kvalifikationer til at udføre opgave.

Støtten skal være til gavn for personer, der er beskæftiget inden for landbrugs-, fødevare- og skovbrugssektoren, eller små- og mellemstore virksomheder i landdistrikterne.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Til at prioritere ansøgningerne vil der blive udarbejdet et pointsystem. NaturErhvervstyrelsen vil fastsætte de konkrete kriterier, der vil indgå i pointsystemet.

(Applicable) amounts and support rates

Der kan ydes op til 100 pct. i tilskud.

8.2.1.4. Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Risikoen for, at der opstår fejl ved implementeringen af ordningen, vurderes at være lav.

Mitigating actions

NaturErhvervstyrelsen har ansvaret for administrativ kontrol, afsyning og fysisk kontrol. Disse opgaver gennemføres efter nøje retningslinjer, hvorved chancen for at konstatere fejl eller misligholdelse af støttebetingelser optimeres.

Overall assessment of the measure

Det er den overordnede vurdering, at ordningen er verificerbar og kontrollerbar.

8.2.1.5. Methodology for calculation of the amount or support rate, where relevant

Støtten beregnes som en fast procentsats af de støtteberettigede udgifter, der er afholdt under projektet i overensstemmelse med det af forvaltningsmyndigheden afgivne tilsagn om støtte.

8.2.1.6. Information specific to the measure

Definition of the duration and content of farm and forest exchange schemes and visits as referred to in Article 3 of Regulation (EU) No 1305/2013

Ansøger skal på ansøgningstidspunktet besidde de nødvendige faglige kvalifikationer til at gennemføre kompetenceudviklingen, f.eks. via tidligere gennemførte aktiviteter eller via tilstedeværelsen af kvalificeret personale, der kan gennemføre opgaven hos ansøger.

Definition of appropriate capacities of bodies providing knowledge transfer services to carry out their tasks in the form of staff qualifications and regular training

Ansøger skal på ansøgningstidspunktet kunne dokumentere at have den nødvendige kapacitet til at gennemføre projektet. Det kan f.eks. være via dokumentation for personalets relevante uddannelse eller dokumentation for gennemførelsen af tidligere sammenlignelige aktiviteter. Der stilles ikke noget krav til personaleantallet hos ansøgere, hvorfor f.eks. en specialiseret enkeltmandsvirksomhed kan være kvalificeret.

8.2.1.7. Other important remarks relevant to understand and implement the measure

Ingen.

8.2.2. M04 - Investments in physical assets (art 17)

8.2.2.1. Legal basis

Artikel 17 i Landdistriktsforordningen (1305/2013/EU).

8.2.2.2. General description of the measure including its intervention logic and contribution to focus areas and cross-cutting objectives

Beskrivelse vedr. M04a Miljøteknologi

Dansk jordbrug, herunder især husdyrproduktionen, står over for stadigt stigende krav til dyrevelfærd og til natur og miljøområdet. Samtidigt går strukturudviklingen mod større produktionsenheder. Dette giver mere fokus på den enkelte bedrifts påvirkning af omgivelserne og skaber behov for investeringer i fysiske aktiver, der kan reducere belastningen af miljø, natur og samt sikre dyrevelfærd i produktionen. Indtjeningsniveauet i dansk landbrug har generelt været faldende i det seneste årti. Forholdet mellem afregningsprisen og produktionsomkostningerne for landbrugets produkter er faldet, produktiviteten i erhvervet er stagneret og konkurrenceevnen er under pres (IFRO, 2011). En af årsagerne til den manglende produktivitet er nedslidning af produktionsapparatet. De seneste to år har der været en negativ netto investering i erhvervet. Flere investeringer er nødvendige hvis erhvervets råvaregrundlag, vækst, beskæftigelse og eksport skal øges.

Hvis dansk landbrug skal indfri fremtidens eksportpotentiale, skal der fremadrettet produceres mere for mindre. Der skal produceres ressourceeffektivt og uden at øge miljøbelastningen. Denne udfordring skaber endvidere et marked for teknologier og løsninger, der kan øge ressourceeffektiviteten. Udviklingen af energi- og miljøteknologier er en af Danmarks erhvervsmæssige styrkepositioner. Energi- og miljøsektoren har inden for de seneste år skabt en markant fremgang i omsætningen og eksporten, hvilket er et direkte resultat af en fortsat vidensopbygning på området. Indsatsen er med til at drive udviklingen af teknologi ved, at skabe konstant efterspørgsel efter nye teknologier og innovative produktionsformer til jordbrugsproduktionen. Succes på eksportmarkedet vil skabe vækst og beskæftigelse, men effekten vil udeblive hvis ikke der sættes ind for at styrke råvaregrundlaget.

Miljøteknologiordningen kan også understøtte behovet for at fremme en både økonomisk- og miljømæssigt bæredygtig produktion af biomasse, som kan erstatte anvendelsen af fossile ressourcer på udvalgte områder og dermed reducere CO₂-udledningen, samtidigt med at bidrage til reduceret udvaskningen af næringsstoffer og plantebeskyttelsesmidler.

For at imødegå disse udfordringer skal investeringer i fysiske aktiver på de enkelte bedrifter sikre en fortsat optimering af produktionsprocesser og dermed sektorens konkurrenceevne på det globale marked under produktionsvilkår, hvor der tages stort hensyn til bl.a. miljø- og klimapåvirkninger og dyrevelfærd.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

Indsatsens primære fokusområder;

- 4B; Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider
- 5B; Effektivitetsforbedringer i energiforbruget i landbruget og inden for forarbejdning af fødevarer
- 5C; Lettere levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald og restprodukter og af andre nonfood-råmaterialer med henblik på bioøkonomi
- 5D; Reduktion af udledningen af lattergas, ammoniak og metan emissioner fra landbruget
- 2A; Lettelse af omstruktureringen af bedrifter der står over for store strukturelle problemer, herunder med henblik på forbedret dyrevelfærd

Derudover har indsatsen væsentlige **sekundære effekter** på fokusområde

- 5E; Fremme af kulstofbinding inden for landbrug og skovbrug
- 5A; Effektivitetsforbedringer i vandforbruget i landbruget

Beskrivelse vedr. M04b Økologisk investeringsstøtte

Økologisk jordbrugsproduktion integrerer en række af de overordnede hensyn, som søges tilgodeset med landdistriktsprogrammet. Sektoren producerer fødevarer under særligt høje krav til bl.a. miljø og dyrevelfærd. Danmark har en national målsætning om fordobling af det økologiske areal, hvilket kræver yderligere udvikling af produktionen.

Der er store udfordringer i omlægningen til økologi, men samtidigt ligeså store muligheder for vækst- og beskæftigelse. Investeringsstøtten har til formål at udvide det økologiske areal og forøge den økologiske produktion gennem tilskud til investeringer i fysiske aktiver.

Dansk landbrug har fortsat et stort uudnyttet eksportpotentiale, og særligt økologiske produkter oplever stor international efterspørgsel. Det globale behov for fødevarer forventes at stige kraftigt frem imod 2050 og dermed eksportpotentialet for dansk landbrug. Den globale middelklasse forventes at stige fra knap 2 til næsten 5 milliarder i 2030. Det betyder, at det i særlig grad er kvalitetsfødevarer, som vil blive efterspurgt, samt teknologi til ressourceeffektiv fødevare- og landbrugsproduktion.

Indsatsen er med til at drive udviklingen af teknologi ved, at skabe konstant efterspørgsel efter nye teknologier og innovative produktionsformer til økologisk produktion.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

Det primære fokusområde er fastsat til

4A; Genopretning og bevarelse af biodiversitet, bl.a. i Natura 2000-områder og inden for landbrug af høj naturværdi, og af de europæiske landskaber

Derudover har indsatsen væsentlige **sekundære effekter** på fokusområderne;

2A; Lettelse af omstruktureringen af bedrifter der står over for store strukturelle problemer

4B; bedre vandforvaltning

Beskrivelse vedr. M04c Investeringer til fremme af bioøkonomi (hvilende ordning)

Bidrag til fokusområder og tværgående mål

Den nationale energiaftale fra 2012 sætter ambitiøse mål for omstilling fra fossile energikilder til vedvarende energi, herunder biomasse. Bioøkonomien komplementerer disse dagsordner ved at bidrage til at udvikle et biobaseret samfund, der karakteriseres ved en ressourceeffektiv og bæredygtig udnyttelse af de tilgængelige ressourcer.

En indsats for bioøkonomi vil også bidrage til implementering af Kommissionens strategi for bioøkonomi i Europa fra februar 2012 og nationale målsætninger på området jf. bl.a. Regeringens Vækstplan for vand, bio og miljøløsninger fra marts 2013.

Landbruget bør deltage i omstillingen bl.a. ved at levere bæredygtig biomasse til eksempelvis bioraffinering, og landdistrikterne skal delagtiggøres i de vækstmuligheder, den bioøkonomiske dagsorden kan byde på.

Da biomasse generelt er dyr at transportere (især hvis der er højt vandindhold), vil en del af den fremtidige behandling af biomassen ske tæt på produktionsarealerne, hvilket formodes at ville gavne beskæftigelsen i landdistrikterne. Dertil kommer, at Danmark er førende inden for flere af de teknologier, der indgår i bioøkonomien, eksempelvis inden for forbehandling af biomasse, anvendelsesorienteret forskning i industriel biotek samt kemiske og biologiske katalysatorer, som indgår i produktionen af bæredygtige biobaserede produkter.

Landbruget og landdistrikterne spiller en væsentlig rolle i udviklingen af bioøkonomien, da landbruget står for en meget stor andel af biomasseproduktionen som eksempelvis halm, husdyrgødning, græs, energipil m.v.

Der er derfor behov for og potentiale i at fremme investeringer i;

- rentabel produktion af biomasse, som samtidig fremmer naturværdier, således at det eksempelvis bliver økonomisk attraktivt at indsamle grøn biomasse fra naturarealer
- metoder til høst, indsamling, lagring og transport af biomasse til videre forarbejdning, eks. bioraffinering af halm.
- *Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.*
- **Indsatsens primære fokusområde er 5C:** lettere levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald, restprodukter og andre non-food råmaterialer til bioøkonomi.
- Derudover har indsatsen **sekundære effekter** på fokusområde 2A: Forbedring af alle landbrugs

økonomiske resultater og lettelse af omstruktureringen og modernisering af bedrifter, navnlig med henblik på at øge markedsdeltagelsen og -orienteringen samt diversificeringen af landbruget.

Beskrivelse vedr. M04d Ikke-produktionsfremmende investeringer for natur eller miljø

Fokusområde 4A: Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversitet (bl.a. i Natura 2000-områder, i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger), landbrug af høj naturværdi og af de europæiske landskaber.

Fokusområde 4B: Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider.

Fokusområde 4C: Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden.

Fokusområde 5E: Fremme af kulstofopbevaring og -binding inden for landbrug og skovbrug.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

Fokusområde 4A: Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversiteten (bl.a. i Natura 2000-områder, i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger), landbrug af høj naturværdi og af de europæiske landskaber.

Fokusområde 4B: Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider.

Fokusområde 4C: Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden.

Fokusområde 5E: Fremme af kulstofopbevaring og -binding inden for landbrug og skovbrug.

8.2.2.3. Scope, level of support, eligible beneficiaries, and where relevant, methodology for calculation of the amount or support rate broken down by sub-measure and/or type of operation where necessary. For each type of operation specification of eligible costs, eligibility conditions, applicable amounts and support rates and principles with regards to the setting of selection criteria

M04a Miljøteknologi (artikel 17)

Sub-measure:

- 4.1 - support for investments in agricultural holdings

Description of the type of operation

Typer af operationer

Der kan gives tilskud til investering i fysiske aktiver i det primære jordbrug, som reducerer produktionens miljø og klimapåvirkning eller øger dyrevelfærden, samt forbedrer bedriftens økonomiske resultater og konkurrenceevne. Det vil blandt andet kunne omfatte følgende type af operationer:

- Investeringer i teknologier til reduktion af pesticidforbrug, herunder bl.a. sprøjteteknologi
- Investeringer i teknologier til reduktion af ammoniak udledningen, herunder bl.a. gyllehåndterings teknologier
- Investeringer i teknologier til reduktion af klimagasser, herunder bl.a. energioptimerende systemer i stalde og gartnerier samt til investeringer til fremme af biomasse produktion, høst, indsamling, lagring, forarbejdning og transport
- Investeringer i teknologier til at forøge dyrevelfærden, herunder bl.a. overvågningssystemer og adfærdssensorer
- Investeringer i teknologier til bedre næringsstofudnyttelse, herunder bl.a. teknologier til selektive fodersystemer
- Investeringer med henblik på modernisering af landbrugsbedrifter og styrkelse af bedrifternes levedygtighed

Investeringerne skal så vidt muligt bidrage til at opfylde miljø-, natur-, klima- eller dyrevelfærdsmæssige målsætninger. Indsatsen forfølger seks primære fokusområder. For investeringer i miljøforbedrende investeringer er det primære fokusområde 4B, For investeringer i klimaforbedrende investeringer er det primære fokusområde 5D, for investeringer i biomasseproduktion vil det primære fokusområde være 5C. For investeringer i staldinventar er det primære fokusområde 2A, herunder forventes en del af investeringerne at ville bidrage væsentligt til målsætningen om forbedret dyrevelfærd.

Type of support

Investeringstilskud.

Links to other legislation

LBK nr 256 af 08/03/2013 - Bekendtgørelse af lov om indendørs hold af smågrise, avls- og slagtesvin

LBK nr 260 af 08/03/2013 - Bekendtgørelse af lov om hold af malkekvæg og afkom af malkekvæg

BEK nr 915 af 27/06/2013 - Bekendtgørelse om erhvervsmæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.v.

Beneficiaries

Tilskud kan ydes til jordbrugere, ejere eller forpagtere af jordbrugsbedrifter. Tilskudsmodtager skal have et årligt arbejdskraftbehov i det primære jordbrug på mindst 830 arbejdstimer opgjort efter normtimesatser.

Eligible costs

Tilskudsberettigede omkostninger er omkostninger til investeringer i fysiske aktiver og generalomkostninger, som kan bidrage til miljø-, natur- eller klimamæssige forbedringer på landbrugsbedriften, forbedrer bedriftens økonomiske og miljømæssige resultater eller forbedrer dyrevelfærden i besætningen eller infrastrukturprojekter af betydning for fortsat udvikling og tilpasning af landbrugsproduktionen (fx energiforsyning, biomasse).

Tilskud kan ydes til:

1. opførelse eller forbedring af fast ejendom
2. køb af nye maskiner og nyt udstyr, herunder computersoftware, op til aktivets markedsværdi
3. generalomkostninger i forbindelse med de i litra a) og b) nævnte udgifter, f.eks. honorarer til arkitekter, ingeniører og konsulenter, gennemførlighedsundersøgelser og licenser mv.

Eligibility conditions

Tilskud kan ydes til jordbrugere som ejer eller forpagter jordbrugsbedrifter. Tilskud kan ydes til investeringer vedrørende bilag 1 produkter.

Der gives ikke tilskud til genanskaffelse.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Modtagne ansøgninger indenfor en ansøgningsperiode prioriteres og udvælges bl.a. på baggrund af investeringernes pris og effekt på dyrevelfærd, udledning eller forbrug af eksempelvis energi, ammoniak, vand, næringsstoffer, pesticid og lugt mv. Listen af prioriteringskriterier er ikke udtømmende.

(Applicable) amounts and support rates

Der gives maksimalt 40 pct. i tilskud.

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

NaturErhvervstyrelsen har ansvar for administrativ kontrol, afsyning og fysisk kontrol.

Overall assessment of the measure

Ordningsens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

Methodology for calculation of the amount or support rate, where relevant

Ikke relevant.

M04b Økologisk investeringsstøtte (artikel 17)

Sub-measure:

- 4.1 - support for investments in agricultural holdings

Description of the type of operation

Typer af operationer

Der kan gives tilskud til investering i fysiske aktiver i det primære økologiske jordbrug, som kan forbedre produktiviteten og øge det økologiske areal samt øge/opretholder produktion og landbrugsbedriftens resultat. Samt til investeringer der bidrager til eller øger biodiversiteten på den enkelte bedrift.

Type of support

Investeringsstilskud.

Links to other legislation

Ingen.

Beneficiaries

Tilskudsmodtagere er økologiske jordbrugere, ejere eller forpagtere af økologiske jordbrugsbedrifter og konventionelle jordbrug under omlægning. Tilskudsmodtager skal have et årligt arbejdskraftbehov i det primære jordbrug på mindst 830 arbejdstimer opgjort efter normtimesatser.

Eligible costs

Tilskudsberettigede omkostninger er omkostninger til investeringer i fysiske aktiver herunder, maskiner, inventar og teknologier, samt til generalomkostninger som; forbedrer landbrugsbedriftens økonomiske og miljømæssige resultater.

Tilskud kan ydes til:

1. opførelse eller forbedring af fast ejendom
2. køb af nye maskiner og nyt udstyr, herunder computersoftware, op til aktivets markedsværdi
3. generalomkostninger i forbindelse med de i litra a) og b) nævnte udgifter, f.eks. honorarer til arkitekter, ingeniører og konsulenter, gennemførlighedsundersøgelser og licenser mv.

Eligibility conditions

Tilskud kan ydes til jordbrugere som ejer eller forpagter økologiske jordbrugsbedrifter eller konventionelle bedrifter under omlægning. Tilskud kan ydes til investeringer vedrørende bilag 1 produkter.

Tilskuddet kan kun udbetales til autoriserede økologer, bedrifter der på tilsagnstidspunktet ikke er certificerede økologer skal altså på udbetalingstidspunktet være godkendt som økologiske producenter.

Der gives ikke tilskud til genanskaffelse.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Modtagne ansøgninger indenfor en ansøgningsperiode prioriteres og udvælges bl.a. på baggrund af følgende kriterier

1. teknologiens relevans i forhold til økologisk jordbrugsproduktion
2. teknologiens potentiale i forhold til omlægning af flere hektar
3. teknologiens økologiske udviklingspotentiale
4. bedriftens størrelse eller antal dyreenheder, således at der gives højeste prioritet til de største bedrifter eller de bedrifter med det største antal dyreenheder mv.

Listen af prioriteringskriterier er ikke udtømmende.

(Applicable) amounts and support rates

Der gives maksimalt 40 pct. i tilskud. Dog kan der gives op til 60 pct. i tilskud til projekter der er direkte relateret til arealer der modtager tilskud under artikel 28 og 29 i forordning 1305/2013/EU.

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

NaturErhvervstyrelsen har ansvaret for administrativ kontrol, afsyning og fysisk kontrol.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

Methodology for calculation of the amount or support rate, where relevant

Ikke relevant.

M04c Investeringer til fremme af bioøkonomi (hvilende ordning) (artikel 17)

Sub-measure:

- 4.1 - support for investments in agricultural holdings

Description of the type of operation

Der kan gives tilskud til investering i fysiske aktiver i det primære jordbrug til høst, lagring, oparbejdning mv. af biomasse fra landbruget, som skal anvendes til produktion af biobaserede produkter eller energiproduktion.

Type of support

Investeringsstilskud.

Links to other legislation

Ingen.

Beneficiaries

Tilskud kan ydes til jordbrugere, ejere eller forpagtere af jordbrugsbedrifter. Tilskudsmodtager skal have et årligt arbejdskraftbehov i det primære jordbrug på mindst 830 arbejdstimer opgjort efter normtimesatser.

Eligible costs

Tilskudsberettigede omkostninger er omkostninger til infrastrukturprojekter af betydning for fortsat udvikling og tilpasning af landbrugsproduktionen (fx energiforsyning, biomasse). Herunder investeringer i fysiske aktiver, som kan fremme produktion, behandling og opbevaring af biomasse.

Tilskud kan ydes til:

- opførelse eller forbedring af fast ejendom
- køb af nye maskiner og nyt udstyr, herunder computersoftware, op til aktivets markedsværdi
- generalomkostninger i forbindelse med de i litra a) og b) nævnte udgifter, f.eks. honorarer til arkitekter, ingeniører og konsulenter, gennemførlighedsundersøgelser og licenser mv.

Eligibility conditions

Tilskud kan ydes til jordbrugere som ejer eller forpagter jordbrugsbedrifter.

Tilskuddet gives til fysiske investeringer i teknologi til forarbejdning, behandling og opbevaring af

biomasseprodukter.

Der gives ikke tilskud til genanskaffelse.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Modtagne ansøgninger indenfor en ansøgningsperiode prioriteres og udvælges på baggrund af investeringernes pris og effekt på udledning eller forbrug af eksempelvis energi, listen af prioriteringskriterier er ikke udtømmende.

(Applicable) amounts and support rates

Der gives maksimalt 40 pct. i tilskud.

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

NaturErhvervstyrelsen foretager administrativ kontrol af alle modtagne ansøgninger, både i tilsagnsfasen og i udbetalingsfasen.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

Methodology for calculation of the amount or support rate, where relevant

Ikke relevant.

M04d Ikke-produktionsfremmende investeringer for natur eller miljø (artikel 17)

Sub-measure:

- 4.4 - support for non-productive investments linked to the achievement of agri-environment-climate objectives

Description of the type of operation

Støtte til ikke produktionsfremmende investeringer anvendes i følgende nationale ordninger; ”Etablering af N og P Vådområder”, ”Etablering af minivådområder”, ”Jordfordeling og jordkøb”, ”Udtagning / ekstensivering af lavbundsjord”, ”Naturlige vandstandsforhold”, ”Rydning af tilgroede arealer og Forberedelse til afgræsning i Natura 2000-områder” og ”Natur- og miljøprojekter herunder landskabs- og biotopforbedrende beplantninger”.

Etableringen af et projekt kan indeholde støtte under en eller flere af følgende deloperationer, der alle bidrager til projektets realisering:

- Forundersøgelser
- Etablering af det ikke-produktionsfremmende investeringsprojekt (projektudgifter, herunder til gennemførlighedsundersøgelser og anlægsudgifter)
- Erhvervelse, og evt. efterfølgende salg, af areal via Jordfordeling / Jordkøb
- Fastholdelse (arealstøtte)

Rationale for indsatsen

Formålet med **N og P Vådområder** er at reducere udledning og udvaskningen af kvælstof og fosfor til søer, fjorde og indre farvande. Desuden kan de medvirke til at forbedre den økologiske tilstand i vandløb og tilgodese klimahensyn ved at mindske udledning af klimagasser, fremme kulstofbinding og skabelse af bufferkapacitet ifm større nedbørshændelser. Ordningerne bidrager til implementering af Vandrammedirektivet.

Formålet med **minivådområder** er at reducere udledningen af N eller P fra drænvand fra landbruget til vandmiljøet. Minivådområder designes specielt med det formål at modtage og behandle landbrugets drænvand uden at hindre dræning af de omkringliggende marker. Minivådområder udgør en potentielt omkostningseffektiv og målrettet løsning til at forhindre tab af næringsstoffer fra drænvandet, før det når de modtagende vandområder. Ordningerne bidrager til implementering af Vandrammedirektivet.

Formålet med **Udtagning/ekstensivering af lavbundsjord** er at mindske udledningerne af klimagasser, øge kulstofbindingen og reducere udledning og udvaskningen af kvælstof og fosfor til søer, fjorde og indre farvande.

Formålet med **Naturlige vandstandsforhold, Rydning af tilgroede arealer og Forberedelse til afgræsning i Natura 2000-områder** er, at beskytte og forbedre naturforholdene ved at etablere naturlige vandstandsforhold, skabe flere lysåbne og ekstensivt drevne arealer. Ordningerne bidrager til implementering af Natura 2000-direktiverne.

Formålet med **Natur- og miljøprojekter herunder landskabs- og biotopforbedrende beplantninger** er at bevare og fremme den biologiske mangfoldighed ved at skabe gode levevilkår for vilde dyr og planter, herunder for bilag 4-arter efter EU's habitatdirektiv, at skabe bedre sammenhæng mellem naturarealer herunder etablere forbindelseslinjer mellem naturlige biotoper og øge antallet af småbiotoper og at beskytte landbrugsjord mod vindens nedbrydende virkning.

Typer af aktioner eller indsats

N og P Vådområder, og Udtagning/ekstensivering af lavbundsjord nås via 2 aktioner:

- Forundersøgelser
- Etablering af vådområder og lavbundsprojekter

Minivådområder designes specielt med det formål at modtage og behandle landbrugets drænvand uden at hindre dræning af de omkringliggende marker. Minivådområder skal tilbyde en potentielt omkostningseffektiv og målrettet løsning til at forhindre tab af næringsstoffer fra drænvandet, før det når de modtagende vandområder.

Naturlige vandstandsforhold, Rydning af tilgroede arealer og Forberedelse til afgræsning i Natura 2000 områder nås via 4 aktioner:

- Rydning af tilgroede arealer
- Forberedelse til afgræsning
- Forundersøgelser inden etablering af naturlige vandstandsforhold
- Etablering af naturlige vandstandsforhold

Natur- og miljøprojekter, herunder landskabs- og biotopforbedrende beplantninger nås via 2 aktioner:

- Vedligeholdelse af plantninger
- Natur- og miljøprojekter, herunder beplantninger

Type of support

Investeringsstøtte, herunder forundersøgelser, i forbindelse med etablering af N og P Vådområder, Minivådområder, Jordfordeling og statslig jordkøb, Udtagning/ekstensivering af lavbundsjorder, Naturlige vandstandsforhold, Rydning af tilgroede arealer og Forberedelse til afgræsning i Natura 2000 områder, Natur- og miljøprojekter herunder landskabs- og biotopforbedrende beplantninger.

Links to other legislation

Artikel 28 i forordning 1305/2013/EU – Fastholdelse af ikke-produktionsfremmende investeringsprojekter.

Beneficiaries

Alle fysiske og juridiske personer kan søge om tilskud til projekter.

Eligible costs

Der kan ydes støtte til ikke-produktive investeringer i forbindelse med gennemførelsen af et projekt med op til 100 pct. af de støtteberettigede udgifter, som er nødvendige og direkte kan relateres til projektet. De overordnede støtteberettigede udgifter vil ud fra nationale kriterier blive fastsat inden hver ansøgningsrunde, herefter vil hvert enkelt projekt blive vurderet i forhold til om støttede udgifter er begrundet i projektets succes og i forhold til om de er omkostningseffektive.

Eligibility conditions

N og P Vådområder

Forundersøgelser bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser f.eks. i forhold til arealets beliggenhed i forhold til udpegninger af områder til vådområder til opfyldelse af vandrammedirektivet.

Anlæg bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser f.eks. i forhold til arealets beliggenhed i forhold til udpegninger af områder til vådområder til opfyldelse af vandrammedirektivet, områdernes beskaffenhed og fastholdelse af arealerne.

Minivådområder

Projekterne gennemføres foreløbig som pilotprojekter. Placeringen af vådområderne afgøres efter anbefaling fra et panel af eksperter. Efter pilotprojektfasen ydes støtte til etablering af minivådområder kun, hvis effekten hvad angår N og P kan dokumenteres, og projekterne er omkostningseffektive. I så fald vil sådanne projekter måske kunne indgå som led i opfyldelsen af vandrammedirektivet.

Udtagning/ekstensivering af lavbundsjorder

Forundersøgelser bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser f.eks. i forhold til arealets beliggenhed i forhold til udpegninger af områder til lavbundsprojekter.

Anlæg bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser f.eks. i forhold til arealets beliggenhed i forhold til udpegninger af områder til lavbundsprojekter, områdernes beskaffenhed og fastholdelse af projektet.

Naturlige vandstandsforhold i Natura 2000 områder

Forundersøgelser bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser f.eks. i forhold til arealets beliggenhed i et særligt udpegede Natura 2000-områder til hydrologi. Etableringen bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser f.eks. i forhold til arealets beliggenhed i et særligt udpegede Natura 2000-områder til hydrologi, eller om arealet er udpeget som ”Areal uden tilskudsmulighed i Natura 2000”. Yderligere vil der blive fastsat betingelser i forhold til arealets beskaffenhed og fastholdelse af arealerne.

Rydning af tilgroede arealer og forberedelse til afgræsning i Natura 2000 områder

Rydning af tilgroede arealer

Der fastsættes nationalt betingelser f.eks. i forhold til arealets beliggenhed i et særligt udpegede Natura 2000-områder til rydning, eller om arealet er udpeget som ”Areal uden tilskudsmulighed i Natura 2000”. Der bliver fastsat betingelser i forhold til arealets beskaffenhed og fastholdelse af arealerne.

Forberedelse til afgræsning

Der fastsættes nationalt betingelser f.eks. i forhold til arealets beliggenhed i et særligt udpegede Natura 2000-områder til pleje eller om arealet er udpeget som ”Areal uden tilskudsmulighed i Natura 2000”. Der bliver fastsat betingelser i forhold til arealets beskaffenhed, fastholdelse af arealerne og etablering af ledsageelementer.

Natur- og miljøprojekter herunder landskabs- og biotopforbedrende beplantninger

Forundersøgelser bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser f.eks. i forhold til arealets beliggenhed i forhold til udpegninger af områder.

Anlæg bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser f.eks. i forhold til arealets beliggenhed i forhold til udpegninger af området.

Betingelser f.eks. i forhold til placering, plantning vil blive fastsat nationalt. Beplantningerne skal i hovedsagen være geografisk adskilte fra anden skovbevoksning.

Principles with regards to the setting of selection criteria

N og P Vådområder skal være beliggende inden for udpegede områder i medfør af Vandrammedirektivet, Projekterne prioriteres bl.a. ud fra omkostningseffektiviteten, og der vurderes på grundlag af de kriterier, der fastsættes nationalt.

Projektforslag om **minivådområder** vurderes af en ekspertgruppe, som rådgiver om udvælgelse af projekter, og hvordan projekterne etableres effektivt og effekterne overvåges.

Udtagning/ekstensivering af lavbundsjorder skal være beliggende inden for udpegede områder til lavbundsprojekter. Projekterne prioriteres bl.a. ud fra omkostningseffektiviteten, der vurderes på grundlag af de kriterier, der fastsættes nationalt.

Naturlige vandstandsforhold, Rydning af tilgroede arealer og Forberedelse til afgræsning i Natura 2000 områder prioriteres i forhold til det særligt udpegede Natura 2000-områder til hydrologi, rydning eller pleje.

Natur- og miljøprojekter, herunder landskabs- og biotopforbedrende beplantninger udvælges efter

nationalt fastsatte kriterier. En kombineret anvendelse af § 3-registreringen og High Nature Value-kortlægningen (HNV) kan identificere, hvor en indsats kan give mest værdi for pengene.

(Applicable) amounts and support rates

100 pct. til ikke-produktive investeringer.

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

Støttebetingelser i tilsagn til forundersøgelser og til ikke-produktionsfremmende investering

Følgende støttebetingelser kontrolleres administrativt:

- Ansøger er en fysisk eller juridisk person
- Projektarealernes beliggenhed

Følgende kontrolleres ved fysisk kontrol:

- Projektet er udført i overensstemmelse med tilsagnet
- Betingelserne for tilsagnets opretholdelse overholdes
- Ansøger skal sikre, at der er adgang til projektområdet og det fysiske projektmateriale i forbindelse med kontrol

Forpligtelser i tilsagn til forundersøgelser og til ikke-produktionsfremmende investering

Følgende forpligtelser kontrolleres administrativt:

- Projektet er afsluttet inden for den i tilsagnet fastsatte frist
- Udbetalingsanmodning inklusiv bilag skal indsendes rettidigt

Følgende forpligtelser kontrolleres fysisk:

- Alle tilsagnsrelaterede bilag skal holdes tilgængeligt i 5 år og kontrolleres ved 100 pct. bilagskontrol
- Er de i tilsagnet beskrevne investeringer gennemført og/eller er anlægget fysisk etableret i overensstemmelse med tilsagnet
- Der skal ske tinglysning af servitut, hvis dette fremgår af tilsagnets forpligtelser

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

Methodology for calculation of the amount or support rate, where relevant

Ikke relevant.

8.2.2.4. Information specific to the measure

Definition of collective investments

Ikke relevant, idet der ikke tilbydes støtte til kollektive investeringer under programmet.

List of new requirements imposed by Union legislation addressed

Ingen.

Definition of non productive investments

Ikke-produktive investeringer er investeringer, som ikke har til formål at medføre, og som ikke medfører en landbrugsmæssig, skovbrugsmæssig eller anden kommerciel gevinst. Investeringerne har til formål at levere miljø-, klima-, natur-, dyrevelfærdsmæssige eller andre samfundsgevinster i forbindelse med landbrugs-, skovbrugs- og fødevarersektoren, men skal ikke føre til forbedringer af det kommercielle afkast fra produktionen. De ikke-produktive investeringer kan have afledte positive effekter, så som forbedring af muligheder for friluftsoplevelser, naturoplevelser eller turisme. Disse effekter kan – omend det ikke er det primære formål – medføre en kommerciel fordel for andre ikke-relaterede brancher. Denne indirekte effekt tælles ikke med i vurderingen af, om den pågældende investering er ikke-produktiv.

Definition and identification of the eligible Natura 2000 and other eligible High Nature Value Areas

HNV-områder

NaturErhvervstyrelsen har med bistand fra Aarhus Universitet udviklet et nyt HNV GIS udpegningskort, som bygger på tilgængelige og kvalitetssikrede data med udsagn om naturværdi. Fundamentet er EU's vejledning om HNV indikatorer (Anno 2009). Med HNV udpegningen defineres en række arealer med ekstensiv landbrugsdrift, halvnaturarealer (seminatural areas), mosaikstrukturer og forekomst af særlige arter.

Natura 2000-områdeudpegning

Det udpegede danske Natura 2000-areal på land udgør ca. 360.000 ha og udgør ca. 8,4 pct. af landets areal (kilde Naturstyrelsen, kontekstindikator 34). I bilag 3 ses bevaringsstatus i 2013 for de arter og naturtyper, som i Natura 2000-sammenhæng er relevante for Danmark, og som er oplyst i habitatdirektivets bilag.

Definition of integrated projects

Integrerede projekter er projekter, som samtidig forfølger flere af de mål, som forfølges i programmet. For

at skabe synergi, er det hensigten at udbyde nationale ansøgningsordninger, som udbyder støtte til samme projekt i medfør af mere end én artikelhjemmel i landdistriktsforordningen. Projekter, som således modtager støtte under mere end én artikelhjemmel, er integrerede projekter, idet de baseres på mere end én artikel og dermed varetager mere end ét hensyn eller formål.

I bilag 2 ses en oversigt over sammenhængen mellem de nationale ansøgningsordninger og anvendelsen af støttehjemlerne i landdistriktsforordningen. Med den integrerede tilgang er det forventningen, at de samme støttemidler kan forfølge mere end ét mål i programmet. Med landdistriktsprogrammet integreres indsatsen for forbedring af jordbrugserhvervets konkurrenceevne og erhvervets miljømæssige bæredygtighed. Mange af de nationale ansøgningsordninger under programmet vil således have sekundære effekter/målsætninger (for eksempel inden for miljø, klima, husdyrvelfærd eller natur), som er lige så vigtige, som den i programmet angivne primære effekt/målsætning.

Description of the targeting of the support to farms in accordance with the SWOT carried out in relation to the priority referred to in Article 5(2) of Regulation (EU) No 1305/2013

Støtte under ordningen udbydes til alle typer landbrug og i alle regioner af Danmark. Støtten målrettes som udgangspunkt ikke til specifikke sektorer, typer eller størrelser af landbrug, som i så fald ville få en konkurrencefordel. Det bør være op til den enkelte landmand at vælge sektor, type og størrelse af landbrug ud fra behovet for at opnå en indtjening på grundlag af de givne markedsforhold. Prioriteringskriterierne for støtte under ordningen tilrettelægges derfor efter tematiske mål for miljø, klima, natur, dyrevelfærd, ressourceeffektivitet, forbedring af landbrugs økonomiske resultater m.v. frem for efter type af landbrug.

8.2.2.5. Other important remarks relevant to understand and implement the measure

Vedr. M04d Ikke-produktionsfremmende investeringer

Jordfordeling og statsligt opkøb

Dette virkemiddel kan bruges i alle de nationale ordninger, der er omfattet af nærværende sub-measure, herunder alle aktioner til fremme af implementeringen af EU's vandramme- og naturdirektiver.

Prisfastsættelse ved jordkøb - Arealerne sælges frivilligt af lodsejerne. Der handles til markedsprisen i lokalområdet. Prisen fastsættes ved forhandling mellem lodsejer og kyndige evaluatore fra NaturErhvervstyrelsen eller Naturstyrelsen. Ved Statens køb af jord vil det være muligt, at sælger på markedsvilkår får en forkøbsret til arealet, når det videresælges efter etablering af projektet. Arealerne vil blive solgt i udbud, og forkøbsretten indrømmes på de vilkår, som højstbydende byder. Bygningerne og arealer, der ikke er relevante i forhold til selve projektet, vil blive solgt via ekstern ejendomsmægler eller i

udbud hurtigst muligt efter erhvervelsen. Der kan opstå et medfinansieret tab på grund af ændrede konjunkturer, misforhold mellem bygningsomfang og arealtillæggende og lignende forhold.

Prisfastsættelse ved jordsalg - Markedsprisen, når staten sælger, vil ofte være væsentlig lavere end udgangssituationen, når projektet er blevet implementeret. Dette skyldes stærkt reducerede produktionsmuligheder efter gennemførelse af projektet. For at sikre, at gensalg af jord sker til markedspriser, vil arealerne som hovedregel blive solgt i udbud. Arealerne vil blive solgt af staten med påførte juridiske forpligtelser til at sikre den varige ændring i arealanvendelsen som natur. Salgspris vurderes af særligt kyndige evaluatore fra NaturErhvervstyrelsen eller Naturstyrelsen, der skeler til en evaluering af den aktuelle grundpris, som skattemyndighederne i Danmark (SKAT) eller NaturErhvervstyrelsen på grundlag af markedets evalueringer og statistikker, har fastsat. Proceduren for gensalg af arealer skal være åben for alle interesserede parter, tidligere ejer af arealet kan få forkøbsret på vilkår, som fastsat af højstbydende. Der tinglyses servitut på arealer inden for projektområdet.

Yderligere oplysninger specifikke for den pågældende foranstaltning

Forundersøgelser af et projekt er støtteberettigede, selv om den fysiske operation viser sig ikke at kunne gennemføres.

Der vil nationalt blive fastsat kriterier for, om der efter realisering af det ikke-produktionsfremmende investeringsprojekt kan søges arealstøtte under artikel 28 i forordning 1305/2013/EU – Fastholdelse af ikke-produktionsfremmende investeringsprojekter.

Jordfordeling / Statsligt opkøb af jord forestås af to statslige institutioner, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (NaturErhvervstyrelsen (FIA)) og Miljøministeriet (Naturstyrelsen).

Det er fast praksis, at lodsejere samtidig med tilbud om deltagelse i jordfordeling og /eller statens køb får tilbudt arealstøtte under Artikel 28 i forordning 1305/2013/EU – Fastholdelse af ikke-produktionsfremmende investeringsprojekter.

Det er den konkrete forhandling med lodsejeren, der er afgørende for valget af virkemidlet, idet frivillighed er grundstenen i etableringen af vådområder og udtagning/ekstensivering af lavbundsjord. Støttebetingelsen er, at der er indgået en bindende jordfordeling eller en bindende handelsaftale.

8.2.3. M05 - Restoring agricultural production potential damaged by natural disasters and catastrophic events and introduction of appropriate prevention actions (art 18)

8.2.3.1. Legal basis

Artikel 18 i Landdistriktsforordningen (1305/2013/EU).

8.2.3.2. General description of the measure including its intervention logic and contribution to focus areas and cross-cutting objectives

Målsætningen med foranstaltningen er at sikre landbrugets fortsatte konkurrenceevne ved at indføre genoprettende og forebyggende foranstaltninger i forbindelse med naturkatastrofer, såfremt de skulle optræde.

Rationale for indsatsen

Større stormfald og skade på grund af oversvømmelse ved højvande i Danmark forekommer med mange års mellemrum.

Der lægges vægt på, at landbrugsjorden skal være mere robust, så landbrugere i fremtiden vil være bedre i stand til at modstå oversvømmelse forårsaget af storme og høje vindstyrker, og jorden kan regenerere sig selv gennem naturlige processer.

Støtte til aktiviteter for at reparere skade i landbruget som følge af en naturkatastrofe kan være vigtig for at sikre et bæredygtigt landbrug i de vestlige dele af Jylland, som historisk set er mest udsatte for oversvømmelse.

Ordningen vil kun finde anvendelse efter storme med betydeligt stormfald på landbrugsjord.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

Fokusområde 2A: Forbedring af alle landbrugsøkonomiske resultater og lettelse af omstruktureringen og moderniseringen af bedrifter, navnlig med henblik på at øge markedsdeltagelsen og – orienteringen samt diversificeringen af landbruget.

8.2.3.3. Scope, level of support, eligible beneficiaries, and where relevant, methodology for calculation of the amount or support rate broken down by sub-measure and/or type of operation where necessary. For each type of operation specification of eligible costs, eligibility conditions, applicable amounts and support rates and principles with regards to the setting of selection criteria

M05a Genopretning af landbrugets prod.potentiale efter skader og forebyggende foranstaltninger (hvil. ordn.) (artikel 18)

Sub-measure:

- 5.2 - support for investments for the restoration of agricultural land and production potential damaged by natural disasters, adverse climatic events and catastrophic events

Description of the type of operation

Der kan gives tilskud til genetablering af landbrugets potentiale på landbrugsjorden og indførelse af forebyggende aktioner for at forhindre sådanne skader i at opstå.

Type af aktioner eller indsatser

Støtte til genopretning af landbrugsjord efter en storm eller oversvømmelse eller indførelse af passende forebyggende foranstaltninger ydes med en fast støttesats for støtteberettigede udgifter.

Type of support

Investeringsstøtte til støtteberettigede udgifter.

Links to other legislation

Ingen.

Beneficiaries

Landbrugere.

Eligible costs

Støtteberettigede udgifter kan være investeringer til:

- Genopretning af landbrugsjord og jordkvalitet
- Genetablering eller genskabelse af diger
- Leje af eller investering i materiel

Kun investeringsudgifter dækkes.

Generelt skal alle projekter have den fornødne godkendelse fra miljømyndighederne for at sikre, at alle relevante miljøkrav og al relevant lovgivning er overholdt. Især ved genetablering eller genskabelse af diger skal bestemmelserne i EU's vandrammedirektiv overholdes.

Eligibility conditions

Støttemodtagere er landbrugere og kan være ejere eller forpagtere af landbrugsjord, som er beskadiget på grund af oversvømmelse, storm eller andre naturkatastrofer.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Tilskud til genetablering af landbrugets potentiale som følge af naturkatastrofer iværksættes kun efter katastrofale naturbetingede hændelser og kun efter fornøden dokumentation af hændelsen. Tilskud ydes kun til dokumenteret skadelidte landbrugsbedrifter.

(Applicable) amounts and support rates

For genetablering af landbrugets potentiale efter skader som følge af naturkatastrofer ydes der op til 100 pct. i støtte for støtteberettigede udgifter. For udgifter til indførelse af passende forebyggende foranstaltninger ydes der op til 80 pct. i støtte.

8.2.3.4. Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

NaturErhvervstyrelsen har ansvaret for administrativ kontrol, afsyning og fysisk kontrol.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.3.5. Methodology for calculation of the amount or support rate, where relevant

Ikke relevant.

8.2.3.6. Other important remarks relevant to understand and implement the measure

Fællesskabets bidrag beregnes på grundlag af offentlige udgifter. Der afsættes derfor ikke midler a priori til ordningen. Ordningen finder ikke anvendelse, før der optræder en alvorlig storm, og forvaltningsmyndigheden beslutter at åbne ordningen op for ansøgere.

8.2.4. M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)

8.2.4.1. Legal basis

Artikel 20 i Landdistriktsforordningen (1305/2013/EU).

Artikel 52(b)(i) og 56 i Rådets forordning 1698/2005/EF.

8.2.4.2. General description of the measure including its intervention logic and contribution to focus areas and cross-cutting objectives

Vedr. Investeringer i fælles faciliteter til produktion af biogas (indsatsen omfatter alene udestående støttebetalinger på tilsagn afgivet i perioden 2010-2013 under landdistriktsprogram 2007-2013)

Foranstaltningens målsætninger

Formålet med foranstaltningen er at støtte etableringen af fælles ikke-landbrugsmæssige faciliteter til biogasproduktion med henblik på at skabe lokale arbejdspladser og livskvalitet i landdistrikterne gennem tilvejebringelse af en lokal energiforsyning fra vedvarende energikilder og forbedring af miljøforhold.

Bidrag til fokusområde

5C: Lettere levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald og restprodukter og af andre nonfoodråmaterialer med henblik på bioøkonomi

Vedr. Investeringer i friluftsfaciliteter og naturarv (indsatsen omfatter alene udestående støttebetalinger på tilsagn afgivet i perioden 2010-2013 under landdistriktsprogram 2007-2013)

Foranstaltningens målsætninger

Målsætningen er at forbedre offentlighedens adgang til naturarven og områder med høj naturværdi og øge offentlighedens bevidsthed om værdien af kulturarven, behovet for at vedligeholde og bevare den og de fordele, der kan udledes af den ved at fremme planlægning af projekter, der kan danne grundlag for implementering af natur- og miljøprojekter i større, sammenhængende geografiske områder.

Foranstaltningen kan indirekte bidrage til at overholde målene i de national handlingsplaner for beskyttelse af områder udpeget efter Natura 2000-direktiverne. Projekterne under foranstaltningen har dog et andet og mindre omfang og er ikke direkte målrettede mod gennemførelsen af disse planer.

Bidrag til fokusområde

4A: Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversitet (bl.a. i Natura 2000-områder, i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger) landbrug af høj naturværdi og af de europæiske

landskaber

8.2.4.3. Scope, level of support, eligible beneficiaries, and where relevant, methodology for calculation of the amount or support rate broken down by sub-measure and/or type of operation where necessary. For each type of operation specification of eligible costs, eligibility conditions, applicable amounts and support rates and principles with regards to the setting of selection criteria

M07a Investeringer i fælles faciliteter til produktion af biogas (vedr. alene tilsagn fra programperioden 2007-2013)

Sub-measure:

- 7.2 - support for investments in the creation, improvement or expansion of all types of small scale infrastructure, including investments in renewable energy and energy saving

Description of the type of operation

Indsatsen omfatter alene udestående støttebetalinger på tilsagn afgivet i perioden 2010-2013 under landdistriktsprogram 2007-2013.

Rationale for indsatsen:

I regeringens strategi for Grøn Vækst (2010-2015) er det planen, at op til 50 pct. af husdyrgødning inkl. gylle bør udnyttes til energiformål i 2020, hvilket vil styrke den lokale energiforsyning fra vedvarende energikilder og reducere brugen af fossile brændstoffer. Dette er i overensstemmelse med den danske målsætning om, at 30 pct. af energien skal være fra vedvarende kilder i 2020, som anført i direktiv 2009/28/EF om fremme af anvendelsen af energi fra vedvarende energikilder.

Desuden vil fælles faciliteter til biogasproduktion fungere som en effektiv platform for en miljømæssigt forsvarlig udnyttelse af næringsstofferne i husdyrgødning og gylle, bidrage til at forbedre vandkvaliteten og nedbringe udledningen af metan samt lugtgener. Endelig vil produktion af biogas sikre landsbyer og byer en stabil selvforsyning af vedvarende energi, herunder opvarmning baseret på lokalt tilgængelig gødning og gylle.

Investeringer i fælles faciliteter til produktion af biogas er ikke alene en central faktor for yderligere optimering af produktionsprocesser og dermed for den primære sektorens konkurrenceevne, men også for at landbruget kan leve op til samfundets målsætninger for natur, miljø, klima og dyrevelfærd. Denne type operation vil dermed bidrage til alle de tre tværgående mål, innovation, klima og miljø.

M07b Investeringer i friluftsfaciliteter og naturarv (vedr. alene tilsagn fra programperioden 2007-2013)

Sub-measure:

- 7.4 - support for investments in the setting-up, improvement or expansion of local basic services for the rural population including leisure and culture, and the related infrastructure
- 7.6 - support for studies/investments associated with the maintenance, restoration and upgrading of the cultural and natural heritage of villages, rural landscapes and high nature value sites including related socio-economics aspects, as well as environmental awareness actions

Description of the type of operation

Indsatsen omfatter alene udestående støttebetalinger på tilsagn afgivet i perioden 2010-2013 under landdistriktsprogram 2007-2013.

Rationale for intervention:

Rationalet bag indsatsen er at forbedre landdistrikternes naturlige kulturarv gennem planlægning og implementering af projekter, der kan bidrage til at beskytte eller genetablere unikke kultur- eller landskabselementer og udvikle rekreative værdier i landområder.

8.2.5. *M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)*

8.2.5.1. Legal basis

Artikel 22, 24 og 25 i Landdistriktsforordningen (1305/2013/EU).

8.2.5.2. General description of the measure including its intervention logic and contribution to focus areas and cross-cutting objectives

Vedr. M08a Etablering af skov (artikel 22)

Skov har en række miljøbeskyttende funktioner. Skove er skånsomme over for grundvandet og vandkvaliteten i søer og vandløb. Det skyldes, at brugen af pesticider og gødning samt jordbearbejdningsintensiteten er lav i skovbruget. Endvidere modvirker skovene klimaforandringer gennem optag af CO₂ og bidrager allerede i dag ved produktion af vedvarende energi i form af træ som en bæredygtig energikilde. Skovrejsning på landbrugsjord vil kunne reducere tab af N og P til vandmiljøet og bidrage til akkumulering af CO₂. Skovene kan endvidere bidrage til øget optagelse og tilbageholdelse af vand i forbindelse med kraftige regnskyl, som kan medføre midlertidige oversvømmelser.

For skovrejsning indeholder Danmarks Nationale Skovprogram fra 2002 en målsætning om, at arealer med skovlandskaber om 80-100 år skal udgøre 20-25 pct. af det åbne land. Der er i Vandmiljøplan III forudsat en skovrejsning på 22.800 ha i perioden 2005-2015, svarende til 2.100 ha ny skov om året, mens Grøn Vækst for årene 2010 til 2015 forudser en privat skovrejsning på 6.900 ha og en offentlig skovrejsning (incl. statslig skovrejsning) på 800 ha.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

Primær:

Fokusområde 4A: Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversitet (bl.a. i Natura 2000-områder, i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger), landbrug af høj naturværdi og af de europæiske landskaber

Sekundære:

Fokusområde 4B: Bedre vandforvaltning, herunder forvaltning af gødningsstoffer og pesticider

Fokusområde 4C: Forebyggelse af jorderosion og bedre forvaltning af jordbunden

Fokusområde 5C: Lettere levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald, restprodukter og andre nonfood råmaterialer med henblik på bioøkonomien

Fokusområde 5E: Fremme af kulstofopbevaring og -binding inden for landbrug og skovbrug

Vedr. M08b Genopretning af skader (artikel 24)

Rationale for indsatsen

Større stormfald optræder i Danmark med års mellemrum. Der blev tidligere ydet støtte efter storme i december 1999 og januar 2005. Ved støtte til genopretning af skove lægges der vægt på klimatilpasning, og at de nye skove blive mere robuste, så de i større udstrækning vil kunne modstå høje vindstyrker og

regenerere sig selv efter skader gennem naturlige processer.

Fokusområde 4A: Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversitet (bl.a. i Natura 2000-områder, i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger), landbrug af høj naturværdi og af de europæiske landskaber.

Vedr. M08c-d-e-f Artikel 25 ordninger

Ifølge det Danske Skovprogram er hovedmålsætningen for udviklingen af skovbruget en udvikling i retning af bæredygtig skovdrift, der varetager tre typer hensyn: de økonomiske, de økologiske og de sociale.

Målsætningen for de økologiske hensyn er udtrykt således, at der skal ske en omstilling til en mere naturnær skovdrift og at skovenes naturværdier skal bevares, bl.a. ved, at 10 pct. af det samlede skovareal inden 2040 har natur og biologisk mangfoldighed som det primære driftsformål.

Formålet med denne indsats er at understøtte skovøkossystemernes tilpasningsevne og miljømæssige værdi ved at bidrage til etablering og drift af en mere robust, stabil og økologisk beriget skov samt sikre offentligheden bedre adgang til og mulighed for at opleve skoven. En sådan skov vil bedre kunne modstå presset fra de klimatiske ændringer, der antages at komme i fremtiden.

Foranstaltningens målsætning er at støtte skovbrugere til at foretage investeringer, der ikke er økonomisk attraktive på kort sigt, og som understøtter målsætningen om et miljøvenligt skovbrug, forbedrer herlighedsværdien af de pågældende skvområder for offentligheden eller øger bevidstheden om værdien af et miljøvenligt skovbrug, behovet for at vedligeholde og bevare den samt de fordele, der kan udledes deraf.

Indsatsområder, bidrager til fokusområde nr.

Fokusområde 4A: Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversitet (bl.a. i Natura 2000-områder, i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger), landbrug af høj naturværdi og af de europæiske landskaber.

8.2.5.3. Scope, level of support, eligible beneficiaries, and where relevant, methodology for calculation of the amount or support rate broken down by sub-measure and/or type of operation where necessary. For each type of operation specification of eligible costs, eligibility conditions, applicable amounts and support rates and principles with regards to the setting of selection criteria

M08a Etablering af skov (artikel 22)

Sub-measure:

- 8.1 - support for afforestation/creation of woodland establishment cost and maintenance

Description of the type of operation

Type af operationer

Tilskud til privat og kommunal skovrejsning på landbrugsjord og på arealer, der tidligere har været anvendt til råstofindvinding.

Rationale for indsatsen

Bidraget til beskyttelse af vandressourcer, modvirker klimaændringer gennem optag af CO₂, kan bidrage til øget optagelse og tilbageholdelse af vand samt øge naturværdierne og friluftsmulighederne i det pågældende område. Indsatsen bidrager ligeledes til reduktion af anvendelsen af fossile brændstoffer ved produktion af biomasse som vedvarende energikilde.

Type af aktioner eller indsats

Der ydes tilskud til etablering af privatejede og kommunalt ejede skove på landbrugsjord i skovrejsningsområder og i områder, hvor skovrejsning er mulig, på grundlag af standardomkostninger pr. hektar.

Skoven kan anlægges ved plantning, ved såning eller anlægges med en ekstensiv kultur. Naturlig tilgroning kan indgå i begrænset omfang, men udløser ikke støtte.

Der gives tillæg for hegn om kulturerne til værn mod vildt. Der kan ydes tillæg til udarbejdelse af kort efter anlæg af skoven. Private ejere, men ikke kommuner, kan også søge om tilskud, der dækker ekstraomkostninger til særlig pleje og renholdelse, hvor der ikke anvendes pesticider og / eller skånsom jordbehandling.

Endvidere kan der gives et særligt tilskud til større projekter over 10 ha. beliggende i områder, der er udpeget af hensyn til drikkevand (nitratfølsomt område eller særlige drikkevandinteresser) eller i en nationalpark og hvor der samtidig etableres parkering, stier og gives adgang for offentligheden som i offentlige skove. Tilskuddet kan også udbetales for projekter i de nævnte områder, hvis størrelsen af skoven bliver over 15 ha.

Tilskud til etablering udbetales i to rater. Den første udbetales, når skoven er etableret, og den anden når det påkrævede antal træer har nået en højde på 1 m. Tilskud til vedligeholdelse betales i årlige betalinger i år 1, 2 og 3.

Arealer, hvor der rejses skov med tilskud bliver fredskovspligtige, og er dermed varigt sikret som skov.

Der stilles krav til den nye skov med hensyn til størrelse, godkendte træarter, skovbryn og planteantal.

Størrelsen på den nye skov skal normalt være mere end 5 ha. I særlige situationer, hvor den nye skov

eksempelvis etableres grænsende op til en ældre skov, skal den nye skov være mindst 2 ha, og den nye og gamle skov skal samlet set være mindst 5 ha. Bynære skove og skove, der anlægges med henblik på at kunne tåle oversvømmelser (klimatilpasningshensyn) eller ligger i områder med sårbare drikkevandsressourcer, kan anlægges med en størrelse ned til 2 ha.

Naturstyrelsen vil med Skovrådets tilslutning kunne beslutte, at den generelle mindstestørrelse sættes til 2 ha.

Generelt gælder det, at der ved alle plantninger skal anvendes træer og buske, der er egnede på stedet. Der er i vejledningerne udarbejdet lister over plantearter og provenienser, der er godkendt til formålet. Listen er udarbejdet af eksperterne i Naturstyrelsen. Listen vil løbende kunne udvides med arter, der opfylder særlig behov, der skal tilgodeses som følge af klimaforandringer.

Projekter, der etableres med hjemmehørende arter, prioriteres, da disse arter giver en højere biologisk værdi, generelt bedre modstandsdygtighed mod vind og har evnen til at regenerere sig selv. De væsentligste hjemmehørende arter er: eg, bøg, ahorn, lind, birk, el og skovfyr. Monokultur er ikke tilladt.

Skovbryn skal etableres som del af den nye skov langs dens kanter. De skal bestå af hjemmehørende løvtræer og buske, og de skal have en bredde på 20 m mod vest og syd og 10 m mod nord og øst.

Der skal mindst være følgende antal levende planter på 1 m højde, inden 2 rate kan udbetales:

Løvtræer:	3.500/ha
Nåletræer:	2.800/ha
Ekstensiv skovrejsning:	2.000/ha

Med ekstensiv skovrejsning menes skovrejsning med et lille antal træer, der netop er nok til at skabe en skov med de miljømæssige fordele, der er knyttet dertil, men ikke nok til at skabe en skov med optimalt økonomisk potentiale. Hvis ekstensiv kultur anlægges i holme skal de mellemliggende arealer henligge til naturlig tilgroning. En særlig variant af ekstensiv kultur kan anlægges med henblik på at kunne tåle periodevis, kontrollerede oversvømmelser, der kan opstå som led i en tilpasning til et fremtidigt klima med større nedbørsintensitet.

Det vil kunne tillades at anvende ammetræer, forkultur eller at udtage et mellemudbytte af energitræ, blot skoven efter 2. indberetning og udbetaling af 2. investeringsrate opfylder kravene til type, plantesammensætning, plantetal og plantehøjde.

Ansøgninger indsendes i 1 eller 2 årlige ansøgningsrunder.

Naturstyrelsen vil efter indstilling fra Skovrådet kunne beslutte, at ansøgningsprocessen forsøgsvis tilrettelægges som en licitationsmodel, hvor ansøgerne indsender tilbud på skovrejsning i konkurrence med hinanden. Hvis dette sker, vil Naturstyrelsen drage omsorg for, at de indgåede kontrakter i økonomisk størrelse holdes inden for de angivne satser og at krav til kontrollerbarhed og miljømæssige forhold bliver lige så store som i almindelige tilsagn.

Der ydes ikke tilskud til tilplantning med træer til lavskov med kort omdriftstid juletræer eller pyntegrønt i kort omdrift samt hurtigvoksende træer til energiproduktion.

Der udbetales ingen kompensation for tabt indkomst i henhold til denne foranstaltning. Hvis det er muligt, kan ansøgere udnytte udtagningsrettigheder for området i overensstemmelse med enkeltbetalingsordningen i henhold til Rådets forordning 73/2009.

Type of support

Støtte til skovens anlæg er en investeringsstøtte, der udbetales i 2 rater. 1. rate udbetales efter anlæg af skoven og 2. rate udbetales, når træerne er 1 meter høje. Støtte til særlig pleje af skoven udbetales som arealbaseret støtte i 3 rater i 3 på hinanden følgende år.

Links to other legislation

Der udbetales ikke kompensation for tabt indkomst, men det vil være muligt at opnå enkeltbetalingsstøtte til arealer, der er tilplantet med skov.

Dansk retsgrundlag:

- Danmarks Nationale skovprogram 2002
<http://www.naturstyrelsen.dk/-Udgivelser/-Aarstal/-2002/-dns.htm>
- Skovloven, LBK nr 678 af 14/06/2013
- Bekendtgørelse nr. 423 af 8.maj 2012 om tilskud til privat skovrejsning
- Vejledning om tilskud til privat skovrejsning
- Bekendtgørelse nr. 1027 af 2. november 2012 om tilskud til offentlig skovrejsning, for så vidt angår kommunale skove
- Vejledning om tilskud til offentlig skovrejsning for så vidt angår kommunale skove

Beneficiaries

Kommuner og private, der ejer landbrugsjord.

Eligible costs

Investeringsstøtten omfatter jordbearbejdning, planter, plantning, nødvendig renholdelse, efterbedring, opsætning og nedtagning af hegn og levering af kort med gps koordinater efter plantning.

Tilskud til særlig pleje dækker de ekstraudgifter, der opstår, når ansøger anlægger skoven uden brug pesticider og/ eller undlader dyb jordbearbejdning.

Eligibility conditions

Projektet skal være i overensstemmelse med den offentlige planlægning for det pågældende areal, og må ikke stride mod bestemmelser eller reguleringer i anden lovgivning, som f.eks. Naturbeskyttelseslov, planer efter Natura 2000 eller regulering som følge af vandrammedirektivet.

Projektet må ikke være påbegyndt før tilsagn.

Skoven skal som hovedregel være større end 5. ha. I særlige tilfælde, hvor der er tale om drikkevandsbeskyttelse, bynærhed (friluftsjnteresser) eller sammenhæng med anden skov, kan der ydes tilskud til arealer ned til 2 ha tilplantet areal.

Der skal overholdes minimumsafstande til skel mod have/beboelse.

Der indføres en revisionsklausul for forpligtelser under denne ordning til sikring af, at de kan tilpasses i tilfælde af ændringer af relevante obligatoriske normer eller krav, samt for at gøre det muligt, om nødvendigt, at tilpasse forpligtelserne til den efterfølgende programmeringsperiodes regelsæt. Hvis en sådan tilpasning ikke accepteres af støttemodtageren, ophører forpligtelsen, uden at der kræves tilbagebetaling for den periode, hvor forpligtelsen påhvilede støttemodtageren.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Objektive kriterier fastsat i vejledning: f.eks. områdeudpegning af hensyn til skovrejsning, størrelse, drikkevandsbeskyttelse samt stor andel hjemmehørende arter, pesticidfri pleje, hensyn til friluftsjnteresser og klimatilpasning mm.

(Applicable) amounts and support rates

70 pct. til investeringer. Op til 100 pct. på pleje.

Tilskud vil blive ydet med de satser, som fremgår af tabel 29.

Tabel 29: Støttesatser for etablering af skov (artikel 22)

	Skovrejsningsområder og større projekter			Øvrige projekter i neutralområder		
	Kr/ha			kr/ha		
Plantning (såning)	1. rate	2. rate	I alt	1. rate	2. rate	I alt
<u>A. Anlæg:</u>						
Plantning af løvskov/skovbryn	16.000	9.000	25.000	13.000	7.000	20.000
Plantning af nåleskov	10.000	6.000	16.000	8.000	5.000	13.000
Ekstensiv plantning.	10.000	6.000	16.000	8.000	5.000	13.000
Såning	10.000	6.000	16.000	8.000	5.000	13.000
<u>B. Tilskud for særlig pleje</u>						
Pesticidfri anlæg og pleje	3000 kr./ha (udbetales i 3 lige store rater)					
Skånsom jordbearbejdning	3000 kr./ha (udbetales i 3 lige store rater)					
Kombineret pesticidfri anlæg og pleje og Skånsom Jordbearbejdning	9000 kr./ha (udbetales i 3 lige store rater)					
<u>C. Hegn</u>						
	15 kr./m (udbetales sammen med 1. rate)					
<u>D. Kort/arealfastsættelse</u>						
	500 kr. + 50 kr./ha (udbetales sammen med 1. rate)					
<u>E Tillæg i større projekter</u>	1. rate	2. rate	I alt			
	2.000 kr/ha	3.000 kr/ha	5.000 kr/ha			

Tabel 29: Støttesatser for etablering af skov (artikel 22)

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

Sagsbehandling og Kontrol

Ved behandling af ansøgningen bliver det efterprøvet, om projektet lever op til de fastsatte normer i vejledningen og er i overensstemmelse med regler eller arealudpegning efter anden lovgivning. Projekterne bliver opdelt i etaper, således at en etape kan rummes inden for en markblok. Projektet bliver indtegnet i IMK, således at der sker en koordinering med markbloksystemet, (IACS). Det er muligt at anlægge etaperne tidsmæssigt forskudt, hvorved risikoen for en mislykket plantning på grund af uheldige nedbørsforhold kan spredes. Sidste etape skal være påbegyndt inden for 5 år.

I tilsagnet bliver der givet frist på 2 år til at etablere projektet. Ansøger skal indsende 1. indberetning om etablering af projektet inden fristens udløb. Det betyder, at jordbearbejdning, plantning og evt. hegnsætning skal være foretaget forinden. Udbetaling af 1. rate af investeringstilskuddet finder sted på grundlag af denne indberetning. Inden udbetaling finder sted gennemføres stikprøvevis kontrol af det anvendte plantemateriale.

Udbetaling af de særlige plejetilskud sker i de følgende 3 år. Indberetning indarbejdes i den årlige enkeltbetalingsansøgning.

Når betingelserne for udbetaling af 2. investeringsrate er opfyldt (plantensammensætning, plantetal, plantehøjde), indsender ansøger den 2. indberetning om projektet. Udbetaling af 2. rate sker på grundlag af denne indberetning.

Kontrol og behandling af uregelmæssigheder i forbindelse med kontrollerne vil i øvrigt blive tilrettelagt i overensstemmelse med regler udstedt af Kommissionen.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

Information specific to the operation

[Afforestation and creation of woodlands] Definition of the minimum environmental requirements referred to in Article 6 of [DA RD – C(2014)1460]

Definition af miljømæssige minimumskrav til skovrejsningsprojektet:

Skoven skal forsynes med skovbryn, bestående af hjemmehørende træer og buske. Brynet skal være 20 m bredt mod vest og syd og 10 meter bredt mod nord og øst.

Der må ikke plantes monokulturer. Der skal være en indblanding på mindst 10 % af en eller flere andre blivende træarter. Indblandingen kan ske jævnt eller i holme.

Der må til skovbryn kun anvendes hjemmehørende træarter og buskarter.

Det er for de almindeligste træarter anført, hvilke provenienser, der skal anvendes. Udvalgelse af de egnede provenienser er foretaget af eksperterne i De Danske Statsskoves Planteavlsstation.

[Afforestation and creation of woodlands] Identification of species, areas and methods to be used to avoid inappropriate afforestation as referred to in Article 6(a) of [DA RD – C(2014)1460], including the description of the environmental and climatic conditions of the areas in which afforestation is foreseen as referred to in Article 6(b) of the same Regulation

Skov har en række miljøbeskyttende funktioner. Skove er skånsomme over for grundvandet og vandkvaliteten i søer og vandløb. Det skyldes, at brugen af pesticider og gødning samt jordbearbejdningsintensiteten er lav i skovbruget. Endvidere modvirker skovene klimaforandringer gennem optag af CO₂ og bidrager allerede i dag ved produktion af vedvarende energi i form af træ som en bæredygtig energikilde. Skovrejsning på landbrugsjord vil kunne reducere tab af N og P til vandmiljøet og bidrage til akkumulering af CO₂. Skovene kan endvidere bidrage til øget optagelse og tilbageholdelse af vand i forbindelse med kraftige regnskyl, som kan medføre midlertidige oversvømmelser.

Generelt gælder det, at der ved alle plantninger skal anvendes træer og buske, der er egnede på stedet. Der er i vejledningerne udarbejdet lister over plantearter og provenienser, der er godkendt til formålet. Listen er udarbejdet af eksperterne i De danske statsskoves Planteavlsstation. Listen vil løbende kunne udvides med arter, der opfylder særlig behov, der skal tilgodeses som følge af klimaforandringer.

Projekter, der etableres med hjemmehørende arter, prioriteres, da disse arter giver en højere biologisk værdi, generelt bedre modstandsdygtighed mod vind og har evnen til at regenerere sig selv. De væsentligste hjemmehørende arter er: eg, bøg, ask, ahorn, lind, birk, el og skovfyr. Monokultur er ikke tilladt.

M08b Genopretning af skader på private og offentlige skove som følge af stormfald (hvilende ordning) (artikel 24)

Sub-measure:

- 8.4 - support for restoration of damage to forests from forest fires and natural disasters and catastrophic events

Description of the type of operation

Typer af operationer

Genetablering af skov efter storm. Hvilende ordning, der kan aktiveres, hvis der kommer stormfald.

Typer af aktion eller indsats

Stormrådet (under Erhvervs- og Vækstministeriet) fastsætter, efter hvilke storme stormfaldsordningen træder i kraft. Det er kun efter storme med betydeligt stormfald.

Der ydes tilskud til at genopbygge privat og offentlig skov efter større stormfald.

Tilskuddet omfatter nødvendig oprydning, tilplantning eller udnyttelse af eksisterende frøpotentialer for at genopbygge skoven.

De anvendte træarter skal være robuste. En liste over robuste træarter findes i vejledningen.

Skovbryn skal bestå af løvtræer og buske, og de skal have en bredde på 20 m mod vest og syd og 10 m mod nord og øst.

Der ydes ikke støtte til den del af stormfaldet, der svarer til den normale hugst i et år. Denne andel sættes til 1/60.

Type of support

Investeringsstøtte

Links to other legislation

- LBK nr. 1090 af 23/11/2012 om stormflod og stormfald
- BEK nr 320 af 09/05/2001 om forsikring af privat skov mod stormfald og tilskud til gentilplantning mv. efter stormfald
- Stormrådets seneste vejledning – (der udarbejdes ny vejledning ved nyt stormfald): Tilskud til gentilplantning efter stormfald 2005
- LBK nr 678 af 14/06/2013 om bekendtgørelse af lov om skove
- Det Nationale Skovprogram 2002

Beneficiaries

Private ejere af fredskov, samt ministerier, styrelser, kommuner og offentligt ejede virksomheder (f.eks. vandværker, der ejer fredskov).

Eligible costs

Støtte ydes til oprydning og til gentilplantning. Der ydes tillæg for hegn, tilplantningsplan, lokalitetskortlægning, anlæg uden brug af pesticider og hensyn til fortidsminder.

Støtte udbetales som flat rate (se tabel nedenfor).

Støtten er beregnet som den meromkostning, der opstår ved at følge de krævede planteforskrifter frem for skovlovens mere lempelige forskrifter.

Eligibility conditions

For private ejere er det en betingelse for at få tilsagn, at hele skoven – ikke kun den ødelagte del - er forsikret og vil være det uafbrudt i en 15-årig periode. Det er også en betingelse, at skoven er eller bliver fredskov.

Ved støtte til genetablering af skove lægges der vægt på, at de nye skove blive mere robuste, så de fremtidige skove derved i større udstrækning vil kunne modstå høje vindstyrker og regenerere sig selv. I praksis betyder det, at der skal være den samme eller en større andel af løvtræ i den nye skov.

Der er krav om indplantning af andre arter end hovedarten.

Ved kanten af skoven skal der anlægges skovbryn. Skovbryn skal bestå af løvtræer og buske, og de skal have en bredde på 20 m mod vest og syd og 10 m mod nord og øst.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Alle berettigede ansøgere får tilskud.

(Applicable) amounts and support rates

Støtteintensitet

Op til 100 pct. til investeringer.

Tilskudssatser fremgår af tabel 30.

Tabel 30: Tilskudssatser for Genopretning af skader på private og offentlige skove som følge af stormfald (artikel 24) (hvilede ordning)

	Tilskud	Bemærkninger
1. rate: Oprydning		
A) Tilskud til oprydning efter fladefald	10.000 kr. / ha	Tilskud til dækning af meromkostninger forbundet med fjernelse og oparbejdning af storfældet træ
2. rate: Gentilplantning		
B) Grundtilskud til gentilplantning med 50 pct. robuste arter Grundtilskuddet B kan kombineres med enten tillæg I eller II samt de særlige tilskud (C) herunder	10.500 kr. / ha	Mindst 3000 planter/ha
I) Tillæg til grundtilskuddet til anvendelse af mindst 80 pct. robuste arter	3.000 kr. / ha	Mindst 3000 planter/ha
II) Tillæg til grundtilskuddet til anvendelse af mindst 80 pct. robuste løvtræarter	7.000 kr. / ha	Mindst 4000 planter/ha. Ekskl. birk, rødæl, bævreasp
C) Særlige tilskud		
Tilplantningsplan	1000 kr. / stk. + 50 kr. / ha	Dette tilskud ydes til alle kulturtyper, men er obligatorisk for arealer over 5 ha
Kulturhegn	15 kr. / løbende meter	Dette tilskud ydes ikke til åbne arealer
Anvendelse af mindst 500 ammetræer pr. hektar	3000 kr. / ha	
Pesticidfrit anlæg	6000 kr. / ha	Dette tilskud ydes ikke til åbne arealer og arealer henlagt til naturlig tilgroning
Bevaring af op til 5 stående robuste træer pr. hektar	500 kr. / træ	Træerne skal have udgjort en del af kronetaget i den gamle bevoksning
Hensyn til fortidsminder	Op til 7000 kr. / ha	Der foretages en konkret vurdering

Tabel 30 Tilskudssatser for genopretning af skovskader

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

Administrationen

Det er Stormrådet, der er den formelle myndighed i Danmark. Den daglige administration er henlagt til Naturstyrelsen og dens decentrale organisation. Når Stormrådet har besluttet at en storm har haft en styrke og et omfang, så tilskudsordningen kan aktiveres, indhentes først en anmeldelse om de skadede arealer fra de berørte skovejere. På dette grundlag udbetales 1. rate for oprydning. Inden en frist skal der herefter ansøges om tilskud til gentilplantning mv. Det ansøgte areal skal være det samme som det først anmeldte.

Herefter gives der et tilsagn og gentilplantningen kan gennemføres inden for en angiven tidsfrist – gerne i etaper.

Tilskud udbetales efter indsendelse af anmeldelse om plantning.

Kontrol og behandling af uregelmæssigheder i forbindelse med kontrollerne vil blive tilrettelagt i samarbejde med Naturerhvervsstyrelsen i overensstemmelse med regler udstedt af Kommissionen.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

Information specific to the operation

[Prevention and restoration of damage to forest fires and natural disasters and catastrophic events] In case of preventive actions concerning pests and diseases, description of a relevant disaster occurrence, supported by scientific evidence

Ikke relevant i relation til stormfald.

[Prevention and restoration of damage to forest fires and natural disasters and catastrophic events]
Identification of forest areas classified as being at medium to high risk of forest fire according to the relevant forest protection plan

Ikke relevant i relation til stormfald.

[Prevention and restoration of damage to forest fires and natural disasters and catastrophic events] Where relevant, list of species of organisms harmful to plants which may cause a disaster

Ikke relevant i relation til stormfald.

M08c Støtte til grønne driftsplaner (artikel 25)

Sub-measure:

- 8.5 - support for investments improving the resilience and environmental value of forest ecosystems

Description of the type of operation

Type af operationer

Grønne driftsplaner.

Rationale for indsatsen

Regeringen har som højt prioriteret målsætning at modvirke tab af biodiversitet i det danske landskab, hvilket foranstaltningen bidrager til. Foranstaltningen fremmer endvidere skovenes tilpasningsevne og miljømæssige værdi ved at bidrage til etableringen og driften af en mere stabil og økologisk beriget skov

samt sikre offentligheden bedre adgang til og mulighed for at opleve skoven.

Den grønne driftsplan er et første skridt i udviklingen mod et mere bæredygtigt skovbrug, især ved at gøre ejerne opmærksomme på skovens værdier og muligheder, herunder om Natura 2000.

Typer af aktioner eller indsatser

Støtte kan ydes til udarbejdelse af planer for bæredygtig skovdrift (grøn driftsplan). En grøn driftsplan kan bestå af:

- Målsætning, status og kort (modul A- obligatorisk del)
- Plan for omstilling til naturnær skovdrift (modul B-valgfri del)
- Plan for beskyttelse af naturværdier (modul C-obligatorisk del)
- Plan for hensyn til fortidsminder, landskabelige værdier og friluftsliv (modul D-valgfri del).

Type of support

Støttesatserne vises i tabel nedenfor. Støtten beregnes som en procentdel af støtteberettigede omkostninger, med et maksimum, der fremgår af tabellen.

Links to other legislation

Dansk retsgrundlag:

- Danmarks National skovprogram 2002
<http://www.naturstyrelsen.dk/-Udgivelser/-Aarstal/-2002/-dns.htm>
- Skovloven, LBK nr 678 af 14/06/2013
- Bekendtgørelse nr. 422 af 8. maj 2012 om tilskud til fremme af bæredygtig skovdrift
- Vejledning om tilskud til bæredygtig skovdrift

- Vejledning om tilskud til grønne driftsplaner
- Vejledning om tilskud til foryngelse af nåletræsarealer
- Vejledning om tilskud til friluftsliv
- Vejledning om tilskud til særlig drift
- Vejledning om art. 12 arter

Beneficiaries

Skovejere.

Eligible costs

Udgifter skal kunne henføres direkte til udarbejdelsen af den Grønne driftsplan.

Der ydes ikke tilskud til eget arbejde.

Eligibility conditions

Der ydes tilskud udarbejdelse af grøn driftsplan for fredskovspligtige arealer og skovbevoksede arealer uden fredskovspligt.

Der ydes dog ikke tilskud til arealer med juletræer og pyntegrønt i kort omdrift, som ikke er omfattet af fredskovspligt.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Der gives højere prioritering til fredskovsarealer end til ikke fredskovpligtige skove. Grønne driftsplaner prioriteres højere, jo flere moduler de indeholder.

(Applicable) amounts and support rates

Støtteintensitet

75-100 pct., jf. tabel 31 over støttesatser.

Tabel 31: Støttesatser for tilskud til Grøn driftsplan (artikel 25)

	Tilskud	Maksimalt tilskud. Beregnes som: Grundbeløb + arealbaseret beløb
Modul A Målsætning, status og kort (Obligatorisk modul)	75 pct. af udgifterne	Nyregistrering: 4000 kr. + 250 kr./ha Tillæg til driftsplan 2000 kr.+ 125 kr./ha
Modul B Plan for omstilling til naturnær skovdrift (Valgfrit modul)	90 pct. af udgifterne	Uden lokalitetskortlægning 2000 kr. +50 kr./ha Med lokalitetskortlægning 2000 kr. +250 kr./ha
Modul C Plan for beskyttelse af naturværdier (Obligatorisk modul).	90 pct. af udgifterne	2000 kr. + 50 kr./ha
Modul D Plan for hensyn til fortidsminder, landskabelige værdier og friluftsliv (Valgfrit modul).	100 pct. af udgifterne	1000 kr. + 20 kr./ha

Tabel 31: Støttesatser for tilskud til Grøn driftsplan (artikel 25)

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

Sagsbehandling og kontrol

Ved behandling af ansøgningen bliver det efterprøvet, om projektet lever op til de fastsatte normer i vejledningen og er i overensstemmelse med regler eller arealudpegning efter anden lovgivning.

I tilsagnet bliver der givet frist på 2 år til at etablere projektet. Ansøger skal indsende 1. indberetning om etablering af projektet inden fristens udløb. Det betyder, at arbejdet skal være gennemført forinden. Udbetaling af investeringstilskuddet finder sted på grundlag af denne indberetning.

Kontrol og behandling af uregelmæssigheder i forbindelse med kontrollerne vil blive tilrettelagt i overensstemmelse med regler udstedt af Kommissionen.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

Information specific to the operation

Definition and justification of the holding size above for which support will be conditional on the submission of a forest management plan or equivalent instrument

Danmark fastsætter i henhold til forordningens art 22(2) og 35(1) en grænse på 50 ha skovbevoksning på ejendommen. For ejendomme med et skovareal over denne størrelse kan tilskud kun ydes, hvis det ansøgte er i overensstemmelse med principperne i en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinierne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993.

[Investments improving the resilience and environmental value of forest ecosystems] Definition of types of eligible investment and their expected environmental outcome

Foranstaltningernes målsætning er at støtte skovbrugere til at foretage investeringer, der ikke er økonomisk attraktive på kort sigt, og som understøtter målsætningen om et miljøvenligt skovbrug, forbedrer herlighedsværdien af de pågældende skovområder for offentligheden eller øger bevidstheden om værdien af et miljøvenligt skovbrug, behovet for at vedligeholde og bevare den samt de fordele, der kan udledes deraf.

støtte til grønne driftsplaner

Foranstaltningen fremmer endvidere skovens tilpasningsevne og miljømæssige værdi ved at bidrage til etableringen og driften af en mere stabil og økologisk beriget skov samt sikre offentligheden bedre adgang til og mulighed for at opleve skoven.

Den grønne driftsplan er et første skridt i udviklingen mod et mere bæredygtigt skovbrug, især ved at gøre ejerne opmærksomme på skovens værdier og muligheder, herunder om Natura 2000.

Definition of an "equivalent instrument"

Se ovenfor. Ækvivalente instrumenter vil være en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinjerne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993.

M08d Konvertering af nåletræ til hjemmehørende træarter (artikel 25)

Sub-measure:

- 8.5 - support for investments improving the resilience and environmental value of forest ecosystems

Description of the type of operation

Typer af operationer

Konvertering af nåletræsbevoksninger til bevoksninger med hjemmehørende arter.

Rationale for indsatsen

Regeringen har som højt prioriteret målsætning at modvirke tab af biodiversitet i det danske landskab, hvilket foranstaltningen bidrager til. Foranstaltningen fremmer endvidere skovens tilpasningsevne og miljømæssige værdi ved at bidrage til etableringen og driften af en mere stabil og økologisk beriget skov samt sikre offentligheden bedre adgang til og mulighed for at opleve skoven.

Formålet med at foretage investeringerne er at forbedre skovens økologiske værdi. Investeringerne skal foretages for at fremme mulighederne for miljøvenlig skovdrift og herunder at øge skovens robusthed, evne til at tilpasse sig et ændret klima, biologiske mangfoldighed og rekreative værdier. Herunder bidrage til N2000 direktiv implementering.

Typen af aktioner

Plantning eller såning af hjemmehørende træarter efter rydning af nåletræsbevoksning, anlæg af holme af frøtræer eller anlæg af skovbryn. Tillæg for at anlægge uden pesticider. Tillæg for at anvende skærmstilling og tillæg for hegn.

Foryngelse kan gennemføres ved naturlig tilgroning, hvis der findes egnede frøkilder i nærheden. Der vil kun kunne ydes tilskud til hegn.

Type of support

Investeringsstøtte.

Links to other legislation

I skovloven er der en forpligtelse til at sikre, at skoven forbliver skov efter hugst.

Dansk retsgrundlag:

- Danmarks Nationale Skovprogram 2002
<http://www.naturstyrelsen.dk/-Udgivelser/-Aarstal/-2002/-dns.htm>
- Skovloven, LBK nr 678 af 14/06/2013

- Bekendtgørelse nr. 422 af 8. maj 2012 om tilskud til fremme af bæredygtig skovdrift
- Vejledning om tilskud til grønne driftsplaner
- Vejledning om tilskud til foryngelse
- Vejledning om tilskud til friluftsliv
- Vejledning om tilskud til særlig drift
- Vejledning om art. 12 arter

Beneficiaries

Skovejere.

Eligible costs

Flat rate tilskud ydes til metoderne, som fremgår af tabel 32.

Tabel 32: Flat rate tilskud, konvertering af nåletræ til hjemmehørende træarter (artikel 25)

Metode	Tilskud (op til)	Tillæg for pesticidfri drift	Tillæg for Skærm- stilling	Tilskud til kulturhegn
Ekstensiv kultur – plantning (inkl. anlæg af skovbryn)	10.000 kr./ha	2.000 kr./ha	4.000 kr./ha	15 kr./m
Ekstensiv kultur – såning	7.000 kr./ha	2.000 kr./ha	4.000 kr./ha	15 kr./m
Anlæg af holme af frøtræer	2.000 kr./ha	1.000 kr./ha	-	25 kr./m
Naturlig tilgroning	-			15 kr./m

Tabel 32: Flat rate tilskud, konvertering af nåletræ til hjemmehørende træarter (artikel 25)

Eligibility conditions

Det er en betingelse for at opnå støtte til plantning af hjemmehørende træarter i eksisterende skove, at andre dele af skoven ikke konverteres til ikke-hjemmehørende træarter i en periode på fem år.

Der skal plantes mindst 2000 træer og buske pr. ha ved plantning eller såning og mindst 500 træer og buske pr. ha ved anlæg af holme af frøtræer. Det er tilladt for egen regning at plante yderligere hjemmehørende træer, forudsat at karakteren af bevoksningen ikke ændres.

Der er krav om min. 10 pct. indblanding af en eller flere andre træarter end hovedtræarten. Indblandingen skal være jævnt fordelt eller anlagt i holme.

Generelt gælder det, at der ved alle plantninger skal anvendes træer og buske, der er egnede på stedet. Der er i vejledningerne udarbejdet lister over plantearter og provenienser, der er godkendt til formålet. Listen er udarbejdet af eksperterne i Naturstyrelsen. Listen vil løbende kunne udvides med arter, der opfylder særlige behov, der opstår som følge af fx klimaforandringer.

Endvidere kan der indplantes holme eller ledelinier af buske og småtræer af hensyn til hasselmusen (Habitatdirektivets bilag IV art) i kommuner, hvor hasselmusen findes.

Skov skal være fredskov eller et skovbevokset areal der ikke er fredskovspligtigt. I dette tilfælde skal

skoven være på mindst 0,5 ha og mere end 40 meter bred (i gennemsnit).

Hvis der findes en grøn driftsplan eller tilsvarende for skoven, skal plantningen være i overensstemmelse med principperne i denne. Minimumstilskud 10.000 kr.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Der vil blive prioriteret således, at arealer i fredskov kommer før arealer i ikke-fredskov. Derudover prioriteres projekter iht. driftsplanlægning samt med pesticidfri anlæg og skærmstilling.

(Applicable) amounts and support rates

Støtten dækker den merudgift, der er ved anlæg af hjemmehørende arter (typisk løvtræ) frem for den simple lovbestemte (skovloven) foryngelse, der kan gennemføres med det billigste plantemateriale. Af denne merudgift dækkes op til 100 pct.

Flat rate tilskud, fremgår af tabel 32.

Tabel 32: Flat rate tilskud, konvertering af nåletræ til hjemmehørende træarter (artikel 25)

Metode	Tilskud (op til)	Tillæg for pesticidfri drift	Tillæg for Skærm- stilling	Tilskud til kulturhegn
Ekstensiv kultur – plantning (inkl. anlæg af skovbryn)	10.000 kr./ha	2.000 kr./ha	4.000 kr./ha	15 kr./m
Ekstensiv kultur – såning	7.000 kr./ha	2.000 kr./ha	4.000 kr./ha	15 kr./m
Anlæg af holme af frøtræer	2.000 kr./ha	1.000 kr./ha	-	25 kr./m
Naturlig tilgroning	-			15 kr./m

Tabel 32: Flat rate tilskud, konvertering af nåletræ til hjemmehørende træarter (artikel 25)

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

Sagsbehandling og kontrol

Ved behandling af ansøgningen bliver det efterprøvet, om projektet lever op til de fastsatte normer i vejledningen og er i overensstemmelse med regler eller arealudpegning efter anden lovgivning.

I tilsagnet bliver der givet frist på 2 år til at etablere projektet. Ansøger skal indsende 1. indberetning om etablering af projektet inden fristens udløb. Det betyder, at arbejdet skal være gennemført forinden. Udbetaling af investeringstilskuddet finder sted på grundlag af denne indberetning.

Kontrol og behandling af uregelmæssigheder i forbindelse med kontrollerne vil blive tilrettelagt i

overensstemmelse med regler udstedt af Kommissionen.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

Information specific to the operation

[Investments improving the resilience and environmental value of forest ecosystems] Definition of types of eligible investment and their expected environmental outcome

Foranstaltningernes målsætning er at støtte skovbrugere til at foretage investeringer, der ikke er økonomisk attraktive på kort sigt, og som understøtter målsætningen om et miljøvenligt skovbrug, forbedrer herlighedsværdien af de pågældende skovområder for offentligheden eller øger bevidstheden om værdien af et miljøvenligt skovbrug, behovet for at vedligeholde og bevare den samt de fordele, der kan udledes deraf.

Konvertering af nåletræ til hjemmehørende træarter

Formålet med at foretage investeringerne er at forbedre skovens økologiske værdi. Investeringerne skal foretages for at fremme mulighederne for miljøvenlig skovdrift og herunder at øge skovenes robusthed, evne til at tilpasse sig et ændret klima, biologiske mangfoldighed og rekreative værdier. Herunder bidrage til Natura2000-direktivimplementering.

Definition of an "equivalent instrument"

Se ovenfor. Ækvivalente instrumenter vil være en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinjerne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993.

Definition and justification of the holding size above for which support will be conditional on the submission of a forest management plan or equivalent instrument

Danmark fastsætter i henhold til forordningens art 22(2) og 35(1) en grænse på 50 ha skovbevoksning på ejendommen. For ejendomme med et skovareal over denne størrelse kan tilskud kun ydes, hvis det ansøgte er i overensstemmelse med principperne i en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinierne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993.

M08e Støtte til friluftsliv (artikel 25)

Sub-measure:

- 8.5 - support for investments improving the resilience and environmental value of forest ecosystems

Description of the type of operation

Type af operationer

Investeringer for at forbedre værdien af skoven for offentligheden.

Rationale for indsatsen

Regeringen har som højt prioriteret målsætning at modvirke tab af biodiversitet i det danske landskab, hvilket foranstaltningen bidrager til. Foranstaltningen fremmer endvidere skovenes tilpasningsevne og miljømæssige værdi ved at bidrage til etableringen og driften af en mere stabil og økologisk beriget skov samt sikre offentligheden bedre adgang til og mulighed for at opleve skoven.

Foranstaltningen forventes at forbedre offentlighedens adgang til kulturarv og skovområder med høj naturværdi og øge befolkningens mulighed for at opleve områdets herlighedsværd.

Typer af aktioner eller indsatser

Der kan ydes støtte til mindre investeringer som

- Vandre-, ride- og cykelstier, stier for at give adgang til skovene
- Grill- og bålsteder
- Læfaciliteter, borde, fuglekigstårne, parkeringspladser, skovlegepladser
- Information på stedet

Type of support

Tilskud til investering.

Links to other legislation

Dansk retsgrundlag:

- Naturbeskyttelseslovens §23
- Bekendtgørelse om offentlighedens adgang til at færdes og opholde sig i naturen (BEK 1317 af 21/12-2011)
- Danmarks Nationale Skovprogram 2002
<http://www.naturstyrelsen.dk/-Udgivelser/-Aarstal/2002/-dns.htm>
- Skovloven, LBK nr 678 af 14/06/2013
- Bekendtgørelse nr. 422 af 8. maj 2012 om tilskud til fremme af bæredygtig skovdrift
- Vejledning om tilskud til grønne driftsplaner
- Vejledning om tilskud til foryngelse
- Vejledning om tilskud til friluftsliv
- Vejledning om tilskud til særlig drift
- Vejledning om art. 12 arter

Beneficiaries

Skovejere.

Eligible costs

Støtten gives for investeringer i de nævnte faciliteter.

Tilskuddet omfatter udgifter, der klart kan henføres til projektet

Der ydes ikke tilskud til naturalieydelse, dvs. aflønning af eget arbejde, anvendelse af egne maskiner etc.

Der skal indhentes mindst 2 bindende tilbud.

Eligibility conditions

Ejer skal forpligte sig til at vedligeholde anlægget i 5 år. Investeringen skal være til glæde for offentligheden. Der skal være adgang i dagtimerne, selv om anlægget ikke ligger op til vej eller sti. For sheltere skal der være adgang hele døgnet. Der må ikke opkræves gebyr for at benytte disse faciliteter, med undtagelse af ridestierne, hvor omkostningerne ved vedligeholdelse af ridestier kan indgå i grundlaget for prisen på ridekort.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Anlæg i bynære skove, dvs. inden for gåafstand fra et bysamfund på min. 1000 personer prioriteres først. Derefter vælges faciliteter i fredskove før faciliteter i ikke-fredskove.

(Applicable) amounts and support rates

Støtteintensitet 100 pct.

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

Sagsbehandling og kontrol

Ved behandling af ansøgningen bliver det efterprøvet, om projektet lever op til de fastsatte normer i vejledningen og er i overensstemmelse med regler eller arealudpegning efter anden lovgivning.

I tilsagnet bliver der givet frist på 2 år til at etablere projektet. Ansøger skal indsende 1. indberetning om etablering af projektet inden fristens udløb. Det betyder, at arbejdet skal være gennemført forinden. Udbetaling af investeringstilskuddet finder sted på grundlag af denne indberetning.

Kontrol og behandling af uregelmæssigheder i forbindelse med kontrollerne vil blive tilrettelagt i overensstemmelse med regler udstedt af Kommissionen.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

Information specific to the operation

Definition and justification of the holding size above for which support will be conditional on the submission of a forest management plan or equivalent instrument

Danmark fastsætter i henhold til forordningens art 22(2) og 35(1) en grænse på 50 ha skovbevoksning på ejendommen. For ejendomme med et skovareal over denne størrelse kan tilskud kun ydes, hvis det ansøgte

er i overensstemmelse med principperne i en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinierne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993.

[Investments improving the resilience and environmental value of forest ecosystems] Definition of types of eligible investment and their expected environmental outcome

Foranstaltningernes målsætning er at støtte skovbrugere til at foretage investeringer, der ikke er økonomisk attraktive på kort sigt, og som understøtter målsætningen om et miljøvenligt skovbrug, forbedrer herlighedsværdien af de pågældende skovområder for offentligheden eller øger bevidstheden om værdien af et miljøvenligt skovbrug, behovet for at vedligeholde og bevare den samt de fordele, der kan udledes deraf.

Støtte til friluftsliv

Investeringer for at forbedre værdien af skoven for offentligheden. Foranstaltningen forventes at forbedre offentlighedens adgang til kulturarv og skovområder med høj naturværdi og øge befolkningens mulighed for at opleve områdets herlighedsværd.

Definition of an "equivalent instrument"

Se ovenfor. Ækvivalente instrumenter vil være en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinjerne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993.

M08f Rydning af invasive arter og uønsket opvækst mv. (artikel 25)

Sub-measure:

- 8.5 - support for investments improving the resilience and environmental value of forest ecosystems

Description of the type of operation

Regeringen har som højt prioriteret målsætning at modvirke tab af biodiversitet i det danske landskab, hvilket foranstaltningen bidrager til. Foranstaltningen fremmer endvidere skovenes tilpasningsevne og miljømæssige værdi ved at bidrage til etableringen og driften af en mere stabil og økologisk beriget skov. Herunder bl.a. til N2000 direktiv implementering.

Type af operationer:

1. Investeringer til bekæmpelse af invasive arter:

Investeringer til bekæmpelse af invasive arter og rydning af uønsket opvækst og træarter, relaterer sig primært til bevarelse af skovnaturtyper jf. <http://prior.dmu.dk>.

Der kan dog også ydes støtte til andre særligt værdifulde skovarealer med det formål at fremme skovens naturværdi.

Der ydes ikke støtte til bekæmpelse af invasive arter, som ejeren er forpligtet til at fjerne.

1. Investeringer til genskabelse af naturlige vandstands-forhold

Investeringer til genskabelse af naturlige vandstands-forhold er især knyttet til bevarelse af en bestemt skovnaturtype (f.eks. skovbevoksede tørvemoser, eller skov ved vandløb, sø eller væld). Investeringen skal samtidig være knyttet til forpligtelsen ”kompensation for indkomsttab efter etablering af naturlige vandstands-forhold” under miljø- og klimavenligt skovbrug.

Der kan også ydes støtte til andre skovarealer, hvor indsatsen har en væsentlig betydning for skovens biodiversitet.

1. Investeringer til forberedelse af skovgræsning

Investeringer til forberedelse af skovgræsning skal være knyttet til forpligtelsen ”skovgræsning” under miljø- og klimavenligt skovbrug. Investeringen omfatter aktiviteterne etablering af hegn, drikkevandsforsyning, fangfolde og elforsyning.

1. Investering til støtte for visse arter

Støtte til visse arter skal sikre velegnede levesteder for relevante arter i Natura 2000-skovområder. Ved relevante arter forstås arter, der er optaget på bilag 1 til Fuglebeskyttelsesdirektivet og i bilag 2 og 4 til habitatdirektivet, og som derfor er omfattet af særlige beskyttelsesforanstaltninger, for så vidt angår deres levesteder.

Støtte til at understøtte bilag 4 arter er først og fremmest til hasselmus og flagermus. Støtte til hasselmus ydes kun i kommuner, hvor hasselmusens forekomst er konstateret, jf. liste i vejledningen.

Type of support

Investeringsstøtte. Støtten udbetales på grundlag af afholdte omkostninger.

Links to other legislation

Naturbeskyttelseslovens § 3

Dansk retsgrundlag:

Danmarks Nationale skovprogram 2002 <http://www.naturstyrelsen.dk/-Udgivelser/-Aarstal/-2002/-dns.htm>

Skovloven, LBK nr 678 af 14/06/2013

Bekendtgørelse nr. 422 af 8. maj 2012 om tilskud til fremme af bæredygtig skovdrift

Vejledning om tilskud til grønne driftsplaner

Vejledning om tilskud til foryngelse

Vejledning om tilskud til friluftsliv

Vejledning om tilskud til særlig drift

Vejledning om art. 12 arter

Beneficiaries

Ejere af fredskov.

Ejere af skovbevoksede arealer, der ikke er fredskovspligtig. Skoven skal være på mindst 0,5 ha og mindst 40 meter bred (i gennemsnit).

Eligible costs

Støtten gives for investeringer i de nævnte faciliteter.

Der ydes ikke tilskud til naturalieydelser, dvs. aflønning af eget arbejde, anvendelse af egne maskiner etc.

Der skal indhentes mindst 2 bindende tilbud, som bilægges ansøgningen om støtte.

Eligibility conditions

Projektet må ikke være påbegyndt før tilsagn.

Der må ikke være forpligtelse via lovgivning eller servitutter til at gennemføre foranstaltningen.

Projektet skal være i overensstemmelse med principperne i en grøn driftsplan eller tilsvarende plan for skoven.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Indsats i Natura2000-områder kommer før indsats udenfor.

(Applicable) amounts and support rates

Støtteintensitet op til 100 pct.

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

Sagsbehandling og kontrol

Ved behandling af ansøgningen bliver det efterprøvet, om projektet lever op til de fastsatte normer i vejledningen og er i overensstemmelse med regler eller arealudpegning efter anden lovgivning.

I tilsagnet bliver der givet frist på 2 år til at etablere projektet. Ansøger skal indsende 1. indberetning om etablering af projektet inden fristens udløb. Det betyder, at arbejdet skal være gennemført forinden. Udbetaling af investeringstilskuddet finder sted på grundlag af denne indberetning.

Kontrol og behandling af uregelmæssigheder i forbindelse med kontrollerne vil blive tilrettelagt i overensstemmelse med regler udstedt af Kommissionen.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

Information specific to the operation

[Investments improving the resilience and environmental value of forest ecosystems] Definition of types of eligible investment and their expected environmental outcome

Foranstaltningernes målsætning er at støtte skovbrugere til at foretage investeringer, der ikke er økonomisk attraktive på kort sigt, og som understøtter målsætningen om et miljøvenligt skovbrug, forbedrer herlighedsværdien af de pågældende skovområder for offentligheden eller øger bevidstheden om værdien af et miljøvenligt skovbrug, behovet for at vedligeholde og bevare den samt de fordele, der kan udledes deraf.

Rydning af invasive arter og uønsket opvækst og træarter, naturlige vandstandsforhold, forberedelse af skovgræsning, støtte for arter

Investeringen skal modvirke tab af biodiversitet i det danske landskab. Foranstaltningen fremmer endvidere skovenes tilpasningsevne og miljømæssige værdi ved at bidrage til etableringen og driften af en mere stabil og økologisk beriget skov, herunder bl.a. til Natura2000-direktivimplementering.

Definition and justification of the holding size above for which support will be conditional on the submission of a forest management plan or equivalent instrument

Danmark fastsætter i henhold til forordningens art 22(2) og 35(1) en grænse på 50 ha skovbevoksning på ejendommen. For ejendomme med et skovareal over denne størrelse kan tilskud kun ydes, hvis det ansøgte er i overensstemmelse med principperne i en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinjerne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993.

Definition of an "equivalent instrument"

Se ovenfor. Ækvivalente instrumenter vil være en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinjerne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993.

8.2.5.4. Methodology for calculation of the amount or support rate, where relevant

Vedr. Artikel 24: Stormfald

Satserne for flatrate tilskud er fastsat på grundlag af tabelværket "Skov-økonomiske tabeller", og efter høring af Stormrådet. Københavns Universitet har gennemført en analyse af tilskudssatserne og har udarbejdet en ekspertudtalelse herom.

Ekspertanalysen af støttesatserne blev udført af Bo Jellesmark Thorsen, der er professor i anvendt økonomi ved Københavns Universitet. Universitetet er uafhængigt af Naturstyrelsen, der forvalter støtteordningen.

Vedr. Artikel 25 ordninger: Satsernes fastlæggelse

Satserne for flatrate tilskud er fastsat på grundlag af tabelværket ”Skov-økonomiske tabeller”, og efter høring af Skovrådet i Danmark, der er nedsat i henhold til Skovloven. Københavns Universitet har gennemført en analyse af tilskudssatserne til skovrejsning og har udarbejdet en ekspertudtalelse herom.

Ekspertanalysen af støttesatserne blev udført af Bo Jellesmark Thorsen, der er professor i anvendt økonomi ved Københavns Universitet. Universitetet er uafhængigt af Naturstyrelsen, der forvalter støtteordningen.

8.2.5.5. Other important remarks relevant to understand and implement the measure

Vedr. M08a Skovrejsning:

Under de tidligere landdistriktsprogrammer er der ydet kompensation for tabt indkomst i 20 år (perioden 1997-2003), henholdsvis 10 år (perioden 2003-2006). Udbetaling af disse tilskud på allerede afgivne tilsagn vil fortsætte under landdistriktsprogrammet 2014-2020.

Vedr. M0b Genopretning af skader:

Danmark fastsætter i henhold til forordningens art 22(2) og 35(1) en grænse på 250 ha skovbevoksning på ejendommen. For ejendomme med et skovareal over denne størrelse kan tilskud kun ydes, hvis det ansøgte er i overensstemmelse med principperne i en grøn driftsplan, en natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinierne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993.

Danmark ligger i lavrisiko zone med hensyn til skovbrand.

Vedr. M08c-d-e-f, Artikel 25-ordninger:

Skovloven indeholder i §§ 8-13 minimumskrav til driften fredskove.

Hovedkravene findes i § 8:

1. Arealet skal holdes bevokset med træer, der danner, eller som inden for et rimeligt tidsrum vil danne, sluttet skov af højstammede træer
2. Hugst bortset fra tynding må ikke finde sted, før bevoksningen eller det enkelte træ har opnået en alder eller dimension, hvor den er hugstmoden

3. Arealet skal senest 10 år efter afvikling af en hugstmoden bevoksning opfylde kravet i nr. 1

Endvidere er der i §§ 26, 27 og 28 regler om bevaring af skovbryn, egekrat samt beskyttelsesbestemmelser for småbiotoper, der falder uden for beskyttelsen i Naturbeskyttelseslovens § 3.

Det bemærkes, at hvis der ydes tilskud til ikke-fredskovspligtige skove forudsættes, at disse opfylder samme minimumskrav.

Danmark fastsætter i henhold til forordningens art 22(2) og 35(1) en grænse på 50 ha skovbevoksning på ejendommen. For ejendomme med et skovareal over denne størrelse kan tilskud kun ydes, hvis det ansøgte er i overensstemmelse med principperne i en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinierne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993.

8.2.6. M10 - Agri-environment-climate (art 28)

8.2.6.1. Legal basis

Artikel 28 i Landdistriktsforordningen (1305/2013/EU).

8.2.6.2. General description of the measure including its intervention logic and contribution to focus areas and cross-cutting objectives

Vedr. M10a Fastholdelse af vådområder, naturlige vandstandsforhold, lavbundsprojekter og ændret afvanding

Formålet med foranstaltningen er at beskytte og forbedre vandmiljøet og naturforholdene.

Hovedformålet for de enkelte virkemidler:

- For N-vådområder: At reducere udledning og udvaskningen af N til søer, fjorde og indre farvande
- For P-vådområder: At reducere fosforbelastningen af søer
- For naturlige vandstandsforhold i Natura 2000: At skabe de hydrologiske forhold, som fremmer bevaringsstatus for særlige naturtyper og arter
- For lavbundsprojekter: At mindske udledningen af drivhusgasser
- For ændret afvanding: At skabe og opretholde afvandingsforhold, som fremmer bevaringsstatus for særlige naturtyper og arter

Sideeffekterne ved foranstaltningen er:

- Forbedring af den økologiske tilstand i vandløb
- Tilpasning til klimaændringer ved at ændre på vandafstrømningen til byer
- Mindre udledning af drivhusgasser
- Generel forbedring af naturen i form af ekstensivering og mere vand i landskabet

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

- Fokusområde 4A genopretning og bevarelse af biodiversitet, bl.a. i Natura 2000-områder og inden for landbrug af høj naturværdi, og af de europæiske landskaber
- Fokusområde 4B bedre vandforvaltning
- Fokusområde 4C Undgå jorderosion og forbedre forvaltning af jordbunden

- Fokusområde 5E fremme af kulstofbinding inden for landbrug og skovbrug

Vedr. M10b Pleje af græs- og naturarealer:

Rationale for indsatsen

Bidraget til Natura 2000 direktiv implementering og biodiversitet 2020 målsætning.

Landbruget spiller en vigtig rolle for bevarelse af naturværdierne i det åbne land i Danmark. Regeringen har som højt prioriteret målsætning at stoppe tilbagegangen i biodiversitet i 2020 og at leve op til EU direktivforpligtigelser i Natura 2000. Dette skal bl.a. opnås ved at værdifulde naturtyper, særligt inden for Natura 2000 områderne, men også på HNV arealer uden for Natura 2000, bliver plejet ekstensivt med afgræsning eller slæt.

Mange lysåbne arealer af høj naturværdi er skabt af og derfor helt afhængige af ekstensiv drift. Ingen drift betyder tilgroning, mens intensiv drift kan forringe værdierne knyttet til disse arealer. Årlig afgræsning eller slæt af græs- og naturarealer i det åbne land, herunder enge, overdrev og heder, er med til at fastholde og fremme disse værdier. Slæt bidrager tillige med fjernelse af næringsstoffer fra arealet til fordel for konkurrencesvage planter og den fauna, som er tilknyttet disse planter. På nogle habitatnaturtyper indenfor NATURA 2000 er en sådan ekstensiv drift helt afgørende for at sikre eksisterende naturværdier og for på sigt at kunne opnå gunstig bevaringsstatus. Foranstaltningen bidrager til disse målsætninger.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

- Fokusområde 4A genopretning og bevarelse af biodiversitet, bl.a. i Natura 2000-områder og inden for landbrug af høj naturværdi, og af de europæiske landskaber

8.2.6.3. Scope, level of support, eligible beneficiaries, and where relevant, methodology for calculation of the amount or support rate broken down by sub-measure and/or type of operation where necessary. For each type of operation specification of eligible costs, eligibility conditions, applicable amounts and support rates and principles with regards to the setting of selection criteria

M10a Fastholdelse af vådområder, naturlige vandstandsforhold, lavbundsprojekter og ændret afvanding (artikel 28)

Sub-measure:

- 10.1 - payment for agri-environment-climate commitments

Description of the type of operation

Type af operationer

Støtte kan ydes til:

- Fastholdelse af vådområder (inkluderer både N- og P-vådområder)
- Fastholdelse af naturlige vandstandsforhold i Natura 2000
- Fastholdelse af lavbundsprojekter
- Ændret afvanding

Rationale for indsatsen

Bidraget til implementeringen af Vandrammedirektivet og Natura 2000-direktiverne og reducerer udledningen af drivhusgasser.

Typer af aktion eller indsats

Fastholdelse af vådområder, lavbundsprojekter og naturlige vandstandsforhold udbydes med årlige betalinger for accept af vådområde, lavbundsprojekt eller naturlige vandstandsforhold, der tinglyses som varig servitut på arealerne. Tilsagnsperioden er 20 år med årlige betalinger. Støtte udbydes for på forhånd fastsatte støttesatser pr. ha pr. år.

Støttemodtageren forpligter sig til, at arealerne permanent henligger som vådområde, område med naturlige vandstandsforhold eller lavbundsområde og fastholdes som græs- eller naturareal.

Mulighed for anvendelse af arealerne vil afhænge af ændringen af afvandingen og grundvandshøjden. Nogle arealer vil blive sat under vand og dermed udgå som landbrugsareal. Øvrige arealer kan stadig afgræsses eller anvendes som udyrkede arealer.

Støtte kan desuden ydes til gennemførelse og opretholdelse af ændret afvanding på græsarealer i særligt udpegede områder, f.eks. marskområder. Tilsagnsperioden er 5 år med årlige udbetalinger.

Type of support

Arealbaseret betaling pr. ha pr. år i form af 5-årige eller 20-årige tilsagn. Der ansøges om årlig udbetaling i den fælles årlige udbetalingsanmodning, hvor alle landbrugsarealer indberettes.

For 20-årige tilsagn om tilskud til fastholdelse af vådområder, lavbundsprojekter og naturlige vandstandsforhold, er støtteniveauet afhængig af arealanvendelsen forud for etableringen

Links to other legislation

Der er ikke bestemmelser i lovgivningen, som generelt stiller krav om fastholdelse af vådområder, naturlige vandstandsforhold eller lavbundsprojekter eller ændret afvanding, som er de elementer, der udgør kompensationen på ordningen.

Beneficiaries

Ejere og forpagtere.

Eligible costs

Arealkompensation for driftstab og ekstra omkostninger som følge af de restriktioner, der pålægges i tinglyst servitut for arealer der indgår i vådområdeprojekter, lavbundsprojekter og projekter om etablering af naturlige vandstandsforhold.

Arealkompensation for ændret afvanding, og dermed højere grundvandstand og lavere græsudbytte.

Eligibility conditions

De væsentligste grundlæggende krav er oplistet herunder:

- At arealet indgår i et projektområde eller er beliggende indenfor et område udpeget til ændret afvanding
- At tilsagnshaver driver arealet som ejer eller forpagter ved tilsagnsperiodens begyndelse
- At der ikke på arealet foreligger uforenelige tilskudsordninger
- At der ikke er skov på det areal, hvortil der søges om tilskud
- At arealet ikke ligger i 25 m beskyttelseszone omkring almennyttige vandboringer

Støttebetingelser (Commitments)

Den 20-årige støtte til fastholdelse af vådområder, lavbundsprojekter og naturlige vandstandsforhold ydes

som kompensation for, at arealerne permanent skal henligge som græs- eller naturarealer, og at der tinglyses servitut, som indeholder restriktive bestemmelser om arealanvendelsen.

Den 5-årige støtte til ændret afvanding ydes for at tåle ændrede afvandingsforhold, forbud mod gødskning og en årlig afpuksning.

Yderligere betingelser for at sikre effekten (Other obligations)

Der kan fastsættes yderligere betingelser, uden at dette kompenseres på foranstaltningen.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Støttebetingelser for fastholdelse til et projektområde fremgår af de nationale regler, der opsættes for de forskellige projekter, der er hjemlet under artikel 17. Det er en forudsætning for fastholdelsestilsagn, at det ligger inden for et af følgende ikke-produktionsfremmende investeringsprojekter:

N og P Vådområder

Anlæg bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser f.eks. i forhold til arealets beliggenhed i forhold til udpegninger af områder til vådområder til opfyldelse af vandrammedirektivet, områdernes beskaffenhed og fastholdelse af arealerne.

Udtagning/ekstensivering af lavbundsjorder

Anlæg bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser f.eks. i forhold til arealets beliggenhed i forhold til udpegninger af områder til lavbundsprojekter, områdernes beskaffenhed og fastholdelse af projektet.

Naturlige vandstandsforhold i Natura 2000 områder

Etableringen bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser f.eks. i forhold til arealets beliggenhed i et særligt udpegede Natura 2000-områder til hydrologi, eller om arealet er udpeget som "Areal uden tilskudsmulighed i Natura 2000". Yderligere vil der blive fastsat betingelser i forhold til arealets beskaffenhed og fastholdelse af arealerne.

Ændret afvanding

Støtte bliver underlagt nationalt fastsatte betingelser i forhold til gennemførelse og opretholdelse af ændret afvanding på græsarealer i særligt udpegede områder, f.eks. marskområder

(Applicable) amounts and support rates

Støtteniveauet fremgår af tabel 34.

Støtte til 5-årig ændret afvanding udgør 187 (1.400 kr.) euro pr. ha pr. år.

Bemærk, at satserne ikke er endeligt afklarede, da de muligvis skal genberegnes i forhold til nyere data.

Lovgivningsmæssige krav vedrørende 10 meter randzoner langs vandløb og søer

For arealer beliggende i de obligatoriske 10 meter randzoner langs vandløb og søer reduceres det årlige tilskud til 0 kr./ha.

Tabel 34: Arealer med tilsagn om fastholdelse af vådområder, lavbundsprojekter og naturlige vandstandsforhold (artikel 28)

Arealer med tilsagn om fastholdelse af vådområder, lavbundsprojekter og naturlige vandstandsforhold	Euro pr. ha pr. år (Ved en kurs på 7,5)
Arealer, hvor afvandingsforholdene er ændret som følge af et MVJ-tilsagn	240 (1.800 kr./ha)
Omdriftsarealer/frugt/bær/pyntegrønt o.l. Omfatter dog ikke arealer, der i mindst 5 år har været udlagt som græsarealer.	467 (3.500 kr./ha)
Permanente græsarealer	240 (1.800 kr./ha)
Naturarealer. Her er der tale om arealer, der ikke er omfattet af de foregående tre kategorier. Der gives dog ikke tilskud til skov.	40 (300 kr./ha)

Tabel 34: Arealer med tilsagn om fastholdelse af vådområder, lavbundsprojekter og naturlige vandstandsforhold (artikel 28)

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

Kontrol foregår ved de årlige stikprøvekontrolbesøg i forbindelse med de arealer, hvortil der ydes støtte.

For de 20-årige tilsagn kontrolleres tilsagnsbetingelserne, herunder at der foreligger en tinglyst servitut.

For de 5-årige tilsagn kontrolleres det, at den ændrede afvanding er opretholdt, og at forbuddet mod gødskning og sprøjtning er overholdt.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

Information specific to the operation

List of local breeds in danger of being lost to farming and for plant genetic resources under threat of genetic erosion

Ikke relevant.

Description of the methodology and of the agronomic assumptions and parameters (including the description of the baseline requirements as stated in Article 28(3) of Regulation (EU) No 1305/2013 which are relevant for each particular type of commitment) used as reference point for the calculations justifying additional costs, income foregone resulting from the commitment made and level of the transaction costs; where relevant, this methodology shall take into account aid granted under Regulation (EU) No 1307/2013, including payment for agricultural practices beneficial for the climate and the environment in order to exclude double funding; where appropriate, the conversion method used for other units in accordance with Article 9 of this Regulation

Støtteniveauet er etableret på baggrund af beregnede omkostninger og indkomsttab fra forpligtelserne.

Fødevareøkonomisk Institut på Københavns Universitet har leveret de data og beregninger, som ligger til grund for fastsættelsen af støttesatser. Stort set alle data tager udgangspunkt i de realiserede tal for 2011-2013 angivet i publikationerne i Farm online. <https://farmtalonline.dlbr.dk/Navigation/NavigationTree.aspx> I budgetkalkulen angives således både den realistiske tildeling af N og den realiserede indtjening (og priser) for dyrker deres landbrug effektivt. I nogle tilfælde er der taget udgangspunkt i indkomststatistikken fra Danmarks Statistik. Det nyeste år er her 2012. Denne statistik er også udgangspunktet for DØP modellen, der er en optimeringsmodel, der nærmere beskriver indkomsttabet og valg af afgrøder ved reduceret eller ingen pesticidtildeling.

Til beregning af dækningsbidrag ved alternative produktionsscenarier anvendes dækningsbidrag II, der er opgjort som Bruttoudbytte – variable omkostninger – kapacitetsomkostninger til arbejde og maskiner baseret på maskinstationstakster. De variable omkostninger omfatter udsæd, gødning og sprøjtemidler/planteværnsmidler. Bruttoudbytte minus de variable omkostninger udgør dækningsbidrag I. Kapacitetsomkostningerne omfatter maskinstationstakster for de enkelte opgaver. I disse omkostninger indgår både materialer og arbejds løn. Det må antages, at de anførte maskinomkostninger svarer til de omkostninger landmænd har ved deres egen maskiner, men nogle vil have større / mindre omkostninger end de angivne. Denne tilgang sikre et ensartet grundlag for beregningerne. Der indgår ikke direkte en timeløn pr. time, men det indgår i den samlede omkostning for den pågældende opgave. Det antages at anvendte timeløn afspejler at det er fagligt kvalificerede medarbejdere der udfører opgaven. De anvendte maskinstationssatser må betegnes som den gennemsnitlige takst, selvom der kan forekommer variation mellem regioner. Landbrugsindkomsten er angivet for to jordtyper nemlig sand (uden vanding) og ler, da der er forskelle på udbytniveaue. Landscenteret har udarbejdet disse kalkuler baseret på input fra konsulenter i en lang årrække. Det vurderes, at udbytniveaue for sand med vanding ligger på niveau med lerjord, men omkostningerne er højere end ved almindelig sandjord, dels grundet det højere udbytte, dels fordi der er omkostninger til vanding.

Identification and definition of the relevant baseline elements; this should include the relevant mandatory standards established under Chapter I of Title VI of Regulation (EU) No 1306/2013 (cross-compliance), the relevant criteria and minimum activities as established under points (c) (ii) and (c) (iii) of Article 4(1) of Regulation (EU) No 1307/2013, relevant minimum requirements for fertilisers and plant protection products use, and relevant mandatory requirements established by national law

Baseline

Baseline er vurderet i forhold til støttebetingelsen til foranstaltningerne som beskrevet ovenfor.

Der findes ikke KO-krav for vådgøring af arealerne, omlægning til græsareal eller tinglysning af arealet som vådområde. Baseline for den 20-årige støtte er derfor kun de relevante kriterier og minimumsaktiviteter i henhold til artikel 4, stk. 1, litra c, nr. ii) og iii) i forordning (EU) nr. 1307/2013.

Baseline for den 5-årige støtte til ændret afvanding er desuden KO-krav for udbringning af husdyrgødning.

Herunder vises gennemgang af anden lovgivning/regulering.

Grønne krav under den direkte støtte samt overvejelser om modregning

Der er ikke grønne krav, som stiller krav om aktiv forvaltning ved fastholdelse af vådområder, naturlige vandstandsforhold eller lavbundsprojekter eller ændret afvanding, ligesom tilskudsordningerne ikke er foreslået anvendt som ækvivalente, herunder til opfyldelse af 5 pct. EFA krav.

Den 20-årige støtte til fastholdelse af vådområder, lavbundsprojekter og naturlige vandstandsforhold ydes som kompensation for, at arealerne permanent skal henligge som vådområde og fastholdes som græs- eller naturarealer og med de førnævnte betingelser for støtte

Støtte til disse projekter ydes således ikke for en fastholdelse af permanente græsarealer eller for afgrødevariation.

Videre er det fra dansk side besluttet, at arealerne ikke vil kunne benyttes til opfyldelse af kravet om 5 % miljøfokusreal.

Derfor skal der ikke modregnes i LDP-støtten.

Der henvises i øvrigt til kapitel 8.1 om generelle vilkår, herunder afsnittet om ”grønne krav”.

Lovgivningsmæssige krav grundet Vandrammedirektiv, Habitatdirektiv og Fuglebeskyttelsesdirektiv

Implementeringen af Habitatdirektivet og Fuglebeskyttelsesdirektivet er sket gennem national lovgivning, bl.a. miljømålsloven, naturbeskyttelsesloven og husdyrbrugloven.

Implementeringen af direktiverne i Danmark tager primært sigte på at sikre, at der ikke gives tilladelse eller dispensation til aktiviteter, som kan skade de levesteder for arter og naturtyper, som Natura-områderne er udpeget for at beskytte. Endvidere skal forvaltningen af områderne i overensstemmelse med Natura 2000-planerne sikre, at tilstanden og det samlede areal af de naturtyper og levesteder for arter, som det enkelte område er udpeget for, er stabil eller i fremgang. Der er ikke indført regulering i medfør af de to direktiver, som pålægger eller hindrer de tiltag, som foranstaltningen er målrettet. Derfor er direktivimplementering af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektiv ikke baseline på foranstaltningen.

Vandrammedirektivet er implementeret i dansk lovgivning i miljømålsloven og lov om vandplanlægning. Den foreskriver, at staten udarbejder vandplaner med tilhørende indsatsprogrammer, som redegør for, hvordan vi i Danmark vil nå EU-målet om ”god tilstand” for de danske vandområder. Vandplanerne er et instrument til at nå det mål, der er udstukket i EU’s vandrammedirektiv: at alle vandområder – grundvand, vandløb, søer og den kystnære del af havet – skal have ”god tilstand” i 2015.

Genskabelse og genoprettelse af vådområder indgår i den ikke-udtømmende oversigt over supplerende foranstaltninger i vandrammedirektivets bilag VI del B. Supplerende foranstaltninger, som medlemslandene kan indarbejde i indsatsprogrammerne, er derfor ikke i sig selv forpligtelser for medlemslandene. Derfor er direktivimplementering af Vandrammedirektivet ikke baseline på foranstaltningen.

Minimum requirements for fertilisers must include, inter alia, the Codes of Good Practice introduced under Directive 91/676/EEC for farms outside Nitrate Vulnerable Zones, and requirements concerning phosphorous pollution; minimum requirements for plant protection products use must include, inter alia, general principles for integrated pest management introduced under Directive 2009/128/EC, requirements to have a licence to use the products and meet training obligations, requirements on safe storage, the checking of application machinery and rules on pesticide use close to water and other sensitive sites, as established by national legislation

Danmark har gennemført EU nitratdirektivets (91/676/EØF) målsætninger dels gennem en egentlig regulering af gødningsforbruget og dels gennem anvendelse af støtte f.eks. til etablering af vådområder og skov. Det samlede landbrugsareal i Danmark er klassificeret som nitratfølsomt område i henhold til EU-nitratdirektivet. Generelt er problemerne med landbrugets påvirkning af miljøet de samme over hele landet. De miljømæssige krav til landbrugsproduktionen er derfor som hovedregel ens for hele landet.

M10b Pleje af græs- og naturarealer (artikel 28)

Sub-measure:

- 10.1 - payment for agri-environment-climate commitments

Description of the type of operation

Type af operationer

Græsning eller slæt af græs- og naturarealer med en høj naturværdi.

Typer af aktion eller indsats

Der ydes støtte til pleje af græs- og naturarealer ved årlig afgræsning eller slæt. Når der i teksten i dette fakta ark refereres til areal, så menes det areal, hvortil der ydes støtte efter denne foranstaltning.

Foranstaltningen skal bidrage til bevaring af ca. 150.000 ha græsarealer med høj naturværdi, indikativ fordelt med omkring 110.000 ha indenfor Natura 2000 udpegningen og 40.000 ha HNV arealer udenfor NATURA 2000. Målrretningen mod HNV arealer sker ud fra et nyt HNV kort, som skal sikre, at de naturmæssigt mest værdifulde arealer plejes først.

Støtte ydes som en årlig arealstøtte i medfør af 5-årige forpligtigelser og efter fastlagte støttesatser. Støtten målrettes NATURA 2000-områder og HNV arealer udenfor NATURA 2000.

Støtten ydes til græs- og naturarealer afhængige af ekstensiv landbrugsmæssig drift. Det betyder, at foranstaltningen ikke er begrænset til definitionen af et landbrugsareal, jf. artikel 2 i forordning nr. 1305/2013.

Type of support

Arealbaseret betaling pr. ha pr. år i form af 5-årige tilsagn. Der ansøges om tilsagn og årlig udbetaling i den fælles årlige udbetalingsanmodning, hvor alle landbrugsarealer indberettes.

Links to other legislation

Der er ikke bestemmelser i lovgivningen, som generelt stiller krav om græsning eller slæt, som er de elementer, der udgør kompensationen på ordningen.

Beneficiaries

Ejere eller forpagtere af den jord, der kan omfattes af tilskud.

Eligible costs

Støtteniveauerne er baseret på beregning af ekstraomkostninger og den indtjening, der gives afkald på, ved tilsagn om årlig afgræsning eller slæt. Støtteniveauet fastsættes som et gennemsnit mellem de skønnede høje og lave indkomsttab beregnet på baggrund af forskelle i arealstørrelser og omkostningsstrukturer.

Støttesatsen differentieres så der kan opnås en højere støtte på arealer, der ikke er omfattet af grundbetaling (herefter benævnt direkte støtte). Arealer, der er omfattet af direkte støtte, er gennemsnitligt større og mere ensartede, hvilket muliggør en mere enkel og rationel plejeindsats. Dertil kommer, at for at kunne modtage direkte støtte skal en række krav til landbrugsarealer og landbrugsaktivitet være opfyldt, hvilket en

plejeindsats kan bidrage til. Samlet set er incitamentet til en pleje af arealet væsentligt højere på disse arealer pga. den direkte støtte, hvorfor en lavere støttesats vurderes at kunne give tilstrækkeligt incitament til en pleje. Arealer uden direkte støtte er ofte mere krævende i forhold til tilsyn, vedligehold af faciliteter såsom vand og hegn, og større udfordringer med foderkvalitet og smittetryk.

Der kompenseres ikke for tabt indtægt ved forbud mod pesticider og gødningsstoffer eller andre betingelser, som ikke er direkte relateret til den aktive plejeindsats.

Eligibility conditions

Grundlæggende krav (Eligibility Criteria)

De væsentligste grundlæggende krav er oplyst herunder.

- At ansøger driver arealet som ejer eller forpagter ved tilsagnsperiodens begyndelse.
- Arealet, for hvilket der søges tilsagn til, udgør et sammenhængende areal på minimum 0,3 ha.
- Arealet er ved ansøgning hovedsageligt beliggende indenfor et NATURA 2000 område eller arealet indeholder HNV scorer på 5 og derover på gældende HNV kort.
- At der ikke på arealet foreligger uforenelige tilskudsordninger.
- At der ikke er skov på det areal, hvor der søges om tilskud.

Støttebetingelser (Commitments)

Der gives tilskud til græs- og naturarealer med en årlig forpligtelse til afgræsning eller slæt.

En af følgende betingelser skal overholdes i den 5-årige tilsagnsperiode:

- afgræsning
- slæt

Afgræsning

Arealet skal være egnet til afgræsning. Denne betingelse udelukker, at der gives tilskud til ikke-støtteberettigede områder, hvor der ikke kan afgræsses, såsom småbeplantninger uden bundvegetation, vanddækkede arealer uden mulighed for græsning, og arealer uden plantedække. De ikke-støtteberettigede arealer kan stadigvæk inkluderes i den indhegning, hvor dyrene græsser, så længe der ikke søges tilskud til disse.

Ansøger kan vælge mellem at hele arealet skal fremstå synligt afgræsset den 31. august i tilsagnsåret eller at arealet har et græsningstryk på minimum 1,2 storkreaturer pr. ha i perioden 1. juni til 31. august. Hvis ansøger vælger den sidste kategori kan NaturErhvervstyrelsen på grundlag af en faglig vurdering godkende

et lavere græsningstryk afhængig af biotopforholdene på arealet.

På det tilskudsberettigede areal kan der indgå visse landskabselementer, herunder enkeltstående træer, buske, og på strandene tillige priler (naturskabte og naturligt forekommende afvandingskanaler).

Slæt

Arealet skal være egnet til slæt. Det betyder, at hele arealet skal kunne slås maskinelt eller manuelt med le. Der skal være taget minimum ét årligt slæt i perioden 21. juni til 31. august.

Slæt af græs betyder, at det afslåede materiale skal fjernes fra marken, hvorved næringsindholdet på marken sænkes, og der kommer lys og voksemuligheder for lavt voksende planter det efterfølgende år.

På det tilskudsberettigede areal kan der indgå visse landskabselementer, herunder enkeltstående træer og buske.

Yderligere betingelser for at sikre effekten (Other obligations)

Der kan fastsættes yderligere betingelser, uden at dette kompenseres på foranstaltningen.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Principper med hensyn til fastsættelse af udvælgelseskriterier

Prioritering sker i følgende rangorden:

1. De særlige udpegede områder indenfor Natura 2000-områderne.
2. HNV arealer udenfor NATURA 2000 på baggrund af et landsdækkende HNV kort.

Der kan indsættes yderligere prioriteringskriterier i Natura 2000. Kort over de udpegede områder til den årlige ansøgningsperiode er tilgængelige for offentligheden på internettet.

(Applicable) amounts and support rates

Støttesatser fremgår af tabel 35.

Tabel 35: Forpligtelse vedr. græsning eller slæt af græs- og naturarealer med en høj naturværdi (artikel 28)

Forpligtigelse	Euro pr. ha pr. år (Ved en kurs på 7,5)
Græsning på arealer med direkte støtte	220 (1.650 kr./ha)
Græsning på arealer uden direkte støtte	347 (2.600 kr./ha)
Slæt på arealer med direkte støtte	114 (850 kr./ha)
Slæt på arealer uden direkte støtte	140 (1050 kr./ha)

Tabel 35: Forpligtelse vedr. græsning eller slæt af græs- og naturarealer med en høj naturværdi (artikel 28)

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

Kontrol foregår ved de årlige kontrolbesøg i forbindelse med de arealer, hvortil der ydes støtte. Kontrol af støttebetingelser (commitments) fremgår i hovedtræk herunder.

Afgræsning

Det kontrolleres, at der ikke er områder indenfor tilsagnsarealet, som ikke kan afgræsses.

Hvis tilsagnshaver vælger at overholde betingelsen om at hele arealet skal fremstå synligt afgræsset pr. 31.8, så kontrolleres dette visuelt på alle dele af tilsagnsarealet. Ved denne betingelse er det ikke et krav, at der

går dyr på arealet ved kontrol. Hvis tilsagnshaver vælger at overholde betingelsen om 1,2 storkreaturer/ha, eller et andet af NaturErhvervstyrelsen godkendt græsningstryk i perioden 1. juni til 31. august, så kontrolleres det, at dyretrykket på det pågældende areal overholdes.

Slæt

Arealet skal være synligt slået og det afslåede materiale fjernet fra arealet. Slæt skal være foretaget i perioden 21. juni til 31. august.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

Information specific to the operation

List of local breeds in danger of being lost to farming and for plant genetic resources under threat of genetic erosion

Ikke relevant.

Identification and definition of the relevant baseline elements; this should include the relevant mandatory standards established under Chapter I of Title VI of Regulation (EU) No 1306/2013 (cross-compliance), the relevant criteria and minimum activities as established under points (c) (ii) and (c) (iii) of Article 4(1) of Regulation (EU) No 1307/2013, relevant minimum requirements for fertilisers and plant protection products use, and relevant mandatory requirements established by national law

Baseline

Baseline er vurderet i forhold til støttebetingelsen til afgræsning og slæt, som beskrevet ovenfor.

På arealer omfattet af foranstaltningen, og hvor der tillige søges om direkte støtte er baseline relevante

kriterier og minimumsaktiviteter i henhold til artikel 4, stk. 1, litra c, nr. ii) og iii) i forordning (EU) nr. 1307/2013.

Herunder vises gennemgang af anden lovgivning/regulering.

KO og GLM

Der findes ikke KO eller GLM krav, som stiller krav om pleje ved afgræsning eller slæt, eller som forhindrer afgræsning eller slæt. Derfor danner KO og GLM krav ikke baseline for denne foranstaltning.

Grønne krav under den direkte støtte samt overvejelser om modregning

Der er ikke grønne krav, som stiller krav om aktiv forvaltning ved afgræsning eller ved slæt, ligesom tilskudsordningen til pleje af græs- og naturarealer ikke er foreslået anvendt som ækvivalent, herunder til opfyldelse af 5 pct. EFA krav.

Grønne krav er derfor ikke baseline for denne foranstaltning, men de er baseline for de direkte betalinger.

Som beskrevet kompenseres udelukkende for omkostninger, der er forbundet med selve plejen ved afgræsning eller slæt, dvs. for udgifter til dyr, tilsyn med dyrene, opstaldning osv., som følger med i forbindelse med afgræsning og ved slæt, for at landmanden slår hele arealet og fjerner det afslåede materiale.

Betingelserne om, at der ikke må sprøjtes/gødes/omlægges er udelukkende medtaget for at sikre effekten af plejen på arealet, og dermed formålet med ordningen.

Dette er yderligere betingelser for at sikre effekten (Other obligations) og dermed ikke betingelser, som kræver aktiv handling fra landmandens side, og de er ikke benyttet til beregning af kompensation. På den baggrund finder NAER, at der ikke er risiko for overlap mellem de grønne krav og plejegræsordningen. Der henvises i øvrigt til kapitel 8.1 om generelle vilkår, herunder afsnittet om ”grønne krav”.

Lovgivningsmæssige krav grundet Habitatdirektiv og Fuglebeskyttelsesdirektiv

Implementeringen af habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet er sket gennem national lovgivning, bl.a. miljømålsloven, naturbeskyttelsesloven og husdyrbrugloven.

Implementeringen af direktiverne i Danmark tager primært sigte på at sikre, at der ikke gives tilladelse eller dispensation til aktiviteter, som kan skade de levesteder for arter og naturtyper, som Natura-områderne er udpeget for at beskytte. Endvidere skal forvaltningen af områderne i overensstemmelse med Natura 2000-planerne sikre, at tilstanden og det samlede areal af de naturtyper og levesteder for arter, som det enkelte område er udpeget for, er stabil eller i fremgang. Der er ikke indført regulering i medfør af de to direktiver, som pålægger eller hindrer ekstensiv landbrugsmæssig drift i form af naturpleje ved afgræsning eller slæt af de områder, som foranstaltningen er målrettet. Derfor er direktivimplementering af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektiv ikke baseline på foranstaltningen.

Lovgivningsmæssige krav grundet naturbeskyttelseslovens § 3

For naturplejekrævende arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 – typisk eng, strandeng, hede, mose og overdrev - gælder de begrænsninger, der knytter sig til denne lovgivning før, under og efter indgåelse af aftalen under denne tilskudsordning. Denne forpligtelse fremgår af tabel 35 jf. ovenfor under Støttesatser. Overordnet sikrer beskyttelsen, at arealet ikke må ødelægges eller den hidtidige drift intensiveres. Loven indeholder ikke krav til en aktiv plejeindsats, og er derfor ikke baseline på foranstaltningen.

Description of the methodology and of the agronomic assumptions and parameters (including the description of the baseline requirements as stated in Article 28(3) of Regulation (EU) No 1305/2013 which are relevant for each particular type of commitment) used as reference point for the calculations justifying additional costs, income foregone resulting from the commitment made and level of the transaction costs; where relevant, this methodology shall take into account aid granted under Regulation (EU) No 1307/2013, including payment for agricultural practices beneficial for the climate and the environment in order to exclude double funding; where appropriate, the conversion method used for other units in accordance with Article 9 of this Regulation

Støtteniveauet er etableret på baggrund af beregnede omkostninger og indkomsttab fra forpligtelserne. Fødevarøkonomisk Institut på Københavns Universitet har leveret de data og beregninger, som ligger til grund for fastsættelsen af støttesatser. Stort set alle data tager udgangspunkt i de realiserede tal for 2011-2013 angivet i publikationerne i Farm online. <https://farmtalonline.dlbr.dk/Navigation/NavigationTree.aspx> I budgetkalkulen angives således både den realistiske tildeling af N og den realiserede indtjening (og priser) for dyrker deres landbrug effektivt. I nogle tilfælde er der taget udgangspunkt i indkomststatistikken fra Danmarks Statistik. Det nyeste år er her 2012. Denne statistik er også udgangspunktet for DØP modellen, der er en optimeringsmodel, der nærmere beskriver indkomsttabet og valg af afgrøder ved reduceret eller ingen pesticidtildeleling.

Til beregning af dækningsbidrag ved alternative produktionsscenerier anvendes dækningsbidrag II, der er opgjort som Bruttoudbytte – variable omkostninger – kapacitetsomkostninger til arbejde og maskiner baseret på maskinstationstakster. De variable omkostninger omfatter udsæd, gødning og sprøjtemidler/planteværnsmidler. Bruttoudbytte minus de variable omkostninger udgør dækningsbidrag I. Kapacitetsomkostningerne omfatter maskinstationstakster for de enkelte opgaver. I disse omkostninger indgår både materialer og arbejds løn. Det må antages, at de anførte maskinomkostninger svarer til de omkostninger landmænd har ved deres egen maskiner, men nogle vil have større / mindre omkostninger end de angivne. Denne tilgang sikre et ensartet grundlag for beregningerne. Der indgår ikke direkte en timeløn pr. time, men det indgår i den samlede omkostning for den pågældende opgave. Det antages at anvendte timeløn afspejler at det er fagligt kvalificerede medarbejdere der udfører opgaven. De anvendte maskinstationssatser må betegnes som den gennemsnitlige takst, selvom der kan forekommer variation mellem regioner. Landbrugsindkomsten er angivet for to jordtyper nemlig sand (uden vanding) og ler, da der er forskelle på udbytniveauet. Landscenteret har udarbejdet disse kalkuler baseret på input fra konsulenter i en lang årrække. Det vurderes, at udbytniveauet for sand med vanding ligger på niveau med lerjord, men omkostningerne er højere end ved almindelig sandjord, dels grundet det højere udbytte, dels fordi der er omkostninger til vanding.

Minimum requirements for fertilisers must include, inter alia, the Codes of Good Practice introduced under Directive 91/676/EEC for farms outside Nitrate Vulnerable Zones, and requirements concerning phosphorous pollution; minimum requirements for plant protection products use must include, inter alia, general principles for integrated pest management introduced under Directive 2009/128/EC, requirements to have a licence to use the products and meet training obligations, requirements on safe storage, the checking of application machinery and rules on pesticide use close to water and other sensitive sites, as established by national legislation

Danmark har gennemført EU nitratdirektivets (91/676/EØF) målsætninger dels gennem en egentlig regulering af gødningsforbruget og dels gennem anvendelse af støtte f.eks. til etablering af vådområder og skov. Det samlede landbrugsareal i Danmark er klassificeret som nitratfølsomt område i henhold til EU-nitratdirektivet. Generelt er problemerne med landbrugets påvirkning af miljøet de samme over hele landet. De miljømæssige krav til landbrugsproduktionen er derfor som hovedregel ens for hele landet.

8.2.6.4. Other important remarks relevant to understand and implement the measure

Vedr. M10a Fastholdelse af lavbundsprojekter:

Kombination af støtte

Støtte under denne foranstaltning kan kombineres med nedenstående foranstaltninger for miljø- og klimavenligt landbrug i programmet:

- 5-årig Pleje af græs- og naturarealer

Ved betaling sikres det, at de samlede betalinger ikke overstiger de maksimale støttebeløb anført i bilaget til landdistriktsforordningen (1305/2013). Hvis en landbruger søger om støtte under mere end én foranstaltning for miljø- og klimavenligt landbrug, reduceres den udbetalte støtte (både den nationale del og fællesskabsbidraget) til den maksimale årlige støttebetaling anført i bilaget til landdistriktsforordningen (1305/2013).

Der foretages en 100 pct. administrativ kontrol af dobbeltstøtte på basis af den elektroniske indberetning i Fællesskemaet, som indeholder alle arealoplysninger og udbetalingsanmodning for både søjle I og søjle II. Det administrative check foretages før udbetaling. Hver mark udgør en unik enhed, og IT systemet kan derfor kontrollere om der er søgt tilskud til ikke-kompatible arealordninger på det samme areal.

Vedr. M10b Pleje af græs mv.:

Kombination af støtte

Støtte under denne foranstaltning kan kombineres med nedenstående foranstaltninger for miljø- og klimavenligt landbrug i programmet

- 20-årig fastholdelse af vådområder og naturlige vandstandsforhold i Natura 2000-områder
- Fastholdelse af lavbundsprojekter
- Randzonekompensation
- Ændret afvanding

Ved betaling sikres det, at de samlede betalinger ikke overstiger de maksimale støttebeløb anført i bilaget til forordning (EU) 1305/2013. Hvis en landbruger søger om støtte under mere end én foranstaltning for miljø- og klimavenligt landbrug, reduceres den udbetalte støtte (både den nationale del og fællesskabsbidraget) til den maksimale årlige støttebetaling anført i bilaget.

Der foretages en 100 pct. administrativ kontrol af dobbeltstøtte på basis af den elektroniske indberetning i Fællesskemaet, som indeholder alle arealoplysninger og tilhørende udbetalingsanmodninger for både søjle I og søjle II. Det administrative check foretages før udbetaling. Hver mark udgør en unik enhed, og IT systemet kan derfor kontrollere om der er søgt tilskud til ikke-kompatible arealordninger på det samme areal.

8.2.7. M11 - Organic farming (art 29)

8.2.7.1. Legal basis

Artikel 29 i Landdistriktsforordningen (1305/2013/EU).

8.2.7.2. General description of the measure including its intervention logic and contribution to focus areas and cross-cutting objectives

Foranstaltningens forventede miljøpåvirkninger er reduktion i tilførsel af plantebeskyttelsesmidler og kvælstof fra landbruget til miljøet. Yderligere sekundære positive påvirkninger forventes på biotopforholdene på landbrugsjord og tilstødende naturområder, der er følsomme over for kvælstof og plantebeskyttelsesmidler.

Foranstaltningen bidrager således til at fremme målsætningerne for prioritetsområdet 4. Genopretning, bevarelse og forbedring af økosystemer, som er afhængige af landbruget og skovbruget, herunder særligt i relation til fokusområderne: 4B: bedre vandforvaltning (i landbruget) og 4C: bedre forvaltning af jordbunden (i landbruget).

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

Fokusområde 4A genopretning og bevarelse af biodiversitet, bl.a. i Natura 2000-områder og inden for landbrug af høj naturværdi, og af de europæiske landskaber

Fokusområde 4B bedre vandforvaltning

Fokusområde 4C Undgå jorderosion og forbedre forvaltning af jordbunden

8.2.7.3. Scope, level of support, eligible beneficiaries, and where relevant, methodology for calculation of the amount or support rate broken down by sub-measure and/or type of operation where necessary. For each type of operation specification of eligible costs, eligibility conditions, applicable amounts and support rates and principles with regards to the setting of selection criteria

M11a Økologisk arealtilskud (artikel 29)

Sub-measure:

- 11.1 - payment to convert to organic farming practices and methods
- 11.2 - payment to maintain organic farming practices and methods

Description of the type of operation

Typer af operationer

Arealbaserede betalinger til omlægning og opretholdelse af økologisk drift.

Rationale for indsatsen

Regeringen fremlagde i juni 2012 Økologisk Handlingsplan 2020, der indeholder en flerstrengt indsats, der støtter bredt op om økologi. Målet er at fremme økologien generelt – og helt konkret opnå en fordobling af det økologiske areal i 2020.

I Økologisk Handlingsplan 2020 satses både på at fremme efterspørgslen efter økologiske varer og fortsat udvikle økologien. Indsatserne er fordelt på følgende hovedområder: 1) Økologisk omstilling af de offentlige køkkener, 2) Økologisk omstilling af de offentlige arealer, 3) Flere nye økologiske produkter, 4) En mere fokuseret og koordineret eksportindsats, 5) Målrettet støtte til økologiske bedrifter og 6) Forskning og udvikling i økologi. Dertil kommer en række mindre indsatsområder, herunder økologi som del af fødevareruddannelserne, mere økologisk skolefrugt og fremme af økologisk biogas og recirkulering af næringsstoffer.

Målrettet støtte til økologiske bedrifter er således en blandt flere indsatser i den danske økologipolitik, der skal understøtte en fortsat vækst i det økologiske areal bl.a. med henblik på at opnå en række fordele for miljø og biodiversitet.

Nærværende foranstaltning ”Økologisk arealtilskud” afspejler en højere grad af målrettet støtte til økologiske bedrifter. Målretningen bygger i høj grad på resultaterne af den omfattende Rammevilkårsanalyse for økologi, som er udarbejdet for Fødevarerministeriet af Fødevarerøkonomisk Institut og ICROFS (Internationalt Center for Forskning i Økologisk Jordbrug og Fødevarer-systemer) i maj 2012. Rapporten er udarbejdet med henblik på at bidrage til det økonomiske vidensgrundlag omkring de økonomiske og administrative rammevilkår for den danske økologiske sektor, og mulige effekter af alternative modeller for differentiering af støtten til økologisk jordbrug. Arbejdet med rapporten er blevet fulgt af en Inspirations- og Sparringsgruppe med deltagere fra Landbrug & Fødevarer, Økologisk landsforening, Dansk Industri, Danmarks Naturfredningsforening og Fødevarerministeriets institutioner.

Rammevilkårsanalysen peger bl.a. på, at omlægningen til økologi inden for sektorer som fjerkræ, frugt/bær og svin går trægt. For frugt og bær gælder særligt det forhold, at de økologiske producenter står over for en række dyrkningsmæssige udfordringer og risici. Desuden peger rammevilkårsanalysen på, at økologiske planteavlere med særlig begrænset adgang til husdyrgødning har ekstra høje omkostninger ved at være økologer.

Typer af aktion eller indsats

Der ydes støtte til arealer, der er under omlægning til økologisk drift, samt til arealer, der er omlagt til

økologisk drift.

Der ydes som udgangspunkt støtte i en tilsagnsperiode på fem år. I forlængelse af den 5-årige tilsagnsperiode kan der søges om 1-årige tilsagn. Det overvejes desuden at aktivere mulighederne i Landdistriktsforordningens artikel 29 (3) for, at der under foranstaltningen kan fastlægges en kortere indledende periode svarende til omlægningsperioden, at der ved støtte til vedligeholdelse af økologisk landbrug kan foreskrives en årlig forlængelse efter afslutningen af den indledende periode, samt at der for nye forpligtelser vedrørende vedligeholdelse, som følger direkte efter den forpligtelse, der er varetaget i den indledende periode, kan fastlægges en kortere periode.

Støtten skal bidrage til fortsat økologisk drift af de ca. 180.000 ha økologiske arealer, der allerede er omlagt til økologi i Danmark. Støtten, inklusiv omlægningstillæg, skal desuden bidrage til omlægning af yderligere arealer med henblik på at nå målsætningen om et samlet økologisk areal på ca. 300.000 ha i 2020. Et tillæg til arealer med frugt/bær skal både medvirke til fastholdelse og vækst i arealet med økologisk frugt/bær. Et tillæg til bedrifter med begrænset adgang til kvælstof skal både medvirke til at fastholde og øge det økologiske areal, der grundet begrænset adgang til økologisk gødning tilføres en væsentligt lavere N end ellers tilladt.

Type of support

Støtten ydes som arealbaserede betalinger og på årsbasis pr. ha. Der ansøges om tilsagn og årlig udbetaling i den fælles årlige udbetalingsanmodning, hvor alle landbrugsarealer indberettes.

Links to other legislation

Ingen.

Beneficiaries

Støttemodtagerne er aktive landbrugere og ejere eller forpagtere af jord. Ordningen kan kun ansøges af autoriserede økologiske landbrugere og landbrugere, der har ansøgt om autorisation til økologisk jordbrug.

Eligible costs

Støtteniveauet er fastsat på baggrund af beregnede indkomsttab og meromkostninger som følge af omlægning til eller opretholdelse af økologisk drift. Støtteniveauet er fastsat ved sammenligning af omkostninger og indkomsttab forbundet med økologisk drift sammenlignet med konventionel drift.

Støtten er differentieret i form af en basissats og tillægssatser med følgende støtteberettigede omkostninger:

- En basissats til alle arealer: De støtteberettigede omkostninger er meromkostninger og indkomsttab forbundet med økologisk drift.
- Et omlægningstillæg: De støtteberettigede omkostninger er ekstra omkostninger og indkomsttab forbundet med omlægning af et areal fra konventionel til økologisk drift. Tillægget ydes kun til arealer, der er under omlægning ved tilsagnsårets begyndelse. Tillægget ydes således kun mens arealerne er under omlægning – op til 2 år.
- Et frugt/bær-tillæg: De støtteberettigede omkostninger er ekstra omkostninger og indkomsttab forbundet med økologisk drift af frugt/bær-arealer. Frugt/bær-arealer indgår ikke i grundlaget for beregning af basissatsen, og basissatsen afspejler således heller ikke meromkostningerne ved økologisk frugt/bær-avl sammenlignet med øvrig økologisk dyrkning. Der er tale om et årligt tillæg pr. ha med frugt/bær.
- Et tillæg til bedrifter med begrænset adgang til kvælstof: De støtteberettigede omkostninger er ekstra omkostninger og indkomsttab forbundet med økologisk drift med ekstra lav kvælstoftilførsel (80 kg total N/ha eller 45 % af kvælstofkvoten^[1]) sammenlignet med basissatsens 140 kg total N/ha (eller 75 % af kvælstofkvoten). De ekstra omkostninger og indkomsttab ved den ekstra lave N-tilførsel er ikke kompenseret via basissatsen. Der er tale om et årligt tillæg pr. ha for hvert år bedriften drives med den ekstra lave N-tilførsel.

Støttesatserne er beregnet ud fra gennemsnit. Referenceniveauet for beregning af den indtjening, der gives afkald på, og de ekstraomkostninger, som tilsagnene medfører, er de relevante normer og krav nævnt i artikel 29, stk. 2 og stk. 4 i forordning 1305/2013.

Beregningsgrundlaget er udarbejdet af Fødevarøkonomisk Institut (IFRO). Som beskrevet i afsnittet om Modregning i kapitel 8.1. foretages der supplerende beregninger med henblik på evt. reduktion af tilskudssatsen med henblik på undgåelse af dobbeltkompensation i forhold til den supplerende betaling for grønne krav ydet i medfør af artikel 29 i forordning 1307/2013.

[1] Om begge eller kun den ene af de nævnte opgørelsesmetoder bliver mulig fastsættes i bekendtgørelse ifm. gennemførelsen, hvor også det endelige N-niveau fastsættes.

Eligibility conditions

Grundlæggende krav (Eligibility Criteria):

- At bedriften er autoriseret til økologisk drift (eller har ansøgt herom) ved tilsagnsperiodens begyndelse.
- At ansøger er aktiv landbruger (i overensstemmelse med artikel 9 i forordning 1307/2013) ved tilsagnsperiodens begyndelse.
- At ansøger driver arealet som ejer eller forpagter ved tilsagnsperiodens begyndelse.
- Det samlede areal, for hvilket der søges tilsagn til, som minimum udgør 0,3 ha.
- Arealet, for hvilket der søges tilsagn til, er et landbrugsareal ved tilsagnsperiodens begyndelse, jf. artikel 2 i LDP Forordningen.

Støttebetingelser (Commitments)

Der gives et årligt basistilskud til landbrugsarealer der opfylder følgende støttebetingelser:

- At ansøger er autoriseret til økologisk produktion eller har ansøgt herom, jf. gældende økologiregler.
- At arealet kun tilføres plantebeskyttelsesmidler, der er godkendt til økologisk jordbrug, jf. gældende økologiregler.
- At arealet kun tilføres gødning, der er godkendt til økologisk jordbrug, jf. gældende økologiregler.

Desuden gælder følgende støttebetingelser (commitments) for årlig udbetaling af de differentierede tillægssatser:

- Et areal er berettiget til omlægningstillæg i de år, hvor arealet ved tilsagnsårets begyndelse er under omlægning til økologisk jordbrug, jf. gældende økologiregler.
- Et areal er berettiget til tillæg til frugt/bær i de år, hvor arealet er dyrket med økologisk frugt/bær.
- Et areal er berettiget til tillæg som bedrift med begrænset adgang til kvælstofgødning i de år, hvor bedriften dyrkes med en ekstra lav kvælstoftilførsel (maksimalt 80 kg total N/ha eller 45 % af kvælstofkvoten). Den ekstra lave kvælstoftilførsel skal omfatte hele bedriften i 5 år.

Yderligere betingelser (Other obligations)

Der gælder desuden følgende betingelser for udbetaling af tilskud (basissats og de differentierede tillægssatser), selvom tilskuddet ikke kompenserer her for:

- Der skal for bedriften årligt udarbejdes gødningsregnskab eller dokumentation svarende hertil efter reglerne i lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække og regler fastsat i medfør heraf.
- At arealet er et landbrugsareal, jf. artikel 2 i LDP Forordningen.
- At ansøger er aktiv landbruger (i overensstemmelse med artikel 9 i DS Forordningen).
- Der må i gennemsnit maksimalt tilføres 140 kg total N/ha eller 75 % af kvælstofkvoten.

Der kan fastsættes yderligere betingelser end de oven for nævnte med henblik på at sikre foranstaltningens effekt, kontrollerbarhed, m.m.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Inden for den afsatte bevilling vil ansøgerne bliver prioriteret efter klare kriterier. Prioriteringskriterierne vil blive fastlagt i forbindelse med den nationale udmøntning af foranstaltningen, herunder i bekendtgørelsen for støtteforanstaltningen.

(Applicable) amounts and support rates

Støttesatser fremgår af vedhæftede tabel.

Vedr. beregning af kompensationsniveauet:

Fødevarøkonomisk Institut (IFRO) på Københavns Universitet har leveret de data og beregninger, der attesterer at støttesatserne er fastsat som foreskrevet af art. 62, stk.2, i forordning 1305/2013/EU. Forskningsinstitutionen fungerer uafhængigt af NaturErhvervstyrelsen, der er ansvarlig for beregningerne. Institutionen udgør den fornødne ekspertise til at yde assistance ved denne opgave.

Støtteintensitet [foreløbige satser]

Økologisk arealtilskud med differentierede satser	EUR pr. ha. pr. år Euro (DKR ved en kurs på 7,5)	Bemærkninger
Basissats til alle arealer	116 (870 kr./ha)(1)	
Tillæg til: a) Arealer under omlægning b) Frugt/bær-arealer c) Arealer på bedrifter med begrænset gødning (80 kg total N/ha eller 45 % af bedriftens kvote)	a) [160 (1.200 kr./ha)] b) 533 (4.000 kr./ha) c) 67 (500 kr./ha)	Tillæg a, b og c kan enten hver for sig eller i kombination ydes som tillæg til basissatsen.

(1) Heri er fradaget 30 kr., jvf. tidligere afsnit om baseline og modregning for grønne krav.

Støttesatser økologisk arealtilskud (artikel 29)

8.2.7.4. Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

Kontrol af støttebetingelserne for økologisk arealtilskud foregår ved de fysiske kontrolbesøg i forbindelse med de arealer, hvortil der ydes støtte, samt ved administrativ kontrol.

Økologikontrollen - Kontrol af økologisk autorisation

Alle bedrifter, der er økologisk autoriserede får hvert år foretaget økologikontrol i henhold til økologireglerne. Økologikontrollen foretages af NaturErhvervstyrelsen.

Oplysninger fra Økologikontrollen om status for økologisk autorisation af bedriften indgår i den administrative kontrol af økologisk arealtilskud.

Yderligere oplysninger fra Økologikontrollen indgår i den administrative kontrol af det økologiske arealtilskud i det omfang, der er tale om overtrædelser af økologireglernes bestemmelser, der fører til en ændring af et areals økologiske status.

Reduceret kvælstoftilførsel

Betingelsen om reduceret gødningsanvendelse på maks. 140 kg total N/ha eller 75 % af kvælstofkvoten på arealer omfattet af denne foranstaltning kontrolleres ud fra gødningskvoteberegningen og/eller gødningsregnskabet. Det kontrolleres, at bedriften ikke har anvendt mere end 140 kg total N/ha eller 75 % af kvoten ved at sammenholde bedriftens totale kvælstofforbrug med bedriftens samlede harmoni-areal og kontrollere, at gennemsnittet for hele bedriftens kvælstofforbrug ikke udgør mere end 140 kg total N/ha eller 75 % af kvælstofkvoten.

Yderligere Nedsat kvælstoftilførsel.

Betingelsen om yderligere reduceret gødningsanvendelse på maks. 80 kg total N/ha eller 45 % af kvælstofkvoten på arealer omfattet af denne foranstaltning kontrolleres ud fra hhv. gødningskvoteberegningen og gødningsregnskabet. Det kontrolleres, at bedriften ikke har anvendt mere end 80 kg N/ha eller 45 % af kvælstofkvoten ved at sammenholde bedriftens totale kvælstofforbrug med bedriftens samlede harmoni-areal og kontrollere, at gennemsnittet for hele bedriftens kvælstofforbrug ikke udgør mere end 80 kg N/ha eller 45 % af kvælstofkvoten.

Tillægssats til Frugt og bær

Under foranstaltningen ydes der en ekstra tillægssats til arealer med frugttræer og bærbuske. Det kontrolleres, at de ansøgte arealer dyrkes med frugt og bær i et omfang, der opfylder kravene til jordbrugsmæssig dyrkning.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.7.5. Information specific to the measure

Description of the methodology and of the agronomic assumptions and parameters (including the description of the baseline requirements as stated in Article 28(3) of Regulation (EU) No 1305/2013 which are relevant for each particular type of commitment) used as reference point for the calculations justifying additional costs, income foregone resulting from the commitment made and level of the transaction costs; where relevant, this methodology shall take into account aid granted under Regulation (EU) No 1307/2013, including payment for agricultural practices beneficial for the climate and the environment in order to exclude double funding; where appropriate, the conversion method used for other units in accordance with Article 9 of this Regulation

Metodologi, agronomiske antagelser og parametre

Støtteniveauet er for de arealbaserede foranstaltninger er etableret på baggrund af beregnede omkostninger og indkomsttab fra forpligtelserne. Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, IFRO på Københavns Universitet har leveret de data og beregninger, som ligger til grund for fastsættelsen af støttesatser. Stort set alle data tager udgangspunkt i de realiserede tal for 2011-2013 angivet i publikationerne i Farm online. <https://farmtonline.dlbr.dk/Navigation/NavigationTree.aspx> I budgetkalkulen angives således både den realistiske tildeling af N og den realiserede indtjening (og priser) for dyrker deres landbrug effektivt. I nogle tilfælde - bl.a. arealfordeling ved - er der taget udgangspunkt i indkomststatistikken fra Danmarks Statistik. Den statistik omfatter en repræsentativ statistik over landbrugsproduktionen og landbrugsindkomsten. Det nyeste år er her 2012. Denne statistik er også udgangspunktet for DØP modellen, der er en optimeringsmodel, der nærmere beskriver indkomsttabet og valg af afgrøder ved reduceret eller ingen pesticidtildelelse. Til beregning af dækningsbidrag ved alternative produktionsscenarier anvendes dækningsbidrag II, der er opgjort som Bruttoudbytte – variable omkostninger – kapacitetsomkostninger til arbejde og maskiner baseret på maskinstationstakster.

De variable omkostninger omfatter udsæd, gødning og sprøjtemidler/planteværnsmidler. Bruttoudbytte minus de variable omkostninger udgør dækningsbidrag I. Kapacitetsomkostningerne omfatter maskinstationstakster for de enkelte opgaver. I disse omkostninger indgår både materialer og arbejds løn. Det må antages, at de anførte maskinomkostninger svarer til de omkostninger landmænd har ved deres egen maskiner, men nogle vil have større / mindre omkostninger end de angivne. Denne tilgang sikrer et ensartet grundlag for beregningerne. Der indgår ikke direkte en timeløn pr. time, men det indgår i den samlede omkostning for den pågældende opgave. Det antages at anvendte timeløn afspejler at det er fagligt kvalificerede medarbejdere der udfører opgaven. De anvendte maskinstationssatser må betegnes som den gennemsnitlige takst, selvom der kan forekomme variation mellem regioner.

Indkomsten er angivet for to jordtyper nemlig sand (uden vanding) og ler, da der er forskelle på udbytniveauet. Landscenteret har udarbejdet disse kalkuler baseret på input fra konsulenter i en lang årrække. Det vurderes, at udbytniveauet for sand med vanding ligger på niveau med lerjord, men omkostningerne er højere end ved almindelig sandjord, dels grundet det højere udbytte, dels fordi der er omkostninger til vanding.

Der er i beregningerne taget højde for enkeltbetalingsordningen og den obligatoriske overholdelse af bestemmelserne om krydsoverensstemmelse i henhold til forordning 1306/2013 om finansiering, forvaltning og overvågning af den fælles landbrugspolitik. Enkeltbetalingen indgår således ikke i det opgjorte dækningsbidrag II. En liste over beregningsforudsætningerne ses af tabellen nedenfor.

I tabellen ”Forenelighedstabel mellem arealtilsagn” ses en oversigt over mulige støttekombinationer for arealforanstaltningerne.

Arealtilsagn og støttekombinationer er designet således, at der ikke sker kompensationsoverlap.

Beregningsforudsætninger for støtte vedr. arealbaserede ordninger

Omkostningsfaktorer: Inddragne omkostningselementer	Variable omkostninger (inkl. arbejdskraft)
Deres kvalitetsspecifikationer og værdi/enhed	Kvalificeret arbejdskraft
I hvilken grad vurderes de?	Alle medtaget
Faktorer til differentiering af disse tal	Differentiering i jordtype (ler- eller sandjord)
Referenceperiode	Tre år, 2011-2013
Kilde til tallene	Officielle skøn udarbejdet af Dansk Landbrugsrådgivning ud fra statistisk materiale
Indkomstfaktorer: Inddragne indkomstelementer	Udbytte fra afgrøder og halm
Deres kvalitetsspecifikationer og værdi/enhed	Pris justeret til krævet kvalitet
I hvilken grad vurderes de?	Til fulde
Faktorer til differentiering af disse tal	Ager, svinehold eller malkekvægbrug, sand- og lerjord, ingen brug af pesticider, stort og lille areal, høje og lave maskinstationstakster, lavere udbytte
Referenceperiode	Tre år, 2011-2013
Kilde til tallene	Diverse officielle skøn udarbejdet af Dansk Landbrugsrådgivning ud fra realiserede priser og omkostninger og indkomststatistik fra Danmarks Statistik

Beregningsforudsætninger for støtte

Forenelighedstabel mellem arealtilsagn

Tilsagnstype	Økologisk arealtilskud	Pleje af græs- og naturarealer, 5 år	Fastholdelse af vådområder, 20 år	Randzonekompensation	Enkeltbetaling søjle I
Økologisk arealtilskud					
Pleje af græs- og naturarealer, 5 år	0				
Fastholdelse af vådområder, 20 år	0	1			
Randzonekompensation	2	1	3		
Enkeltbetaling søjle I	1	1	1	1	

Bemærkning

- 0 Ikke forenelige
- 1 Forenelige foranstaltninger, dvs. begge tilskud udbetales.
- 2 Der udbetales kun randzonekompensation.
- 3 Kan hverken få tilskud eller randzonekompensation. Skal søge dispensation fra randzoneordning for at få tilskud

Forenelighedstabel mellem arealtilsagn

Identification and definition of the relevant baseline elements; this should include the relevant mandatory standards established under Chapter I of Title VI of Regulation (EU) No 1306/2013 (cross-compliance), the relevant criteria and minimum activities as established under points (c) (ii) and (c) (iii) of Article 4(1) of Regulation (EU) No 1307/2013, relevant minimum requirements for fertilisers and plant protection products use, and relevant mandatory requirements established by national law

Vedr. økologisk jordbrugsproduktion:

Der er ikke bestemmelser i lovgivningen, der generelt stiller krav om økologisk drift, som er det grundlæggende element, der kompenseres via foranstaltningen. Foranstaltningen kompenserer således for frivillig overholdelse af kravene til økologisk drift, som reguleret i forordning 834/2007 om økologisk jordbrugsproduktion og national lov nr. 463 af 17. juni 2008 med senere ændringer, jf. lovbekendtgørelse nr. 416 af 3. maj 2011 om økologisk jordbrugsproduktion mv.

Baseline i form af krydsoverensstemmelse og GLM:

Støtte ydes kun for forpligtelser, der overstiger de relevante obligatoriske forpligtelser som fastlagt ved krydsoverensstemmelseskrav og betingelser for god landbrugs- og miljømæssig stand, som beskrevet i

forordning 1306/2013/EU, art. 91-95 og bilag 2.

For KO er de gældende bekendtgørelser: Bekendtgørelse nr. 10729. januar 2014 om krydsoverensstemmelse.

For GLM er de gældende bekendtgørelser: Bekendtgørelse nr. 106 af 29. januar 2014 om god landbrugs- og miljømæssig stand (GLM).

Følgende KO-krav er relevante for Økologisk arealtilskud og er derfor baseline:

Relevante dele af KO-krav vedrørende gødning:

Relevante dele af krav 1.22 Grænser for tildeling af husdyrgødning (harmonireglerne) fremgår af vedhæftede tabel.

Bemærkning ang. Harmoniregler

Der må på en landbrugsbedrift som hovedregel maksimalt udbringes en husdyrgødningsmængde svarende til 1,4 dyreenheder (1,7 dyreenheder ved kvæg, får eller geder) pr. ha pr. planperiode (1. august – 31. juli), jf. ovenstående. Kommissionen har tilladt en undtagelsesbestemmelse for Danmark i forbindelse med nitratdirektivet (2012/659/EU). Undtagelsesbestemmelsen tillader under visse nærmere betingelser, at der kan udbringes en husdyrgødningsmængde på marker på kvægbedrifter svarende til 2,3 dyreenheder pr. ha pr. planperiode. Undtagelsen fra nitratdirektivet indgår ikke i baseline for nærværende foranstaltning, jf. ovenstående relevante dele af krav 1.22.

Undtagelsen fra nitratdirektivet indgår heller ikke i støttesatsen: Basis-støttesatsen er beregnet ud fra forskellen i driftsresultat (efter ejer aflønning) mellem sammenlignelige bedrifter med hhv. økologisk og konventionel drift. Fødevareøkonomisk Institut (IFRO) har foretaget beregninger, der sikrer at støttesatserne ikke indeholder kompensation forbundet med den danske undtagelsesbestemmelse. Desuden er det ikke muligt for økologer, og dermed ansøgere til nærværende foranstaltning, at anvende undtagelsesmuligheden.

Krav 1.19 Ligevægten mellem virksomhedens kvælstofforbrug og -behov fremgår af vedhæftede figur.

KO-krav vedrørende pesticider (relevante dele af krav 2.18 om anvendelse af plantebeskyttelsesmidler) fremgår af vedhæftede figur.

Dertil kommer relevante kriterier og minimumsaktiviteter i henhold til artikel 4, stk. 1, litra c, nr. ii) og iii) i forordning nr. 1307/2013.

Baseline i form af Grønne Krav under den direkte støtte samt overvejelser om modregning

Som beskrevet i afsnittet om Modregning i kapitel 8.1. udgør de grønne krav baseline for ordningen og der foretages supplerende beregninger med henblik på evt. reduktion af tilskudssatsen med henblik på undgåelse af dobbeltkompensation i forhold til den supplerende betaling for grønne krav ydet i medfør af artikel 29 i

forordning nr. 1307/2013.

På grund af at Økologiske bedrifter pr. definition er ”grønne”, skal de ikke dokumentere, at de overholder de grønne krav. Med det politiske kompromis indgået i sommeren 2013 om LDP basisakten, er imidlertid indsat bestemmelser i LDP forordningen om at alle arealordninger under LDP, inkl. økologiordningerne skal ”screenes” for eventuel dobbeltkompensation ved samtidig grønningbetaling. Der må ikke ydes støtte for landbrugspraksisser under søjle II som også udløser grønningbetaling under søjle I.

Kommissionen har på ekspertmøde vedr. delegerede retsakter på landdistriktsområdet den 30. januar 2014 præciseret, at dette kun er relevant i forhold til afgrødediversificering.

På baggrund heraf har den uafhængige forskningsinstitution, Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi (IFRO) under Københavns Universitet oplyst, at tabet, der påføres konventionelle landmænd i forbindelse med at de skal overholde kravet om afgrødediversificering vil være under 30 kr./ha set over alle bedrifter. IFRO vurderer, at det ikke er muligt at opføre den økonomiske fordel som økologer opnår ved ikke at skulle leve op til det grønne krav om afgrøde diversificering. På den baggrund foreslås det, at man fradrager 30 kr. i det årlige arealskud til økologiske bedrifter. For at undgå u hensigtsmæssig øget administration fastsættes samme sats for alle økologiske arealer, herunder også arealer under 15 ha, der ellers er undtaget fra at skulle leve op til de grønne krav.

Der henvises i øvrigt til kapitel 8.1 om generelle vilkår, herunder afsnittet om ”grønne krav”.

Baseline i form af relevante krav i national lovgivning:

Dette afsnit indeholder alene relevante, nationale bestemmelser, som ikke er indeholdt i ovenstående afsnit om relevante KO-krav.

Krav vedr. anvendelse af pesticider

Ifølge lov nr. 591 af 14. juni 2011 om randzoner, senest ændret ved lov nr. 563 af 19. juni 2012, er der krav om 10 meter obligatoriske dyrknings-, gødnings- og sprøjtefrie randzoner langs alle åbne vandløb i landzone samt søer over 100 m² i landzone.

Endvidere må anvendelse af pesticider, dyrkning og gødskning til erhvervsmæssige og offentlige formål ikke foretages inden for en radius på 25 meter fra en boring, der indvinder grundvand til almene vandforsyningsanlæg, jf. § 21b, stk. 1, i lovbekendtgørelse nr. 879 af 26. juni 2010 om miljøbeskyttelse, som senest ændret ved lov nr. 553 af 1. juni 2011 og lov nr. 1249 af 18. december 2012.

Relevante dele af krav 1.22 Grænser for tildeling af husdyrgødning (harmonireglerne)

Delkrav	Kravtekst	Hjemmel
1	<p>På en landbrugsbedrift må der samlet højest udbringes en husdyrgødningsmængde svarende til 1,4 dyreenheder pr. ha pr. planperiode (1. august-31. juli).</p> <p>På en landbrugsbedrift med kvæg, får eller geder må husdyrgødningsmængden fra disse dyr på egen bedrift, dog udbringes i en mængde svarende til 1,7 dyreenheder pr. ha pr. planperiode.</p>	<p>Bekendtgørelse nr. 915 af 27. juni 2013 om erhvervsmæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.v. § 31, stk. 1</p> <p>§ 31, stk. 2</p>
3	<p>På landbrugsbedrifter, hvor delkrav 1 er gældende, må husdyrgødning højest udbringes i en mængde svarende til 170 kg. N pr. ha pr. planperiode.</p>	<p>§ 31, stk. 4, første punktum.</p>

Relevante dele af KO-krav vedrørende gødning:

Krav 1.19 Ligevægten mellem virksomhedens kvælstofforbrug og -behov

Delkrav	Kravtekst	Hjemmel
1	<p>I planperioden må forbruget af kvælstof til gødningsformål ikke overstige virksomhedens kvote for kvælstof.</p>	<p>Lovbekendtgørelse nr. 500 af 12. maj 2013 om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække, § 5</p>

Krav 1.19 Ligevægten mellem virksomhedens kvælstofforbrug og -behov

Relevante dele af krav 2.18 Anvendelse af plantebeskyttelsesmidler

Delkrav	Kravtekst	Hjemmel
1	Der må kun anvendes godkendte plantebeskyttelsesmidler(1)	Forordning 1107/2009, art. 28, stk. 1, og art. 55. LBK 878/2010, § 33, stk. 1

(1) Bilag 6 til bekæmpelsesmiddelbekendtgørelse nr. 702 af 24. juni 2011 indeholder liste, der løbende opdateres, over plantebeskyttelsesmidler, der har fået fastsat sidste frist (med dato) for anvendelse/besiddelse. Midler med udenlandske etiketter er ikke godkendte i Danmark

KO-krav vedrørende pesticider:

8.2.7.6. Other important remarks relevant to understand and implement the measure

Kombination af støtte

Støtte under denne foranstaltning kan ikke kombineres på arealniveau med nærværende programs foranstaltninger for miljø- og klimavenligt landbrug, ydet under art. 28. Det vil være muligt at kombinere støtte under denne foranstaltning på arealniveau med den direkte støtte (inklusive betaling for de grønne krav) under Søjle 1, herunder tillæg til Ø-støtte.

Ved betaling sikres det, at de samlede betalinger ikke overstiger de maksimale støttebeløb anført i bilaget til landdistriktsforordningen (1305/2013).

Der foretages en 100 pct. administrativ kontrol af dobbeltstøtte (til samme areal) på basis af den elektroniske indberetning i Fællesskemaet, som indeholder alle arealoplysninger og udbetalingsanmodning for både søjle I og søjle II. Det administrative check foretages før udbetaling. Hver mark udgør en unik enhed, og IT systemet kan derfor kontrollere, om der er søgt tilskud til ikke-kompatible arealordninger på det samme areal.

Støtteordningen vil blive udbudt af NaturErhvervstyrelsen. Kontrolbesøg i forbindelse med støttetilsagn og den administrative kontrol foretages af de relevante enheder i NaturErhvervstyrelsen.

Vedr. beregning af kompensationsniveauet:

Fødevareøkonomisk Institut (IFRO) på Københavns Universitet har leveret de data og beregninger, der ligger til grund for fastsættelsen af støttesatserne som foreskrevet af art. 62, stk. 2, i forordning 1305/2013/EU. Forskningsinstitutionen fungerer uafhængigt af NaturErhvervstyrelsen, der er ansvarlig for beregningerne. Institutionen har den fornødne ekspertise til at yde assistance med denne opgave.

Ved fastsættelse af støttesatserne er der taget udgangspunkt i den samlede forskel ved at dyrke økologisk i forhold til at dyrke konventionelt. Årsagen til dette er, at nogle af de elementer der indgår i krav om økologisk produktion modsvarer af, at producenten modtager en højere pris.

Derudover er der taget udgangspunkt i en analyse af de økonomiske konsekvenser ved ikke at bruge

pesticider for en bedrift. I rapporten ”Driftsøkonomiske konsekvenser af en pesticidudfasning” rapport nr. 107, Statens Jordbrugs- og Fiskeriøkonomiske Institut (SJFI) tager analysen udgangspunkt i beregninger udført med en driftsøkonomisk pesticidmodel (DØP modellen). Beregningerne baseres på udbytte-, pris- og omkostningsforudsætninger fra SJFI’s regnskabsstatistik for driftsåret 1995/96 samt tabsfunktioner i sædskiftet (Mikkelsen 1998). Valg af sædskifter ved drift uden pesticider er en kompleks problemstilling, hvorfor disse estimater ikke opdateres jævnlige. Der anvendes ved omlægning en sammenligning mellem konventionelle og økologiske bedrifter for de relevante sædskifter. Fokus er på forskel i mælkeproduktion og priser som angivet af Danmarks Statistik 2008-2011.

Andre vigtige bemærkninger

Arealer kan ikke både modtage økologisk arealtilskud under denne foranstaltning og arealstøtte under foranstaltningen Miljøbetings tilskud under det forrige landdistriktsprogram. Tilsagn om økologisk arealtilskud kan omdannes til tilsagn om pleje af græs- og naturarealer.

8.2.8. M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)

8.2.8.1. Legal basis

Artikel 30 i Landdistriktsforordningen (1305/2013).

8.2.8.2. General description of the measure including its intervention logic and contribution to focus areas and cross-cutting objectives

Som del af den danske implementering af vandrammedirektivet (2000/60/EF) trådte lov om randzoner i kraft den 1. september 2012 (lov nr. 591 af 14. juni 2011, senest ændret ved lov om ændring af randzoner, lov nr. 563 af 19. juni 2012). Efter loven er der krav om indtil 10 meter obligatoriske dyrknings-, gødnings- og sprøjtefrie randzoner langs alle åbne vandløb i landzone samt søer over 100 m² i landzone. Det er efter loven muligt at udnytte randzonen som græsareal til ekstensiv afgræsning eller slæt uden anvendelse af gødning eller sprøjtemidler. Regeringen ingik i april 2014 en politisk aftale om Vækstplan for fødevarer, hvorefter randzonenloven ændres med virkning fra 1. august 2014 og indsatsen vil blive yderligere målrettet.

I henhold til artikel 31, stk. 1 og 4, i forordning (EU) nr. 1305/2013 ydes der støtte for omkostninger og indkomstab som følge af specifikke krav som blev foreskrevet i direktiv 2000/60/EF (vandrammedirektivet) og er i overensstemmelse med indsatsprogrammerne for vandområdeplanerne.

Randzonenloven bidrager til en implementering af artikel 11.4 i vandrammedirektivet. Der kan under denne ordning ydes kompensation for ekstraomkostninger og indkomstab for landbrugere forbundet med lovens krav.

Randzonenloven har en positiv indflydelse på vandmiljøet ved at reducere udvaskningen af kvælstof, fosfor og sprøjtemiddel i overfladevandet og skabe robusthed over for klimaændringer. Samtidig kan randzonerne fungere som bufferområder i forhold til oversvømmelser i et ændret klima og spredningskorridor for plante- og dyrearter med derved afledt forbedret biodiversitet.

Implementering af vandrammedirektivet søges udmøntet gennem vandplaner for i alt 23 vandoplande. Miljøministeriets forslag til vandplaner har været i en ny høring med frist december 2013. Naturstyrelsen under Miljøministeriet er i gang med at behandle høringssvarene. Det er hensigten, at vandplanerne for 1. generation skal være på plads inden udgangen af 2014. Endvidere er det planen, at 2. generation af vandplanerne for 2015-2021 skal i høring inden udgangen af 2014. Vandplanernes ikrafttræden og offentliggørelse vil være en forudsætning for, at en randzonekompensation kan iværksættes under landdistriktsprogrammet.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

Fokusområde 4 A genopretning og bevarelse af biodiversitet

Fokusområde 4 B bedre vandforvaltning

8.2.8.3. Scope, level of support, eligible beneficiaries, and where relevant, methodology for calculation of the amount or support rate broken down by sub-measure and/or type of operation where necessary. For each type of operation specification of eligible costs, eligibility conditions, applicable amounts and support rates and principles with regards to the setting of selection criteria

M12a Betalinger for krav om obligatoriske randzoner (artikel 30)

Sub-measure:

- 12.3 - compensation payment for agricultural areas included in river basin management plans

Description of the type of operation

Typer af operationer

Arealtilskud til indtil 10 meter brede obligatoriske dyrknings-, gødnings- og sprøjtefrie randzoner langs åbne vandløb i landzone samt søer over 100 m² i landzone.

Rationale for indsatsen

Bidraget til implementering af vandrammedirektivet (artikel 11.4)

- Reducerer udvaskning af kvælstof og fosfor til overfladevand
- Reducerer påvirkning af overfladevand fra sprøjtemiddel.

Bidraget til bevarelse af biodiversitet og etablering af spredningskorridorer og klimarobusthed i det åbne land ved etablering af op til ca. 25.000 ha ny natur.

Type af aktion eller indsats I medfør af lov om randzoner (lov nr. 591 af 14. juni 2011, senest ændret ved lov om ændring af randzoner, lov nr. 563 af 19. juni 2012), er der krav om indtil 10 meter brede obligatoriske dyrknings-, gødnings- og sprøjtefrie randzoner langs åbne vandløb i landzone samt søer over 100 m² i landzone. Der ydes støtte til etablering og fastholdelse af de nævnte obligatoriske randzoner.

Betaling ydes som en årlig arealstøtte.

Type of support

Arealbaseret betaling. Der ansøges om årlig udbetaling i Fællesskemaet for kalenderåret.

Støtten vil blive udbetalt af NaturErhvervstyrelsen, som ligeledes varetager den fysiske kontrol af ordningen.

Links to other legislation

Ifølge Lov nr. 591 af 14. juni 2011 om randzoner, senest ændret ved lov nr. 563 af 19. juni 2012, er der krav om 10 meter obligatoriske dyrknings-, gødnings- og sprøjtefrie randzoner langs alle åbne vandløb i landzone samt søer over 100 m² i landzone.

Endvidere må anvendelse af pesticider, dyrkning og gødsning til erhvervsmæssige og offentlige formål ikke foretages inden for en radius på 25 meter fra en boring, der indvinder grundvand til almene vandforsyningsanlæg, jf. § 21b, stk. 1, i lovbekendtgørelse nr. 879 af 26. juni 2010 om miljøbeskyttelse, som senest ændret ved lov nr. 553 af 1. juni 2011 og lov nr. 1249 af 18. december 2012.

Vandløbsloven (Lovbekendtgørelse nr. 927 af 24. september 2009 om vandløb).

Beneficiaries

Der ydes støtte til landbrugere, der som ejere eller forpagtere ansøger om støtte og ydes kun til landbrugsarealer.

Eligible costs

Støtteniveauet er baseret på beregning af ekstra-omkostninger og indkomstab, der gives afkald på, da arealet ikke må dyrkes i traditionel forstand, bortset fra græs uden tilførsel af gødning og pesticider. Støtteniveauet fastsættes som et gennemsnit mellem de skønnede høje og lave indkomstab beregnet på baggrund af forskellige jordtyper under forskellige produktionsformer.

Eligibility conditions

Grundlæggende krav (Eligibility Criteria)

De grundlæggende krav er oplyst herunder.

- At støttemodtager er ejer eller forpagter.
- Arealet er randzoneareal efter randzonenloven.
- Arealet er støtteberettiget efter grundbetalingsordningen.
- At have dyrknings-, gødnings- og sprøjtefrie randzoner i det kalenderår, der udbetales for.

Støttebetingelser (Commitments)

Der ydes arealtilskud for at indtil 10 meter brede obligatoriske randzoner ikke dyrkes-, gødskes- eller sprøjtes langs åbne vandløb i landzone samt søer over 100 m² i landzone. Det er tilladt at arealerne pløjes hvert 7. år for derefter at anlægge nyt græs/plantedække støtteberettiget efter grundbetalingsordningen.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Alle støtteberettigede ansøgere skal kunne ydes kompensation, hvorfor der ikke er indarbejdet prioriteringskriterier.

(Applicable) amounts and support rates

Kompensationssatsen i henhold til forpligtelsen fremgår af tabellen.

Den høje støttesats ydes for arealer, der i 2011 havde tilsagn om frivillige braklagte randzoner langs vandløb og søer 2003, eller hvis arealet var omfattet af et tilsagn om miljøvenlig drift af græs og naturarealer medfør af bekendtgørelse nr. 187 af 20. marts 2003, og det kan dokumenteres, at arealet var i omdrift forud for tilsagnet.

Da der er tale om en ordning, der er obligatorisk for landmændene, kan det medføre betydelige økonomiske

konsekvenser, at det produktionsareal, som er til rådighed på bedriften indskrænkes, da arealet i årene forud kan have været intensivt dyrket. For at reducere de negative konsekvenser, vil der i en årrække være behov for en betydelig kompensation, for ikke at fortsætte en produktion på de pågældende arealer.

Forpligtelse og kompensationsats

<u>Forpligtigelse</u>	<u>Euro pr. ha pr. år</u> <u>(Ved en kurs på 7,5)</u>
Lav: Arealer der i Fællesskema 2011 var anmeldt -som permanente græsarealer, bortset fra permanente græsarealer til produktion af rullegræs, -som naturarealer eller lign arealer med visse miljøtilsagn i 2011, eller Arealer, hvor der ikke blev anmeldt i Fællesskema 2011	160 (1.200 kr. pr. ha. pr. år)
Høj: Øvrige arealer	280 (2.100 kr. pr. ha. pr. år)

Forpligtelse og kompensationsatser

8.2.8.4. Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

De største udfordringer ved den fysiske kontrol bliver at fastslå

1. hvor kronekanten (højeste kant) til vandløbet er, og dermed hvor randzonen starter
2. om der er anvendt gødning på randzonen. Bedrifter, som bruger gødning, er som oftest tilmeldt gødningsregisteret i Danmark, hvorfor køb af gødning skal registreres, og der skal udarbejdes gødningsplan.

Mitigating actions

Ordnningen kontrolleres af NaturErhvervstyrelsen både i form af administrativ kontrol, som sikrer mod dobbeltbetaling samt med fysisk kontrol for at sikre overholdelse af støttebetingelser. Ved den fysiske kontrol sikres, at det støtteberettigede areal er til stede, samt at betingelserne for at modtage støtte er overholdt. I praksis betyder det, at der kontrolleres for overholdelse af de krav der følger af randzonenloven, samtidig med at det sikres, at arealet er støtteberettiget efter grundbetalingsordningen eller tilplantet med juletræer i kort omdrift.

Overall assessment of the measure

Ordnningens støttebetingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.8.5. Information specific to the measure

For WFD: definition of major changes in type of land use and existence of the programmes of measures of the river basin management plans

Randzonerne udtages af normal landbrugsdrift, hvorfor landmanden mister sin indtjening fra normal omdrift på arealet.

For Natura 2000: The areas designated to implement Directives 2009/147/EC and 92/43/EEC and the obligations for farmers resulting from the corresponding national/regional management provisions

De pågældende randzoner udpeges i en statslig vandområdeplan for det relevante vandområdeopland. Vandområdeplanerne iværksættes efter EU Vandrammedirektivet og forventes vedtaget i 2014.

Identification of the restrictions/disadvantages based on which payments can be granted and indication of compulsory practices

Der må I henhold til Lov nr. 591 af 14. juni 2011 om randzoner ikke dyrkes-, gødskes- eller sprøjtes indtil 10 meter brede obligatoriske randzoner langs alle åbne vandløb i landzone samt søer over 100 m² i landzone. Det er tilladt at arealerne pløjes hvert 7. år for derefter at anlægge nyt græs/plantedække støtteberettiget efter grundbetalingsordningen.

The description of the methodology and the agronomic assumptions (including the description of the baseline requirements as stated in Article 30(3) of Regulation (EU) No 1305/2013 for Directives 92/43/EEC and 2009/147/EC and in Article 30(4) of the same Regulation for Directive 2000/60/EC) used as reference point for the calculations justifying additional costs and income foregone resulting from the disadvantages in the areas concerned related to the implementation of Directives 92/43/EEC, 2009/147/EC and 2000/60/EC; where relevant, this methodology shall take into account payment for agricultural practices beneficial for the climate and the environment granted under Regulation (EU) No 1307/2013, in order to exclude double funding

Metodologi, agronomiske antagelser og parametre

Støtteniveauet er for de arealbaserede foranstaltninger er etableret på baggrund af beregnede omkostninger og indkomsttab fra forpligtelserne. Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, IFRO på Københavns Universitet har leveret de data og beregninger, som ligger til grund for fastsættelsen af støttesatser. Stort set alle data tager udgangspunkt i de realiserede tal for 2011-2013 angivet i publikationerne i Farm online. <https://farmtonline.dlbr.dk/Navigation/NavigationTree.aspx> I budgetkalkulen angives således både den realistiske tildeling af N og den realiserede indtjening (og priser) for dyrker deres landbrug effektivt. I nogle tilfælde - bl.a. arealfordeling ved - er der taget udgangspunkt i indkomststatistikken fra Danmarks Statistik. Den statistik omfatter en repræsentativ statistik over landbrugsproduktionen og landbrugsindkomsten. Det nyeste år er her 2012. Denne statistik er også udgangspunktet for DØP modellen, der er en optimeringsmodel, der nærmere beskriver indkomsttabet og valg af afgrøder ved reduceret eller ingen pesticidtildelelse. Til beregning af dækningsbidrag ved alternative produktionsscenarier anvendes dækningsbidrag II, der er opgjort som Bruttoudbytte – variable omkostninger – kapacitetsomkostninger til arbejde og maskiner baseret på maskinstationstakster.

De variable omkostninger omfatter udsæd, gødning og sprøjtemidler/planteværnsmidler. Bruttoudbytte minus de variable omkostninger udgør dækningsbidrag I. Kapacitetsomkostningerne omfatter maskinstationstakster for de enkelte opgaver. I disse omkostninger indgår både materialer og arbejds løn. Det må antages, at de anførte maskinomkostninger svarer til de omkostninger landmænd har ved deres egen maskiner, men nogle vil have større / mindre omkostninger end de angivne. Denne tilgang sikrer et ensartet grundlag for beregningerne. Der indgår ikke direkte en timeløn pr. time, men det indgår i den samlede omkostning for den pågældende opgave. Det antages at anvendte timeløn afspejler at det er fagligt kvalificerede medarbejdere der udfører opgaven. De anvendte maskinstationssatser må betegnes som den gennemsnitlige takst, selvom der kan forekomme variation mellem regioner.

Indkomsten er angivet for to jordtyper nemlig sand (uden vanding) og ler, da der er forskelle på udbytniveauet. Landscenteret har udarbejdet disse kalkuler baseret på input fra konsulenter i en lang

årrække. Det vurderes, at udbytteneiveauet for sand med vanding ligger på niveau med lerjord, men omkostningerne er højere end ved almindelig sandjord, dels grundet det højere udbytte, dels fordi der er omkostninger til vanding.

Der er i beregningerne taget højde for enkeltbetalingsordningen og den obligatoriske overholdelse af bestemmelserne om krydsoverensstemmelse i henhold til forordning 1306/2013 om finansiering, forvaltning og overvågning af den fælles landbrugspolitik. Enkeltbetalingen indgår således ikke i det opgjorte dækningsbidrag II. En liste over beregningsforudsætningerne ses af tabellen nedenfor.

I tabellen "Forenelighedstabel mellem arealtilsagn" ses en oversigt over mulige støttekombinationer for arealforanstaltningerne.

Arealtilsagn og støttekombinationer er designet således, at der ikke sker kompensationsoverlap.

Beregningsforudsætninger for støtte vedr. arealbaserede ordninger

Omkostningsfaktorer: Inddragne omkostningselementer	Variable omkostninger (inkl. arbejdskraft)
Deres kvalitetsspecifikationer og værdi/enhed	Kvalificeret arbejdskraft
I hvilken grad vurderes de?	Alle medtaget
Faktorer til differentiering af disse tal	Differentiering i jordtype (ler- eller sandjord)
Referenceperiode	Tre år, 2011-2013
Kilde til tallene	Officielle skøn udarbejdet af Dansk Landbrugsrådgivning ud fra statistisk materiale
Indkomstfaktorer: Inddragne indkomstelementer	Udbytte fra afgrøder og halm
Deres kvalitetsspecifikationer og værdi/enhed	Pris justeret til krævet kvalitet
I hvilken grad vurderes de?	Til fulde
Faktorer til differentiering af disse tal	Ager, svinehold eller malkekvægbrug, sand- og lerjord, ingen brug af pesticider, stort og lille areal, høje og lave maskinstationstakster, lavere udbytte
Referenceperiode	Tre år, 2011-2013
Kilde til tallene	Diverse officielle skøn udarbejdet af Dansk Landbrugsrådgivning ud fra realiserede priser og omkostninger og indkomststatistik fra Danmarks Statistik

Beregningsforudsætninger for støtte

Forenelighedstabel mellem arealtilsagn

Tilsagnstype	Økologisk arealtilskud	Pleje af græs- og naturarealer, 5 år	Fastholdelse af vådområder, 20 år	Randzonekompensation	Enkeltbetaling søjle I
Økologisk arealtilskud					
Pleje af græs- og naturarealer, 5 år	0				
Fastholdelse af vådområder, 20 år	0	1			
Randzonekompensation	2	1	3		
Enkeltbetaling søjle I	1	1	1	1	

Bemærkning

- 0 Ikke forenelige
- 1 Forenelige foranstaltninger, dvs. begge tilskud udbetales.
- 2 Der udbetales kun randzonekompensation.
- 3 Kan hverken få tilskud eller randzonekompensation. Skal søge dispensation fra randzoneordning for at få tilskud

Forenelighedstabel mellem arealtilsagn

Identification and definition of the baseline elements; for Natura 2000 payments this should include the good agricultural and environmental condition provided for in Article 94 and Annex II of regulation (EU) No 1306/2013 and the relevant criteria and minimum activities established under points (c) (ii) and (c) (iii) of Article 4(1) of Regulation (EU) No 1307/2013; for WFD payments this should include mandatory standards established under Chapter I of Title VI of Regulation (EU) No 1306/2013 (cross-compliance) and the relevant criteria and minimum activities as established under points (c) (ii) and (c) (iii) of Article 4(1) of Regulation (EU) No 1307/2013

Baseline

Støtte ydes kun for forpligtelser, der overstiger de obligatoriske forpligtelser som fastlagt ved krydsoverensstemmelseskrav og betingelser for god landbrugs- og miljømæssig stand. Støtte ydes endvidere kun for forpligtelser, der overstiger relevante kriterier og minimumsaktiviteter i henhold til artikel 4, stk. 1, litra C, nr. ii) og iii) i forordning (EU) nr. 1307/2013.

Tilsvarende ydes der ikke betaling for at overholde eksisterende krav i EU-reglerne vedr. beskyttelse af vandmiljøet, herunder krav om 2 m bræmmer, jf. § 69 i vandløbsloven (Lovbekendtgørelse nr. 927 af 24. september 2009 om vandløb). Efter denne lov er der krav om dyrkningsfri bræmmer på 2 m langs alle

naturlige eller højt målsatte vandløb, samt søer over 100 m².

For KO er de gældende bekendtgørelser: Bekendtgørelse nr. 51 af 23. januar 2013 om krydsoverensstemmelse, som ændret ved bekendtgørelse nr. 338 af 25. marts 2013 og bekendtgørelse nr. 976 af 29. juli 2013.

For GLM er de gældende bekendtgørelser: Bekendtgørelse nr. 50 af 23. januar 2013 om god landbrugs- og miljømæssig stand (GLM), som ændret ved bekendtgørelse nr. 337 af 25. marts 2013.

De KO-krav, som er relevante for randzoner og derfor baseline, fremgår af tabel 40.

Dertil kommer relevante kriterier og minimumsaktiviteter i henhold til artikel 4, stk. 1, litra c, nr. ii) og iii) i forordning (EU) nr. 1307/2013. Samt endelig lovgivningsmæssige krav vedr. 25 meters beskyttelseszoner om vandboringer, jf. miljøbeskyttelseslovens § 21b, stk. 1, jf. LBEK 879/201 som ændret ved L553/2011 og L1249/2012.

Baseline i form af Grønne Krav under den direkte støtte samt overvejelser om modregning

For miljøfokusarealer gælder, at hvis en landmand vælger at lade et randzoneareal indgå i det areal, der medgår til opfyldelse af kravet om mindst 5 % miljøfokusareal (EFA) på bedriften, skal der ske modregning i LDP-støtten. Omfanget af dette er endnu ikke kvantificeret.

Det skyldes at man fra danske side har valgt at randzoner kan bruges som EFA-element.

Krav vedrørende anvendelse af kvælstof

- Bekendtgørelse nr. 915 af 27. juni 2013 om erhvervsmæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage mv., § 31.

Udbringning af husdyrgødning reguleres i øvrigt af de såkaldte harmoniregler, som tager udgangspunkt i EU-nitratdirektivet (2012/659/EU). Direktivet fastlægger de maksimale mængder af husdyrgødning, der kan udbringes på markerne afhængigt af husdyrtyper og andre driftsforhold.

Tabel 40: KO-krav for randzoner (artikel 30)		
Delkrav	Kravtekst	Hjemmel
Krav 1.16 2 meter bræmmer langs vandløb og søer		
1.16.1	Dyrkning, jordbehandling, og plantning (1), må i landzone ikke foretages i en bræmme på 2 m langs naturlige vandløb og søer. Det samme gælder langs kunstige vandløb og søer der i vandplanen efter miljømålsloven enten skal opfylde miljømålet "godt økologisk potentiale" eller "maksimalt økologisk potentiale". Bestemmelsen gælder dog ikke for isolerede søer under 100 m ² (2).	Lovbekendtgørelse nr. 927 af 24. september 2009 om vandløb, som ændret ved lov nr. 580 af 18. juni 2012, § 69, stk. 1, for så vidt angår dyrkning, jordbehandling og plantning § 69, stk. 1
Krav 1.19 Ligevægten mellem virksomhedens kvælstofforbrug og -behov		
1.19.1	I planperioden må forbruget af kvælstof til gødningsformål ikke overstige virksomhedens kvote for kvælstof.	Lovbekendtgørelse nr. 500 af 12. maj 2013 om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække, § 5
Krav 1.22 Grænser for tildeling af husdyrgødning (harmonireglerne)		
1.22.1	På en landbrugsbedrift må der samlet højst udbringes en husdyrgødningsmængde svarende til 1,4 dyreenheder pr. ha pr. planperiode (1. august-31. juli). På en landbrugsbedrift med kvæg, får eller geder må husdyrgødningsmængden fra disse dyr på egen bedrift, dog udbringes i en mængde svarende til 1,7 dyreenheder pr. ha pr. planperiode.	Bekendtgørelse nr. 915 af 27. juni 2013 om erhvervs-mæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.v. 31, stk. 1 § 31, stk. 2
1.22.3	På landbrugsbedrifter, hvor delkrav 1 eller 2 er gældende, må husdyrgødning højst udbringes i en mængde svarende til 170 kg. N pr. ha pr. planperiode. På landbrugsbedrifter hvor delkrav 3 er gældende, må husdyrgødning højst udbringes i en mængde svarende til 230 kg N pr. ha pr. planperiode.	§ 31, stk. 4
Krav 2.18 Anvendelse af plantebeskyttelsesmidler		
2.18.1	Der må kun anvendes godkendte plantebeskyttelsesmidler (3)	Forordning 1107/2009, art. 28, stk. 1, og art. 55. LBK 878/2010, § 33, stk. 1
2.18.2	Godkendte plantebeskyttelsesmidler må kun anvendes på afgrøde, hvortil godkendelsen er givet (4).	Forordning 1107/2009, art. 55. LBK 878/2010, § 10, stk. 2
2.18.3	Godkendte plantebeskyttelsesmidler må kun anvendes i de doser, hvortil godkendelsen er givet(5)	Forordning 1107/2009, art. 55. LBK 878/2010, § 10, stk. 2
2.18.4	Godkendte plantebeskyttelsesmidler må kun anvendes i de antal maksimale årlige behandlinger, der er anført på etiketten/brugsvejledningen. Kravet gælder således alene for de plantebeskyttelsesmidler, hvor der i henhold til etiketten/brugsvejledningen er fastsat et maksimalt antal årlige behandlinger.	Forordning 1107/2009, art. 55. LBK 878/2010, § 10, stk. 2

(1) Vandløbsmyndigheden kan for at begrænse grødevæksten i forbindelse med tilrettelæggelsen af vedligeholdelsen af offentlige vandløb foretage beplantning langs vandløb, ligesom det kan påbydes bredejerne at bevare skyggegivende vegetation.

(2) Vandløbsmyndigheden kan i regulativer for offentlige vandløb fastsætte bredden af det areal, det i øvrigt er nødvendigt at råde over ved maskinel udførelse af vedligeholdelsesarbejder. Vedligeholdelsen af offentlige vandløb påhviler vandløbsmyndigheden.

(3) Bilag 6 til bekæmpelsesmiddelbekendtgørelse nr. 702 af 24. juni 2011 indeholder liste, der løbende opdateres, over plantebeskyttelsesmidler, der har fået fastsat sidste frist (med dato) for anvendelse/besiddelse. Midler med udenlandske etiketter er ikke godkendte i Danmark

(4) Dette fremgår af midlets etikette, brugsanvisning eller godkendelse til mindre anvendelse (der evt. også står på etiketten).

(5) Dette fremgår af midlets brugsanvisning

8.2.8.6. Other important remarks relevant to understand and implement the measure

Yderligere oplysninger specifikke for den pågældende foranstaltning

Støttemodtagere kan kombinere denne betaling med støtte under grundbetalingsordningen, jf. Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1307/2013.

Kombination af støtte under landdistriktsprogrammet

Støtte under denne foranstaltning kan kombineres med nedenstående foranstaltninger for miljø- og klimavenligt landbrug i landdistriktsprogrammet:

- Pleje af græs- og naturarealer

Der er mulighed for at kombinere med andre ordninger, men i givet fald kan der kun opnås støtte under nærværende ordning, idet tilskuddet på evt. anden ordning nedskrives til 0 kr./ha. Dette sikres via den koordinerede administrative kontrol.

Dette gælder også i forhold til overlap til Grønne Krav, at der sikres mod dobbeltkompensation. Se mere i afsnit om modregning i Landdistriktsprogrammet for Grønne Krav.

8.2.9. M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)

8.2.9.1. Legal basis

Artikel 34 og betragtning nr. 30 i forordning om direkte betalinger til landbrugere (REG 1307/13).

Artikel 31, stk.1, og artikel 32, stk. 1(c) og 4, i landdistriktsforordningen (REG 1305/13).

8.2.9.2. General description of the measure including its intervention logic and contribution to focus areas and cross-cutting objectives

Rationale for indsatsen

Formålet med foranstaltningen er at sikre fortsat landbrugsaktivitet på visse udpegede ugunstigt stillede områder og dermed opretholde bæredygtige landdistrikter i ugunstigt stillede områder. Ved at yde kompensation for de særlige ulemper ved jordbrugsdrift i områderne, medvirkes til at sikre fortsat arealforvaltning og bevare landskabet i de berørte områder.

I henhold til artikel 34 og betragtning nr. 30 i forordningen for direkte støtte (REG 1307/13) kan medlemsstaterne med henblik på at fremme bæredygtig udvikling af landbruget i områder med særlige begrænsninger benytte en del af den direkte betaling til at bevilge en årlig, områdeafhængig betaling i tillæg til grundbetalingen til alle, der driver landbrug i de pågældende områder. Betalingen kan ydes til landbrugere i de områder, som er udpeget til samme formål i henhold til artikel 31 og 32 i landdistriktsforordningen (REG 1305/13).

Den danske forvaltningsmyndighed har til hensigt at anvende denne mulighed under forordningen for direkte støtte (REG 1307/13) fra år 2015. Den tilsvarende betaling under nærværende program ophører fra og med 2015. Den sidste arealbetaling under nærværende program gennemføres i 2014 efter overgangsbestemmelser for støtte i 2014 (REG 1310/2013) og alene på tilsagn afgivet under landdistriktsprogrammet for 2007-2013.

Udpegningsgrundlag

Under landdistriktsprogrammet for 2007-2013 var 31 småøer omfattet af ordningen. Øerne blev udvalgt på baggrund af, at de ikke er brofaste, hvorfor landbruget står overfor særlige ulemper for produktionen, og fastholdelse af landbruget forventes at medvirke til at fastholde miljø, landskabspleje og turisme på øerne. Udpegningsgrundlaget udvides fra år 2015 med følgende 17 ikke brofaste øer; Bornholm, Fænø, Brandsø, St. Svelmø, Illum Ø, St. Egholm, Strynø Kalv, Hjelmshoved, Slot Ø, Enehøje, Vejlø, Saltholm, Livø, Rågø, Vejrø, Langli og Æbelø. Også her forventes støtte til fastholdelse af landbruget at have positive effekter på miljø, landskabspleje og turisme.

Indsatsområde, bidrager til fokusområde nr.

Fokusområde 4A genopretning og bevarelse af biodiversitet, bl.a. i Natura 2000-områder og inden for landbrug af høj naturværdi, og af de europæiske landskaber.

8.2.9.3. Scope, level of support, eligible beneficiaries, and where relevant, methodology for calculation of the amount or support rate broken down by sub-measure and/or type of operation where necessary. For each type of operation specification of eligible costs, eligibility conditions, applicable amounts and support rates and principles with regards to the setting of selection criteria

M13a Områder med særlige begrænsninger for landbruget (hvilende ordning) (artikel 31)

Sub-measure:

- 13.3 - compensation payment to other areas affected by specific constraints

Description of the type of operation

Typer af operationer

Arealbaserede betalinger til landbrugere, der driver landbrug på landbrugsbedrifter i områder med særlige begrænsninger for landbruget.

Typer af aktion eller indsats

På en række danske småøer drives der landbrug under relativt ugunstige forhold. Jordbrugerne på øerne oplever en række ulemper i form af vanskeligheder ved at fastholde befolkningen, højere produktionsomkostninger, svagere konkurrenceevne og ringere muligheder for planlægning.

Type of support

Støtten ydes som arealbaserede betalinger på årsbasis pr. ha udnyttet landbrugsjord.

Links to other legislation

De støtteberettigede landbrugsbedrifter er underlagt krydsoverensstemmelseskravene i henhold til forordningen om direkte støtte (REG 1307/13), idet de modtager grundbetalingen efter denne forordning.

Beneficiaries

Modtagerne af støtte er landbrugere, der driver landbrug på landbrugsbedrifter på de udpegede øer jf. nedenfor.

Eligible costs

Støtten ydes på årsbasis pr. ha udnyttet landbrugsjord, som en udligningsgodtgørelse for ekstra udgifter, højere produktionsomkostninger og generelle ulemper i forbindelse med landbrugsdrift på de ugunstigt stillede småøer.

Eligibility conditions

Landbrugsbedrifter på følgende udpegede øer er støtteberettigede:

1. Agersø inkl. Engholm
2. Anholt
3. Askø inkl. Lilleø
4. Avernakø
5. Barsø
6. Birkholm
7. Bjørnø

8. Bågeø
9. Drejø
10. Egholm, Aalborg
11. Endelave
12. Fanø
13. Fejø, inkl. Skalø
14. Femø
15. Fur
16. Hjarnø
17. Hjortø
18. Lyø
19. Læsø
20. Mandø
21. Nekselø
22. Omø
23. Orø
24. Samsø
25. Sejerø
26. Skarø
27. Strynø
28. Tunø
29. Venø
30. Aarø
31. Ærø
32. Bornholm
33. Fænø
34. Brandsø
35. St. Svelmø
36. Illum Ø
37. St. Egholm
38. Strynø Kalv
39. Hjelmshoved
40. Slot Ø

- 41. Enehøje
- 42. Vejlø
- 43. Saltholm
- 44. Livø
- 45. Rågø
- 46. Vejrø
- 47. Langli
- 48. Æbelø

8.2.9.4. Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

NaturErhvervstyrelsen har ansvar for administrativ kontrol, afsyning og fysisk kontrol.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.10. M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)

8.2.10.1. Legal basis

Artikel 34 i Landdistriktsforordningen (1305/2013/EU).

8.2.10.2. General description of the measure including its intervention logic and contribution to focus areas and cross-cutting objectives

Rationale for indsatsen

Indsatsen bidrager til at beskytte og fremme naturmæssigt værdifulde skove, herunder bidrage til at gennemføre EU's habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiver for skov.

Gennem tilskud til miljø og klimavenligt skovbrug understøttes de elementer i skovdriften, der ikke umiddelbart er økonomisk fordelagtige for skovejeren, og som går ud over de obligatoriske krav i skovloven. Dette sker med henblik på at beskytte eller øge skovenes naturværdier.

Det prioriteres at beskytte skovnaturtyper, der er opført på habitatdirektivets bilag 1, i Natura 2000-områderne. Der er gennemført en kortlægning af disse skovnaturtyper. Endvidere prioriteres det at beskytte øvrige naturmæssigt værdifulde skovarealer, herunder især dem, der er omfattet af skovlovens § 25. Der er gennemført en analyse, der bidrager til at identificere disse skovarealer.

Endelig kan ordningen bidrage til sikring af levesteder over hele landet for udvalgte dyrearter jf. habitatdirektivets art 12.

Bidrag til fokusområde og tværgående mål

Fokusområde 4A: Genopretning, bevarelse og forbedring af biodiversitet (bl.a. i Natura 2000-områder, i områder med naturbetingede eller andre specifikke begrænsninger), landbrug af høj naturværdi og af de europæiske landskaber.

8.2.10.3. Scope, level of support, eligible beneficiaries, and where relevant, methodology for calculation of the amount or support rate broken down by sub-measure and/or type of operation where necessary. For each type of operation specification of eligible costs, eligibility conditions, applicable amounts and support rates and principles with regards to the setting of selection criteria

M15a Tilskud til miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse (artikel 34)

Sub-measure:

- 15.1 - payment for forest environment commitments

Description of the type of operation

Type af operationer

Sikring af skovnatur og velegnede levesteder for arter i skov i Natura 2000-områder, sikring af levesteder for udvalgte dyrearter, jf. habitatdirektivets artikel 12 og miljø- og klimavenlig skovdrift på andre værdifulde skovarealer.

Typer af aktion eller indsats

Danmark søger at gennemføre Natura 2000-skovplanerne gennem kontraktlige instrumenter, dvs. ved at indgå kontrakter om forpligtelser vedrørende miljø- og klimavenligt skovbrug og skovbevarelse i henhold til art. 34 og i henhold til art. 25 i forordning 1305/2013/EU. Endvidere kan der indgås aftaler for andre værdifulde skovarealer efter art. 34.

En aftale kan indeholde følgende elementer:

- Skovnatur-bevarende drift (basissikring)
- Bevaring af op til 10 hjemmehørende træer pr. ha til naturlig død og henfald
- Etablering af naturlige vandstandsforhold
- Udlæg til urørt skov, hvor al skovdrift ophører på arealet
- Pleje af små lysåbne naturarealer i skove ved slåning

Skovnaturbevarende drift (basissikring) omfatter følgende krav: Vedvarende skovdække, fremme af de karakteristiske træarter for skovtypen, anvendelse af en naturvenlig foryngelse, ingen gødskning, kalkning eller kemisk bekæmpelse, reduceret jordbearbejdning, ingen øget afvanding, bevaring af eksisterende dødt ved og træer med hulheder og evt. stævning eller skovgræsning.

Der kan til basissikringen være knyttet en aftale om stævning, der indebærer, at der skal foretages én stævning af arealet i aftaleperioden. Der kan stilles vilkår om, at stævningen skal gennemføres på et bestemt tidspunkt, at arealet skal opdeles i flere parceller, der stævnes på forskellig tid, eller at der ikke bruges tungt maskinel.

Der kan til basissikringen være knyttet en aftale om skovgræsning, der indebærer, at der hvert år skal være en afgræsning af arealet. Afgræsningen skal ske med husdyr af typen drøvtyggere. Der kan søges tilskud til investeringer til forberedelse af græsning i tilskudsordningen ” investeringer, der forbedrer skovenes tilpasningsevne og miljømæssige værdi. ”(Art 26).

Bevaring af op til 10 hjemmehørende træer: Træerne skal have en diameter på mindst 25 cm og være eller have været en del af kronetaget i bevoksningen. Hvis træerne, som skal bevares falder ned over hegn, stier,

veje og lign må de skæres op i nødvendigt omfang for kunne skubbes til side, men alt træ skal efterlades på arealet til død og henfald.

Indkomstkompensation efter etablering af Naturlige vandstandsforhold: Tilskuddet dækker det indkomsttab, der opstår som følge af den ændrede vandstand. Den fysiske indsats i skoven ved at etablere den ændrede vandstand er omfattet af tilskud under art 26. ”investeringer, der forbedrer skovenes tilpasningsevne og miljømæssige værdi.”

Urørt skov skal opfylde følgende 3 kriterier for at kunne opnå støtte:

- Det skal være gamle bevoksninger, der er hugstmodne eller inden for en kortere årrække (ca. 10-20 år) bliver hugstmodne
- Bevoksningerne skal være en skovnaturtype, der er opført på bilag 2 til habitatdirektivet, eller anden skovtype domineret af hjemmehørende træarter
- Bevoksningerne skal have et højt – eller potentiale for et højt - naturindhold, der vil blive begunstiget ved udlæg til urørt skov

En aftale om urørt skov betyder ingen skovdrift, ingen fjernelse af levende eller døde træer, ingen gødsning, kalkning eller kemiske bekæmpelsesmidler, ingen forstyrrelse af jordbunden, ingen oprensning eller nygravning af grøfter.

Pleje af små lysåbne naturarealer. Disse arealer vil som regel være temmelig små med en skønnet gennemsnitlig størrelse under 1 ha.

Kombinationsmuligheder.

- Alle elementer kan stå alene
- Skov naturbevarende drift kan kombineres med bevaring af 10 hjemmehørende træer og/eller med indkomstkompensation for ændret vandstand
- Bevaring af op til 10 træer kan kombineres med indkomstkompensation for ændret vandstand

Varighed af aftaler: Det bemærkes, at der i en række tilfælde anvendes støtteperioder på 20 år eller varige aftaler. Dette vurderes at være nødvendigt for at sikre en tilstrækkelig beskyttelse af de naturmæssigt værdifulde skovarealer. Der henvises til tabellen om støttesatser og varighed under pkt. 8.2.9.c.1.8.

Type of support

Arealbaseret støtte.

Links to other legislation

Naturbeskyttelsesloven LBK nr. 933 af 24/09/2009

Dansk retsgrundlag:

- Danmarks Nationale Skovprogram 2002
<http://www.naturstyrelsen.dk/-Udgivelser/-Aarstal/2002/-dns.htm>
- Skovloven, LBK nr 678 af 14/06/2013
- Bekendtgørelse nr. 422 af 8. maj 2012 om tilskud til fremme af bæredygtig skovdrift
- Bekendtgørelse nr. 1116 af 25. nov. 2011 om tilvejebringelse af Natura 2000skovplanlægning

Beneficiaries

Kommuner og private skovejere og deres sammenslutninger.

Eligible costs

Flat rate: Se tabel under pkt. 8.2.9.c.1.8.

Betalingerne skal dække ekstraomkostninger og den indtjening, der gives afkald på som følge af den indgåede aftale.

Eligibility conditions

Støtte i Natura 2000 områder ydes for at beskytte følgende skovnaturtyper:

2180 Skovklit

9110 Bøg på mor

9120 Bøg på mor med kristtorn

9130 Bøg på muld

9150 Bøg på kalk

9160 Ege-blandskov

9170 Vinteregeskov

9190 Stilkege-krat

91D0 Skovbevokset tørvemose

91E0 Elle- og askeskov

De kortlagte skovnaturtyper findes på hjemmesiden: <http://prior.dmu.dk/>

Der kan medtages tilgrænsende arealer til en kortlagt skovnaturtype for at sikre en entydig afgrænsning af tilskudsarealet. Som udgangspunkt skal mindst 75 pct. af det samlede areal være kortlagt som skovnaturtype. Tilsvarende kan der ved etablering af naturlige vandstandsforhold ydes indkomstkompensation for tilgrænsende arealer, der påvirkes af indsatsen.

Der kan også ydes støtte til andre naturmæssigt værdifulde skovarealer, uden for de kortlagte Natura 2000 skovnaturtyper. Sådanne skovarealer skal være fredskovspligtige arealer eller ikke-fredskovspligtige skovarealer, der er mindst 0,5 ha og mindst 40 m bred (i gennemsnit).

Støtte til fordel for hasselmus ydes kun i kommuner, hvor hasselmusens forekomst er kendt. De aktuelle kommuner er listet i vejledningen.

For alle aftaler gælder:

Varige aftaler tinglyses på ejendommen.

Gamle træer: Træer, der skal blive på arealet til død og henfald, skal i ansøgningen anføres med koordinater i UTM/EUREF89.

Indsatsen for etablering af naturlige vandstandsforhold skal primært anvendes til sikring af skovnaturtyperne 91D0 Skovbevokset tørvemose og 91E0 Elle- og askeskov, men kan også anvendes til andre miljømæssigt værdifulde arealer. Der kan søges om tilskud til investeringen i tilskudsordningen ” investeringer, der

forbedrer skovens tilpasningsevne og miljømæssige værdi. ” (art 26).

Naturstyrelsen vil efter indstilling fra Skovrådet kunne beslutte, at ansøgningsprocessen forsøgsvis tilrettelægges som en licitationsmodel, hvor ansøgerne indsender tilbud på miljømæssig drift i konkurrence med hinanden. Hvis dette sker, vil Naturstyrelsen drage omsorg for, at de indgåede kontrakter i økonomisk størrelse holdes inden for de angivne satser og at krav til kontrollerbarhed og miljømæssige forhold bliver lige så store som i almindelige tilsagn.

Der indføres en revisionsklausul for forpligtelser under denne ordning til sikring af, at de kan tilpasses i tilfælde af ændringer af relevante obligatoriske normer eller krav, samt for at gøre det muligt, om nødvendigt, at tilpasse forpligtelserne til den efterfølgende programmeringsperiodes regelsæt. Hvis en sådan tilpasning ikke accepteres af støttemodtageren, ophører forpligtelsen, uden at der kræves tilbagebetaling for den periode, hvor forpligtelsen påhvilede støttemodtageren.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Ansøgning om støtte til sikring af skovnaturtyper i Natura 2000 områder behandles løbende. Alle ansøgninger i overensstemmelse med Natura 2000 handleplanen understøtter opfyldelsen af Habitatdirektivets formål og bør have støtte.

For støtte til andre arealer end de udpegede skovnaturtyper vil ansøgningerne blive behandlet i ansøgningsrunder, hvor der vil blive givet prioritet til de projekter, der ligger i områder, der er udpeget i henhold til Skovlovens § 25, samt til fredskove frem for ikke- fredskove.

For aftaler til fordel for Habitatdirektivets art. 12 arter gælder, at aftaler til fordel for hasselmus prioriteres frem aftaler til fordel for flagermus, ligesom kendte lokaliteter prioriteres frem for potentielle lokaliteter.

(Applicable) amounts and support rates

Støtteniveau

Støtteniveaet vil udgøre op til 200€/ha/år. Hvis en kombination af støtte giver et højere beløb pr. ha pr. år, reduceres præmien til 200 €/ha/år.

Det maksimale støtteniveau på 200 €/ha/år kan blive overskredet i følgende 2 tilfælde.

1. Bevaring af op til 10 hjemmehørende træer pr. ha til død og henfald

Ved bevaring af op til 10 træer pr. ha til død og henfald opstår der et væsentligt indkomsttab for ejeren. Bevaring af hjemmehørende træer til død og henfald vurderes at være et af de væsentligste tiltag for at beskytte og fremme biodiversiteten i skove.

Støtten dækker ekstraomkostninger og indkomsttab.

I implementeringen af ordningen vil Naturstyrelsen sikre, at kompensationen ikke overskrider det reelle tab for skovejeren.

1. Udlæg til urørt skov

Ved udlæg til urørt skov ophører al skovdrift på arealet, hvilket kan medføre et væsentligt indkomsttab for skovejeren. Udlæg til urørt skov vurderes at være et meget væsentligt tiltag for at beskytte og fremme biodiversiteten i skove.

Indkomsttabet fastsættes ved at beregne den økonomiske værdi af den eksisterende bevoksning fratrukket omkostningerne ved at fælde bevoksningen.

I implementeringen af ordningen vil Naturstyrelsen sikre, at kompensationen ikke overskrider det reelle tab for skovejeren.

Såvel støtte til urørt skov som støtte til bevaring af gamle træer udbetales som engangsbetaling på grund af indgrebets permanente karakter.

Støtteintensitet i pct.

Op til 100 pct.

Støttesatser og varighed af aftaler fremgår af tabel 37.

Tabel 41: Støttesatser og varighed af aftaler (artikel 34)

Foranstaltning	Tilskudssats	Udbetalingsperiode	Varighed af aftale
Skovnaturtypebevarende drift/pleje i Natura 2000 områder samt indsats for værdifulde skovområder og art 12 arter.			
Basissikring af skovnaturtyper og værdifulde skovarealer			
Almindelig grundsats: (1)			
- Grundsats I	300 kr./ha/år	20 år	20 år
- Grundsats II	400 kr./ha/år	20 år	20 år
- Grundsats III	700 kr./ha/år	20 år	20 år
Særlig grundsats:			
- Stævning	500 kr./ha/år	20 år	20 år
- Skovgræsning	1400 kr./ha/år	5 år	5 år
Bevaring af op til 10 store træer pr. ha til død og henfald			
- Diameter 25-50 cm	500 kr./træ	Engangsbetaling	Varig
- Diameter > 50-75 cm	1000 kr./træ	Engangsbetaling	Varig
- Diameter > 75 cm:			
o Eg	2000 kr./træ	Engangsbetaling	Varig
o Øvrige træarter	1500 kr./træ	Engangsbetaling	Varig
Etablering af naturlige vandstandsforhold			
Kompensation for indkomsttab	300 kr./ha/år	20 år	20 år
Udlæg til urørt skov (2)	Konkret beregning af Naturstyrelsen	Engangsbetaling	Varig
Slåning			
- Uden fjernelse af afslået materiale	500 kr/ha/år	5 år	5 år
- Inklusiv fjernelse af afslået materiale	1000 kr/ha/år	5 år	5 år

(1) De tre satser afspejler forskelle i arealtyper og relevante forpligtelser

(2) Indkomsttabet fastsættes ved at beregne den økonomiske værdi af den eksisterende bevoksning fratrukket omkostningerne ved at fælde bevoksningen.

8.2.10.4. Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

Tilskudsordningens administration

Ved behandling af ansøgningen i Naturstyrelsens decentrale organisation bliver det efterprøvet, om projektet lever op til de fastsatte normer i vejledningen og er i overensstemmelse med regler eller arealudpegning efter anden lovgivning.

Engangsbetalinger udbetales af Naturstyrelsen efter tingslysning af aftalen.

Årlige tilskud udbetales på baggrund af indberetning på Fællesskemaet.

Kontrol og behandling af uregelmæssigheder i forbindelse med kontrollerne vil blive tilrettelagt i samarbejde med Naturerhvervsstyrelsen i overensstemmelse med regler udstedt af Kommissionen.

Aftaler, hvor støtten udbetales som en engangsbetaling vil blive sikret ved tinglysning af aftalen. Derved bliver aftalen også bindende for fremtidige ejere af ejendommen.

Kontrol

Overholdelse af støttebetingelserne kontrolleres gennem kontrolbesøg og administrativ kontrol foretaget af Naturstyrelsen.

Der kan indføres en stikprøvebaseret kontrolmekanisme, hvor en offentlig instans gennemfører besigtigelse i marken af, hvorvidt der fortsat leveres i overensstemmelse med aftalen. Kontrollen kan opretholdes i en 10 årig periode.

De pågældende restriktioner kan endvidere synliggøres for offentligheden ved at integrere projektpolygoner for de tinglyste aftaler i miljøportalen (adgang for alle)]

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.10.5. Information specific to the measure

Definition and justification of the holding size above for which support will be conditional on the submission of a forest management plan or equivalent instrument

Danmark fastsætter i henhold til landdistriktsforordningens art 22(1) og 34(1) en grænse på 50 ha skovbevoksning på ejendommen. For ejendomme med et skovareal over denne størrelse kan tilskud kun ydes, hvis det ansøgte er i overensstemmelse med principperne i en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinjerne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993.

The description of the methodology and of the assumptions and parameters (including the description of the baseline requirements as stated in Article 34(3) of Regulation (EU) No 1305/2013 which are relevant for each particular type of commitment) used as reference point for the calculations justifying additional costs, income foregone resulting from the commitment made in accordance with Article 9 of this Regulation

Støttesatserne for flatrate tilskud er fastsat på grundlag af tabelværket ”Skov-økonomiske tabeller”, og efter høring af Skovrådet i Danmark, der er nedsat i henhold til Skovloven. Københavns Universitet har gennemført en analyse af tilskudssatserne og har udarbejdet en ekspertudtalelse herom.

Ekspertanalysen af støttesatserne blev udført af Bo Jellesmark Thorsen, der er professor i anvendt økonomi ved Københavns Universitet. Universitetet er uafhængig af Naturstyrelsen, der forvalter støtteordningen.

Vedrørende tilskud til skovnatur-bevarende drift (basissikring) og bevaring af enkelttræer til død og henfald henvises til følgende 2 rapporter fra Københavns Universitet: ”Tabsberegninger ved driftsrestriktioner for bøgeskovnaturtyper i Natura 2000” :

http://curis.ku.dk/portal-life/files/36021075/Arbejdsrapport_115_2010_Tabsberegninger_ved_driftsrestriktioner.pdf

og

”Tabsberegninger ved driftsrestriktioner for skovnaturtyper med eg og ask i Natura 2000:

http://curis.ku.dk/ws/files/33226161/arsl_116.pdf

Definition of an "equivalent instrument"

Se under artikel 25 støtteordninger (8.2.4). Ækvivalente instrumenter vil være en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinjerne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om beskyttelse af Europas skove i 1993.

Identification of relevant mandatory requirements established by the national forestry act or other relevant national legislation

Skovlovens indeholder i §§ 8-13 minimumskrav til driften af fredskove.

Hovedkravene findes i § 8:

- 1) Arealet skal holdes bevokset med træer, der danner, eller som inden for et rimeligt tidsrum vil danne, sluttet skov af højstammede træer.
- 2) Hugst bortset fra tynding må ikke finde sted, før bevoksningen eller det enkelte træ har opnået en alder eller dimension, hvor den er hugstmoden.
- 3) Arealet skal senest 10 år efter afvikling af en hugstmoden bevoksning opfylde kravet i nr. 1.
- 4) Arealet skal holdes bevokset med træer, der danner, eller som inden for et rimeligt tidsrum vil danne, sluttet skov af højstammede træer.
- 5) Hugst bortset fra tynding må ikke finde sted, før bevoksningen eller det enkelte træ har opnået en alder eller dimension, hvor den er hugstmoden.

Endvidere er der i §§ 26, 27 og 28 regler om bevaring af skovbryn, egekrat samt beskyttelsesbestemmelser for småbiotoper, der falder uden for beskyttelsen i Naturbeskyttelseslovens § 3.

Det bemærkes, at hvis der ydes tilskud til ikke-fredskovspligtige skove forudsættes, at disse opfylder samme minimumskrav.

Danmark fastsætter i henhold til forordningens art 22(2) og 35(1) en grænse på 250 ha skovbevoksning på ejendommen. For ejendomme med et skovareal over denne størrelse kan tilskud kun ydes, hvis det ansøgte er i overensstemmelse med principperne i en grøn driftsplan, en Natura 2000 handleplan eller tilsvarende plan, der er i overensstemmelse med retningslinjerne om bæredygtig skovdrift fra Ministerkonferencen om Beskyttelse af Europas skove i 1993.

8.2.11. M16 - Co-operation (art 35)

8.2.11.1. Legal basis

Artikel 35 i Landdistriktsforordningen (1305/2013/EU).

8.2.11.2. General description of the measure including its intervention logic and contribution to focus areas and cross-cutting objectives

Vedr. M16a Samarbejde om bæredygtig produktion af biomasse

Rationale/kvalitativ beskrivelse:

Den nationale energiaftale fra 2012 sætter ambitiøse mål for omstilling fra fossile energikilder til vedvarende energi, herunder biomasse. Bioøkonomien komplementerer disse dagsordner ved at bidrage til at udvikle et biobaseret samfund, der karakteriseres ved en ressourceeffektiv og bæredygtig udnyttelse af de tilgængelige ressourcer.

Bioøkonomien rummer nye erhvervsmuligheder for landbruget. Stigende priser på fossilt baserede råstoffer kombineret med ønsket om at diversificere forsyningskilderne for energi samt reducere klimapåvirkningerne fra fossil energi vil skabe en fortsat stigende efterspørgsel efter biobaserede erstatninger.

Landbruget og landdistrikterne forventes at komme til at spille en væsentlig rolle i udviklingen af den biobaserede økonomi, da landbruget står for en meget stor andel af biomasseproduktionen som eksempelvis halm, husdyrgødning, græs, energipil mv. Landbruget bør derfor deltage i omstillingen bl.a. ved at levere bæredygtig biomasse til eksempelvis bioraffinering, og landdistrikterne skal delagtiggøres i de vækstmuligheder, den bioøkonomiske dagsorden kan byde på. Anvendes den ekstra biomasse i en dansk bioraffineringssektor, vil det kunne medføre nye arbejdspladser i Danmark.

Der er behov for at fremme en både økonomisk og miljømæssigt bæredygtig produktion af biomasse, som kan erstatte anvendelsen af fossile ressourcer på udvalgte områder og dermed reducere CO₂-udledningen men samtidig bidrage til at reducere udvaskningen af næringsstoffer og plantebeskyttelsesmidler.

Da biomasse generelt er dyr at transportere (især hvis der er højt vandindhold), vil en del af den fremtidige behandling af biomassen ske tæt på produktionsarealerne, hvilket formodes at ville gavne beskæftigelsen i landdistrikterne.

Gennem landdistriktspolitikken er det muligt at yde støtte til en række aktiviteter i landbruget eller landdistrikterne, som har til formål at understøtte overgangen til en biobaseret økonomi, blandt andet ved tilskud til samarbejdsprojekter.

Samarbejdsprojekter under denne ordning kan også ydes til individuelle aktører, når der er tale om pilotprojekter og udvikling af nye produkter, processer og teknologier, samt ny praksis i landbrugssektoren

og fødevare- og skovbrugssektoren jf. art. 35, stk. 3.

Foranstaltningen skal bidrage til at fremme etableringen af samarbejdsprojekter om udvikling med henblik på at fremme bioøkonomien i Danmark.

Følgende typer samarbejder forudses:

1. Samarbejdsprojekter og pilotprojekter
2. Samarbejde om udvikling af nye produkter og teknologier
3. Offentlige-private partnerskaber imellem

Indsatsens primære fokusområde er 5C: Lettere levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald og restprodukter og af andre nonfoodråmaterialer med henblik på bioøkonomi.

Indsatsområder, bidrager til fokusområde nr.

Fokusområde 2A: Forbedring af alle landbrugsøkonomiske resultater og lettelse af omstruktureringen og moderniseringen af bedrifter, navnlig med henblik på at øge markedsdeltagelsen og –orienteringen samt diversificering af landbruget.

Fokusområde 5C: Lettere levering og brug af vedvarende energikilder, biprodukter, affald og restprodukter og af andre nonfoodråmaterialer med henblik på bioøkonomi.

Fokusområde 5D: Reduktion af udledningen af drivhusgasser og ammoniak fra landbruget.

Vedr. M16b: Samarbejdsprojekter om erhvervsudvikling

Rationale for indsatsen/kvalitativ beskrivelse:

Det overordnede mål med indsatsen er at styrke konkurrenceevnen i landbrugs-, fødevare- og skovbrugssektoren samtidig med, at en bæredygtig udvikling i landbruget styrkes gennem samarbejde mellem relevante aktører.

Danmark har en styrkeposition indenfor fødevareforskning og forskning og udvikling af nye teknologier og indenfor produktion af kvalitetsfødevarer med stor værditilvækst. Samtidig er dansk landbrug kendetegnet ved at være meget vidensbaseret, og landbruget bidrager selv med forskning og udvikling gennem branchetilknyttede og vidensinstitutioner.

Dansk landbrugs udviklingsmuligheder afhænger blandt andet af rammevilkår for produktionen og konkurrencen på de internationale landbrugsmarkeder.

Den danske landbrugs- og fødevaresektor oplever, især indenfor primærproduktionen, at rammevilkårene

både nationalt og på EU-niveau gennem en årrække er blevet sværere. Sammenholdt med et højt omkostningsniveau i landbruget, betyder det, at landmænd oplever økonomiske udfordringer i forhold til at et stigende antal krav i miljøreguleringen. Der er derfor behov for at understøtte aktiviteter, der imødegår disse udfordringer. Udvikling af nye omkostnings- og miljøeffektive teknologier, processer og praksisser til landbruget kan hjælpe branchen til at styrke konkurrenceevnen og samtidig imødegå en strammere miljøregulering. Det er dog en forudsætning, at teknologierne udbredes og implementeres hos landmænd og fødevarerproducenter.

Hvis de nye teknologier skal udbredes i erhvervet, vil det kræve en aktiv indsats, der skal medvirke til at implementere teknologierne. Dette kan blandt andet opnås gennem samarbejde om udviklingsaktiviteter, med henblik på at sikre at jordbrugs- og fødevarerhvervet er konkurrencedygtigt og innovativt og at nye teknologier, praksisser og processer inddrages i landbrugs- og fødevarerproduktionen. Der skal derfor etableres udviklingsprojekter med henblik på at styrke innovation inden for det primære jordbrug og skovbrug samt fødevarerforarbejdning. Dette kan hjælpe erhvervene, i form af udvikling af nye effektive produkter, processer, praksisser og teknologier, der kan medvirke til at sikre erhvervens konkurrenceevne og innovation. Dette kan også medvirke til løsning af miljøproblemer og til igangsætning af produktudvikling og dermed at opfylde nutidens forbrugeres krav om kvalitetsfødevarer.

Bidrager til fokusområde

Indsatsen bidrager til fokusområde:

1A: Fremme af innovation, samarbejde og udvikling af vidensbasen i landdistrikterne.

1B: Styrkelse af forbindelse mellem landbrug, fødevarerproduktion og skovbrug samt forskning og innovation, herunder med henblik på bedre miljøforvaltning og miljømæssige resultater.

2A: Forbedring af alle landbrugsøkonomiske resultater og lettelse af omstruktureringen og moderniseringen af bedrifter, navnlig med henblik på at øge markedsdeltagelsen og –orienteringen samt diversificering af landbruget.

Desuden bidrager indsatsen til de tværgående målsætninger om fremme af innovationsaktiviteter i jordbrugs- og fødevarersektoren og fremme af miljø-, klima- og naturbeskyttelse.

8.2.11.3. Scope, level of support, eligible beneficiaries, and where relevant, methodology for calculation of the amount or support rate broken down by sub-measure and/or type of operation where necessary. For each type of operation specification of eligible costs, eligibility conditions, applicable amounts and support rates and principles with regards to the setting of selection criteria

M16a Samarbejde om bæredygtig produktion af biomasse (hvilende ordning) (artikel 35)

Sub-measure:

- 16.2 - support for pilot projects, and for the development of new products, practices, processes and technologies
- 16.6 - support for cooperation among supply chain actors for sustainable provision of biomass for use in food and energy production and industrial processes

Description of the type of operation

Typer af operationer

Der kan gives tilskud til samarbejdsprojekter der har til formål at udvikle dansk bioøkonomi ved at

- Fremme udviklingen af nye produkter, processer og teknologier samt ny praksis i den primære jordbrugssektor
- Fremme af horisontalt og vertikalt samarbejde mellem aktører i forsyningskæden om etablering af logistikplatforme
- Samarbejde mellem små aktører om tilrettelæggelse af fælles arbejdsprocesser, deling af faciliteter og ressourcer
- Fremme partnerskaber imellem offentlige og private aktører

Type of support

Tilskud til fremme af samarbejdsprojekter.

Links to other legislation

Ingen.

Beneficiaries

Tilskud kan ydes til samarbejdende aktører i landbrugs- og fødevarekæderne.

Samarbejdsprojekter under denne ordning kan også ydes til individuelle aktører, når der er tale om pilotprojekter og udvikling af nye produkter, processer og teknologier, samt ny praksis i landbrugssektoren og fødevare- og skovbrugssektoren jf. art. 35, stk. 3.

Eligible costs

Følgende omkostninger, der er knyttet til former for samarbejde, er berettigede til støtte;

1. Undersøgelser af det pågældende område, gennemførlighedsundersøgelser og omkostninger i forbindelse med udarbejdelsen af en anden forretningsplan end den, der er omhandlet i artikel 29 i forordningen om de fælles rammebestemmelser for støtte (1303/2013/EU).
2. Animering af det pågældende område med henblik på at muliggøre et fælles territorialt projekt
3. Direkte omkostninger til specifikke projekter i forbindelse med gennemførelsen af en anden forretningsplan end den, der er omhandlet i artikel 29 i forordning (1303/2013/EU), eller en aktion rettet mod innovation
4. Specifikke omkostninger forbundet med udviklings og demonstrationsprojekter

Eligibility conditions

Det er en betingelse for tilskud at mindst en deltager i samarbejdsprojektet er primærjordbruger, med et årligt arbejdskraftbehov på over 830 normtimer.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Alle projektansøgninger prioriteres bl.a. på baggrund af følgende parametre i ikke-prioriteret rækkefølge:

- Oprettelse af nye arbejdspladser
- Bevare arbejdspladser

- Styrkelse af konkurrenceevnen
- Reduktion af miljøeffekten af omgivelserne
- Reducere energiforbruget og skifte til grøn energi, herunder gennem øget energieffektivitet, besparet energi eller øget anvendelse af vedvarende energi
- Bidrage til udviklingen af det geografiske område, herunder at garantere for et stærkt produktionsmiljø

Listen af prioriteringskriterier er ikke udtømmende.

(Applicable) amounts and support rates

Støtteintensitet

Der gives maksimalt 50 pct. i tilskud.

M16b Samarbejdsprojekter for erhvervsudvikling (udviklingsprojekter) (artikel 35)

Sub-measure:

- 16.1 - support for the establishment and operation of operational groups of the EIP for agricultural productivity and sustainability
- 16.2 - support for pilot projects, and for the development of new products, practices, processes and technologies

Description of the type of operation

Type af operationer

Der gives tilskud til udvikling af nye produkter, processer, praksisser, metoder og teknologier indenfor jordbrugs-, fødevarer- og skovbrugssektoren.

Typer af aktion eller indsats

Der kan gives tilskud til:

1. Pilotprojekter
2. Udviklingen af nye produkter, processer, praksisser, og teknologier i jordbrugs-, fødevarer- og skovbrugssektoren
3. Demonstrationsprojekter af ny teknologi, hvor demonstrationen er den afsluttende del af udviklingsprojektet

Et pilotprojekt forstås som muligheden for at gennemføre et testprojekt inden en egentlig udviklingsaktivitet. Det er ikke en betingelse at pilotprojektet efterfølges af en udviklingsaktivitet.

En udviklingsaktivitet kan f.eks. være dyrkning af et demonstrationsareal, udvikling af best-practices og udvikling af nye produkter og teknologier. Der kan ydes tilskud til aktiviteter, både indenfor jordbruget og indenfor forarbejdning.

Udvikling af nye praksisser kan f.eks. dække over udvikling af nye landbrugsmetoder og nye dyrknings- og produktionspraksisser, såsom f.eks. nye former for afgrøderotation og jordbearbejdning.

I forbindelse med udviklingsaktiviteter kan der også gives tilskud til forberedende aktiviteter, f.eks. dataindsamling og forudgående analyser, der ligger til grund for den senere udviklingsaktivitet.

Udover udvikling af helt nye teknologier kan der også ydes tilskud til udvikling af teknologier/processer og praksisser, der i al væsentlighed er tilpasninger af f.eks. eksisterende teknologier til situationer, hvor teknologien ikke er udbredt, herunder også aktiviteter til test og afprøvninger.

Demonstrationsprojekter kan modtage tilskud, hvis demonstrationsaktiviteten er den afsluttende del af test eller validering af en nyudviklet proces, teknologi, praksis eller produkt.

Der kan også ydes tilskud til demonstrationsaktiviteter under artikel 14. Disse vedrører demonstrationer som ikke er knyttet til et udviklingsprojekt, mens demonstrationsaktiviteter under nærværende artikel vedrører demonstration af aktiviteter, der er en del af afslutningen af et udviklingsprojekt.

Støtte til udvikling af nye produkter, processer, praksisser og teknologier ydes ud fra følgende indsatsområder:

- Forbedret management
- Optimere produktiviteten
- Forbedre produktkvaliteten
- Reducere miljøbelastningen
- Forbedre dyrevelfærden og –sundheden
- Forbedre fødevarer-sikkerheden
- Reducere klimabelastningen
- Sikre natur- og ressourcegrundlaget
- Forbedre arbejdsmiljøet og skabe attraktive arbejdspladser

- Bidrage til mangfoldighed og alsidighed gennem nye produkter
- Bekæmpe og forebygge sygdomme hos produktionsdyr
- Andre tiltag, der styrker konkurrenceevnen og en bæredygtig udvikling i landbruget

Det vil tillige være muligt at støtte etablering og drift af operationelle grupper under det såkaldte Europæiske Innovationspartnerskab (EIP) for landbrugets produktivitet og bæredygtighed jf. artikel 55 i landdistriktsforordningen.

Type of support

Tilskud til pilot- og udviklingsprojekter

Links to other legislation

Ingen.

Beneficiaries

Projektet kan gennemføres på to måder. Enten som et samarbejdsprojekt mellem mindst 2 aktører, eller som et projekt med en individuel aktør.

Hvis projektet ikke gennemføres som et samarbejdsprojekt, er det et krav, at den viden, der opnås via projektet, bliver udbredt til offentligheden.

Tilskudsmodtagere kan f.eks. være:

- Primære landbrugsbedrifter (uanset størrelse)
- Primære gartnerier (uanset størrelse)
- Virksomheder inden for forarbejdning af fødevarer (uanset størrelse)
- Virksomheder inden for forarbejdning af skovbrugsprodukter (uanset størrelse)

- Andre (uanset størrelse)

Eligible costs

Der kan ydes tilskud til udgifter som vedrører:

- 1) Forberedende aktiviteter
- 2) Udgifter, som direkte vedrører selve projektaktiviteterne

Hvis projektet gennemføres som et samarbejdsprojekt kan der også ydes tilskud til at drive projektet, hvis disse udgifter er et resultat af selve samarbejdet. Dette kan f.eks. være udgifter til en projektkoordinator. Der kan ikke ydes tilskud til ansøgers almindelige driftsudgifter, f.eks. husleje.

Der kan ikke ydes tilskud til at drive projektet, hvis projektet gennemføres som et individuelt projekt.

NaturErhvervstyrelsen fastsætter rammer for timesatserne til løn til projektrelevante og -tilknyttede medarbejdere.

Støtteberettigede udgifter omfatter f.eks.:

- a) Løn til medarbejdere hos ansøger, der er tilknyttet projektet
- b) Udgifter til konsulentbistand
- c) Køb af nye materialer og nyt udstyr, der er nødvendige for projektet
- d) Leje med købsforpligtelse af nyt udstyr
- e) Rejseomkostninger
- f) Testaktiviteter, der ligger forud for udviklingsaktiviteterne
- g) Andre omkostninger, som ifølge NaturErhvervstyrelsen kan være relevante og nødvendige i gennemførelsen af projektet

Følgende omkostninger betragtes ikke som værende støtteberettigede:

- Løbende driftsudgifter, medmindre disse er et resultat af selve samarbejdet
- Moms, der kan refunderes

- Udgifter i forbindelse med kommercielt brug af det udviklede produkt

Eligibility conditions

Der kan ikke ydes tilskud til igangværende aktiviteter. Det vil dog være muligt at støtte aktiviteter, der ligger i forlængelse af afsluttede projekter.

Der kan ikke gives tilskud til projekter, der kun består af forskning. Der kan dog ydes tilskud til forskningsaktiviteter, hvis disse er koblet til og en del af et udviklingsprojekt.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Alle projektansøgninger prioriteres på baggrund af følgende parametre:

- Projektets relevans/aktualitet
- Projektets nyhedsværdi/innovationshøjde
- Projektets kvalitet
- Projektets bredde (hvor mange interessenter får gavn af projektet)
- Projektets implementeringspotentiale (hvor hurtigt og effektivt kan resultaterne udbredes og implementeres i praksis i erhvervet)
- Projektets effekt i forhold til at fremme konkurrenceevnen og en bæredygtig udvikling i landdistrikterne

Listen er ikke udtømmende. Anvendelse af andre prioriteringskriterier og eventuelle vægtninger af kriterierne vil blive udmeldt forud for ansøgningsrunderne

(Applicable) amounts and support rates

Støtteintensitet i pct.

Der kan ydes 100 pct. i tilskud, medmindre udgifter, der vedfører direkte udgifter til projektet, kan dækkes af andre dele af rådsforordningen. I sådanne tilfælde kan der ydes den samme tilskudsprocent, som i den pågældende artikel.

Hvis projektet gennemføres som et samarbejdsprojekt, kan der kan ydes op til 100 pct. i tilskud til udgifter til aktiviteter til at drive projektet, hvis disse aktiviteter er et resultat af samarbejdet mellem aktørerne.

Støttesats (i henhold til statsstøtteregele om forskning, udvikling og innovation)

Der kan ydes en medfinansiering fra EU på maksimalt 80 pct.

8.2.11.4. Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

NaturErhvervstyrelsen har ansvaret for administrativ kontrol, afsyning og fysisk kontrol.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.11.5. Information specific to the measure

Specification of the characteristics of pilot projects, clusters, networks, short supply chains and local markets

De pågældende begrebers karakteristika specificeres ikke på forhånd.

Pilotprojekter kan omfatte storskalatest eller demonstrationsprojekter, der skal afprøve nye socialt, økonomisk eller teknisk risikable teknologier, metoder eller processer før generel introduktion. Blandt andet spørgsmål om accept, økonomisk levedygtighed, markedspotentiale og teknisk optimering kan afprøves. Begreberne klynge og kort forsyningskæde defineres i forordning 1305/13, art. 2(1), punkt m) og q).

8.2.11.6. Other important remarks relevant to understand and implement the measure

Vedr. M16a: Samarbejde om biomasse:

Yderligere oplysninger specifikke for den pågældende foranstaltning

Samarbejde mellem aktører beliggende i forskellige regioner eller medlemsstater er også støtteberettiget. Støtte begrænses til en periode på op til syv år, undtagen for kollektive miljøforanstaltninger i behørigt

begrundede tilfælde.

Andre vigtige bemærkninger

Når en forretningsplan eller en skovforvaltningsplan eller tilsvarende eller en udviklingsstrategi gennemføres, eller kun dække omkostningerne til samarbejdet og anvende midler fra andre foranstaltninger eller andre EU-fonde til projektets gennemførelse.

Samarbejde under denne foranstaltning kan kombineres med projekter, der støttes af andre EU-midler end ELFUL inden for det samme område. Medlemsstaterne sikrer, at overkompensation som følge af kombinationen af denne foranstaltning med andre nationale støtteinstrumenter eller EU-støtteinstrumenter undgås.

Samarbejde om udvikling af nye produkter og teknologier.

Resultaterne af de enkelte aktørers pilotprojekter og operationer offentliggøres.

8.2.12. M19 - Support for LEADER local development (CLLD – community-led local development) (art 35 Regulation (EU) No 1303/2013)

8.2.12.1. Legal basis

Retsgrundlag

Artikel 35 (1) (a), (b), (d) og (e) i forordning om fælles rammebestemmelser for støtte (forordning 1303/2013]

Artikel 42 i landdistriktsforordningen (forordning 1305/2013)

8.2.12.2. General description of the measure including its intervention logic and contribution to focus areas and cross-cutting objectives

Rationale for indsatsen/kvalitativ beskrivelse

Fokusområder 6B og dermed EU-prioritet 6 under landdistriktsprogrammet udmøntes gennem lokale udviklingsstrategier.

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter involverer lokale kræfter i arbejdet med at udvikle Danmarks landdistrikter gennem Landdistriktsprogrammet. Det sker via lokale aktionsgrupper (LAG) fordelt over hele landet. De lokale aktionsgrupper arbejder efter LEADER-metoden. LEADER-metoden bygger på syv nøgleprincipper, som til sammen kan bidrage med lokal forankring, udblik til omverdenen, fornyelse og brug af lokale ressourcer. De 3 grundlæggende principper er partnerskabet, udviklingsstrategien og den lokale aktionsgruppes territoriet.

Den sikrer, at lokale borgere har indflydelse på udviklingen og skaber sammenhæng mellem de mange lokale og regionale udviklingstiltag. Det er målet at overføre viden og erfaringer fra landdistrikt til landdistrikt gennem netværk og fælles projekter. Den lokale aktionsgruppe har således fået ansvar for at støtte projekter økonomisk og bistå i arbejdet med at samle og omsætte de lokale ressourcer i innovative projekter.

Med LEADER-principperne kan der skabes resultater, der ikke ellers ville være opnået. Principperne tilfører en større nytteværdi i det enkelte projekt og den lokale aktionsgruppes arbejde generelt, som ikke nødvendigvis var fremkommet uden inddragelsen af den lokale aktionsgruppe og det deraf følgende samspil mellem aktørerne og mellem projekterne. LEADER-metoden kan derfor mere end at støtte aktørerne i deres normale aktiviteter – den kan tilføre en større nytteværdi, for eksempel ved at skabe netværk, der fremmer tværsektorielt og nyskabende samarbejde, og sætte projekterne ind i en større sammenhæng, der giver de bedste løsninger på de lokale udfordringer.

Ved at understøtte hver lokal aktionsgruppes driftsomkostninger under LEADER-indsatsen og kompetenceudvikling blandt aktører involveret i lokale aktionsgrupper, bliver de lokale aktionsgrupper i

stand til at udføre opgaver på ministeriets vegne. Arbejdsfordelingen mellem de lokale aktionsgrupper og de centrale myndigheder videreføres fra programperioden 2007-2013, så de lokale aktionsgrupper inden for rammerne af den godkendte lokale udviklingsstrategi fortsat skal prioritere og indstille lokale udviklingsprojekter til tilskud. De centrale myndigheder foretager herefter legalitetskontrol, træffer endelige beslutning, udbetaler og kontrollerer.

Udpegning af lokale aktionsgrupper

De lokale aktionsgrupper udpeges ud fra en lokal ”bottom up” tilgang, hvor de lokale interessenter via interessetilkendegivelser definerer deres LAG-område i overensstemmelse med forordningens bestemmelser og de nationale regler og retningslinjer.

I praksis vil hver aktionsgruppe bestå af et sammenhængende geografisk område, som i geografisk omfang vil omfatte en række kommuner afhængigt af befolkningstallet.

På øerne vil i særlige tilfælde være behov for at dispensere for kravet om mindst 10.000 indbyggere, som for eksempel de danske småøer hvor den samlede befolkning på de 27 småøer udgør knap 4.612 indbyggere (kilde Ø-posten, nr. 152, Juni 2013)

Indsatsens fokusområde er 6B: Fremme af lokaludvikling i landdistrikter

- anvende LEADER-metoden for at sikre den nære tilknytning til lokalområderne
- forberede og gennemføre lokale udviklingsstrategier
- kompetenceudvikling og ansættelse af lokale LAG-koordinatore for at levere bedre rådgivning, administration og service til projektansøgere
- fremme afsøgning af LAG partnere, indgåelse af samarbejder og gennemførelse af samarbejdsprojekter

Typer af aktion eller indsats:

Tilskud kan ydes inden for rammerne af følgende underforanstaltninger:

1. Forberedelse af den lokale udviklingsstrategi, herunder kapacitetsopbygning, kompetenceudvikling, netværk m.v.
2. Gennemførelse af operationer under en lokal udviklingsstrategi, når denne er godkendt af Udvælgelseskomiteen.

Der er herunder to hovedmålsætninger:

1. at fremme vækst og etableringen af nye arbejdspladser i landdistrikterne ved at yde tilskud til erhvervsudvikling via tilskud til etablering og udvikling af små og mikrovirksomheder og samarbejde.
2. er at gennemføre aktiviteter og investeringer, der forbedrer rammevilkårene og understøtter en

udvikling i landdistrikterne ved at fremme og udvikle basale servicefaciliteter og landsbyfornyelse.

Med henblik på at fremme projekter til opfyldelse af de to hovedmålsætninger kan der ydes projektstøtte inden for følgende områder:

- Art. 17: Tilskud til investeringer inden for fødevarerektoren
- Art. 19: Tilskud til oprettelse af mikro og små virksomheder
- Art. 20: Tilskud til basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne
- Art. 35: Samarbejdsprojekter

For at kunne fokusere indsatsen, så der opnås den højest mulige effekt af midlerne, ydes der ikke projektstøtte under artikel 14-16, 18, 21-34 og 36-39.

3. Drift af en godkendt lokal aktionsgruppe i forbindelse med forvaltning af gennemførelse af den lokale udviklingsstrategi, herunder til løn- og administrationsudgifter og nødvendigt IT udstyr, samt omkostninger til efteruddannelse, public relations, finansiering, overvågning, revision og evaluering af den lokale udviklingsstrategi.

4. Aktivitetsstyring under den lokale udviklingsstrategi styret af lokalsamfundet for at lette udvekslingen af informationer og fremme gennemførelsen af strategien samt bistå potentielle ansøgere med udvikling af projekter og forberedelse af ansøgninger.

8.2.12.3. Scope, level of support, eligible beneficiaries, and where relevant, methodology for calculation of the amount or support rate broken down by sub-measure and/or type of operation where necessary. For each type of operation specification of eligible costs, eligibility conditions, applicable amounts and support rates and principles with regards to the setting of selection criteria

M19a Forberedelsesstøtte

Sub-measure:

- 19.1 - Preparatory support

Description of the type of operation

Retsgrundlag:

Artikel 35 (1) (a) i forordning om fælles rammebestemmelser for støtte (forordning 1303/2013).

Type af operation:

Tilskud til forberedelse af den lokale udviklingsstrategi, herunder kapacitetsopbygning, kompetenceudvikling, netværk m.v.

Type of support

Type af foranstaltning:

Forberedelsesstøtte kan omfatte:

- Tilskud til forberedelse af etablering af lokale aktionsgrupper, herunder forberedelse af den lokale udviklingsstrategi
- Driftsudgifter, herunder løn- og administrationsudgifter
- Udgifter til kapacitetsopbygning
- Kommunikation og informationsaktiviteter
- Udgifter til netværk, herunder deltagelse i netværksmøder og andre samarbejdsaktiviteter

Links to other legislation

Sammenhæng med anden lovgivning

Ingen.

Beneficiaries

Støttemodtagere

- Godkendte lokale aktionsgrupper i udpegede områder.
- Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter vedrørende aktiviteter rettet mod partnerskabet, herunder kompetenceudvikling og forberedelse af lokale aktører til en ny programperiode.

Eligible costs

Støtteberettigede omkostninger

- Opbygning af viden, kompetencer og netværk hos de lokale aktører som led i forberedelse og udarbejdelse af lokale udviklingsstrategier, herunder kompetenceopbygning der forbereder de lokale aktører i at tage ansvar i udvikling og leverance af en lokal udviklingsstrategi, øger deres bevidsthed og engagement i den lokale udviklingsproces og gør dem til aktive spillere i processen.
- Aktiviteter som led i forberedelse og udarbejdelse af lokale udviklingsstrategier, herunder analyser af området, selve udarbejdelsen af strategien, kommunikation og administration.
- Kommunikations- og informationsaktiviteter til fremme af gennemførelsen af den lokale udviklingsstrategi

Eligibility conditions

Støttebetingelser

Tilskud til forberedelse hører op, når den lokale udviklingsstrategi er godkendt af myndighederne, og den lokale aktionsgruppe modtager tilskud til at udmønte strategien, eller når arbejdet med den lokale udviklingsstrategi ophører, enten fordi arbejdet opgives, eller ikke opnår myndighedernes godkendelse.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Principper for fastsættelse af udvælgelseskriterier

En Udvalgelseskomité udpeger på baggrund af fastlagte kriterier, hvilke grupperinger/netværk, der kan opnå tilskud til at gennemføre en lokal udviklingsstrategi.

(Applicable) amounts and support rates

Støtteintensitet

Op til 100 % af omkostningerne.

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

NaturErhvervstyrelsen har ansvaret for administrativ og fysisk kontrol.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

M19b Tilskud til investeringer inden for fødevarerektoren (artikel 17)

Sub-measure:

- 19.2 - Support for implementation of operations under the community-led local development strategy

Description of the type of operation

Retsgrundlag:

Artikel 35 (1) (b) i forordning om fælles rammebestemmelser for støtte (1303/2013).

Artikel 17 (b) i Landdistriktsforordningen (1305/2013).

Rationale for indsatsen

Hovedmålsætningen er at fremme etableringen af nye arbejdspladser i landdistrikterne ved at yde tilskud til erhvervsudvikling via tilskud til etablering og udvikling af mikro og små virksomheder. Fødevarerektoren afgrænses her til værende inden for forarbejdning af fødevarer, markedsføring og afsætning af fødevarer.

Indsatsen omfatter også investeringer på jordbrugsbedrifter i det omfang, der er tale om selvstændige aktiviteter, der ikke er led i den almindelige jordbrugsproduktion. Der kan fx være tale om projekter inden for turisme, forarbejdning eller gårdbutik.

Under tilskudsordningen kan der ydes tilskud til etablering og udvikling af mikro- og små fødevareraktører, som er vigtige for udviklingen og konkurrenceevnen i landdistrikterne. Små og mikrovirksomheder bidrager til økonomien i landdistrikterne. Udvikling af mikro og små fødevareraktører i landdistrikterne har til formål at styrke beskæftigelsen og give grundlag for nye arbejdspladser, bevarelse af eksisterende arbejdspladser, reduktion af sæsonmæssige beskæftigelsesudsving og udvikling af nye erhverv inden for fødevarerektoren.

Støtteordningen sigter mod at give lokale aktionsgrupper mulighed for at indstille projekter, der kan fremme samarbejde på tværs af foranstaltninger, sektorer eller led i fødevarerækeden og mellem aktører, der traditionelt ikke har arbejdet sammen. Hermed udnyttes det lokale potentiale mest effektivt, og rummer desuden mulighed for løbende at tilpasse indsatsen for etablering af nye arbejdspladser til den aktuelle situation.

Typer af aktion eller indsats

Der kan ydes tilskud til:

- investeringer i forarbejdning, afsætning og /eller udvikling af jordbrugsprodukter dækket af bilag I til traktaten. Aktionen omfatter ikke fiskeriprodukter.

Type of support

Typer af støtte

- opførelse eller forbedring af fast ejendom
- køb af nye maskiner og nyt udstyr, herunder computersoftware
- generalomkostninger i forbindelse, f.eks. honorarer til arkitekter, ingeniører og konsulenter, gennemførlighedsundersøgelser og licenser mv.
- Omkostninger til udvikling og afsætning.

Ved afsætning forstås her aktiviteter med henblik på salg og markedsføring af jordbrugsprodukter, bortset fra første salg fra primærproducenten til forhandler eller forarbejder eller forberedende aktiviteter i den forbindelse.

Investeringer til gårdbutikker (on-farm shops) skal vedrøre afsætningsdelen. Omfatter denne også andre produkter end jordbrugsprodukter (under Traktatens bilag I) anvendes indsatsen under artikel 19.

Links to other legislation

Ingen.

Beneficiaries

Modtagere

Juridisk eller fysisk personer, grupper af juridiske eller fysiske personer og, private virksomheder

Eligible costs

Støtteberettigede omkostninger

Der kan ydes støtte til investeringer, der er nødvendige for gennemførelse af projekter inden for de ovennævnte områder. Der er tale om materielle såvel som immaterielle udgifter, herunder udgifter til nødvendige konsulentudgifter forbundet med projektet, som anses nødvendig for projektets levedygtighed. Investeringerne kan således vedrøre teknologi herunder organisering og procedurer, netværk, opbevaring og

afsætning. Der kan ydes tilskud til køb af brugt udstyr og til leje og leasing af udstyr.

Der kan ikke ydes støtte til:

- løbende driftsudgifter
- køb af jord og fast ejendom
- moms der, kan refunderes til tilskudsmodtager
- Simple genanskaffelser
- Udgifter til dækning af delvis moms (momsregistreredes betaling af delvis, ikke-refunderbar moms)

Eligibility conditions

Støttebetingelser

Tilskud til virksomheder kan kun ydes til mikrovirksomheder og små virksomheder. Små virksomheder vil sige virksomheder med færre end 50 ansatte, og hvis omsætning ikke overstiger EUR 10 mio. på tidspunktet for ansøgning.

Aktiviteter på jordbrugsbedrifter forudsættes adskilt fra den almindelige jordbrugsproduktion.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Principper med hensyn til fastsættelse af udvælgelseskriterier (prioriteringskriterier)

Til at prioritere ansøgningerne vil de lokale aktionsgrupper anvende et pointsystem.

Det skal sikres, at mindst 50 % af stemmerne ved udvælgelsesbeslutningen er fra bestyrelsesmedlemmer, der repræsenterer private interesser (medlemmer fra ikke offentlige parter), og en enkelt interessegruppe må ikke repræsentere mere end 49% af stemmerne.

(Applicable) amounts and support rates

Støtteintensitet i %

Maksimalt 40 % af de tilskudsberettigede udgifter.

EU medfinansieringsraten

Op til 80 %

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

NaturErhvervstyrelsen har ansvaret for administrativ kontrol og fysisk kontrol og kan uddelegere ansvaret for projektafsyningen til de lokale aktionsgrupper.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

M19c Tilskud til oprettelse af mikro og små virksomheder (artikel 19)

Sub-measure:

- 19.2 - Support for implementation of operations under the community-led local development strategy

Description of the type of operation

Retsgrundlag

Artikel 35 (1) (b) i forordning om fælles rammebestemmelser for støtte (1303/2013).

Artikel 19 (1)(a)ii og (b) i landdistriktsforordningen (1305/2013).

Rationale for indsatsen

Hovedmålsætningen er at fremme etableringen af nye arbejdspladser i landdistrikterne ved at yde tilskud til erhvervsudvikling via tilskud til etablering og udvikling af mikro og små virksomheder uden for jordbrugssektoren.

Under tilskudsordningen kan der ydes tilskud til etablering og udvikling af mikro- og små virksomheder i landdistrikter, som er vigtige for udviklingen og konkurrenceevnen i landdistrikterne. Mikro- og små virksomheder bidrager i væsentlig grad til økonomien i landdistrikterne. Udvikling af små og mikrovirksomheder i landdistrikterne har til formål at styrke beskæftigelsen og give grundlag for nye arbejdspladser, bevarelse af eksisterende arbejdspladser, reduktion af sæsonmæssige beskæftigelsesudsving og udvikling af nye erhverv uden for jordbrugs- og forarbejdningssektoren.

Støtteordningen sigter mod at give lokale aktionsgrupper mulighed for at indstille projekter, der kan fremme samarbejde på tværs af sektorer og mellem aktører, der traditionelt ikke har arbejdet sammen om udvikling af lokalområdet. Hermed udnyttes det lokale potentiale mest effektivt, og rummer desuden mulighed for løbende at tilpasse indsatsen for etablering af nye arbejdspladser til den aktuelle situation.

Typer af aktion eller indsats

Der kan ydes tilskud til

- tilskud til omkostninger til etablering (start-up)af ikke-jordbrugsaktiviteter, inklusiv fremstilling og markedsføring af produkter, hvor input eller output er produkter, som ikke er dækket af Traktatens Anneks I
- tilskud til omkostninger til udvikling af ikke-jordbrugsaktiviteter, inklusiv fremstilling og markedsføring af produkter, hvor input eller output er produkter, som ikke er dækket af Traktatens Anneks I

Type of support

Typer af støtteberettigede udgifter

- opførelse eller forbedring af fast ejendom
- køb af nye maskiner og nyt udstyr, herunder computersoftware
- generalomkostninger, f.eks. honorarer til arkitekter, ingeniører og konsulenter, gennemførlighedsundersøgelser og licenser mv.
- Omkostninger til udvikling og afsætning.

Links to other legislation

Ingen.

Beneficiaries

Modtagere

Etablerings- og udviklingstilskud kan ydes til enhver fysisk eller juridisk person eller grupper af fysiske eller juridiske personer. Små og mikrovirksomheder defineres som virksomheder med færre end 50 ansatte, og hvis omsætning ikke overstiger EUR 10 mio. på tidspunktet for ansøgning

Eligible costs

Støtteberettigede omkostninger

Der kan ydes støtte til investeringer, der er nødvendige for gennemførelse af projekter inden for de ovennævnte områder. Der er tale om materielle såvel som immaterielle udgifter, herunder udgifter til kompetenceopbygning og afsætning, som anses som nødvendig for projektets levedygtighed.

Der kan derudover ydes tilskud til transportomkostninger i forhold til statens laveste takst, til køb af brugt udstyr og til leje og leasing af udstyr.

I forbindelse med tilskud til etablering kan der ydes støtte til driftsomkostninger (start-up fase) i en nærmere afgrænset periode.

Der kan ikke ydes støtte til:

- løbende driftsudgifter (start-up dog undtaget, jf. ovenfor)
- køb af jord og fast ejendom
- moms, der refunderes til tilskudsmodtager
- Simple genanskaffelser
- Udgifter til dækning af delvis moms (momsregistreredes betaling af delvis, ikke-refunderbar moms)

Eligibility conditions

Støttebetingelser

Det er en betingelse for etableringstilskud, at ansøger

- Fremsender en forretningsplan.
- Forpligter sig til at påbegynde iværksættelse af forretningsplanen senest 9 måneder efter meddelelse om tilsagn.

Ved en forretningsplan forstås en beskrivelse af, hvad projektet forventes at opnå, hvilket behov projektet forsøger at dække, hvem er målgruppen for projektet, budget, finansiering m.v.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Principper med hensyn til fastsættelse af udvælgelseskræterier (prioriteringskræterier)

Til at prioritere ansøgningerne vil de lokale aktionsgrupper udarbejde og anvende et pointsystem.

Det skal sikres, at mindst 50 % af stemmerne ved udvælgelsesbeslutningen er fra bestyrelsesmedlemmer, der repræsenterer private interesser (medlemmer fra ikke offentlige parter), og en enkelt interessegruppe må ikke repræsentere mere end 49% af stemmerne.

(Applicable) amounts and support rates

Støtteintensitet i %

Maksimalt 50 % af de tilskudsberettigede udgifter.

Tilskud til etablering (start-up) udbetales som et fast beløb i mindst 2 rater over en periode på højst 5 år. Udbetaling af sidste rate er betinget af, at forretningsplanen gennemføres korrekt.

Tilskud til etablering (start-up) må maksimalt udgøre 70.000 euro pr. støttemodtager.

EU medfinansieringsraten

Op til 80 %

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

NaturErhvervstyrelsen har ansvaret for administrativ kontrol og fysisk kontrol og kan uddelegere ansvaret for projektafsyningen til de lokale aktionsgrupper.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

M19d Tilskud til basale tjenesteydelser og landsbyfornyelse i landdistrikterne (artikel 20)

Sub-measure:

- 19.2 - Support for implementation of operations under the community-led local development strategy

Description of the type of operation

Retsgrundlag

Artikel 35 (1) (b) i forordning om fælles rammebestemmelser for støtte (1303/2013).

Artikel 20 (1) (a-f) i Landdistriktsforordningen (1305/2013).

Rationale for indsatsen

Formålet er at gennemføre aktiviteter og investeringer, der forbedrer rammevilkårene og understøtter en udvikling i landdistrikterne.

Den store forskel i indkomst- og skattegrundlaget i de danske kommuner har konsekvenser for udbuddet af basale servicefaciliteter. I tyndere befolkede områder skal oprettelse af multifunktionelle strukturer med mange forskellige servicefaciliteter, mobile servicefaciliteter eller e-servicefaciliteter tilskyndes. Fornyelse af landsbyer og adgang til basale servicefaciliteter er vigtig for at realisere en økonomisk vækst, øge bosætningen i landdistrikterne og fremme forbindelserne mellem land og by.

Typer af aktion eller indsats

Der kan ydes tilskud til

- Investeringsomkostninger
- Udviklingsudgifter

Type of support

Typers af støtte

- Investering
- Udviklingsomkostninger
- Analyser m.v.

Links to other legislation

Ingen

Beneficiaries

Modtagere

Offentlige og private aktører i landdistrikter.

Eligible costs

Støtteberettigede omkostninger

Der kan bl.a. ydes støtte til

- Investering i jobskabelse, etablering, forbedring og udbygning af alle former for mindre infrastrukturprojekter, herunder vedvarende energi, energibesparelse og bredbånd.
- Investering i etablering, forbedring og udbygning af lokale basale serviceydelser for at forbedre rammevilkårene i landdistrikterne.
- Investering i udvikling og markedsføring af turistfaciliteter i landdistrikter.
- Udvikling af landsbyplaner
- Undersøgelser og investeringer, der er forbundet med renovering, bevarelse og opgradering af kultur-

og naturarven i landsbymiljøer, landskaber og steder med høj naturværdi.

Der kan inden for den lokale aktionsgruppes projektramme ydes tilskud til aktiviteter og investeringer, der er nødvendige for at gennemføre projekterne. Der kan derudover ydes tilskud til transportomkostninger billigst muligt og efter statens laveste takst, til køb af brugt udstyr og til leje og leasing af udstyr. Frivilligt arbejde kan anvendes som element i finansieringen.

Der ydes ikke støtte til

- Løbende driftsudgifter
- Moms der refunderes til tilskudsmodtager
- Udgifter til dækning af delvis moms (momsregistreredes betaling af delvis, ikke-refunderbar moms)

Eligibility conditions

Støttebetingelser

Det er en betingelse for tilskud til forberedelse og gennemførelse af projekter, at

- projekter vedr. landsbyplaner kan kun søges af foreninger med almennyttige formål
- tilskud ikke gives til jordbrug
- landsbyplaner skal være i overensstemmelse med kommunens og regioners overordnede planer for udvikling af området

Principles with regards to the setting of selection criteria

Principper med hensyn til fastsættelse af udvælgelseskriterier (prioriteringskriterier)

Til at prioritere ansøgningerne vil de lokale aktionsgrupper udarbejde og anvende et pointsystem.

Det skal sikres, at mindst 50 % af stemmerne ved udvælgelsesbeslutningen er fra bestyrelsesmedlemmer, der repræsenterer private interesser (medlemmer fra ikke offentlige parter), og en enkelt interessegruppe må ikke repræsentere mere end 49% af stemmerne.

(Applicable) amounts and support rates

Støtteintensitet i %

Maksimalt 50 % af de tilskudsberettigede udgifter.

EU medfinansieringsraten

Op til 80 % fra EAFRD.

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

NaturErhvervstyrelsen har ansvaret for administrativ kontrol og fysisk kontrol og kan uddelegere ansvaret for projektafsyningen til de lokale aktionsgrupper.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

M19e Tilskud til samarbejdsprojekter (artikel 35)

Sub-measure:

- 19.2 - Support for implementation of operations under the community-led local development strategy

Description of the type of operation

Retsgrundlag

Artikel 35 (1) (b) i forordning om fælles rammebestemmelser for støtte (1303/2013).

Artikel 35 i Landdistriktsforordningen (1305/2013).

Rationale for indsatsen/kvalitativ beskrivelse

Tilskud kan ydes til at fremme forskellige former for samarbejde mellem virksomheder og videninstitutioner, organisationer og andre aktører med det formål at udvikle landdistrikterne og øge konkurrenceevnen og produktiviteten gennem innovation og udvikling af små og mikrovirksomheder i landdistrikterne. Samarbejde kan fremme viden- og teknologioverførsel, rådgivning, netværksdannelse, klynger, demonstrationsprojekter, udveksling af erfaringer om best practices og specialisering. Der er tale om værktøjer til at styrke samarbejdet om den gode idé, udnyttelse og kommercialisering af ideen.

Klynger, netværk, demonstration og pilotprojekter er særlige relevante med henblik på at dele ny viden og ekspertise og udvikle ny og specialiseret viden, serviceydelser og produkter.

Innovation i virksomhederne handler om, at viden- og erhvervsaktørerne kommunikerer og inspirerer hinanden, udveksler viden og indgår samarbejde. Samarbejde giver inspiration til at gå nye veje og bryde indarbejdede traditioner, vaner og rutiner.

Indsatsens fokusområde er fokusområde 6B – fremme af udviklingen i landdistrikter

Type af operationer

Tilskud til fremme af samarbejde (artikel 35)

Typer af aktion eller indsatser

- Samarbejde mellem forskellige aktører inden for fødevarersektoren og mellem andre aktører, der bidrager til at nå mål og prioriteringer inden for udvikling af landdistrikterne på tværs af sektorer.

- Etablering af nye klynger og netværk eller nye aktiviteter.

Ovenstående samarbejder skal især relatere sig til:

- Pilotprojekter
- Udvikling af nye produkter, processer og teknologier fødevarerektoren
- Samarbejde mellem små operatører om tilrettelæggelse af fælles arbejdsprocesser og deling af faciliteter og ressourcer med henblik på udvikling og/eller markedsføring af turisttjenester med relation til turisme i landdistrikterne
- Samarbejde mellem aktører i forsyningskæden om etablering og udvikling af forsyningskæder og lokale markeder, herunder til produktion af biomasse.
- Salgsfremstød i en lokal sammenhæng i forbindelse med udvikling af korte forsyningskæder og lokale markeder

Type of support

Typer af støtte

- Etablering og drift af nye netværk, samarbejde, klynger m.v.
- Omkostning til udvikling og markedsføring

Links to other legislation

Ingen.

Beneficiaries

Modtagere

Den person, virksomhed, institution eller forening, som udpeges som den juridiske ansvarlige for et samarbejdsprojekt

Eligible costs

Støtteberettigede omkostninger

Der kan ydes tilskud til udgifter som vedrører:

- 1) Forberedende aktiviteter, herunder undersøgelser og gennemførlighedsundersøgelser
- 2) animering af det pågældende område
- 3) driftsudgifter i forbindelse med samarbejdet
- 4) salg fremstød
- 5) Udgifter, som direkte vedrører selve projektaktiviteterne

Hvis projektet gennemføres som et samarbejdsprojekt kan der også ydes tilskud til at drive projektet, hvis disse udgifter er et resultat af selve samarbejdet. Dette kan f.eks. være udgifter til en projektkoordinator. Der kan ikke ydes tilskud til ansøgers almindelige driftsudgifter, f.eks. husleje.

MBBL fastsætter rammer for timesatserne til løn til projektrelevante og -tilknyttede medarbejdere.

Støtteberettigede udgifter omfatter f.eks.:

- a) Løn til medarbejdere hos ansøger
- b) Udgifter til konsulentbistand
- c) Køb af materialer og udstyr, herunder brugt udstyr
- d) Leje og leasing af udstyr
- e) Rejseomkostninger, billigst muligt og efter statens laveste takt.
- f) Testaktiviteter, der ligger forud for udviklingsaktiviteterne

g) Andre omkostninger som kan være relevante og nødvendige i gennemførelsen af projektet

Tilskud til samarbejde kan kombineres med projekter, der støttes med andre EU-midler end ELFUL inden for det samme område.

Der ydes ikke støtte til

- Løbende driftsudgifter
- Moms der refunderes til tilskudsmodtager
- Udgifter til dækning af delvis moms (momsregistreredes betaling af delvis, ikke-refunderbar moms)

Eligibility conditions

Støttebetingelser

- Det er en betingelse for tilskud, at ansøger
- Fremsender en plan for samarbejdsprojektet.
- Tilskud kan maksimalt ydes i en 7-årig periode
- Et samarbejdsprojekt består af mindst 2 aktører
- Offentliggøre resultatet af de enkelte aktørers pilotprojekter eller udviklingsaktiviteter i relation til nye produkter, processer og teknologier i fødevarerektoren

Principles with regards to the setting of selection criteria

Principper med hensyn til fastsættelse af udvælgelseskriterier (prioriteringskriterier)

Til at prioritere ansøgningerne vil de lokale aktionsgrupper udarbejde og anvende et pointsystem.

Det skal sikres, at mindst 50 % af stemmerne ved udvælgelsesbeslutningen er fra bestyrelsesmedlemmer, der repræsenterer private interesser (medlemmer fra ikke offentlige parter), og en enkelt interessegruppe må ikke repræsentere mere end 49% af stemmerne.

(Applicable) amounts and support rates

Støtteintensitet i %

Op til 50 % af omkostningerne.

EU-medfinansieringsraten

Op til 80 %

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

NaturErhvervstyrelsen har ansvaret for administrativ kontrol og fysisk kontrol og kan uddelegere ansvaret for projektafsyningen til de lokale aktionsgrupper.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

M19f Støtte til drift af den lokale aktionsgruppe og animation

Sub-measure:

- 19.4 - Support for running costs and animation

Description of the type of operation

Retsgrundlag:

Artikel 35 (1) (d) og (e) i forordning om fælles rammebestemmelser for støtte (forordning 1303/2013).

Typer af operationer.

Støtte til drift kan omfatte:

- Drift af en lokal aktionsgruppe med henblik på at gennemføre en lokal udviklingsstrategi, herunder forberede og gennemføre ansøgningsrunder, anvende udvælgelseskriterier for projekter, og bistå potentielle ansøgere med henblik på udvikling af projekter og ansøgninger til fremme af strategien.
- Modtage ansøgninger om udviklingsindsatser, vurdere og indstille dem til tilskud, herunder fastsætte størrelse af tilskudsbeløb og indsende indstillingerne til central myndighed, som udfører legalitetskontrol og træffer endelige beslutning i ansøgningerne
- Sikre kapacitetsopbygning af lokale aktører med henblik på løbende at udvikle og gennemføre den lokale udviklingsstrategi og udviklingsindsatser til gavn for den lokale udvikling
- Forberede og gennemføre en ikke-diskriminerende og transparent procedure og kriterier for udvælgelse af udviklingsindsatser, der indstilles til tilskud, sikre sammenhæng med den lokale udviklingsstrategi og de indstillede udviklingsindsatser skal bidrage til at nå målene i den lokale udviklingsstrategi
- Overvåge og følge gennemførelsen af den lokale udviklingsstrategi og foretage evalueringer af den lokale udviklingsstrategi samt eventuelle revideringer heraf.

Støtte til animation kan omfatte:

- Fremme gennemførelse af den lokale udviklingsstrategi gennem udveksling af information mellem landdistriktsaktørerne, herunder kapacitetsopbygning, kompetenceudvikling og netværk samt understøtte potentielle ansøgere i at udvikle projekter og forberede ansøgninger

--

Type of support

Støtte til drift af LAG og fremme gennemførelse af den lokale udviklingsstrategi.

Links to other legislation

Sammenhæng med anden lovgivning Ingen.
--

Beneficiaries

Støttemodtagere <ul style="list-style-type: none">
• Lokale aktionsgrupper. Det er udelukkende godkendte danske aktionsgrupper, der kan opnå tilskud til at forberede, drive, udvikle, fremme og gennemføre den lokale udviklingsindsats i et særligt udpeget område.
• MBBL med henblik på at understøtte arbejdet i de lokale aktionsgrupper, fx aflønne administrative koordinatore, der kvalitetssikrer ansøgningerne, før de indsendes til forvaltningsmyndigheden.
--

Eligible costs

Støtteberettigede omkostninger: Støtteberettigede driftsomkostninger er bl.a. : <ul style="list-style-type: none">
• Aktiviteter, der er nødvendige for at gennemføre en lokal udviklingsstrategi. Kommunikations- og informationsaktiviteter til fremme af gennemførelsen af den lokale
---

udviklingsstrategi Støtteberettigede animationsomkostninger:

- Opbygning af viden, kompetencer og netværk hos de lokale aktører som led i gennemførelse af lokale udviklingsstrategier, herunder kompetenceopbygning der forbereder de lokale aktører i at tage ansvar i udvikling og leverance af en lokal udviklingsstrategi, øger deres bevidsthed og engagement i den lokale udviklingsproces og gør dem til aktive spiller i processen.
- Aktiviteter som led i gennemførelse af lokale udviklingsstrategier, herunder analyser af området, selve udarbejdelsen af strategien, kommunikation og administration.

Eligibility conditions

Støttebetingelser

En udvælgelseskomité udpeger på baggrund af fastlagte kriterier, hvilke grupperinger/netværk, der kan opnå tilskud til at gennemføre en lokal udviklingsstrategi. Indsatsen gennemføres i overensstemmelse med målene i de lokale udviklingsstrategier. Udvalgelseskomiteen godkender således de lokale udviklingsstrategier, og der kan kun ydes tilskud til gennemførelse af lokale udviklingsstrategier, der er godkendt af udvælgelseskomiteen.

Principles with regards to the setting of selection criteria

Principper for fastsættelser af udvælgelseskriterier:

Ikke relevant.

(Applicable) amounts and support rates

Støtteintensitet

Op til 100 % af omkostningerne. Tilskuddet kan udbetales a'conto til dækning af udgifter til kompetenceudvikling og drift af den lokale aktionsgruppe.

Tilskud til drift og animation må ikke overstige 25 % af de totale offentlige udgifter til gennemførelse af den lokale udviklingsstrategi.

Verifiability and controllability of the measures and/or types of operations

Risk(s) in the implementation of the measures

Der vurderes generelt at være lav risiko forbundet med kontrol af støttebetingelserne i ordningen.

Mitigating actions

NaturErhvervstyrelsen har ansvaret for administrativ og fysisk kontrol.

Overall assessment of the measure

Ordningens betingelser vurderes generelt kontroller- og verificerbare.

8.2.12.4. Information specific to the measure

Definition of the tasks of the managing authority, the Paying Agency and the LAGs under LEADER, in particular with regard to non-discriminatory and transparent selection procedure and objective criteria for the selection of operations referred to in Article 34 (3) (b) of Regulation (EU) No 1303/2013

Roller og opgavefordeling mellem (F)LAG og myndighedsfunktioner

Opgavefordeling

Opgavefordelingen mellem den lokale aktionsgruppe og myndighederne bygger på respekt for LEADER-princippet om en lokalstyret tilgang til udviklingen, hvilket vil sige ”bottom-up”-princippet om lokal indflydelse på de strategiske og økonomiske beslutninger og prioriteringer om tilskud til lokale udviklingsprojekter.

LAG-indsatsen forvaltes på 3 niveauer.

(F)LAG niveau

(F)LAG’ens bestyrelse sammensættes af lokale aktører inden for fire hovedkategorier; lokale foreninger, lokale borgere, lokale myndigheder og lokale virksomheder eller virksomhedsorganisationer. Principperne for sammensætningen af bestyrelserne aktionsgrupper vil blive videreført fra programperiode 2007-2013. Borgere, lokale foreninger, sociale og økonomiske partnere vælges på demokratisk vis til den lokale aktionsgruppe. Myndighederne udpeger deres repræsentanter til den lokale aktionsgruppe. Dette sikrer, at aktionsgruppen er forankret i lokalområdet og består af motiverede lokale aktører, der kan udvikle og gennemføre projekter i overensstemmelse med de målsætninger, der er opstillet i udviklingsplanen. Derved sikres den mest effektive afvejning af behov, muligheder og ressourceanvendelse.

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter godkender, at de nye lokale aktionsgrupper er oprettet i overensstemmelse med de almindeligt gældende foreningsprincipper, herunder har vedtaget vedtægter, der sætter rammen for foreningens virke og krav i øvrigt.

For at (F)LAG’en kan operere og gennemføre sine opgaver, skal (F)LAG-bestyrelsen udarbejde og gennemføre en strategi gennem inddragelse af relevante lokale parter og interessenter. Som led heri har (F)LAG’ens bestyrelse ansvaret for en række opgaver:

- opbygge kompetencer i (F)LAG-bestyrelsen og sekretariatet, animere projektholdere, prioritere og anbefale projekter til tilskud, etablere netværk og samarbejdsstrukturer til gavn for implementeringen af strategien samt sørge for en effektiv drift af (F)LAG’en. Bestyrelsens arbejde understøttes af en koordinatorklynge.
- Udarbejde ikke-diskriminerende og transparente udvælgelsesprocedurer og objektive kriterier for projekterudvælgelse.
- sikre koordination og sammenhæng mellem den lokale udviklingsstrategi og de valgte indsatser og projekter. Det forudsættes, at bestyrelsen kan dokumentere sine indstillinger om tilskud med henvisning til relevante mål i strategien. Sammenhængen til andre lokale strategier sikres gennem godkendelsesproceduren for strategien samt de lokale myndigheders repræsentation i aktionsgruppens bestyrelse.
- fremme netværk og samarbejde på tværs af sektorer med henblik på at initiere innovative lokale

projekter, blandt andet gennem information og kommunikation

- indkalde projektansøgninger i ansøgningsrunder.
- modtage og vurdere om projektansøgning er i overensstemmelse med udvælgelseskriterier og den lokale udviklingsstrategi
- indstille projektansøgninger til tilskud, herunder indstille en tilskudssats. .
- overvåge gennemførelsen af strategien. Indsatsen overvåges løbende, og der afrapporteres årligt til myndigheden (Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter) bl.a. ved anvendelse af et sætligt evalueringsværktøj. Endvidere rapporteres til (F)LAG-foreningens medlemmer gennem den årlige generalforsamling.

Koordinator-klynger

Målet med at oprette koordinator-klyngerne er at styrke bestyrelserne og LAG-sekretariaternes kompetencer og tværfaglighed så der opnås et højt kompetenceniveau i de enkelte (F)LAG'er, hvilket også kan bidrage til en mere ensartet og professionel sekretariatsbetjening.

Kompetenceklynger har følgende opgaver:

- Administration, dvs. administrative opgaver samt styring af den daglige drift, herunder LAG'ens økonomi, rapportering, monitorering og evaluering samt rapportering m.v.
- Animation, hvilket vil sige opgaver, der skal animere til gode projekter og fremme gennemførelsen af strategien gennem opsøgende og rådgivende arbejde i forhold til potentielle ansøgere, og som initiativtager til etablering af netværk og tværgående samarbejder på tværs af interesser, sektorer og geografiske områder
- Administrative koordinatører skal, efter at LAG-bestyrelserne har indstillet projektansøgninger til tilskud, kvalitetssikre ansøgningerne forud for legalitetskontrollen i NaturErhvervstyrelsen. Efter at (F)LAG'en har indstillet ansøgningen til godkendelse skal disse administrative koordinatører i dialog med projektansøgerne afklare eventuelle tvivlsspørgsmål om ansøgningen. Der er behov for at minimere fejl og mangler i ansøgningerne, som indstilles til tilskud og til legalitetskontrol i NaturErhvervstyrelsen.

Myndigheder

Myndighedsfunktionen for implementering af (F)LAG er henlagt til Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, mens ansvaret for det samlede operationelle program er henlagt til Fødevarerministeriet, NaturErhvervstyrelsen. Styrelsen varetager på vegne af Ministeriet for By, bolig og Landdistrikter administration af tilskudsansøgningerne.

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter er ansvarlig for tilrettelæggelsen og administrationen af politikken for tilskud til LAG'erne. Ministeriet for By Bolig og Landdistrikter har således som forvaltningsmyndighed det forvaltningsmæssige ansvar og ministeransvaret samt ansvaret for policy og bekendtgørelsesarbejde, som definerer den administrative praksis. Desuden er Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter klagemyndighed.

NaturErhvervstyrelsen

NaturErhvervstyrelsen varetager tilskudsadministration i 1. instans for LAG-indsatsen for Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, både i forhold til udbetaling af driftstilskud til de lokale aktionsgrupper og i forhold til projektansøgninger indstillet af de lokale aktionsgrupper.

Sagsbehandling af ansøgninger om tilsagn om tilskud og ansøgninger om udbetaling af tilskud med tilhørende kontrol, revision og opfølgning herpå udføres af Fødevarerministeriet, NaturErhvervstyrelsen på vegne af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter.

Den nærmere opgavefordeling fremgår af kapitel 5 i administrations- og driftsaftaler mellem Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter og Fødevarerministeriet.

Possibility or not of paying advances

Forskudsudbetaling til (F)LAG

Udbetaling af tilskuddet til aktionsgruppernes forberedelse af lokale udviklingsstrategier, løbende drift og til animation gennemføres efter samme principper som i programmerne for perioden 2007-2013, hvilket indebærer at udbetaling kan foregå som

- Forskudsudbetaling (acontoudbetaling), eller
- Efter dokumenterede afholdte og betalte udgifter

I henhold til artikel 63 (2) i EMFF forordningen, artikel 63 (2) og EAFRD-forordningen artikel 42 (2) kan forskud til drift og animation maksimalt udgøre 50 % af tilskudsbeløbet afsat til formålet.

Forskudsudbetalingen vil ske på baggrund af en årlig anmodning om acontoudbetaling, der opdeles med halvårslige acontobeløb, der maksimalt kan udgøre 50 % af aktionsgruppens årlige tilsagn til drift og animation.

Ved kalenderårets udgang indsender aktionsgruppen dokumentation for de afholdte udgifter til udbetalingsmyndigheden.

Forskellen mellem acontoudbetalingen og det faktisk afholdte udgifter vil blive modregnet i det kommende kalenderårs forskudsudbetaling.

The procedure and timetable to select the local development strategies

Etablering og godkendelse af lokale aktionsgrupper

Mobilisering

Det lokale partnerskab er drivkraften bag lokalstyret udvikling af de udpegede landdistrikter og fiskeriområder. Der finder forud for etableringen af en lokal aktionsgruppe en mobilisering af lokale ressourcepersoner sted, idet opstarten af der lokale udviklingsarbejde er af væsentlig betydning for det videre arbejde i den lokale aktionsgruppe. Forud for nedsættelse af en lokal aktionsgruppe skal der derudover tages stilling til en række spørgsmål vedrørende geografisk område, lokale udfordringer og potentialer samt fondsfinansieringen. Der skal tages stilling til, om partnerskabet vil arbejde inden for rammerne af enten landdistriktsprogrammet, fiskeriudviklingsprogrammet eller begge, som integrerede partnerskaber.

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter vil i samarbejde med de lokale og regionale myndigheder understøtte dette mobiliseringsarbejde gennem oplysningskampagner, informationsmøder, kompetenceudvikling m.v.

Interesetilkendegivelse

I foråret 2014 inviterer Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter aktører i de udpegede landdistrikter og fiskeriområder til at tilkendegive interesse for at blive udpeget som et lokalt partnerskab.

Det er en forudsætning

- At partnerskabet opererer inden for et nærmere afgrænset geografisk område
- At partnerskabet er lokaldrevet og sammensat af repræsentanter fra de lokale offentlige og private socioøkonomiske interesser.

En lokal aktionsgruppe skal inden for rammerne af et budget og lokal udviklingsstrategi arbejder med henblik på at understøtte den lokale udvikling i et geografisk afgrænset område.

Stiftende generalforsamling

Når et lokalt partnerskab etablerer sig som en lokal aktionsgruppe, er der en række formelle procedurer, der skal gennemføres. Partnerskabet forpligter sig til at afholde informationsmøde om LEADER metoden og tilskudsmulighederne i forhold til det lokale udviklingsarbejde og at oprette en forening efter de almindelige foreningsprincipper med bl.a. afholdelse af en stiftende generalforsamling, valg af kandidater til bestyrelsen og afholdelse af den årlige generalforsamling.

Principperne for sammensætningen af bestyrelserne aktionsgrupper vil blive videreført fra programperiode 2007-2013, og aktionsgrupperne vil således også fremover bestå af en bred repræsentation af offentlige myndigheder, borgere, lokale organisationer, erhvervsrepræsentanter og foreninger. Almindelige borgere, lokale foreninger, sociale og økonomiske partnere vælges hvert år på demokratisk vis til den lokale aktionsgruppe.

Myndighederne udpeger deres repræsentanter i den lokale aktionsgruppe. Dette sikrer, at aktionsgruppen har tæt kontakt til området og består af motiverede lokale aktører, der kan udvikle og gennemføre projekter i overensstemmelse med de målsætninger, der er opstillet i udviklingsplanen. Samtidig sikres den mest

effektive afvejning af behov, muligheder og ressourceanvendelse.

Udarbejdelse og godkendelse af lokale udviklingsstrategier

Lokale aktionsgrupper udarbejder i løbet af 2014 en lokal udviklingsstrategi og medvirker til at aktivere og realisere det lokale udviklingspotentiale – i tæt samarbejde med andre regionale og kommunale aktører og udviklingsplaner.

Den lokale udviklingsstrategi skal være gruppens vigtigste styringsredskab gennem hele programperioden. I udviklingsstrategien tager den lokale aktionsgruppe stilling til mål, indsatser og finansiering og skal sætte rammerne for aktionsgruppens projektprioriteringer.

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter stiller bistand til rådighed for de lokale aktionsgrupper i denne forberedende fase i forbindelse med for eksempel,

- Opbygning af de nødvendige kompetencer,
- Udarbejdelse af analyser af området
- Udarbejdelse af den lokale strategi
- Administration

En lokal udviklingsstrategi skal som minimum omfatte følgende elementer,

- Afgræsning af det område og den befolkning, som strategien omfatter
- En analyse af udviklingsbehovet og potentialet i områder, herunder en analyse af områdets styrker, svagheder, muligheder og trusler
- En beskrivelse af strategien og dens mål og integrerende og innovative karakter. Der skal opstilles klare og målbare mål for output, resultater og effekter
- En beskrivelse af processen med at involvere lokalsamfundet i udviklingen af strategien
- En handlingsplan, der beskriver, hvordan målene omsættes til aktioner og evalueres
- En beskrivelse af strategiens forvaltnings- og kontrolordninger, der dokumenterer den lokale aktionsgruppes evne til at gennemføre strategien
- Beskrivelse af evalueringstiltag
- En finansieringsplan for strategien

Under den lokale aktionsgruppes ledelse udarbejder det lokale partnerskab en udviklingsstrategi, der indsendes til det udvælgelsesudvalg, som er oprettet af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter.

Godkendelsesprocedurer

Udvælgelsesudvalget

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter nedsætter et udvælgelsesudvalg med repræsentation fra bl.a. de centrale, regionale og lokale myndigheder og repræsentation af landdistrikts- og fiskeriaktører og eksperter

på området.

Det er udvælgelseskomiteens opgave at vurdere de indkomne udviklingsstrategier og gå i dialog med de lokale aktionsgrupper om strategierne for at opnå de bedst mulige styringsværktøjer for bestyrelsernes arbejde gennem hele programperioden.

Udvælgelsesudvalget vurderer i første omgang, om ansøgningerne opfylder de formelle krav til oprettelse af en lokal aktionsgruppe, og dernæst skal udvælgelsesudvalget rangordne ansøgninger efter den forventede opnåede merværdi for lokaludviklingen. De partnerskaber, som udvælgelsesudvalget vurderer, vil give den højeste merværdi for den lokale udvikling, vil blive indstillet til godkendelse.

Udvælgelsesudvalget vurdering af strategierne

Udvælgelsesudvalget vurderer strategierne ud fra en række på forhånd kendte kriterier, herunder:

- Dokumentation for lokalsamfundets involvering i udarbejdelse af strategien, herunder partnerskabets bredde og repræsentativitet i forhold til sammensætningen af lokalsamfundet
- Partnerskabets kompetencer, ressourcer og færdigheder
- Partnerskabets vilje og evne til at indgå tværgående samarbejdsrelationer
- Mål og indsatsers relevans
- Aktionsplanens logiske sammenhæng og kvalitet
- Aktionsplanens sammenhæng med andre udviklingsindsatser
- Partnerskabets erfaringer og kompetenceniveau, herunder kompetence til kommunikation og formidling
- Klar organisering og transparente beslutningsprocedurer i partnerskabet
- Omfanget af kritisk masse i området

Udvælgelsesudvalget indstiller de lokale udviklingsstrategier, som kan indfri komiteens kvalitetskrav til endelig godkendelse i Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter.

Description of the use of the LEADER start-up-kit referred to in Article 43 of Regulation (EU) No 1305/2013 as specific type of preparatory support (if use is made)

Implementeres ikke.

As regards LEADER cooperation referred to in Article 44 of Regulation (EU) No 1305/2013: Description of the system for ongoing application for co-operation projects in cases where co-operation projects are not selected by the LAGs

Samarbejdsprojekter

Forberedelse, udvikling og gennemførelse samarbejdsprojekter er integreret i den lokale udviklingsstrategier og finansieres inden for rammerne af budgetterne udmeldt til de enkelte lokale aktionsgrupper.

For så vidt angår transnationale samarbejdsprojekter skal de tilsagnsgivende myndigheder anvende en særlig procedure, der sikrer, at Kommissionen løbende orienteres om godkendelses af projektansøgningerne.

Description of co-ordination mechanisms foreseen and complementarities ensured with operations supported under other rural development measures especially as regards: investments in non-agricultural activities and business start-up aid under Article 19 of Regulation (EU) No 1305/2013; investments under Article 20 of Regulation (EU) No 1305/2013; and co-operation approaches under Article 35 of Regulation (EU) No 1305/2013, in particular implementation of local development strategies by public-private partnerships

I forbindelse med lokaludvikling sikres det på følgende måde, at der er sammenhæng mellem de indsatser vedrørende erhvervsudvikling, som modtager støtte i medfør af landdistriktsforordningens artikel 19, de indsatser vedrørende basale servicefaciliteter og landsbyfornyelse i landdistrikterne, som modtager støtte i medfør af landdistriktsforordningens artikel 20 (begge typer indsatser gennemføres alene under de lokale udviklingsstrategier under fokusområde 6B) og de samarbejdsprojekter, som modtager støtte i medfør af landdistriktsforordningens artikel 35 (indsatserne gennemføres under de lokale udviklingsstrategier under fokusområde 6B, under ordningen for erhvervsudvikling under fokusområde 2A eller under ordningen for samarbejde om bæredygtig produktion af biomasse under fokusområde 5C).

Der vurderes at være ringe risiko for overlap mellem de to foranstaltninger, idet den danske udmøntning af støtte i medfør af artikel 20 vedrørende fremme af basale servicefaciliteter især vil blive målrettet almennyttige projekter (landsbyfornyelse og øget udbud af servicefaciliteter), mens støtte i medfør af art. 35 vil blive målrettet samarbejdsprojekter mellem flere aktører med henblik på at styrke erhvervsudviklingen i landdistrikterne (6B), erhvervsudviklingen i landbrugssektoren (2A) eller lettere levering eller brug af nonfoodråmaterialer med henblik på bioøkonomi (5C). Støtten forvaltes af samme forvaltningsmyndighed, NaturErhvervstyrelsen. Hvis styrelsen registrerer finansiering til nært beslægtede aktiviteter under de to artikler, foretager styrelsen krydskontrol og afklaring af sammenhængen i indsatserne.

Justification for selection of geographical areas for local development strategy implementation whose population falls outside the limits set out in Article 33(6) of Regulation (EU) No 1303/2013

Områdeudpegning

Udpegningen er pt. i høring og sendes derfor efterfølgende.

Co-ordination with the other ESI-Funds as regards CLLD, including possible solution applied with regard to the use of the lead fund option, and any global complementarities between the ESI-Funds in financing the preparatory support

Multifondsaspektet

Områder, der udpeges som fiskeriområde, og områder som udpeges som landdistrikt under EAFRD med henblik på etablering af LEADER-grupper, kan operere i overensstemmelse med bestemmelserne om multifond. Dette indebærer, at der i det samme geografiske område kan ydes tilskud fra flere fonde, forudsat der foreligger en sammenhængende strategi for området.

Det vil være op til en lokal beslutning om, der skal være integreret LAG og FLAG, eller de skal fungere som adskilte enheder. Strategi vil indeholde selvstændige mål og foranstaltninger og budgetter, der gør det muligt at målrette og vurdere effekten af indsatserne.

Modellen giver på den måde mulighed for, at for eksempel de stærke fiskeriområder kan operere som selvstændige FLAG, som det kendes fra programperioden 2007-13, mens det i mindre afgrænsede fiskeriområder vil være muligt at integrere indsatsen på forskellige måder for at opnå den nødvendige kritiske masse.

Dette vil også forenkle administrationen blandt andet ved at kunne anvende lead-fond princippet i den lokale forvaltning.

Anvendelse af ”lead-fond”

Landdistriktsfonden kan udpeges som ”lead-fonden”, hvilket betyder, at landdistriktsfonden dækker samtlige udgifter til drift og animation med et beløb, der svarer til op til 25% af de totale offentlige udgifter til lokale aktionsgrupper i landdistrikter og fiskeriområder.

I forbindelse med udarbejdelse af de lokale udviklingsstrategier, beslutter den enkelte lokale aktionsgruppe, om de vil gøre brug af en ”lead-fond”.

Description of the obligatory Community Led Local Development (hereafter "CLLD") elements of which the LEADER measure is composed: i.e. preparatory support; implementation of operations under the CLLD strategy; preparation and implementation of co-operation activities of the Local Action Group (LAG); running costs; and animation referred to in Article 35(1) of Regulation (EU) No 1303/2013

Leader-foranstaltningen vedrører forberedelsesstøtte, støtte til gennemførelse af projekter i henhold til LEADER-metoden, støtte til drift af LAG og herunder animation.

8.2.12.5. Other important remarks relevant to understand and implement the measure

Outputindikatorer:

- Antal lokale udviklingsstrategier
- Befolkningsantal i udpegede LAG-områder
- Driftsudgifter og udgifter til kapacitetsopbygning, information og kommunikation
- Offentlige udgifter til drift og netværksaktiviteter
- Offentlige udgifter til at fremme gennemførelse af den lokale udviklingsstrategi (animation)

9. EVALUATION PLAN

9.1. Objectives and purpose

A statement of the objective and purpose of the evaluation plan, based on ensuring that sufficient and appropriate evaluation activities are undertaken, in particular to provide information needed for programme steering, for the AIRs in 2017 and 2019 and the ex-post evaluation, and to ensure that data needed for RDP evaluation is available.

Formålet med evalueringsplanen er at sikre, at der foretages fyldestgørende og relevante evalueringsaktiviteter samt at tilstrækkelige og relevante ressourcer er tilgængelige, særligt med henblik på:

- At tilvejebringe den nødvendige information til styring af programmet samt til at føde ind i den udvidede årsrapport i 2017
- At tilvejebringe den nødvendige information for at påvise foreløbig fremgang i forhold til målsætninger samt til at føde ind i den udvidede årsrapport i 2019
- At sikre, at de nødvendige data er disponible i rette tid og i rette format til evaluering
- At sikre, at visse minimumskrav til konsistent evaluering opfyldes af alle landdistriktsprogrammer i 2017 og 2019 med henblik på at samle aggregerede data på tværs af EU inden for nøgleområder

Evalueringsplanen vil således opstille en række overvejelser og hensyn, der ved opfyldelse sikrer, at disse mål opnås. Evalueringsplanen har imidlertid ikke til hensigt at være et forvaltningsværktøj, der detaljeret beskriver al evalueringsaktivitet som NaturErhvervstyrelsen som forvaltningsmyndighed påtager sig.

Kommissionen og medlemslandene etablerer i samarbejde en fælles overvågnings- og evalueringsramme (CMEF) med henblik på at måle resultaterne af den fælles landbrugspolitik. Den skal omfatte alle foranstaltninger under den fælles landbrugspolitik.

Hensigten er at måle landdistriktsprogrammets fremskridt, effektivitet og gennemslagskraft i forhold til de opstillede program mål og målsætninger for de enkelte støtteordninger ved hjælp af en række nationalt og EU-fastsatte indikatorer.

For at facilitere denne proces har EU via CMEF etableret fem typer af indikatorer, der følger programmeringslogikken, jf. figur 26 (beskrivelse af indikatorerne følger nedenfor).

Baseline-indikatorer anvendes til at beskrive udgangssituationen for programmet, jf. programmets kapitel 3. Der er to typer baseline-indikatorer. *Objective related baseline indicators* er indikatorer, der relaterer til programmets overordnede målsætninger. *Context related baseline indicators* beskriver andre relevante udviklinger, der kan have indflydelse på programmets virkning. I ovenstående figur indgår baseline-indikatorerne i arbejdet med fastlæggelsen af de specifikke behov.

Outputindikatorer måler på de direkte aktiviteter, der gennemføres i forbindelse med programmet. Det er indikatorer, der måles i fysiske eller monetære enheder.

Resultatindikatorer måler på den direkte effekt af programindsatsen.

Effektindikatorer relaterer til virkningerne af programmet ud over de direkte effekter af indsatsen. Her

indregnes også de afledte effekter af programindsatsen, mens udvikling, der ikke kan relateres til programindsatsen, fratrækkes.

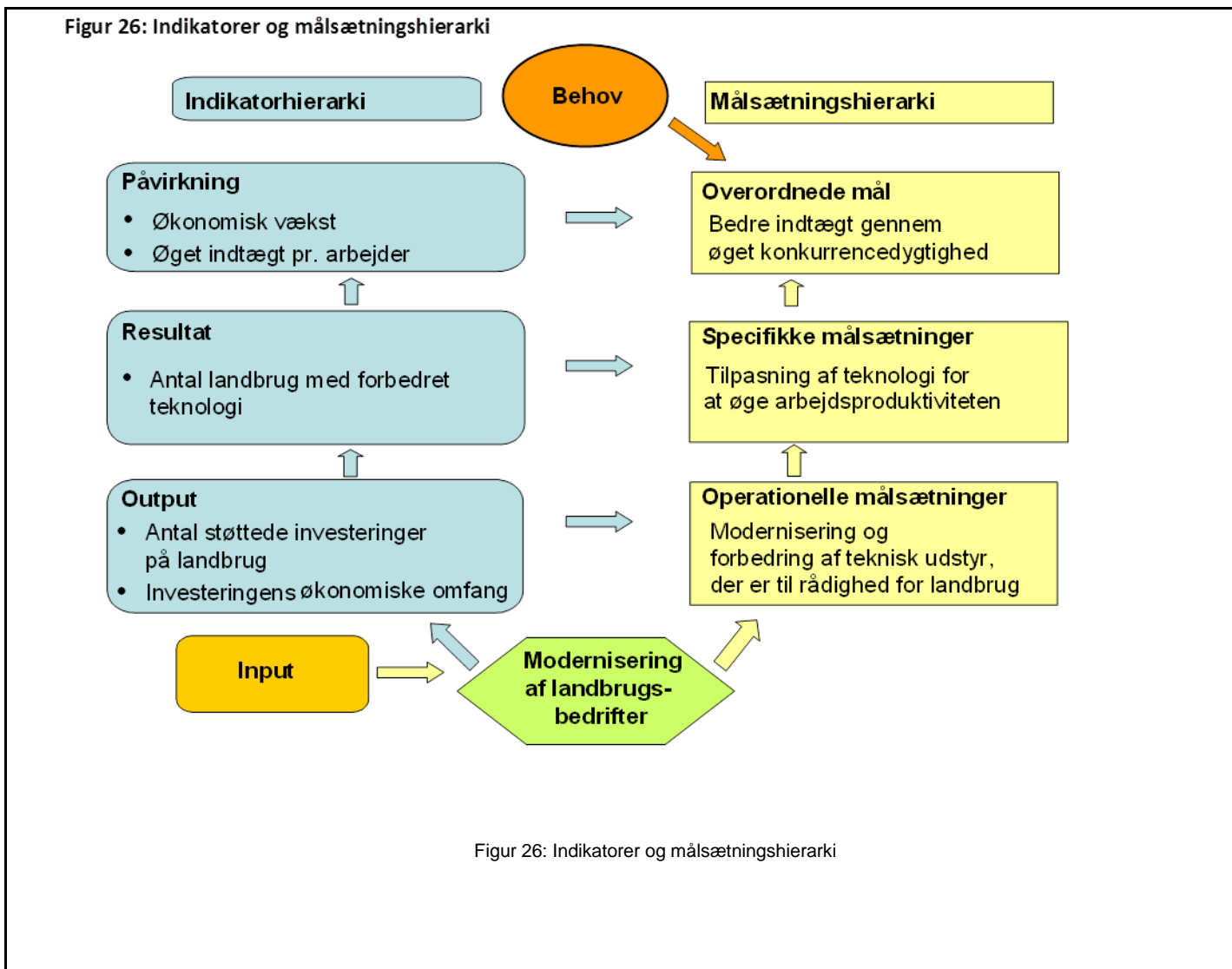
Indikatorerne anvendes i forbindelse med evaluering af programmet. Programmet skal i sin helhed vurderes i forhold til disse fælles effektindikatorer, og i de tilfælde, hvor det er relevant, suppleres med nationale indikatorer for indsatsen under programmet. Generelt skal effektindikatorerne opgøres i totale talstørrelser for at gøre effekterne målbare og for at estimere omkostningseffektiviteten.

Jf. art. 69 i forordning 1305/2013/EU opstilles der en liste af fælles indikatorer vedrørende udgangssituationen og den økonomiske gennemførelse, outputtet, resultaterne og virkningen af programmet.

Jf. art. 110 i forordning 1306/2013/EU skal den fælles overvågnings- og evalueringsramme måle indvirkningen af de samlede foranstaltninger i den fælles landbrugspolitik i forhold til følgende målsætninger:

1. Holdbar fødevareproduktion, med fokus på landbrugsindkomst, landbrugsproduktivitet og prisstabilitet
2. Bæredygtig forvaltning af naturressourcer og klimatiltag, med fokus på drivhusgasemissioner, biodiversitet, jordbund og vand
3. Balanceret områdeudvikling, med fokus på beskæftigelse i landdistrikter, vækst og fattigdom i landdistrikter

Den danske forvaltningsmyndighed leverer de oplysninger til Kommissionen, der er nødvendige for at kunne overvåge og evaluere de samlede foranstaltninger i den fælles landbrugspolitik. Til brug herfor er der fastlagt en række fælles effektindikatorer, se afsnittet herom kapitel 5 og 11.

Figur 26: Indikatorer og målsætningshierarki

9.2. Governance and coordination

Brief description of the monitoring and evaluation arrangements for the RDP, identifying the main bodies involved and their responsibilities. Explanation of how evaluation activities are linked with RDP implementation in terms of content and timing.

Den primære monitorerings- og evalueringsindsats i henhold til landdistriktsprogrammet ligger i NaturErhvervstyrelsen, hvor Center for Arealtilskud og Center for Projekttilskud tilsammen dels har ansvaret for udbetalinger af støtte og dels ansvaret for den løbende evaluering af de givne projekter. Center for IT vil endvidere skulle bidrage til dataindsamling og databehandling i et endnu ikke kendt omfang afhængigt af fremtidig datastruktur og datasystemer. NaturErhvervstyrelsens afdeling for Intern Revision foretager revisionsmæssig evaluering af ordningerne som led i sine normale opgaver.

I forbindelse med evalueringsindsatsen inddrages desuden Fødevarerøkonomisk Institut (IFRO) under Københavns Universitet, der bidrager med videns grundlag til NaturErhvervstyrelsen i forbindelse med evalueringsindsatsen.

Som en yderligere overvågningsforanstaltning nedsættes der i henhold til artikel 47 i forordning

1303/2013/EU om fælles rammebestemmelser for støtte et overvågningsudvalg. Udvalget overvåger sammen med forvaltningsmyndigheden, at landdistriktsprogrammet gennemføres effektivt. Se mere om udvalget under afsnit 15.1.

9.3. Evaluation topics and activities

Indicative description of evaluation topics and activities anticipated, including, but not limited to, fulfilment of EU requirements. It should cover activities needed to evaluate contribution of each Rural Development Programme priority to objectives, assessment of result and impact indicator values, analysis of net effects, thematic issues (including sub-programmes, cross-cutting issues, National Rural Network, contribution of community-led local development strategies). Planned support for evaluation at Local Action Group level. Programme-specific elements such as work needed to develop methodologies or to address specific policy areas

Som led i overvågnings- og evalueringsrammen for den fælles landbrugspolitik skal virkningen af politikkerne følges set i forhold til mål, resultater og output fra de forskellige instrumenter og foranstaltninger. Til dette formål er der fastlagt et fælles sæt af 16 overordnede effektindikatorer for virkningerne på tværs af de to søjler, hvoraf især 13 er relevante for Danmarks Landdistriktsprogram, samt særskilte resultat og output indikatorer for hver af de to søjler. Effektindikatorerne er fastlagt af Kommissionen og datakilder og definitioner af disse er relaterede til de 45 kontekstindikatorer, som også er definerede af Kommissionen.

Forvaltningsmyndigheden for landdistriktsprogrammet har ansvaret for at organisere evalueringen af programmet. Det påhviler evaluatoren, at foretage et velbegrundet valg af de effektindikatorer, der er relevante i forbindelse med evaluering af landdistriktsprogrammet. Kommissionen stiller adgang til data for effektindikatorerne til rådighed.

Evalueringsniveau på LAG niveau

De lokale aktionsgrupper evaluerer løbende sine aktiviteter gennem årlige indberetninger til landdistriktsnetværkets nationale netværksenhed (Netværkscentret). Netværksenheden bidrager til den løbende evaluering af programmets implementering i Overvågningsudvalget, samt gennem bidrag til de årlige indberetninger til Kommissionen, og kan på den måde inddrage oplysninger og erfaringer fra LEADER gruppernes arbejde og resultater.

LEADER-gruppernes udviklingsstrategier fungerer som et effektivt styringsværktøj for LEADER-gruppernes ansvarlige ledelse (bestyrelserne). Bestyrelserne skal derfor gennem hele programperioden have mulighed for at justere deres udviklingsstrategi med henblik på at sikre en optimal implementering af strategierne og opnå konkrete resultater og opfyldelse af effektmål.

Der udvikles derfor et enkelt selv-evalueringsværktøj, som LEADER-gruppen får stillet til rådighed og kan anvende til vurdering af deres strategiske arbejde og resultater.

Resultatet af selvevalueringen vil også kunne finde anvendelse som led i den årlige indberetning til de ansvarlige myndigheder.

Bestyrelserne foretager endvidere en vurdering af de enkelte ansøgninger i forbindelse med indstilling af projekter til tilskud. Disse erfaringer opsamles kun på lokalt LAG-niveau og indgår som vidensgrundlag for LAG'ernes selvevaluering og som information til LAG'ernes medlemmer.

Merværdien af LEADER

Selv-evalueringen skal både omfatte resultaterne af de støttede projekter, men også proces og organisering, der kan dokumentere merværdien af LEADER. Det kan for eksempel være evnen til at få etableret netværk, der kan styrke deltagelsen og den lokale indlejring af de støttede projekter.

Målopfyldelse og resultaterne af de enkelte projekter opsamles og evalueres løbende gennem generering af rapporter i det nationale sagsbehandlersystem. Det forudsættes, at der kan genereres rapporter på LAG-niveau og nationalt niveau, der bygger på data på projektniveau fra ansøgningsskema og slutrapport, det vil sige når projektet er færdigt og tilskuddet er udbetalt.

Disse data vil således blive distribueret til de enkelte LAG'er og indgå i LAG'ernes løbende selv-evaluering. Den samlede rapportering på nationalt niveau, der omfatter alle LAG-områderne, vil indgå som datagrundlag for evalueringen på programniveau

Evaluering på programniveau

Alle tilskudsordninger i landdistriktsprogrammet indgår i den løbende evaluering af programmet samt i ex ante evalueringen, midtvejsevalueringen og ex post evalueringen af programmet i henhold til Kommissionens krav. Den løbende evaluering sker gennem årlige indberetninger til Kommissionen.

Derudover vil forvaltningsmyndigheden beslutte, om der skal gennemføres selvstændige evalueringer om særskilte temaer eller problemstillinger. Det kan f.eks. være evaluering i et geografisk område, hvor der er identificeret særlige udfordringer eller særligt gode resultater, eller en evaluering, der specifikt ser på hvilke projektyper, der skaber flest arbejdspladser.

Opfølgning i de årlige gennemførelsesrapporter

Hver årlig gennemførelsesrapport (Statusrapport til Kommissionen vedr. gennemførelses af det danske LDP) vil indeholde et kapitel med detaljer om implementeringen af evalueringsplanen. Dette kapitel vil dels indeholde et afsnit om de evalueringsaktiviteter, der er gennemført i forbindelse med udarbejdelsen af gennemførelsesrapporten (f.eks. undersøgelser, rapporter og analyser), herunder afvigelser fra planlagte aktiviteter, dels et fremadskuende afsnit, der beskriver de aktiviteter, der vil blive gennemført i det følgende år med henblik på at nå de i evalueringsplanen oplistede milepæle. Sådanne aktiviteter kan relatere sig til metodologi og tilgange, delmål, detaljerede tidsplaner, kontraktindgåelse etc.

For de år, hvor der ikke foreligger en forudgående gennemførelsesrapport (2014, 2015 og 2016) vil de fremadrettede planer for evalueringsaktiviteterne blive udarbejdet af NaturErhvervstyrelsen under inddragelse af overvågningsudvalget.

Denne to-trinstilgang har til hensigt at sikre fyldestgørende og tilstrækkelig tilvejebringelse af evalueringsaktiviteter samtidig med, at der sikres en fleksibilitet i planlægningen og mulighed for tilpasning til skiftende omstændigheder, uden at der nødvendigvis er behov for at ændre i landdistriktsprogrammet. De årlige evalueringer vil således have til hensigt at styre evalueringsprocessen gennem den samlede programcyklus og kan blive modificeret i henhold hertil.

NaturErhvervstyrelsen vil, efter opfordring fra medlemmer i Overvågningsudvalget, forsøge at inddrage nogle kvalitative aspekter og indikatorer frem for blot de kvantitative, der er lagt op til under de obligatoriske krav fra Kommissionens side. Dette kunne være i form af tilføjelse af nationale indikatorer eller andre supplerende indikatorer udover Kommissionens faste indikatorer. Ligeledes vil vi arbejde hen mod større fokus på sagsbehandlingstiderne, der vil være med til hurtigere at opnå og synliggøre ordningernes effekter.

Styrelsen vil også arbejde hen mod brugen af elektronisk ansøgningsprocedure på projektordningerne, ligesom det allerede er tilfældet for mange af arealordningerne.

9.4. Data and information

Brief description of the system to record, maintain, manage and report statistical information on RDP implementation and provision of monitoring data for evaluation. Identification of data sources to be used, data gaps, potential institutional issues related to data provision, and proposed solutions. This section should demonstrate that appropriate data management systems will be operational in due time.

Ordningerne under landdistriktsprogrammet administreres i tilskudsadministrationssystemerne BTAS (Basis Tilskuds Administrations System, projektstøtteordninger) og MVJ-TAS (Miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger Tilskuds Administrations System, arealbaserede støtteordninger). Anvendelsen af disse tilskudsadministrationssystemer giver en effektiv og præcis dataadministration.

BTAS anvendes af NaturErhvervstyrelsen til tilskudsadministration for alle projekt- og investeringsordninger. For hver enkelt støtteordning kan der være opsat én eller flere systemordninger i BTAS (afhængigt af antal anvendte artikler i landdistriktsforordningen og antal støttemuligheder for ordningen). Til hver systemordning i BTAS er der knyttet Output- og Resultatindikatorskemaer for hver enkelt artikel, der anvendes. For hver tilskudssag udfyldes de oplysninger, der er relevante for Output- og Resultatindikator-skemaerne, for den pågældende artikel.

Følgende er gennemført for, at standardsystemet BTAS kan håndtere de opstillede krav til kontrol i forordning 1306/13:

- **Finansieringskilder:** Der er udviklet et modul for at kunne angive alle former for finansieringskilder for projekter. Finansieringskilderne er henholdsvis ELFUL, NaturErhvervstyrelsen, anden offentlig finansiering, privatinvesteringer og indtægter.
- **Nedsættelse ved mere end 3 pct. forskel mellem støtteberettiget og oprindeligt betalingsanmodningsbeløb:** Der er udviklet et modul til at håndtere kontrolforordningens krav om

nedsættelse, hvis der er mere end 3 pct. forskel mellem støtteberettiget og oprindeligt betalingsanmodningsbeløb.

- Pålidelighedstjek: Angivelse af støttemodtagers øvrige udbetalingsager under programmet med dertil hørende økonomiske oplysninger for at kontrollere støttemodtagers pålidelighed. Pålidelighedskontrollen kontrollerer alle sager fra MVJ og BTAS på CVR-nummer niveau for tidligere tilbagebetalinger og indberetninger fra tilbage til år 2000 via krydstabeller.

MVJ-TAS anvendes af NaturErhvervstyrelsen til tilskudsadministration af de arealbaserede landbrugsmiljøordninger i programmet.

De nye krav til Output- og Resultatindikatorer skal undersøges grundigt, og det vil blive efterprøvet, om hvert enkelt krav til afrapportering under arealordningerne kan opfyldes. Eksempelvis vil der formentlig ikke uden nyudvikling af databehandlingsystemet kunne redegøres for opdeling af fremdriftsmålingen for ordningerne i medfør af artikel 28 i forordning 1305/2013 i de af Kommissionen foreslåede 11 kategorier.

Kravene til indikatorerne er ikke kun relevante for arealordningerne, men måske i højere grad relevante for projektordningerne. NaturErhvervstyrelsen har derfor igangsat et internt arbejde for både areal- og projektstøtteordningerne, hvor de berørte kontorer har fået distribueret listerne over indikatorer samt besked om at gennemgå indikator for indikator, om det er muligt at levere. De berørte kontorer er opmærksomme på, at såfremt der er problemer med at tilvejebringe data, ligger der et arbejde i at få tilpasset ansøgningsmaterialet, så oplysningerne indhentes. Dette arbejde er ikke afsluttet endnu. De arealbaserede ordninger er underlagt kravene om krydsoverensstemmelseskontrol jf. forordning 1306/13. Alle de arealbaserede ordninger indgår med undtagelse af skovordningerne i programmet sammen med basisbetalingsordningen i medfør af REG 1307/13 i et fælles IT baseret ansøgningsskema med et fælles elektronisk arealidentifikationssystem. Der samarbejdes med Naturstyrelsen om dataudveksling for administration af skovordningerne, herunder med bidrag til det fælles IT-baserede ansøgningsskema med fælles elektronisk arealidentifikationssystem. Naturstyrelsen leverer endvidere data fra deres IT-tilskudsbehandlingssystemer til bl.a. de årlige statusrapporter og i forbindelse med evalueringer.

Alle økonomiske data, såsom udgifter til tilsagnsgivningen, udbetalinger, investeringsvolumen og andre oplysninger, der også er indikatorer i programmet, ligger centralt i økonomisystemet **TUS**. Udtræk herfra har hidtil fungeret problemløst.

9.5. Timeline

Major milestones of the programming period, and indicative outline of the timing needed to ensure that results are available at the appropriate time.

Kommissionen forelægges en årlig gennemførelsesrapport omkring gennemførelsen af programmet i det foregående kalenderår. I 2017 og 2019 skal Kommissionen forelægges udvidede statusrapporter om gennemførelsen af programmerne. En ex post evalueringsrapport fremsendes Kommissionen senest den 31.

december 2023.

Planlægningen af processen omkring udarbejdelse af gennemførelsesrapporterne vil blive igangsat i god tid forud for afleveringsfristen. Selve udarbejdelsen af gennemførelsesrapporterne forventes at tage op mod seks måneder. Der vil i den forbindelse blive afsat det fornødne årsværk til, at dette arbejde kan gennemføres på normeret tid. Det vil på baggrund af dette arbejde desuden blive vurderet, om der skal yderligere forberedelsestid til udarbejdelsen af statusrapporterne i henholdsvis 2017 og 2019.

For at sikre den nødvendige dokumentation vil indsamlingen af data foregå efter følgende principper:

Alle oplysninger til outputindikatorerne indsamles i forbindelse med ansøgninger om støtte. Ansøgningskemaer udformes således, at ansøger skal opgive de relevante oplysninger for netop den foranstaltning, der søges under. Oplysningerne tages ind i systemet, hvor der vil kunne genereres rapporter, der opsummerer oplysningerne fra samtlige ansøgere. Det bemærkes, at det først er ved udbetalingen af sagen, output resultaterne kommer til at indgå i afrapporteringen. Dermed tælles sager, der annulleres i forløbet, ikke med.

Der er iværksat et arbejde, der ud fra de foreliggende indikatorer undersøger, om der er vanskeligheder med at afrapportere på samtlige indikatorer og i benægtende fald hvilke tiltag, der skal til for at tilvejebringe data. Dette vil ske i god tid til at lave ændringer i ansøgningsmaterialet.

Oplysninger til brug for resultatindikatorerne indsamles som hovedregel ved afrapporteringer af projekterne. Først her kendes resultaterne af det enkelte projekt. Oplysningerne indtastes ligeledes i sagsbehandlingssystemet, hvorfra rapporter vil kunne genereres.

Data for effektmåling ved brug af de overordnede effektindikatorer indsamles af den uafhængige evaluator. Oplysninger vedrørende baseline-indikatorerne indsamles hvert andet år i forbindelse med udarbejdelse af den strategiske statusrapport. Der afrapporteres på indikatorerne i forbindelse med de udvidede statusrapporter i 2017 og 2019 samt ex post evaluering.

9.6. Communication

Description of how evaluation findings will be disseminated to target recipients, including a description of the mechanisms established to follow-up on the use of evaluation results.

Resultaterne af evalueringsprocessen vil blive fremsendt skriftligt til medlemmerne af overvågningsudvalget, ligesom resultaterne vil være genstand for drøftelse på møde i udvalget.

Evalueringsresultaterne vil ligeledes blive gjort tilgængelige for offentligheden via Fødevarerministeriets hjemmeside og nyhedsbrev

9.7. Resources

Description of the resources needed and foreseen to implement the plan, including an indication of administrative capacity, data, financial resources, IT needs. Description of capacity building activities foreseen to ensure that the evaluation plan can be fully implemented.

Ansvar for evalueringsprocessen i NaturErhvervstyrelsen ligger ved Center for Arealtilskud og Center for Projekttilskud samt i Intern Revision. Der vil blive afsat de fornødne ressourcer for at dette arbejde kan gennemføres tilfredsstillende.

Der er afsat Teknisk bistand midler for 4 pct. af det tildelte budget. Det svarer til 188 mio. kr. ud af tildelt budget på 4.689 mio. kr.

10. FINANCING PLAN

10.1. Annual EAFRD contributions in (€)

Types of regions and additional allocations	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Total
59(3)(d) - Other regions	90.287.658,00	90.168.920,00	90.047.742,00	89.924.072,00	89.798.142,00	89.665.537,00	89.508.619,00	629.400.690,00
Total	90.287.658,00	90.168.920,00	90.047.742,00	89.924.072,00	89.798.142,00	89.665.537,00	89.508.619,00	629.400.690,00
(Out of which) Performance reserve article 20 of Regulation (EU) No 1303/2013	5.417.259,48	5.410.135,20	5.402.864,52	5.395.444,32	5.387.888,52	5.379.932,22	5.370.517,14	37.764.041,40

10.2. Single EAFRD contribution rate for all measures broken down by type of region as referred to in Article 59(3) of Regulation (EU) No 1305/2013

Article establishing the maximum contribution rate.	Applicable EAFRD Contribution Rate	Min applicable EAFRD cont. rate 2014-2020 (%)	Max applicable EAFRD cont. rate 2014-2020 (%)
Other regions	53%	20%	53%

10.3. Breakdown by measure and type of operation with different EAFRD contribution rate (in € total period 2014-2020)

10.3.1. M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)

Types of regions and additional allocations			Applicable EAFRD Contribution rate 2014-2020 (%)	Applicable EAFRD Contribution rate with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instruments under MA responsibility 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instrument under MA responsibility with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Financial Instruments Indicative EAFRD amount 2014-2020 (€)	Total Union Contribution planned 2014-2020 (€)
59(3)(d)	Other regions	Main	53%					0.00 (2A) 0.00 (P4)
		59(4)(a)	80%					8,509,743.00 (2A) 16,456,513.00 (P4)
Total							0,00	24.966.256,00

10.3.2. M04 - Investments in physical assets (art 17)

Types of regions and additional allocations			Applicable EAFRD Contribution rate 2014-2020 (%)	Applicable EAFRD Contribution rate with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instruments under MA responsibility 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instrument under MA responsibility with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Financial Instruments Indicative EAFRD amount 2014-2020 (€)	Total Union Contribution planned 2014-2020 (€)
59(3)(d)	Other regions	Main	53%					0.00 (5E) 51,233,474.00 (2A) 0.00 (5D) 0.00 (5C) 0.00 (P4) 0.00 (5B)
		59(4)(b)	75%					0.00 (5E) 0.00 (2A) 17,161,806.00 (5D) 12,490,927.00 (5C) 130,937,010.00 (P4) 5,677,694.00 (5B)
Total							0,00	217.500.911,00

10.3.3. M05 - Restoring agricultural production potential damaged by natural disasters and catastrophic events and introduction of appropriate prevention actions (art 18)

Types of regions and additional allocations			Applicable EAFRD Contribution rate 2014-2020 (%)	Applicable EAFRD Contribution rate with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instruments under MA responsibility 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instrument under MA responsibility with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Financial Instruments Indicative EAFRD amount 2014-2020 (€)	Total Union Contribution planned 2014-2020 (€)
59(3)(d)	Other regions	Main	53%					0.00 (2A)
Total							0,00	0,00

10.3.4. M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)

Types of regions and additional allocations			Applicable EAFRD Contribution rate 2014-2020 (%)	Applicable EAFRD Contribution rate with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instruments under MA responsibility 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instrument under MA responsibility with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Financial Instruments Indicative EAFRD amount 2014-2020 (€)	Total Union Contribution planned 2014-2020 (€)
59(3)(d)	Other regions	Main	53%					53,691.00 (P4) 13,100,671.00 (5C)
Total							0,00	13.154.362,00

10.3.5. M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)

Types of regions and additional allocations			Applicable EAFRD Contribution rate 2014-2020 (%)	Applicable EAFRD Contribution rate with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instruments under MA responsibility 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instrument under MA responsibility with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Financial Instruments Indicative EAFRD amount 2014-2020 (€)	Total Union Contribution planned 2014-2020 (€)
59(3)(d)	Other regions	Main	53%					0.00 (5E) 0.00 (P4) 0.00 (5C)
		59(4)(b)	Operations contributing to the objectives of environment and climate change mitigation and adaptation under Article 17, points (a) and (b) of Article 21(1), Articles 28, 29, 30, 31 and 34	75%				0.00 (5E) 35,751,854.00 (P4) 0.00 (5C)
Total							0,00	35.751.854,00

10.3.6. M10 - Agri-environment-climate (art 28)

Types of regions and additional allocations			Applicable EAFRD Contribution rate 2014-2020 (%)	Applicable EAFRD Contribution rate with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instruments under MA responsibility 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instrument under MA responsibility with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Financial Instruments Indicative EAFRD amount 2014-2020 (€)	Total Union Contribution planned 2014-2020 (€)
59(3)(d)	Other regions	Main	53%					0.00 (5E) 0.00 (P4)
		59(4)(b)	75%					0.00 (5E) 144,304,350.00 (P4)
Total							0,00	144.304.350,00

10.3.7. M11 - Organic farming (art 29)

Types of regions and additional allocations			Applicable EAFRD Contribution rate 2014-2020 (%)	Applicable EAFRD Contribution rate with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instruments under MA responsibility 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instrument under MA responsibility with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Financial Instruments Indicative EAFRD amount 2014-2020 (€)	Total Union Contribution planned 2014-2020 (€)
59(3)(d)	Other regions	Main	53%					0.00 (P4)
		59(4)(b)	75%					82,541,871.00 (P4)
Total							0,00	82.541.871,00

10.3.8. M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)

Types of regions and additional allocations			Applicable EAFRD Contribution rate 2014-2020 (%)	Applicable EAFRD Contribution rate with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instruments under MA responsibility 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instrument under MA responsibility with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Financial Instruments Indicative EAFRD amount 2014-2020 (€)	Total Union Contribution planned 2014-2020 (€)
59(3)(d)	Other regions	Main	53%					0.00 (5E) 0.00 (P4)
		59(4)(b)	75%					0.00 (5E) 16,347,250.00 (P4)
Total							0,00	16.347.250,00

10.3.9. M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)

Types of regions and additional allocations			Applicable EAFRD Contribution rate 2014-2020 (%)	Applicable EAFRD Contribution rate with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instruments under MA responsibility 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instrument under MA responsibility with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Financial Instruments Indicative EAFRD amount 2014-2020 (€)	Total Union Contribution planned 2014-2020 (€)
59(3)(d)	Other regions	Main	53%					0.00 (P4)
		59(4)(b)	75%					1,147,651.00 (P4)
Total							0,00	1.147.651,00

10.3.10. M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)

Types of regions and additional allocations			Applicable EAFRD Contribution rate 2014-2020 (%)	Applicable EAFRD Contribution rate with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instruments under MA responsibility 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instrument under MA responsibility with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Financial Instruments Indicative EAFRD amount 2014-2020 (€)	Total Union Contribution planned 2014-2020 (€)
59(3)(d)	Other regions	Main	53%					0.00 (P4)
		59(4)(b)	75%					15,783,743.00 (P4)
Total							0,00	15.783.743,00

10.3.11. M16 - Co-operation (art 35)

Types of regions and additional allocations			Applicable EAFRD Contribution rate 2014-2020 (%)	Applicable EAFRD Contribution rate with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instruments under MA responsibility 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instrument under MA responsibility with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Financial Instruments Indicative EAFRD amount 2014-2020 (€)	Total Union Contribution planned 2014-2020 (€)
59(3)(d)	Other regions	Main	53%					0.00 (2A) 0.00 (5D) 0.00 (5C)
		59(4)(a)	Measures referred to in Articles 14, 27 and 35, for the LEADER local development referred to in Article 32 of Regulation (EU) No 1303/2013 and for operations under Article 19(1)(a)(i)	80%				16,417,423.00 (2A) 0.00 (5D) 0.00 (5C)
Total							0,00	16.417.423,00

10.3.12. M19 - Support for LEADER local development (CLLD – community-led local development) (art 35 Regulation (EU) No 1303/2013)

Types of regions and additional allocations			Applicable EAFRD Contribution rate 2014-2020 (%)	Applicable EAFRD Contribution rate with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instruments under MA responsibility 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instrument under MA responsibility with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Financial Instruments Indicative EAFRD amount 2014-2020 (€)	Total Union Contribution planned 2014-2020 (€)
59(3)(d)	Other regions	Main	53%					0.00 (6B)
		59(4)(a)	Measures referred to in Articles 14, 27 and 35, for the LEADER local development referred to in Article 32 of Regulation (EU) No 1303/2013 and for operations under Article 19(1)(a)(i)	80%				36,309,180.00 (6B)
Total							0,00	36.309.180,00

10.3.13. M20 - Technical assistance Member States (art 51-54)

Types of regions and additional allocations			Applicable EAFRD Contribution rate 2014-2020 (%)	Applicable EAFRD Contribution rate with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instruments under MA responsibility 2014-2020 (%)	Rate applicable to financial instrument under MA responsibility with art 59(4)(g) 2014-2020 (%)	Financial Instruments Indicative EAFRD amount 2014-2020 (€)	Total Union Contribution planned 2014-2020 (€)
59(3)(d)	Other regions	Main	53%					25,175,839.00
Total							0,00	25.175.839,00

11. INDICATOR PLAN

11.1. P1: Fostering knowledge transfer and innovation in agriculture, forestry and rural areas

11.1.1. 1A) Fostering innovation, cooperation, and the development of the knowledge base in rural areas

Target indicator(s) 2014-2020

Target indicator name	Target value 2023
T1 % of expenditure for the 3 measures: "Knowledge transfer & information action" + "advisory services" + "cooperation" in relation to the total expenditure for the RDP (1A)	6,01
Total RDP planned public expenditures	867.855.573,20

Planned output indicator(s) 2014-2020

Measure name	Indicator name	Value
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Total public expenditure € (trainings, farm exchanges, demonstration) (1.1 to 1.3)	31.609.396,00
M16 - Co-operation (art 35)	Total public expenditure € (16.1 to 16.9)	20.520.805,00

11.1.2. 1B) Strengthening the links between agriculture, food production and forestry and research and innovation, including for the purpose of improved environmental management and performance

Target indicator(s) 2014-2020

Target indicator name	Target value 2023
T2 Total number of co-operation operations supported under the cooperation measure (groups, networks/clusters, pilot project...) (1B)	764,00

Planned output indicator(s) 2014-2020

Measure name	Indicator name	Value
M16 - Co-operation (art 35)	Nr of EIP operational groups to be supported (establishment and operation) (16.1)	0,00
M16 - Co-operation (art 35)	Nr of other cooperation operations (groups, networks/clusters, pilot projects...) (16.2 to 16.9)	764,00

11.1.3. 1C) Fostering lifelong learning and vocational training in the agricultural and forestry sectors

Target indicator(s) 2014-2020

Target indicator name	Target value 2023
T3 Total number of participants trained (1C)	11.875,00

Planned output indicator(s) 2014-2020

Measure name	Indicator name	Value
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Training/skills acquisition (1.1) - Nbr of participants in trainings	11.875,00

11.2. P2: Enhancing farm viability and competitiveness of all types of agriculture in all regions and promoting innovative farm technologies and the sustainable management of forests

11.2.1. 2A) Improving the economic performance of all farms and facilitating farm restructuring and modernisation, notably with a view to increasing market participation and orientation as well as agricultural diversification

Target indicator(s) 2014-2020

Target indicator name	Target value 2023
T4 % of agriculture holdings with RDP support for investments in restructuring or modernisation (P2A)	5,65
Nr of agriculture holdings with RDP support for investments in restructuring or modernisation (P2A)	2.380,73

Context Indicator used as denominator for the target

Context Indicator name	Base year value
total	42.100,00

Planned output indicator(s) 2014-2020

Measure name	Indicator name	Value
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Training/skills acquisition (1.1) - Nbr of participants in trainings	4.112,00
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Training/skills acquisition (1.1) - Total public for training/skills	11.038.926,00
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Total public expenditure € (trainings, farm exchanges, demonstration) (1.1 to 1.3)	11.038.926,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Nr of holdings supported for investment in agricultural holdings (4.1)	2.380,73
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total public expenditure for investments in infrastructure (4.3)	0,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total investment € (public + private)	195.525.671,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total public expenditure € (4.1)	78.210.268,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total public expenditure €	78.210.268,00
M05 - Restoring agricultural production potential damaged by natural disasters and catastrophic events and introduction of appropriate prevention actions (art 18)	Nr of beneficiaries for preventive actions (5.1) - farm holdings	0,00
M05 - Restoring agricultural production potential damaged by natural disasters and catastrophic events and introduction of appropriate prevention actions (art 18)	Nr of beneficiaries for preventive actions (5.1) - public entites	0,00
M05 - Restoring agricultural production potential damaged by natural disasters and catastrophic events and introduction of appropriate prevention actions (art 18)	Total public expenditure (€) (5.1 to 5.2)	1.000,00
M16 - Co-operation (art 35)	Total public expenditure € (16.1 to 16.9)	20.520.805,00

11.3. P4: Restoring, preserving and enhancing ecosystems related to agriculture and forestry

11.3.1. 4A) Restoring, preserving and enhancing biodiversity, including in Natura 2000 areas, and in areas facing natural or other specific constraints and high nature value farming, as well as the state of European landscapes

Agriculture

Target indicator(s) 2014-2020

Target indicator name	Target value 2023
T9 % agricultural land under management contracts supporting biodiversity and/or landscapes (P4A)	10,99
Agricultural land under management contracts contributing to biodiversity and/or landscapes (ha) (P4A)	290.763,00

Context Indicator used as denominator for the target

Context Indicator name	Base year value
18 Agricultural Area - total UAA	2.646.860,00

Planned output indicator(s) 2014-2020

Measure name	Indicator name	Value
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Training/skills acquisition (1.1) - Nbr of participants in trainings	7.763,00
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Training/skills acquisition (1.1) - Total public for training/skills	20.570.470,00
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Total public expenditure € (trainings, farm exchanges, demonstration) (1.1 to 1.3)	20.570.470,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Nr of operations of support for non productive investment (4.4)	4.947,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total investment € (public + private)	450.081.314,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total public expenditure €	180.032.526,00
M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)	Nr of operations supported for drawing up of village development and N2000/HNV area management plans (7.1)	0
M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)	Total public expenditure (€)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Area (ha) to be afforested (establishment - 8.1)	7.128,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.1)	38.268.456,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Area (ha) to be established in agro-forestry systems (8.2)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.2)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.3)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.4)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.5)	0

M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.6)	0
M10 - Agri-environment-climate (art 28)	Area (ha) under agri-environment-climate (10.1)	95.970,00
M10 - Agri-environment-climate (art 28)	Public expenditure for genetic resources conservation (10.2)	0,00
M10 - Agri-environment-climate (art 28)	Total public expenditure (€)	191.981.208,00
M11 - Organic farming (art 29)	Area (ha) - conversion to organic farming (11.1)	41.025,00
M11 - Organic farming (art 29)	Area (ha) - maintenance of organic farming (11.2)	146.636,00
M11 - Organic farming (art 29)	Total public expenditure (€)	110.054.899,00
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	Area (ha) - NATURA 2000 AG land (12.1)	0,00
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	Area (ha) - WFD (12.3)	16.402,00
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	Total public expenditure (€)	21.795.973,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	Area (ha) - mountain areas (13.1)	0,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	Area (ha) - other areas with significant NC (13.2)	0,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	Area (ha) - areas with specific constraints (13.3)	0,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	Total public expenditure (€)	1.530.201,00

Forest

Target indicator(s) 2014-2020

Target indicator name	Target value 2023
T8 % Forest/other wooded area under management contracts supporting biodiversity (P4A)	1,51
Forest/other wooded area under management contracts supporting biodiversity (ha) (P4A)	9.590,05

Context Indicator used as denominator for the target

Context Indicator name	Base year value
29 Forest and other wooded land (FOWL) (000) - total	634,99

Planned output indicator(s) 2014-2020

Measure name	Indicator name	Value
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.1)	0,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.2)	0,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.3)	0,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.4)	0,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Nr of beneficiaries for preventive actions (8.3)	0,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.5)	9.400.537,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Nr of operations (investments improving resilience and value of forest ecosystems) (8.5)	18,50
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Areas concerned by investments improving resilience and environmental value of forest ecosystems (8.5)	1.750,85
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.6)	0,00
M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)	Areas under forest environment contracts (15.1)	7.839,20
M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)	Total public expenditure (€)	21.044.832,00
M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)	Public expenditure for genetic resources actions (15.2)	0,00

11.3.2. 4B) Improving water management, including fertiliser and pesticide management

Agriculture

Target indicator(s) 2014-2020

Target indicator name	Target value 2023
T10 % of agricultural land under management contracts improving water management (P4B)	8,29
Agricultural land under management contracts improving water management (ha) (P4B)	219.421,00

Context Indicator used as denominator for the target

Context Indicator name	Base year value
18 Agricultural Area - total UAA	2.646.860,00

Planned output indicator(s) 2014-2020

Measure name	Indicator name	Value
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Training/skills acquisition (1.1) - Nbr of participants in trainings	7.763,00
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Training/skills acquisition (1.1) - Total public for training/skills	20.570.470,00
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Total public expenditure € (trainings, farm exchanges, demonstration) (1.1 to 1.3)	20.570.470,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Nr of operations of support for non productive investment (4.4)	4.947,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total investment € (public + private)	450.081.314,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total public expenditure €	180.032.526,00
M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)	Nr of operations supported for drawing up of village development and N2000/HNV area management plans (7.1)	0
M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)	Total public expenditure (€)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Area (ha) to be afforested (establishment - 8.1)	7.128,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.1)	38.268.456,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Area (ha) to be established in agro-forestry systems (8.2)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.2)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.3)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.4)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.5)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.6)	0
M10 - Agri-environment-climate (art 28)	Area (ha) under agri-environment-climate (10.1)	95.970,00
M10 - Agri-environment-climate (art 28)	Public expenditure for genetic resources conservation (10.2)	0,00

M10 - Agri-environment-climate (art 28)	Total public expenditure (€)	191.981.208,00
M11 - Organic farming (art 29)	Area (ha) - conversion to organic farming (11.1)	41.025,00
M11 - Organic farming (art 29)	Area (ha) - maintenance of organic farming (11.2)	146.636,00
M11 - Organic farming (art 29)	Total public expenditure (€)	110.054.899,00
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	Area (ha) - NATURA 2000 AG land (12.1)	0,00
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	Area (ha) - WFD (12.3)	16.402,00
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	Total public expenditure (€)	21.795.973,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	Area (ha) - mountain areas (13.1)	0,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	Area (ha) - other areas with significant NC (13.2)	0,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	Area (ha) - areas with specific constraints (13.3)	0,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	Total public expenditure (€)	1.530.201,00

Forest

Target indicator(s) 2014-2020

Target indicator name	Target value 2023
T11 % of forestry land under management contracts to improve water management (P4B)	0,00
Forestry land under management contracts to improve water management (ha) (P4B)	0,00

Context Indicator used as denominator for the target

Context Indicator name	Base year value
29 Forest and other wooded land (FOWL) (000) - total	634,99

Planned output indicator(s) 2014-2020

Measure name	Indicator name	Value
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.1)	0,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.2)	0,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.3)	0,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.4)	0,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Nr of beneficiaries for preventive actions (8.3)	0,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.5)	9.400.537,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Nr of operations (investments improving resilience and value of forest ecosystems) (8.5)	18,50
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Areas concerned by investments improving resilience and environmental value of forest ecosystems (8.5)	1.750,85
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.6)	0,00
M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)	Areas under forest environment contracts (15.1)	7.839,20
M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)	Total public expenditure (€)	21.044.832,00
M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)	Public expenditure for genetic resources actions (15.2)	0,00

11.3.3. 4C) Preventing soil erosion and improving soil management

Agriculture

Target indicator(s) 2014-2020

Target indicator name	Target value 2023
T12 % of agricultural land under management contracts improving soil management and or preventing soil erosion (P4C)	7,09
Agricultural land under management contracts improving soil management and or preventing soil erosion (ha) (P4C)	187.661,00

Context Indicator used as denominator for the target

Context Indicator name	Base year value
18 Agricultural Area - total UAA	2.646.860,00

Planned output indicator(s) 2014-2020

Measure name	Indicator name	Value
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Training/skills acquisition (1.1) - Nbr of participants in trainings	7.763,00
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Training/skills acquisition (1.1) - Total public for training/skills	20.570.470,00
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	Total public expenditure € (trainings, farm exchanges, demonstration) (1.1 to 1.3)	20.570.470,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Nr of operations of support for non productive investment (4.4)	4.947,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total investment € (public + private)	450.081.314,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total public expenditure €	180.032.526,00
M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)	Nr of operations supported for drawing up of village development and N2000/HNV area management plans (7.1)	0
M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)	Total public expenditure (€)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Area (ha) to be afforested (establishment - 8.1)	7.128,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.1)	38.268.456,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Area (ha) to be established in agro-forestry systems (8.2)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.2)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.3)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.4)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.5)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.6)	0
M10 - Agri-environment-climate (art 28)	Area (ha) under agri-environment-climate (10.1)	95.970,00
M10 - Agri-environment-climate (art 28)	Public expenditure for genetic resources conservation (10.2)	0,00

M10 - Agri-environment-climate (art 28)	Total public expenditure (€)	191.981.208,00
M11 - Organic farming (art 29)	Area (ha) - conversion to organic farming (11.1)	41.025,00
M11 - Organic farming (art 29)	Area (ha) - maintenance of organic farming (11.2)	146.636,00
M11 - Organic farming (art 29)	Total public expenditure (€)	110.054.899,00
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	Area (ha) - NATURA 2000 AG land (12.1)	0,00
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	Area (ha) - WFD (12.3)	16.402,00
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	Total public expenditure (€)	21.795.973,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	Area (ha) - mountain areas (13.1)	0,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	Area (ha) - other areas with significant NC (13.2)	0,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	Area (ha) - areas with specific constraints (13.3)	0,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	Total public expenditure (€)	1.530.201,00

Forest

Target indicator(s) 2014-2020

Target indicator name	Target value 2023
T13 % of forestry land under management contracts to improve soil management and or preventing soil erosion (P4C)	0,00
Forestry land under management contracts to improve soil management and or preventing soil erosion (ha) (P4C)	0,00

Context Indicator used as denominator for the target

Context Indicator name	Base year value
29 Forest and other wooded land (FOWL) (000) - total	634,99

Planned output indicator(s) 2014-2020

Measure name	Indicator name	Value
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.1)	0,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.2)	0,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.3)	0,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.4)	0,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Nr of beneficiaries for preventive actions (8.3)	0,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.5)	9.400.537,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Nr of operations (investments improving resilience and value of forest ecosystems) (8.5)	18,50
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Areas concerned by investments improving resilience and environmental value of forest ecosystems (8.5)	1.750,85
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.6)	0,00
M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)	Areas under forest environment contracts (15.1)	7.839,20
M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)	Total public expenditure (€)	21.044.832,00
M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)	Public expenditure for genetic resources actions (15.2)	0,00

11.4. P5: Promoting resource efficiency and supporting the shift towards a low carbon and climate resilient economy in agriculture, food and forestry sectors

11.4.1. 5B) Increasing efficiency in energy use in agriculture and food processing

Target indicator(s) 2014-2020

Target indicator name	Target value 2023
T15 Total investment for energy efficiency (€) (P5B)	21.650.503,00

Planned output indicator(s) 2014-2020

Measure name	Indicator name	Value
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Nr of operations supported for investment (in agricultural holdings, in processing and marketing of ag. products) (4.1, 4.2 and 4.3)	265,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total investment € (public + private)	21.650.503,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total public expenditure €	8.660.201,00

11.4.2. 5C) Facilitating the supply and use of renewable sources of energy, of by products, wastes, residues and other non food raw material for the purposes of the bio-economy

Target indicator(s) 2014-2020

Target indicator name	Target value 2023
T16 Total investment in renewable energy production (€) (P5C)	88.570.704,70

Planned output indicator(s) 2014-2020

Measure name	Indicator name	Value
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Nr of operations supported for investment (4.1, 4.3)	581,95
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total investment € (public + private)	47.631.107,38
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total public expenditure €	19.052.442,95
M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)	Nr of operations supported for investments of small scale infrastructure, including investments in renewable energy and energy saving (7.2)	19,00
M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)	Total investment € (public + private)	40.939.597,32
M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)	Total public expenditure (€)	16.375.838,93
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.1)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.2)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.3)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.4)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.5)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.6)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Nr of operations for investments in forestry technology and primary processing/marketing (8.6)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total investment € (public + private) (8.6)	0
M16 - Co-operation (art 35)	Total public expenditure € (16.1 to 16.9)	0,00

11.4.3. 5D) Reducing green house gas and ammonia emissions from agriculture

Target indicator(s) 2014-2020

Target indicator name	Target value 2023
LU concerned by investments in live-stock management in view of reducing GHG and/or ammonia emissions (P5D)	86.473,50
Agricultural land under management contracts targeting reduction of GHG and/or ammonia emissions (ha)	0,00
T17% of LU concerned by investments in live-stock management in view of reducing GHG and/or ammonia emissions (P5D)	1,76
T18 % of agricultural land under management contracts targeting reduction of GHG and/or ammonia emissions (P5D)	0,00

Context Indicator used as denominator for the target

Context Indicator name	Base year value
total UAA	2.646.860,00
total	4.919.400,00

Planned output indicator(s) 2014-2020

Measure name	Indicator name	Value
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Nr of operations supported for investment (e.g. manure storage, manure treatment) (4.1, 4.4 and 4.3)	740,67
M04 - Investments in physical assets (art 17)	LU concerned by investment in livestock management in view of reducing GHG and ammonia emissions	86.473,50
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total investment € (public + private)	64.835.615,10
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total public expenditure €	25.934.246,04
M16 - Co-operation (art 35)	Total public expenditure € (16.1 to 16.9)	0

11.4.4. 5E) Fostering carbon conservation and sequestration in agriculture and forestry

Target indicator(s) 2014-2020

Target indicator name	Target value 2023
Agricultural and forest land under management to foster carbon sequestration/conservation (ha) (P5E)	150,67
T19 % of agricultural and forest land under management to foster carbon sequestration/conservation (P5E)	0,00

Context Indicator used as denominator for the target

Context Indicator name	Base year value
total UAA	2.646.860,00
total	634,99

Planned output indicator(s) 2014-2020

Measure name	Indicator name	Value
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Nr of operations of support for non productive investment (4.4)	0
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total investment € (public + private)	0
M04 - Investments in physical assets (art 17)	Total public expenditure €	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Area (ha) to be afforested (establishment - 8.1)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.1)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Area (ha) to be established in agro-forestry systems (8.2)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.2)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.3)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.4)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.5)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Nr of operations (investments improving resilience and value of forest ecosystems) (8.5)	0
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	Total public expenditure (€) (8.6)	0
M10 - Agri-environment-climate (art 28)	Area (ha) under agri-environment-climate for carbon sequestration	150,67
M10 - Agri-environment-climate (art 28)	Total public expenditure (€)	421.342,00
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	Area (ha) - NATURA 2000 AG land (12.1)	0
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	Area (ha) - NATURA 2000 FO land (12.2)	0
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	Area (ha) - WFD (12.3)	0
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	Total public expenditure (€)	0

11.5. P6: Promoting social inclusion, poverty reduction and economic development in rural areas

11.5.1. 6B) Fostering local development in rural areas

Target indicator(s) 2014-2020

Target indicator name	Target value 2023
T23 Jobs created in supported projects (Leader) (P6B)	732,00
Net population	0,00
T21 % of rural Population covered by local development strategies (P6B)	50,87
Rural population covered by local development strategies (P6B)	2.213.227,00
T22 % of rural population benefiting from improved services / infrastructures (P6B)	0

Context Indicator used as denominator for the target

Context Indicator name	Base year value
total	5.573.894,00
rural	29,21
intermediate	48,84

Planned output indicator(s) 2014-2020

Measure name	Indicator name	Value
M19 - Support for LEADER local development (CLLD – community-led local development) (art 35 Regulation (EU) No 1303/2013)	Number of LAGs selected	0,00
M19 - Support for LEADER local development (CLLD – community-led local development) (art 35 Regulation (EU) No 1303/2013)	Population covered by LAG	2.213.227,00
M19 - Support for LEADER local development (CLLD – community-led local development) (art 35 Regulation (EU) No 1303/2013)	Total public expenditure (€) - preparatory support (19.1)	616.185,00
M19 - Support for LEADER local development (CLLD – community-led local development) (art 35 Regulation (EU) No 1303/2013)	Total public expenditure (€) - support for implementation of operations under the CLLD strategy (19.2)	37.603.589,00
M19 - Support for LEADER local development (CLLD – community-led local development) (art 35 Regulation (EU) No 1303/2013)	Total public expenditure (€) - preparation and implementation of cooperation activities of the local action group (19.3)	0
M19 - Support for LEADER local development (CLLD – community-led local development) (art 35 Regulation (EU) No 1303/2013)	Total public expenditure (€) - support for running costs and animation (19.4)	7.086.130,00

11.6. Overview of the planned output and planned expenditure by measure and by focus area (generated automatically)

Measures	Indicators	P2		P3		P4			P5					P6			Total
		2A	2B	3A	3B	4A	4B	4C	5A	5B	5C	5D	5E	6A	6B	6C	
M01	Training/skills acquisition (1.1) - Nbr of participants in trainings	4,112				7,763											11,875
	Training/skills acquisition (1.1) - Total public for training/skills	11,038,926				20,570,470											31,609,396
	Total public expenditure € (trainings, farm exchanges, demonstration) (1.1 to 1.3)	11,038,926				20,570,470											31,609,396
M04	Total public expenditure €	78,210,268				180,032,526			8,660,201	19,052,442.95	25,934,246.04						311,889,683.99
	Nr of operations of support for non productive investment (4.4)					4,947											4,947
	Total investment € (public + private)	195,525,671				450,081,314			21,650,503	47,631,107.38	64,835,615.1						779,724,210.48
M05	Nr of beneficiaries for preventive actions (5.1) - public entities	0															0
	Total public expenditure (€) (5.1 to 5.2)	1,000															1,000
	Nr of beneficiaries for preventive actions (5.1) - farm holdings	0															0
M07	Total investment € (public + private)									40,939,597.32							40,939,597.32
	Total public expenditure (€)									16,375,838.93							16,375,838.93
M08																	0.00
																	0.00
																	0.00
	Total public expenditure (€) (8.1)					38,268,456											38,268,456
	Total public expenditure (€) (8.5)					9,400,537											9,400,537

															0.00
M10	Area (ha) under agri-environment-climate (10.1)					95,970									95,970
	Total public expenditure (€)					191,981,208					421,342				192,402,550
M11	Total public expenditure (€)					110,054,899									110,054,899
	Area (ha) - maintenance of organic farming (11.2)					146,636									146,636
	Area (ha) - conversion to organic farming (11.1)					41,025									41,025
M12	Area (ha) - WFD (12.3)					16,402									16,402
															0.00
	Total public expenditure (€)					21,795,973									21,795,973
M13	Total public expenditure (€)					1,530,201									1,530,201
															0.00
															0.00
															0.00
M15	Areas under forest environment contracts (15.1)					7,839									7,839
	Total public expenditure (€)					21,044,832									21,044,832
M16	Nr of EIP operational groups to be supported (establishment and operation) (16.1)														0
	Total public expenditure € (16.1 to 16.9)	20,520,805							0						20,520,805
	Nr of other cooperation operations (groups, networks/clusters, pilot projects...) (16.2 to 16.9)														0
M19	Total public expenditure (€) - preparatory support (19.1)												616,185		616,185

	Population covered by LAG												2,213,227		2,213,227
	Total public expenditure (€) - support for running costs and animation (19.4)												7,086,130		7,086,130
	Number of LAGs selected												0		0
	Total public expenditure (€) - support for implementation of operations under the CLLD strategy (19.2)												37,603,589		37,603,589

12. ADDITIONAL NATIONAL FINANCING

12.1. For measures and operations falling within the scope of Article 42 of the Treaty, a table on additional national financing per measure in accordance with Article 82 of Regulation (EU) No 1305/2013, including the amounts per measure and indication of compliance with the criteria under RD regulation.

Measure	Additional National Financing during the period 2014-2020 (€)
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	0,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	0,00
M05 - Restoring agricultural production potential damaged by natural disasters and catastrophic events and introduction of appropriate prevention actions (art 18)	0,00
M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)	0,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	0,00
M10 - Agri-environment-climate (art 28)	0,00
M11 - Organic farming (art 29)	0,00
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	0,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	0,00
M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)	0,00
M16 - Co-operation (art 35)	0,00
M19 - Support for LEADER local development (CLLD – community-led local development) (art 35 Regulation (EU) No 1303/2013)	0,00
M20 - Technical assistance Member States (art 51-54)	0,00
Total	0,00

13. ELEMENTS NEEDED FOR STATE AID ASSESMENT

13.1. For the measures and operations which fall outside the scope of Article 42 of the Treaty the table of aid schemes falling under Article 88(1) to be used for the implementation of the programmes, including the title of the aid scheme, as well as the EAFRD contribution, national cofinancing and additional national financing. Compatibility with state aid must be ensured over the entire life cycle of the programme.

Measure	EAFRD (€)	National Cofinancing (€)	Additional National Financing (€)	Total (€)
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	23.462.900,00	5.865.725,00		29.328.625,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)				
M05 - Restoring agricultural production potential damaged by natural disasters and catastrophic events and introduction of appropriate prevention actions (art 18)				
M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)				
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	22.765.277,00	7.588.426,00		30.353.703,00
M10 - Agri-environment-climate (art 28)				
M11 - Organic farming (art 29)				
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)				
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)				
M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)	15.461.595,00	5.153.865,00		20.615.460,00

Det danske landdistriktsprogram 2014-2020, UDKAST sendt til Europa-Kommissionens godkendelse den 11. april 2014

M16 - Co-operation (art 35)	14.806.684,00	5.153.865,00		19.960.549,00
M19 - Support for LEADER local development (CLLD – community-led local development) (art 35 Regulation (EU) No 1303/2013)	18.485.576,00	4.621.394,00		23.106.970,00

13.2. Detailed information

13.2.1. M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)

Title of the aid scheme: Erhvervsudvikling (Vidensoverførsel og informationsaktioner) / Økologisk omstilling af køkkener

EAFRD (€): 23.462.900,00

National Cofinancing (€): 5.865.725,00

Additional National Financing (€):

Total (€): 29.328.625,00

Indication*:

Notifikation efter gruppefritagelsesregler (ABER, art. 45)

13.2.2. M04 - Investments in physical assets (art 17)

Title of the aid scheme: Investeringer til fremme af bioøkonomi (hvilede ordning) (artikel 17)

EAFRD (€):

National Cofinancing (€):

Additional National Financing (€):

Total (€):

Indication*:

Det vurderes, at særskilt notifikation ikke er nødvendig

13.2.3. M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)

Title of the aid scheme: Etablering af skov/ Stormfald skov/ Investeringer i skov

EAFRD (€): 22.765.277,00

National Cofinancing (€): 7.588.426,00

Additional National Financing (€):

Total (€): 30.353.703,00

Indication*:

Notifikation efter gruppefritagelsesregler (ABER)

13.2.4. M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)

Title of the aid scheme: Bæredygtig skovdrift

EAFRD (€): 15.461.595,00

National Cofinancing (€): 5.153.865,00

Additional National Financing (€):

Total (€): 20.615.460,00

Indication*:

Notifikation efter gruppefritagelsesregler (ABER)

13.2.5. M16 - Co-operation (art 35)

Title of the aid scheme: Erhvervsudvikling (samarbejds- og udviklingsprojekter)/ Omstilling til bioøkonomi

EAFRD (€): 14.806.684,00

National Cofinancing (€): 5.153.865,00

Additional National Financing (€):

Total (€): 19.960.549,00

Indication*:

Notifikation efter gruppefritagelsesregler (ABER art. 29, udvikling af nye produkter, processer og teknologier i jordbrugs-, fødevarer- og skovbrugssektoren) for projekter hvor tilskudsmodtager ikke er en forsknings- eller vidensformidlingsinstitution. Notifikation efter rammebestemmelserne for land- og skovbrug, pkt. 3.10, for projekter hvor tilskudsmodtager ikke er en forsknings- eller vidensformidlingsinstitution.

13.2.6. M19 - Support for LEADER local development (CLLD – community-led local development) (art 35 Regulation (EU) No 1303/2013)

Title of the aid scheme: Leader - art 35 (1) (b) Gennemførelse af operationer under lokaludviklingsstrategi (art 17 investeringer inden for fødevarerektoren)(art 19 bedrifts- og erhvervsudvikling)(art 20 tjenesteydelse og landsbyudvikling)(art 35 samarbejdsprojekter)

EAFRD (€): 18.485.576,00

National Cofinancing (€): 4.621.394,00

Additional National Financing (€):

Total (€): 23.106.970,00

Indication*:

Forventet notifikation af støtten i henhold til følgende regler alt efter hvilke, der giver den mest fordelagtige mulighed for støtte: De-minimis regler, gruppefritagelsesregler (ABER artikel 43) og rammebestemmelserne for landbrug og skovbrug pkt. 3.2, og pkt. 3.10.

14. INFORMATION ON COMPLEMENTARITY

14.1. Description of means for the complementarity/coherence with:

14.1.1. *Other Union instruments and, in particular with ESI funds and Pillar 1 and other instruments of the common agriculture policy*

Komplementaritet til Hav- og Fiskerifonden, Regionalfonden og Socialfonden

Landdistriktsprogrammet har på en række områder mål, der er komplementære med de andre ESI-fonde (Hav- og Fiskerifonden, Regionalfonden og Socialfonden), og som derfor kan bidrage til synergi og fælles målopfyldelse. Det gælder målsætningerne under tematisk mål 1, 3, 4, 5, 6 og 9 jævnfør i øvrigt bilag 8.

Målet med indsatsen under tematisk mål 1 er at øge antallet af innovative virksomheder i Danmark og styrke innovation inden for jordbrugs-, skovbrugs- og fødevarerektoren med henblik på grøn omstilling, miljømæssig bæredygtighed og konkurrenceevne. Målet vil blive forfulgt gennem en række indsatser under landdistriktsprogrammet og regionalfondsprogrammet. Indsatsen under landdistriktsprogrammet vil omfatte informationsaktiviteter, demonstration og formidling af viden i det primære jordbrug og fødevarerektoren samt samarbejdsprojekter.

Under regionalfondsprogrammet vil der være fokus på innovationssamarbejder mellem virksomheder, deres kunder og vidensinstitutioner inden for regionale styrkepositioner og med fokus på at løse samfundsmæssige udfordringer. Virksomheder og vidensinstitutioner skal samarbejde om at udvikle innovative løsninger i form af f.eks. nye koncepter for nye produkter og løsninger, varer og tjenesteydelser. Desuden vil der i begrænset omfang være mulighed for at støtte klyngeorganisationer.

Målet med indsatsen under tematisk mål 3 er at øge antallet af vækstvirksomheder og styrke konkurrenceevnen. Målet vil blive forfulgt gennem indsatser under landdistriktsprogrammet, fiskeriudviklingsprogrammet og regionalfondsprogrammet. Indsatsen under landdistriktsprogrammet vil omfatte investeringer i miljøteknologi og investeringer i teknologier til forbedring af dyrevelfærden, udvikling af nye produkter og teknologier i den primære jordbrugssektor samt genopretning af landbrugets produktionspotentiale efter naturkatastrofer m.v.

Under fiskeriudviklingsprogrammet fremmes innovation og konkurrenceevne inden for fiskeri og akvakultur gennem støtte til udvikling eller indførelse af nye eller forbedrede produkter, processer eller forvaltnings- og organisationssystemer. Der er desuden mulighed for at støtte markedsforanstaltninger, der f.eks. bidrager til øget dokumentation og sporbarhed, rådgivning, klynge dannelse og etablering af netværk, f.eks. mellem fiskere og forskere.

Under regionalfondsprogrammet vil potentielle vækstvirksomheder (SMV'ere og iværksættere) kunne understøttes ved at yde støtte til udvikling af vækstplaner, f.eks. med henblik på øget internationalisering, automatisering og digitalisering. Aktiviteten vil indebære skræddersyede forløb for virksomheder, der vurderes at have potentiale for solide vækstforløb.

Målet med indsatsen under tematisk mål 4 er at forbedre ressourceeffektiviteten i landbruget og gartneriet, fremme omstillingen til bioøkonomi, forbedre energi- og ressourceeffektiviteten i virksomheder samt reducere energiforbruget i byer med mere end 30.000 indbyggere. Målet vil blive forfulgt gennem indsatser under landdistriktsprogrammet og regionalfondsprogrammet. Indsatsen under landdistriktsprogrammet vil

omfatte investeringer i miljøteknologi med henblik på effektivitetsforbedringer i energiforbruget og ny anvendelse af biomasse. Indsatsen under regionalfondsprogrammet vil fokusere på bæredygtige løsninger inden for f.eks. ressourceeffektivitet og genanvendelse af affaldsprodukter samt effektiv energiudnyttelse, idet det er hensigten at kunne yde støtte til udvikling og implementering af energi- og ressourceeffektive forretningsmodeller i SMV'er. Desuden gennemføres bæredygtig byudvikling, hvor indsatsen koncentrerer sig på udviklings- og demonstrationsprojekter med to formål. For det første skal de tjene til at udvikle og/eller afprøve såkaldte "smarte" metoder og teknologier, der gør det muligt at imødegå resource-, klima- og energiudfordringer, og for det andet skal de anvendte metoder og teknologier have et erhvervsmæssigt potentiale.

Målet med indsatsen under tematisk mål 5 og tematisk mål 6 er at opnå en mere miljømæssigt bæredygtig og ressourceeffektiv produktion, opnå en tilfredsstillende naturtilstand i udpegede områder og et vandmiljø med højere vandkvalitet. Desuden forventes en øget ressourceeffektivitet i det primære jordbrug og i fiskeri- og akvakultursektoren. Det er også målet at opnå en mere bæredygtig forvaltning af naturressourcerne i fiskeri- og akvakultursektoren og et forbedret grundlag for øgede fiskebestande. Målesætningerne vil blive forfulgt gennem indsatser under landdistriktsprogrammet og fiskeriudviklingsprogrammet.

Indsatsen under landdistriktsprogrammet vil bl.a. omfatte pleje af græsarealer/natur på landbrugsarealer, rydning/hegning og genetablering af naturlig hydrologi på landbrugsareal i Natura 2000 områder, etablering og fastholdelse af vådområder for reduktion af kvælstof- eller fosforudledning, økologisk arealtilskud, natur- og miljøprojekter, ekstensivering af drift på lavbundsarealer, skovrejsning og bæredygtig skovdrift m.v. Indsatsen vil desuden omfatte investeringer i nye processer og teknologier med henblik på at reducere miljø- og klimabelastningen fra den primære jordbrugsproduktion, f.eks. i forhold til reduktion af lugtgener samt emission af klimagasser og ammoniak fra husdyrproduktion og husdyrgødning m.v. samt investeringer på økologiske bedrifter. Indsatsen under fiskeriudviklingsprogrammet vil bl.a. fokusere på fremme af bæredygtigt fiskeri og akvakultur, innovation og grøn omstilling, dataindsamling og dataanvendelse til forbedring af fiskeriforvaltningen samt kontrol og håndhævelse af fiskeripolitikken. Desuden vil projekter, der reducerer fiskeriets indvirkning på miljøet og bidrager til mere bæredygtig udnyttelse af de marine biologiske ressourcer, herunder bevaring og genoprettelse af biodiversitet og økosystemer, kunne støttes. Endvidere vil Hav- og Fiskerifonden kunne støtte udvikling af mere ressourceeffektive metoder inden for fiskeri- og akvakultur, herunder støtte udvikling af selektive og skånsomme redskaber, fiskemetoder og forvaltning samt en fortsat udvikling af og investeringer i ressourceeffektive løsninger til akvakulturproduktion.

Målet med indsatsen under tematisk mål 9 er at styrke jobskabelsen, beskæftigelsen og udviklingen i landdistrikterne og at øge beskæftigelsen for personer på kanten af arbejdsmarkedet. Målet vil blive forfulgt gennem indsatser under landdistriktsprogrammet og socialfondsprogrammet. Indsatsen under landdistriktsprogrammet vil omfatte støtte til investeringer inden for fødevarerektoren, oprettelse og udvikling af virksomheder, basale serviceydelser og byfornyelse samt samarbejdsprojekter. Der kan desuden ydes støtte til forberedelse af lokale udviklingsstrategier og til drift og udvikling af lokale aktionsgrupper.

Indsatsen under socialfondsprogrammet vil bidrage til at sikre, at unge med særlige udfordringer fastholdes i ungdomsuddannelse, f.eks. via mentorordninger. Desuden vil indsatsen fokusere på indslusningsforløb, f.eks. i socialøkonomiske virksomheder med henblik på at forbedre mulighederne for at opnå ordinær, u-støttet beskæftigelse, samt støtte til socialøkonomiske virksomheder for at styrke tilknytningen til

arbejdsmarkedet for de personer, der ansættes i disse virksomheder.

De fire ESI-fonde adresserer hver for sig væsentlige udfordringer, herunder vækstudfordringer, for dansk landbrug, dansk fiskeri- og akvakultur og dansk erhvervsliv. På en række områder vil det kun være relevant, at én af fondene støtter en given indsats, mens der på andre områder vil være potentiale for at iværksætte en mere tværgående indsats, der med fordel kan understøttes af flere fonde.

Flere indsatsområder understøttes af flere fonde, men de konkrete indsatser vil ikke overlappe. I stedet er der lagt op til synergi på baggrund af strategiske valg.

Samspil mellem fonde forventes bl.a. at kunne skabe merværdi inden for:

- Innovation i SMV'er, investeringer i ny teknologi, automatisering og digitalisering
- Oprettelse og udvikling af klynger, herunder især inden for bioøkonomi og fødevarer
- Ressourceeffektivitet

Indsatsen for iværksættelse af ny erhvervsaktivitet under de fire ESI-programmer samordnes, og der etableres et samarbejde mellem de lokale aktionsgrupper, der prioriterer en iværksætterindsats, og den kommunale erhvervsservice, således at indsatsen trækker i samme retning og understøtter en enstrenget erhvervsfremmeindsats. Det sikres bl.a. ved, at aktionsgruppernes udviklingsstrategier stemmer overens med kommunernes strategier for den lokale erhvervsservice.

14.2. Where relevant, information on the complementarity with other Union financial instruments

LIFE

Landdistriktsfonden forventes at indeholde en række initiativer på natur-, miljø- og klimaområdet, der kan understøttes og komplementeres af LIFE-programmet. Det gælder f.eks. gennemførelse af naturplaner, sammenhængende naturnetværk, gennemførelse af større regionale miljøindsatser og særligt klimatilpasningsprojekter. I Natura 2000-områder er der med finansiering fra LIFE bl.a. mulighed for arealopkøb, erstatningsudbetaling til lodsejere og gennemførelse af førstegangsgreb og anlægsinvesteringer. Desuden vil mulighederne under Landdistriktsfonden, f.eks. vedrørende forbedret hydrologi og forberedelse til afgræsning, kunne anvendes til supplerende og opretholdelse af indsatsen under LIFE, og opgaver med udvikling og koordinering vil kunne finansieres via LIFE.

Komplementaritet med nationale strategier og planer

Bilag 3 redegør for landdistriktsprogrammets komplementaritet med øvrige nationale strategier og planer.

15. PROGRAMME IMPLEMENTING ARRANGEMENTS

15.1. The designation by the Member State of all authorities referred to in Regulation (EU) No 1305/2013 Article 65(2) and a summary description of the management and control structure of the programme requested under Regulation (EU) No 1303/2013 Article 55(3)(i) and arrangements under Regulation (EU) No 1303/2013 Article 74(3)

15.1.1. Authorities

Authority/body	Name or authority/body and department or unit	Head of authority/body (position or post)	Address	E-Mail
Managing Authority	NaturErhvervstyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri	Direktør for NaturErhvervstyrelsen	Nyropsgade 30, 1780 København V	mail@naturerhverv.dk
Certification Body	Deloitte	Direktør	Weidekampsgade 6, 2300 København S	koebenhavn@deloitte.dk
Accredited Paying Agency	NaturErhvervstyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri	Direktør for NaturErhvervstyrelsen	Nyropsgade 30, 1780 København V	mail@naturerhverv.dk

15.1.2. Summary description of the management and control structure of the programme and arrangements for the independent examination of complaints

15.1.2.1. Management and control structure

15.1.2.1. Overordnet beskrivelse

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri har det overordnede ansvar for opfyldelsen af medlemsstatens rolle i henhold til artikel 65 i forordning 1305/2013. NaturErhvervstyrelsen, som er en styrelse under Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, er den primære forvaltningsmyndighed med ansvar for forvaltningen af det danske landdistriktsprogram.

Forvaltningen af enkelte dele af landdistriktsprogrammet varetages af Naturstyrelsen under Miljøministeriet og af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter jf. neden for. NaturErhvervstyrelsens organisation fremgår af figur 27.

Følgende enheder i NaturErhvervstyrelsen er involveret i forvaltningen af det danske landdistriktsprogram:

Center for Projekttilskud, Policy varetager det overordnede EU-arbejde, herunder forvaltningskomité arbejde for så vidt angår tilskudsordninger under EGFL, ELFUL og EFF, fortolkning af EU regler og udvikling af forslag til prioritering af og indhold i landdistriktsprogrammet. Enheden skriver udkast til landdistriktsprogram og ændringer hertil samt koordinerer generelt herfor.

Center for Projekttilskud, Projektdesign varetager forvaltningsopgaver for så vidt angår tilskudsordninger under EGFL, ELFUL og EFF og udarbejder og fortolker nationale regler herfor. Enheden designer nye projektstøtteordninger i Landdistriktsprogrammet, og prioriterer projekterne ud fra målet at

støtte de projekter, der giver størst effekt på indsatsområderne: Miljø, natur, økologi og erhvervsudvikling.

Center for Projekttilskud, Driftsenhed har ansvaret for sagsbehandling af ansøgninger om tilsagn og udbetalinger af tilskudsordninger under EGFL, ELFUL og EFF. Enheden varetager IT-understøttelsen og udviklingen i forhold til nye projektstøtteordninger på Landdistriktsprogram.

Center for Arealtilskud, Bæredygtighed varetager forvaltningsopgaver vedr. arealstøtteordningerne, herunder forvaltningskomitéarbejde for så vidt angår arealtilskudsordninger under ELFUL, udarbejder og fortolker de nationale regler om arealstøtte i Landdistriktsprogrammet.

Center for Arealtilskud, Produktion har ansvaret for sagsbehandlingen af arealstøtteordninger. Enheden har medarbejdere både i København og i Tønder. Produktion behandler støtteansøgninger og står for alle udbetalinger for arealrelateret støtte.

Center for Tilskudsudbetaling foretager registrering og udbetaling af EGFL- og ELFUL relaterede transaktioner samt koordination af forebyggelse og bekæmpelse af svig på risikoområder.

Intern Revision er placeret som en selvstændig enhed i NaturErhvervstyrelsen med direkte reference til EU-direktøren og den administrerende direktør. Intern Revision er operationelt uafhængig af den øvrige styrelse. Intern Revision leverer viden om styrelsens interne kontrol- og forvaltningssystemer, hvilket gør det muligt at forebygge og rette op på konstaterede risici og svagheder.

Revisionsenheden udfører revision af alle enheder og tilskudsområder i styrelsen og påser:

- At der er etableret hensigtsmæssige forretningsgange
- At de interne kontroller er tilstrækkelige til at sikre, at EU-bestemmelserne overholdes
- At regnskabsinformationerne undergår en tilstrækkeligt pålidelig behandling for at sikre, at regnskabet er rigtigt
- At der er sikret en tilstrækkelig system-, data- og driftssikkerhed ved styrelsens anvendelse af IT

Center for Kontrol gennemfører den fysiske kontrol af alle ordninger efter kontrolinstrukser, som udarbejdes i samarbejde med enhederne i Center for Arealtilskud og Center for Projekttilskud. Kontrolrapporterne sender Center for Kontrol til Center for Arealtilskud og Center for Projekttilskud som afgør controlsagerne og fastlægger eventuelle sanktioner og krav om tilbagebetaling ved misligholdelser.

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

For så vidt angår tilrettelæggelse og administration af politikken for tilskud via lokale aktionsgrupper (LAG) efter Leader-metoden er Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter ressortansvarlig jf. kongelig resolution af 3. oktober 2011 samt ”Samarbejdsaftale mellem Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter og NaturErhvervstyrelsen om opgaver relateret til tilskudsbevilling til LAG-projekter, drift af lokale aktionsgrupper og Netværkscentret opgaver”. Den udførende enhed er placeret i afdelingen for By og Land jf. figur 28. Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter deltager i EU Leader-netværket og inddrages i forberedelse af forhandling af relevante EU-regler på området, herunder efter behov ved mødedeltagelse, bidrag til besvarelser af høringer, mv.

Naturstyrelsen

Naturstyrelsens organisation fremgår af figur 29.

Følgende enheder i Naturstyrelsen er involveret i forvaltningen af det danske landdistriktsprogram:

Naturplanlægning, Naturprojekter og Skov varetager

- Forvaltningen af skovbrugsforanstaltningerne, hvor Naturstyrelsen har ansvaret for den nationale administration, herunder tilsagn, anvisning af udbetalinger og kontrol
- Forvaltningen af de ordninger under landdistriktsprogrammet og fiskeriudviklingsprogrammet, hvor Naturstyrelsen har det faglige ansvar og NaturErhvervstyrelsen har ansvaret for den nationale administration, herunder tilsagn, udbetaling og kontrol
- Kontrollen af visse krydsoverensstemmelseskrav, hvor Naturstyrelsen har myndighedsansvaret .

Økonomi varetager de regnskabsrelaterede opgaver og udbetaling af tilskud vedr. skovbrugsforanstaltningerne.

Naturstyrelsen deltager i forberedelse af forhandling af relevante EU-regler på området, herunder efter behov ved mødedeltagelse, bidrag til besvarelser af høringer mv.

Det godkendte betalingsorgan

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri skal godkende NaturErhvervstyrelsen som den eneste udbetalingsstyrelse vedr. støtte fra ELFUL i henhold til artikel 7 i forordning (EU) nr. 1306/2012.

Beskrivelse af forvaltnings- og kontrolstrukturen

NaturErhvervstyrelsen har den bemandings- og uddannelsesmæssige styrke til at sikre korrekt implementering af landdistriktsprogrammet. I sin egenskab af særskilt udpeget udbetalende organ, jf. ovenfor, har NaturErhvervstyrelsen en forpligtelse til at føre tilsyn med organer, hvortil der er delegeret ansvar og opgaver i forhold til ELFUL. NaturErhvervstyrelsen overvåger regelmæssigt de opgaver, der er uddelegeret til Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter med henblik på at bekræfte, at arbejdet er udført tilfredsstillende, og at det er i overensstemmelse med EU's regler. Der foretages endvidere et årligt tilsyn. Dog ikke i de år, hvor Intern Revision i NaturErhvervstyrelsen i henhold til deres revisionsplan foretager en revision af de opgaver, der bliver forvaltet af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter.

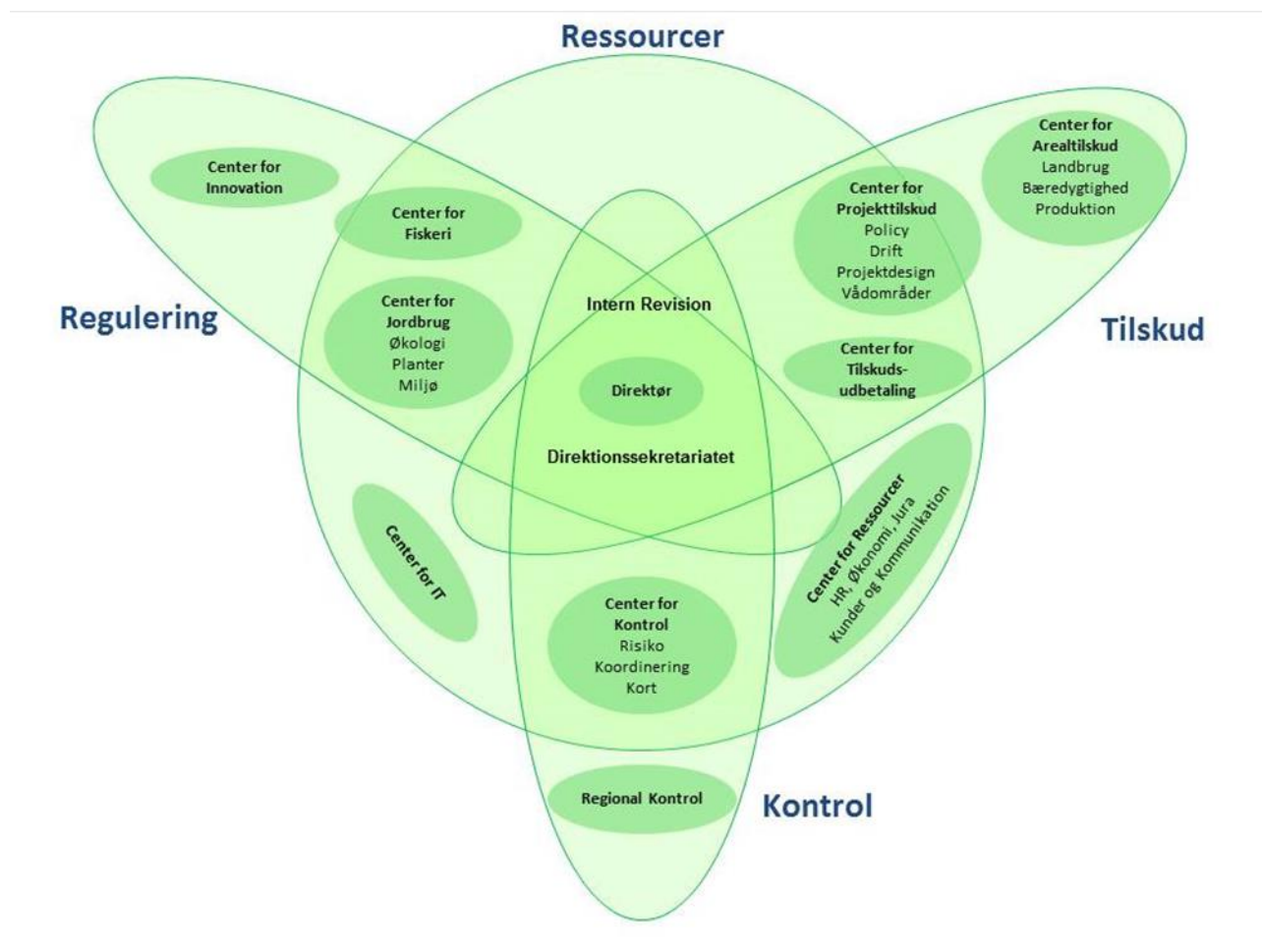
Godkendelsesorgan

Opgaven som Godkendelsesorgan er udliciteret til et eksternt, privat, revisionsfirma på 4-års kontrakt. Det er pt. Deloitte, der er udnævnt til godkendelsesorgan.

Det påtegner årsregnskabet, før det bliver sendt til Kommissionen og skriver en rapport om resultaterne af revisionen. Det sker for at undersøge, om årsregnskabet er retvisende, og om procedurene for den interne kontrol har fungeret tilfredsstillende.

Organets opgaver fremgår af Kommissionens gennemførelsesbestemmelser til den horisontale forordning og af Kommissionens retningslinjer (guidelines). Disse gælder også for den interne revisionstjeneste.

Figur 27: NaturErhvervstyrelsens organisation

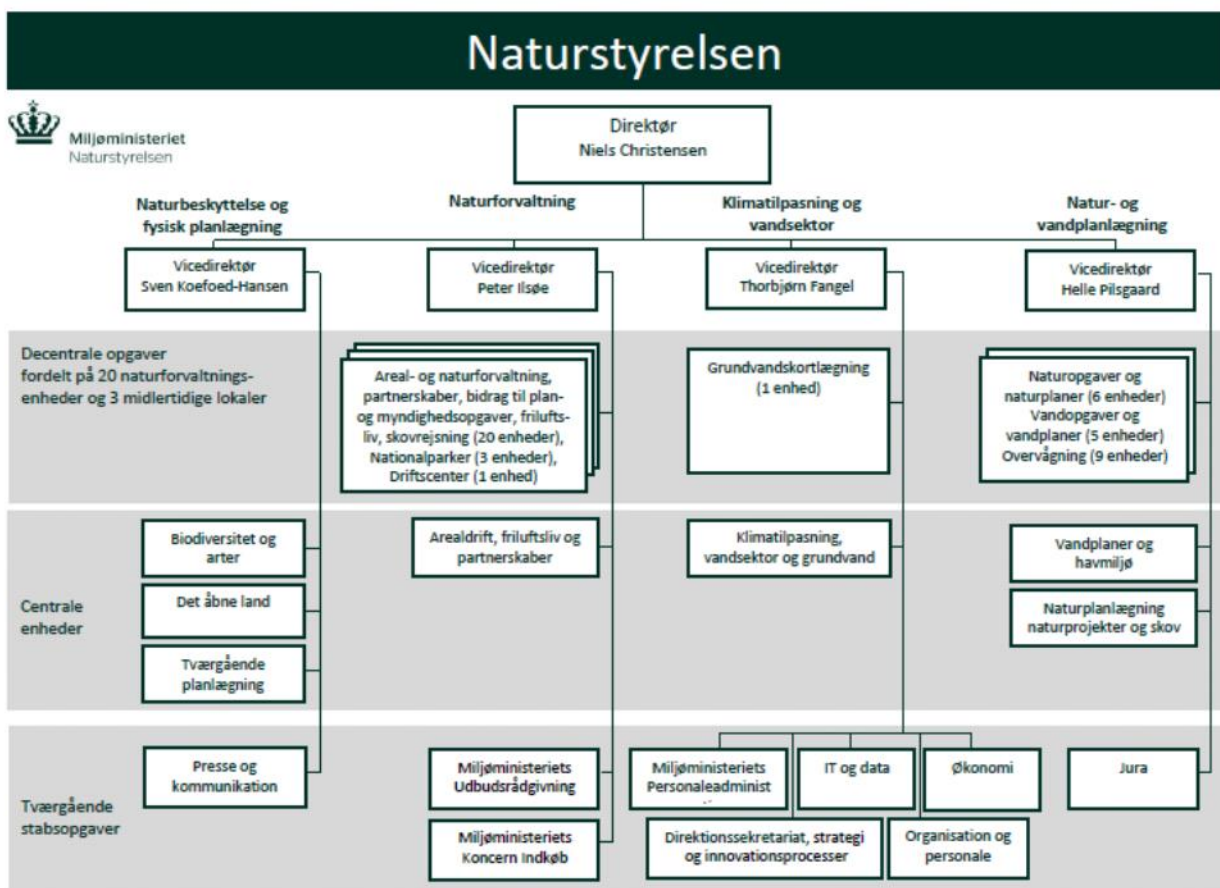
Figur 27: NaturErhvervstyrelsens organisation

Figur 28: Organisationsdiagram for Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

Figur 28: Organisationsdiagram for By, Bolig og Landdistrikter

Figur 29: Naturstyrelsens organisation

Figur 29: Naturstyrelsens organisation

15.1.2.2. Arrangements for the independent examination of complaints

Ansøgere om tilskud er sikret en uafhængig undersøgelse og afgørelse i tilfælde af fremsendelse af klagesager. Klager over afgørelser truffet af NaturErhvervstyrelsen rettes til NaturErhvervstyrelsen, som indbringer klagen til behandling af den myndighed, som er klageinstans.

Fødevareministeriets Klagecenter, der er en selvstændig myndighed inden for Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri behandler klagesager på ministeriets område, jf. Bekendtgørelse nr. 310 af 20. marts 2013, og herunder NaturErhvervstyrelsens afgørelser om støtteansøgninger i henhold til Landdistriktsprogrammet. Dog er Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter klageinstans for afgørelser truffet om projekter i henhold til Leader-metoden, dvs. afgørelser truffet efter indstilling fra de Lokale Aktionsgrupper.

Klager over afgørelser om tilskud truffet af Naturstyrelsen indbringes til Naturstyrelsen, som træffer

afgørelse herom i henhold til gældende regler for indbringelse af klager på Miljøministeriets område.

Nærmere vejledning om klageadgang beskrives i tilskudsvejledninger til de enkelte støtteordninger.

15.2. The envisaged composition of the Monitoring Committee

Der skal i henhold til artikel 47 i forordning 1303/2013/EU (CPR) nedsættes et overvågningsudvalg for landdistriktsprogrammet. Udvalget skal nedsættes senest tre måneder efter Kommissionens beslutning om godkendelse af programmet.

Overvågningsudvalget skal udarbejde en forretningsorden, der blandt andet fastsætter udvalgets formål, opgaver, mødehyppighed og beslutningskompetence.

Formandskabet og sekretariatsfunktionen varetages af Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri – det vil i praksis sige af NaturErhvervstyrelsen. Kommissionens repræsentant i overvågningsudvalget kan på eget initiativ deltage i udvalgets møder i en rådgivende funktion.

Udvalget overvåger sammen med Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, at landdistriktsprogrammet gennemføres effektivt og med resultater. I henhold til artikel 74 i landdistriktsforordningen skal overvågningsudvalget som led heri:

- Høres og afgive udtalelse inden for fire måneder efter programmets godkendelse om kriterierne for udvælgelse af projekter, der kan opnå medfinansiering
- Gennemgå aktiviteter og output vedr. evalueringsplanen for programmet
- Undersøge foranstaltningerne i programmet vedrørende opfyldelsen af forhåndsbetingelserne
- Deltage i det nationale landdistriktsnetværk for at udveksle oplysninger om gennemførelse af programmet
- Gøre status over opfyldelse af programmets overordnede målsætninger og målsætningerne for de enkelte støtteordninger
- Gennemgå og godkende den årlige gennemførelsesrapport inden fremsendelse til Kommissionen
- Forslå tilpasninger af programmet med henblik på at nå målene og forbedre programmets forvaltning
- Behandle og godkende forslag om ændring af landdistriktsprogrammet

De danske myndigheder skal i henhold til artikel 5 i forordning 1303/2013/EU (CPR) oprette partnerskabet mellem:

- De kompetente regionale og lokale myndigheder, bymyndigheder og andre offentlige myndigheder
- Arbejdsmarkedets parter

- Organer, der repræsenterer civilsamfundet, herunder miljøpartnere, ikke-statslige organisationer og organer, som er ansvarlige for at fremme ligestilling og ikke-forskelsbehandling

Overvågnings- og evalueringssystemet

NaturErhvervstyrelsen sikrer, at der er passende evalueringskapacitet til rådighed. Evalueringerne har til formål at vurdere effektiviteten og virkningerne af programmet. Mindst én gang i løbet af programmeringsperioden skal en evaluering vurdere, hvordan støtten har bidraget til målene for hver prioritet. Alle evalueringer vil blive gennemgået med overvågningsudvalget og sendt til Kommissionen.

Årlig statusrapport

Der er i henhold til landdistriktsforordningens artikel 82 krav om at udarbejde en årlig statusrapport om programmets gennemførelse – rapporten skal være Kommissionen i hænde senest den 30. juni hvert år. NaturErhvervstyrelsen udarbejder i samarbejde med Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter og Naturstyrelsen den årlige statusrapport og forelægger den for overvågningsudvalget til godkendelse. Herefter fremsender NaturErhvervstyrelsen rapporten til Kommissionen – første gang senest 31. maj 2016 og derefter til og med 2023. Den rapport, der forelægges i 2016, skal omfatte kalenderårene 2014 og 2015.

Statusrapporten skal vise programmets fremdrift ved hjælp af måling i forhold til finansielle input, output- og resultatindikatorer for hver støtteordning. Statusrapporten indeholder også en beskrivelse af de socio-økonomiske forhold generelt i landdistrikterne og et kapitel om hvorledes programmet løbende evalueres og kommunikeres.

Der arbejdes i den forbindelse med et fælles webbaseret it-afrapporteringssystem, og Kommissionen vil i samarbejde med medlemslandene løbende over hele programperioden arbejde med at forbedre det statistiske grundlag for vurderingerne af indsatsen.

Hvert år vurderer Kommissionen og NaturErhvervstyrelsen efter forelæggelse af den årlige statusrapport programmets fremdrift og behovet for at foretage tilpasninger af programmet for at nå målene herfor.

Det gælder for de årlige gennemførelsesrapporter, der forelægges i 2017 og 2019, at de også skal omfatte en beskrivelse af gennemførelsen af eventuelle delprogrammer, der er inkluderet i programmet, en vurdering af fremskridtene med at sikre en integreret tilgang til anvendelsen af ELFUL og andre af EU's finansielle instrumenter til at støtteterritorial udvikling i landdistrikter, bl.a. gennem lokaludviklingsstrategier. Den gennemførelsesrapport, der forelægges i 2017 skal desuden omfatte konklusionerne vedrørende opfyldelsen af målene for hver prioritet, der indgår i programmet for udvikling af landdistrikterne.

NaturErhvervstyrelsen og overvågningsudvalget skal på grundlag af denne løbende evaluering bl.a.

- Undersøge programmets fremdrift i forhold til de fastsatte målsætninger. Dette sker ved hjælp af resultatindikatorerne og, hvis dette er relevant, effektindikatorerne.
- Forbedre kvaliteten i programmet og programmets gennemførelse
- Vurdere forslag til mere omfattende ændringer af programmet
- Forberede midtvejsevalueringen og den efterfølgende evaluering

Evalueringen skal foretages af eksperter, der er funktionelt uafhængige af de myndigheder, der har ansvaret

for programgennemførelsen.

NaturErhvervstyrelsen skal hvert år aflægge rapport til overvågningsudvalget om evalueringsaktiviteterne. Afrapporteringen vil finde sted som led i forelæggelsen af den årlige statusrapport for overvågningsudvalget (se også ovenfor afsnittet om årlige statusrapporter).

Vurderingen af effekterne af programindsatsen falder inden for evalueringsarbejdet. Det vil sige, at evaluator i forbindelse med ex ante- og efterfølgende evalueringer foretager de nødvendige kvalitative vurderinger af effekterne. Ved evalueringerne skal der foretages en undersøgelse af:

- Ressourceudnyttelsesgraden
- Effektiviteten
- Programmets socioøkonomiske virkning
- Programmets virkning på EU's højt prioriterede mål

Evalueringerne skal omfatte programmets mål, og formålet er at lære af de erfaringer, der er gjort med landdistriktspolitikken – herunder indkredse de gode og dårlige resultater og fastslå bedste praksis. Det påhviler NaturErhvervstyrelsen at igangsætte evalueringerne og tilvejebringe de nødvendige data til evalueringerne.

Forhåndsevaluering

NaturErhvervstyrelsen har sikret deltagelse af forhåndsevalueringseksperter fra et tidligt tidspunkt i processen til udvikling af programmet for udvikling af landdistrikterne, herunder udvikling af den analyse, der er omhandlet i artikel 9, stk. 1, litra b), udformningen af programmets interventionslogik og etableringen af programmets mål.

Efterfølgende evaluering

I 2023 er NaturErhvervstyrelsen ansvarlig for, at der udarbejdes en efterfølgende evalueringsrapport for det danske landdistriktsprogram. Denne rapport fremsendes til Kommissionen senest den 31. december 2023.

Sammensætning af overvågningsudvalget

Overvågningsudvalget konstitueres med repræsentation fra blandt andet:

- Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
- Finansministeriet
- Økonomi- og Indenrigsministeriet
- Erhvervs- og Vækstministeriet
- Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter
- Miljøministeriet
- Ministeriet for Klima, Energi og Bygninger
- Danske Regioner

- De regionale vækstfora
- Kommunernes Landsforening
- Landbrug og Fødevarer
- Danmarks Naturfredningsforening
- Landdistrikternes Fællesråd
- Arbejdsmarkedets parter
- De lokale aktionsgrupper
- Universiteterne
- Europa-Kommissionen
- NaturErhvervstyrelsen (formandskab og sekretariat)

15.3. Provisions to ensure that the programme is publicised, including through the National Rural Network, making reference to the information and publicity strategy, which describes the information and publicity arrangements for the programme in more detail, referred to in Article 13 of this Regulation

15.3.1. Information til potentielle støttemodtagere og stakeholdere om muligheder for støtte under Landdistriktsprogrammet

NaturErhvervstyrelsen sikrer, at relevant information om areal- og projektstøtteordningerne i programmet er tilgængelige på styrelsen hjemmeside. NaturErhvervstyrelsen arbejder løbende med at optimere kommunikationen om programmet på styrelsen hjemmeside til sine forskellige støttemodtagere.

Gruppen af potentielle støttemodtagere spænder fra erhvervs- og lønmodtagernes interesse i at skabe nye arbejdspladser og udvikling i de eksisterende landdistriktserhverv over miljø- og naturorganisationer til beboer- og fritidsorganisationer, der først og fremmest er interesseret i at skabe gode levevilkår på landet. NaturErhvervstyrelsens kommunikationen skaber opmærksomhed om støttemulighederne hos disse målgrupper.

Udover en generel introduktion til landdistriktsprogrammet, vil NaturErhvervstyrelsens hjemmeside indeholde informationer om de enkelte støtteordninger, herunder en beskrivelse af krav til støttemodtagere og betingelser for tilskud, samt praktisk vejledning om ansøgningsproceduren, klageadgang mv. Endelig er det muligt for støttemodtager at kontakte NaturErhvervstyrelsen telefonisk og pr. mail for yderligere informationer.

Støttemodtagere orienteres i forbindelse med meddelelsen om tilsagn om støtte om deres forpligtelse til at informere offentligt om den modtagne støtte fra ELFUL, jf. regler herfor i forordning 1305/13 m.fl.

NaturErhvervstyrelsens almindelige pressearbejde vil i forbindelse med programmet have særligt fokus på at udbrede kendskabet til støttemulighederne bl.a. gennem lokale og regionale medier. På hjemmesiden er det muligt at tilmelde sig nyhedsmails med nyheder om natur- og landdistriktsprojekter, hvor der løbende orienteres om støtteordningerne og ansøgningsrunder og -frister.

Naturstyrelsen, Miljøministeriet, er ansvarlig for kommunikationen om de støtteordninger, som administreres af Naturstyrelsen (ordninger vedr. skov), og vil på tilsvarende vis sikre den nødvendige information til potentielle støttemodtagere. Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter er ansvarlig for kommunikationen om tildeling af støtte via de lokale aktionsgrupper (Leader), læs mere herom i afsnit 15.3.3 og afsnit 17.

15.3.2. Information til den brede befolkning om EU's rolle i finansiering gennem programmet

Nyheder om programmet indgår i NaturErhvervstyrelsens almindelige kommunikationsarbejde med pressemeddelelser og nyheder på hjemmesiden, som retter sig mod en bredere målgruppe. Kommunikationsaktiviteterne omfatter bl.a. løbende pressearbejde i forhold til dagspresse, nationale, regionale og lokale medier samt fagblade. Her bringes der information om landdistriktspolitikens overordnede mål for natur, miljø, levevilkår og erhvervsudvikling, samt eksempler på støtteordninger og konkrete projekter, der har fået tilskud. Som en integreret del af dette arbejde informeres om sammenhængen mellem det danske landdistriktsprogram og den fælles politik for udvikling af landdistrikter. Hjemmesiden www.landdistriktsprogram.dk udgør hovedindgangen til information om det danske landdistriktsprogram, herunder dets mål, finansiering og konkrete støttemuligheder. Hjemmesiden www.livogland.dk, som drives af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, samler informationen om muligheder for støtte via de lokale aktionsgrupper. På Naturstyrelsens hjemmeside www.nst.dk orienteres om tilskudsordningerne på skovområdet. Støttemodtagere orienteres i forbindelse med meddelelsen om tilsagn om støtte om deres forpligtelse til at informere offentligt om den modtagne støtte fra ELFUL, jf. regler herfor i forordning 1305/13 m.fl.

15.3.3. Netværkscentrets kommunikation

Det under programmet etablerede Netværkscenter for landdistriktsudvikling skal gennem kommunikation understøtte gennemførelsen af indsatser under landdistriktsprogrammet og synliggøre indsatserne i forhold til landdistriktsudvikling, muligheder og resultater over for både potentielle tilskudsmodtagere, beslutningstagere og den brede offentlighed. Udbredelse af informations om tilskudsmulighederne, viden om landdistriktsudvikling og formidling af gode så vel som mindre gode erfaringer til den brede offentlighed er af særlig stor betydning for den landdistriktsindsats, der baserer sig på frivillige kræfter i nærmiljøet.

Kommunikationsaktiviteter vil typisk omfatte løbende pressearbejde i forhold til regionale og lokale medier, udvikling og drift af hjemmeside, informationsmøder, kurser og debatter.

15.4. Description of mechanisms of how to ensure coherence with regard to local development strategies implemented under LEADER, activities envisaged under the "Cooperation" measure

referred to in Regulation (EU) No 1305/2013 Article 35, the "Basic services and village renewal in rural areas" measure referred to in Regulation (EU) No 1305/2013 Article 20, and other ESI funds

I forbindelse med lokaludvikling sikres det på følgende måde, at der er sammenhæng mellem foranstaltningen til støtte til basale servicefaciliteter og landsbyfornyelse i landdistrikterne i medfør af landdistriktsforordningens artikel 20 og foranstaltningen for støtte til samarbejdsprojekter under de lokale udviklingsstrategier i medfør af landdistriktsforordningens artikel 35.

Støtten forvaltes af en og samme forvaltningsmyndighed, NaturErhvervstyrelsen. For at undgå overlap under de to foranstaltninger og for at sikre den størst mulige sammenhæng udarbejder forvaltningsmyndigheden lister over projektansøgninger og – tilsagn under de to foranstaltninger og sammenligner indsatserne. Sammenligningen foretages på projektniveau ud fra ansøgers CVR nummer, som registreres i systemet. Hvis der er registreret finansiering til nært beslægtede aktiviteter under de to artikler, foretager forvaltningsmyndigheden krydskontrol og afklaring af sammenhængen i indsatserne.

15.5. Description of actions to achieve a reduction of administrative burden for beneficiaries under Regulation (EU) No 1303/2013 Article 27(1)

NaturErhvervstyrelsen vil som forvaltningsmyndighed arbejde løbende på at reducere de administrative byrder med programmet. Styrelsen har udarbejdet en handlingsplan for, hvordan der kan spares ressourcer for støttemodtagere.

For arealstøtteordningerne vil der bl.a. blive arbejdet med digital indberetning og samling af ansøgninger under det fælles elektroniske ansøgningsskema for arealstøtte under CAP søjle 1 og 2. Dette er centralt for reduktioner af de administrative byrder for ansøgere og støttemodtagere. Der er for de arealbaserede støtteordninger fokus på mere tydelig kommunikation om udpegning af de arealer, som kan omfattes af støtte, samt om kontrollen af overholdelsen af støttebetingelserne.

Der vil på arealstøtteområdet blive arbejdet på at reducere fejlratene gennem:

- Regelforenkling
- Proportionalitet i sanktionering
- Fokus på, hvornår markblokkene redigeres
- Bedre kommunikation i forhold til ansøgerne

På projektstøtteområdet vil der blive arbejdet på at introducere større ensartethed samt bedre ansøgnings- og vejledningsmateriale til ansøger for at reducere de administrative byrder, så som:

- Regelforenkling og ensretning

- Overensstemmelse mellem regler og vejledning
- Forenkling af supplerende materiale til ansøgninger
- Tydelig og forståelig beskrivelse af ansøgers forpligtelser

Regelforenkling og ensretning: Hvor det er muligt og giver mening vil styrelsen arbejde for, at de generelle regler beskrives ens for forskellige ordninger, f.eks. ved at udarbejde én generel bekendtgørelse for de generelle regler i forordningsgrundlaget på tværs af ordningerne og én generel vejledning til ansøgere. Derudover vil NAER arbejde for en ensartet implementering af reglerne.

Overensstemmelse mellem regler og vejledning: Styrelsen vil sikre, at indholdet i vejledninger til ansøger beskrives i overensstemmelse med reglerne (forordningsgrundlag, Program og nationale regler), så der ikke er uklarhed omkring reglerne.

Forenkling af supplerende materiale til ansøgninger: Styrelsen vil udarbejde skabeloner til områder, som har vist sig at være vanskelige for ansøger, f.eks. tilbud og projektansættelser.

Tydelig og forståelig beskrivelse af ansøgers forpligtelser: Styrelsen vil beskrive ansøgers forpligtelser vedr. synliggørelse af tilskud tydeligere, mere præcist og mere fyldestgørende, da ansøgere i flere tilfælde har været i tvivl omkring det konkrete indhold af disse forpligtelser.

15.6. Description of the use of technical assistance including activities related to the preparation, management, monitoring, evaluation, information and control of the programme and its implementation, as well as the activities concerning preceding or subsequent programming periods as referred to in Regulation (EU) No 1303/2013 Article 59(1)

Den danske forvaltningsmyndighed har til hensigt at anvende 4 pct. af de tildelte midler fra ELFUL til programmet til tekniske bistands aktiviteter i forbindelse med gennemførelsen af programmet.

Teknisk bistand kan bruges til en række forvaltningsopgaver såsom forberedelse, forvaltning, overvågning, evaluering, informationsaktiviteter og kontrolaktiviteter i forbindelse med programindsatsen.

De afsatte midler vil blive brugt til at finansiere aktiviteter vedrørende forberedelse og forvaltning, tilsyn med, evaluering, kontrol af samt information om programaktiviteten. Desuden vil en del af midlerne blive brugt til oprettelse og drift af det nationale netværk for landdistrikterne, herunder til strukturer, der er nødvendige for at bruge netværket, og en aktionsplan, der mindst omfatter aktiviteter som: Identifikation og analyse af god overførbare praksis og oplysninger herom, netværksforvaltning, tilrettelæggelse af udveksling af erfaring og knowhow, udarbejdelse af uddannelsesprogrammer for lokale aktionsgrupper under etablering og teknisk bistand til samarbejde mellem flere områder og tværnationalt samarbejde.

I programmets første år, hvor velfungerende sagsbehandlings-, overvågnings-, evaluerings- og kontrolsystemer skal etableres, forventes der ekstra behov for teknisk bistand. Senere vil udgifter til den

løbende overvågning og evaluering, afslutningen af landdistriktsprogrammet 2007-2013 og ex post evalueringen heraf være det mest udgiftskrævende. Hertil kommer eventuelle andre mindre evalueringsopgaver aftalt med Kommissionen eller overvågningsudvalget.

Et budget for brugen af teknisk bistand offentliggøres på det årlige Landdistriktsovervågningsudvalgsmøde i juni. Der er tale om en tentativ fordeling af udgifterne til teknisk bistand. Tre udgiftstyper kan godkendes som forbrug på teknisk bistand: Det er direkte henfør bare øvrige driftsudgifter til administrativ kontrol, forvaltningsaktivitet, IT-aktiviteter, kommunikation, evalueringer og undersøgelser. Registreringen af lønomkostninger hertil baseres på tidsregistreringssystemet i styrelsen.

16. LIST OF ACTIONS TO INVOLVE PARTNERS

16.1. 01. Etablering af partnerskabet

16.1.1. Subject of the corresponding consultation

I henhold til EU-forordningen (1303/2013/EU) skal der etableres et partnerskab i forbindelse med udarbejdelsen af partnerskabsaftalen og de enkelte programmer for perioden 2014-2020. Følgende partnere skal deltage i partnerskabet:

- De kompetente regionale og lokale myndigheder, by-myndigheder og andre offentlige myndigheder
- Arbejdsmarkedets parter
- Organer, der repræsenterer civilsamfundet, herunder miljøpartnere, ikke-statslige organisationer og organer, som er ansvarlige for at fremme ligestilling og ikke-forskelsbehandling

Partnerskabet skal inddrages i udarbejdelsen af partnerskabsaftalen og statusrapporter samt i forberedelsen, gennemførelsen, overvågningen og evalueringen af landdistriktsprogrammet. Desuden skal partnerne deltage i overvågningsudvalget for programmet.

NaturErhvervstyrelsen og Erhvervsstyrelsen har som forvaltningsmyndigheder for henholdsvis Landdistriktsfonden og Hav- og Fiskerifonden samt Regionalfonden og Socialfonden lagt vægt på at inddrage de væsentligste aktører i udarbejdelsen af partnerskabsaftalen og de operationelle programmer for perioden 2014-2020.

Partnerskabsaftalen og de operationelle programmer er blevet til i dialog mellem de væsentligste parter, der skal medvirke til at løse de vigtigste udfordringer for Danmark i perioden 2014-2020. De involverede parter har således været aktører, der enten har en væsentlig faglig interesse i og viden om de indsatser, der skal adresseres via ESI-fondene, eller som i sidste ende skal medvirke i implementeringen af de operationelle programmer.

Partnerskabet for landdistriktsprogrammet er etableret ved, at de relevante offentlige myndigheder, interesseorganisationer, arbejdsmarkedets parter, forsknings- og uddannelsesinstitutioner og repræsentanter for de lokale aktionsgrupper blev inviteret til at deltage to workshops i 2012, jf. nedenfor.

Deltagerne i det etablerede partnerskab fremgår af bilag 5.

16.1.2. Summary of the results

Partnerskabet er blevet præsenteret for den socioøkonomiske analyse, SWOT og de identificerede udfordringer, valg af tematiske mål, de fondsspecifikke strategier og potentielle områder, hvor de fire fonde

kan understøtte hinanden samt resultatorienteringen.

Der har generelt været opbakning til partnerskabsaftalens strategi, herunder de identificerede udfordringer og hvordan de skal adresseres. Partnerskabet har særligt medvirket til at identificere relevante udfordringer og bidrage med information i den forbindelse samt pege på relevante løsningsmodeller og konkrete indsatser, der vurderes at kunne medvirke til at løse de overordnede udfordringer vedrørende produktivitet, jobskabelse og styrkelse af udviklingen af landbrugserhvervet og fiskerisektoren. Partnerskabet har løbende medvirket til at kvalificere indholdet af såvel partnerskabsaftalen som de operationelle programmer, og partnerskabet har medvirket til at beskrive snitflader til andre EU-fonde og nationalt finansierede initiativer.

De bidrag, som partnerskabet har leveret, er løbende blevet vurderet og så vidt muligt inddraget i udarbejdelsen af udkast til partnerskabsaftale og operationelle programmer.

16.2. 02. Regionalt møde den 20. august 2012 i Nykøbing Falster

16.2.1. Subject of the corresponding consultation

Åbent møde med orientering om ny programperiode under landdistriktsprogrammet

16.2.2. Summary of the results

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med landdistriktsaktører om det kommende program.

16.3. 03. Regionalt møde den 28. august 2012 i Mørke

16.3.1. Subject of the corresponding consultation

Åbent møde med orientering om ny programperiode under landdistriktsprogrammet.

16.3.2. Summary of the results

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med landdistriktsaktører om det kommende program.

16.4. 04. Regionalt møde den 5. september 2012 i Herning

16.4.1. Subject of the corresponding consultation

Åbent møde med orientering om ny programperiode under landdistriktsprogrammet.

16.4.2. Summary of the results

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med landdistriktsaktører om det kommende program.

16.5. 05. Regionalt møde den 13. september 2012 i Middelfart

16.5.1. Subject of the corresponding consultation

Åbent møde med orientering om ny programperiode under landdistriktsprogrammet.

16.5.2. Summary of the results

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med landdistriktsaktører om det kommende program.

16.6. 06. Møde den 14. september 2012 i den tværministerielle følgegruppe

16.6.1. Subject of the corresponding consultation

Første møde i den tværministerielle følgegruppe den tværministerielle følgegruppe for partnerskabsaftalen og operationelle programmer. dvs.

1. Arbejdsmarkedsstyrelsen
2. MBBL
3. Erhvervs- og Vækstministeriet, inkl. Erhvervsstyrelsen.
4. Finansministeriet.
5. Klima-, Energi og Bygningsministeriet.
6. Miljøministeriet
7. Ministeriet for Børn og Undervisning.
8. Fødevarerministeriet, inkl. NaturErhvervsstyrelsen.
9. Socialstyrelsen.
10. Uddannelsesministeriet
11. Udenrigsministeriet.
12. Økonomi- og Indenrigsministeriet.

16.6.2. Summary of the results

Orientering om status på forhandlingerne af forordningsgrundlaget og om proces og tidsplan i forhold til udarbejdelse af partnerskabsaftale og operationelle programmer.

Orientering om ESI-fondene i indeværende periode.

Orientering om og drøftelse af anvendelsesområde for ESI-fondene 2014-2020.

16.7. 07. Bilateralt møde den 17. september 2012 med Danske Regioner om den kommende programperiode og mulig synergi mellem landdistriktsprogram og strukturfondsprogrammer

16.7.1. Subject of the corresponding consultation

Den kommende programperiode og mulig synergi mellem landdistriktsprogram og strukturfondsprogrammer.

16.7.2. Summary of the results

Orientering fra Danske Regioner om arbejdet i de regionale vækstfora, herunder EU's strukturfonde og snitfladerne til LDP.

Foreløbige overvejelser vedr. den nye programperiode i NaturErhvervstyrelsen.

Drøftelse af mulige synergier mellem EU's strukturfonde og LDP i den nye EU-budget periode.

16.8. 08. Møde den 26. september 2012 med centrale forskere på landdistriktsområdet, arrangeret af MBBL

16.8.1. Subject of the corresponding consultation

Orientering og drøftelse af ny programperiode

16.8.2. *Summary of the results*

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med centrale forskere om det kommende program.

16.9. 09. Bilateralt møde den 5. oktober 2012 med NAER og MBBL

16.9.1. *Subject of the corresponding consultation*

Forberedelse af SWOT og databehov.

16.9.2. *Summary of the results*

Forberedelse af SWOT for landdistriktsprogrammet og databehov.

16.10. 10. Workshop den 11. oktober 2012 for partnerskabet

16.10.1. *Subject of the corresponding consultation*

1. Velkomst
2. Det nye landdistriktsprogram frem mod 2020 – udfordringer og muligheder, v/ Rikke Lundsgaard, Danmarks Naturfredningsforening.
3. Forventninger til det kommende landdistriktsprogram, v/ Lone Saaby, Landbrug & Fødevarer.
4. Forventninger til det kommende landdistriktsprogram, v/ Tue Fosdal, EU-Kommissionen.
5. Status på forhandlingerne om EU-budgettet – MFF, v/ Kristian Juul-Larsen, Finansministeriet.
6. Drøftelse i arbejdsgrupper.
7. Opsamling i plenum.

Partnerskabets sammensætning fremgår af afsnit 16.2.

16.10.2. Summary of the results

Der fremkom bl.a. følgende synspunkter og forslag fra arbejdsgrupperne:

- Man må gøre op med silo tankegangen, så man kan opnå bedre samspil mellem de fire fonde
- LDP kan ikke løfte erhvervets konkurrenceevne i væsentlig grad og bør løfte indsatser, som markedet ikke understøtter, f.eks. natur og miljø
- Der blev efterspurgt højere støttesatser på naturområdet
- LAG'erne kan have bedre samspil med kommuner og regioner.
- Indsatsen under LAG'erne skal være mere erhvervsorienteret
- Mere målretning på natur- og miljømidler
- Behov for at tænke i forvaltning af sammenhængende områder af hensyn til biodiversitetsmål
- Vigtigt, at man bliver bedre til at afgrænse de forskellige indsatser, en udfordring at håndtere flere effekter på samme areal, f.eks. miljø, klima, energi, biodiversitet
- Effektmåling er afgørende
- Der er behov for smarte løsninger i landbruget – ikke mindre landbrug.
- De eventuelt modulerede midler på 10 pct. bør gå til grøn omstilling i landbruget.
- Der bør ses på at fremme miljøvenlige teknologier i landbruget mere bredt og ikke kun økologi
- Der bør tilgodeses flere formål i samme ordning og samme projekt
- Der bør sættes mere på Community Led Local Development
- Der skal mere fokus på infrastruktur
- Der er problemer på øerne, bl.a. i forhold til at sikre leverancer
- Vi skal også forberede os til perioden efter 2020
- Bredbånd er en vigtig forudsætning for arbejdspladser i landdistrikterne
- Udvikling af vandingsystemer er vigtigt
- Klimatilpasning er et område med muligheder i landdistriktsprogrammet – og i Regionalfonden
- Et fleksibelt program er vigtigt, da situationen kan ændre sig fundamentalt over en 7-årig periode, og programændringer tager lang tid
- I en situation, hvor der kan forventes færre midler, skal der fokuseres på indsatser, der spiller ind i

forhold til miljømålsætninger, men som samtidig tilgodeser andre formål.

- Kompetenceudvikling er vigtigt for at være på forkant med udviklingen i landbruget.
- Økologi (arealstøtte) er spredt fægtning. Det giver mere, hvis det er sammenhængende arealer.

16.11. 11. Bilateralt møde den 24. oktober 2012 med NAER og Miljøministeriet

16.11.1. Subject of the corresponding consultation

Forberedelse af SWOT og databehov.

16.11.2. Summary of the results

Forberedelse af SWOT for landdistriktsprogrammet og databehov.

16.12. 12. LAG-årsmøde den 26.-27. oktober 2012 i Skærbæk, arrangeret af MBBL

16.12.1. Subject of the corresponding consultation

Tema: ”Fremtidens LAG'er”

16.12.2. Summary of the results

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med ca 150 landdistriktsaktører om det kommende program.

16.13. 13. Bilateralt møde den 14. november 2012 med NAER og Landbrug & Fødevarer

16.13.1. Subject of the corresponding consultation

Erfaringer fra den tidligere programperiode og input til det kommende program.

16.13.2. Summary of the results

1. Hvordan kan Landbrug & Fødevarer bidrage til arbejdet med nyt LDP og hvornår?
2. Tidsplan for arbejdet med det kommende program.
3. Hvad har fungeret godt i nuværende programperiode, og hvad har ikke?
4. Hvad er der brug for i den kommende periode?
5. Tidsplan for arbejdet og frist for bidrag

16.14. 14. Møde den 20. november 2012 i Overvågningsudvalget: Udvalget for et Levende Land - Landdistriktsudvalget

16.14.1. Subject of the corresponding consultation

Overvågningsudvalgsmøde.

16.14.2. Summary of the results

Orientering om status for forhandlingerne om ny landdistriktsforordning 2014-2020, herunder arbejdet under det danske formandskab.

Præsentation af arbejdet med det kommende landdistriktsprogram, herunder orientering om afholdelsen af workshops for partnerskabet i efteråret 2012.

EU-Kommissionen præsenterede Kommissionens positionspapir for Danmark.

16.15. 15. Workshop den 22. november 2012 med erhvervet, forskere og andre interessenter

16.15.1. Subject of the corresponding consultation

Drøftelse af forslag til indhold i ny, målrettet tilskudsmodel for økologisk arealtilskud i det kommende landdistriktsprogram.

16.15.2. Summary of the results

På workshoppen blev følgende forslag til tilskudsmodeller diskuteret:

1. Arealtilskudsordning for økologisk frugt og grønt (differentieret tilskud).
2. Overførsel af midler fra omlægningstilskud til investeringstilskud.
3. Tilvalgsmodel.
4. Kompensation for nedsat N-tilførsel.
5. Klimatilpasning.
6. Øget biodiversitet.
7. Dyrevelfærd.

De enkelte forslag blev bl.a. vurderet i forhold til målet om en fordobling af det økologiske areal, men også i forhold til omkostningseffektivitet og de administrative byrder.

16.16. 16. Bilateralt møde den 4. december 2012 med NAER og MBBL

16.16.1. Subject of the corresponding consultation

Det kommende landdistriktsprogram og LAG-indsats m.v.

16.16.2. Summary of the results

1. Kommissionens positionspapir for Danmark.
2. Prioritering af midler til LAG-indsatsen.
3. Eventuel rulning af midler eller midlertidig ordning i tilfælde af forsinket ikrafttræden af forordning.

16.17. 17. Møde den 5. december 2012 med LAG-koordinatorer, arrangeret af MBBL

16.17.1. Subject of the corresponding consultation

Orientering og drøftelse af ny programperiode med LAG-koordinatorer.

16.17.2. Summary of the results

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med LAG-koordinatorer om det kommende program.

16.18. 18. Bilateralt direktørmøde den 18. januar 2013 med NAER og Danske Regioner

16.18.1. Subject of the corresponding consultation

Forventninger til det kommende landdistriktsprogram og erfaringer fra den nuværende periode.

16.18.2. Summary of the results

1. Forventninger til vækstperspektivet i det kommende landdistriktsprogram.
2. 280 mio. kr. puljen i det nuværende landdistriktsprogram.
3. LAG'erne.
4. Hvordan kan vi understøtte den lokale udvikling med de virkemidler/den erhvervs politik, som vi herfra administrerer, både i forhold til landbrug og fiskeri.

16.19. 19. Bilateralt møde den 27. februar 2013 med NAER og Landbrug & Fødevarer

16.19.1. Subject of the corresponding consultation

Prioritering af indsatsen i det nye landdistriktsprogram.

16.19.2. Summary of the results

1. Budget.
2. Tidsplan.
3. Prioritering af indsatser.
4. Overgangsordning.

5. Fortsættelse af art. 68 program.
6. Mulighed for indsatser på tværs af de fire fonde.
7. Vurdering af 280 mio. kr. puljen.

16.20. 20. Møde den 28. februar 2013 med Klima-, Energi- og Bygningsministeriet, Energistyrelsen og Fødevarerministeriet

16.20.1. Subject of the corresponding consultation

Udmøntning af landdistriktsprogrammet, særligt i forhold til klimaindsats

16.20.2. Summary of the results

Udmøntning af landdistriktsprogrammet, herunder i forhold til klimaindsatsen.

16.21. 21. Møde den 7. marts 2013 med Landdistrikternes Fællesråd, arrangeret af MBBL

16.21.1. Subject of the corresponding consultation

Orientering og drøftelse af ny programperiode

16.21.2. Summary of the results

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog om det kommende program.

16.22. 22. Møde den 20. marts 2013 i den tværministerielle følgegruppe

16.22.1. Subject of the corresponding consultation

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.22.2. Summary of the results

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.23. 23. Møde den 20. marts 2013 med KL og Danske Regioner, arrangeret af MBBL

16.23.1. Subject of the corresponding consultation

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.23.2. Summary of the results

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med repræsentanter for regioner og kommuner om det kommende program.

16.24. 24. Møde den 20. marts 2013 med LAG-formænd/Koordinationsudvalg for LAG-formænd, arrangeret af MBBL

16.24.1. Subject of the corresponding consultation

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.24.2. Summary of the results

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med LAG-formænd om det kommende program.

16.25. 25. Møde den 25. april 2013 med Miljøministeriet, Klima-, Energi- og Bygningsministeriet og MBBL

16.25.1. Subject of the corresponding consultation

1. Tidsplan for LDP-arbejdet
2. Udkast til SWOT
3. Udkast til strategi
4. Faktaark for ordninger.

16.25.2. Summary of the results

1. Tidsplan for LDP-arbejdet
2. Udkast til SWOT
3. Udkast til strategi

4. Faktaark for ordninger.

16.26. 26. Møde den 3. maj 2013 i den tværministerielle følgegruppe

16.26.1. Subject of the corresponding consultation

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.26.2. Summary of the results

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.27. 27. Høring fra 8. til 17. maj 2013 af partnerskabet

16.27.1. Subject of the corresponding consultation

Høring af partnerskabet om udkast til situationsanalyse og identifikation af behov (SWOT).

16.27.2. Summary of the results

Klima-, Energi- og Bygningsministeriet.

- Danmarks klimaforpligtelser bør fremgå af strategiteksten.

- En ordning med sigte på at mindske kvægbedrifters klimabelastning vha. foderoptimering og teknologifremme

Danske Regioner.

- Landdistrikternes vilkår og udfordringer er sammensat af flere forhold end de beskrevne.
- Analysen skal basere sig på den samlede erhvervsstruktur, ikke blot landbruget.
- Der er ikke kun behov for at styrke landbrugets stilling i værdikæden fra jord til bord. Der er også behov for at diversificere sortimentet af fødevarerprodukter. Det primære landbrug står ikke for produktudvikling alene.

Sammenslutningen af danske småøer:

- Ø-støtten har stor betydning for landmændenes konkurrenceevne på småøerne.
- Ønsker konkretisering af, hvad "miljømæssig forsvarlig landbrugsdrift på ugunstigt stillede småøer" indebærer.

Syddansk Universitet, Center for Landdistriktsudvikling.

- Mange fremtidige servicemuligheder vil være IT-baserede, hvorfor der efterlyses et større fokus på elementer vedr. social integration og IT-opkobling under prioritet 6.
- Ikke alle former for landdistriktsudvikling ved hjælp af LAG kan siges at følge LEADER-metoden. Udviklingen bør være områdebaseret og innovativ samt tværsektoriel, hvis LEADER-metoden følges.

Landbrug & Fødevarer.

- Behov for styrkelse af konkurrenceevnen i landbruget, herunder ved støtte til investeringer på landbrugsbedrifter og støtte til udviklings- og demonstrationsaktiviteter.
- I forhold til investeringer i nye teknologier er det for snævert at fokusere på miljø, klima og vedvarende energi. Der er brug for fortsat styrkelse af erhvervets konkurrenceevne, herunder investeringer i eller årlige betalinger for fremme af dyrevelfærd i husdyrproduktionen.
- Investeringer i at sikre og styrke råvaregrundlaget kan også fastholde arbejdspladser i landdistrikterne.
- En ny målrettet regulering af landbrugs- og fødevarerhvervet er afgørende for, at erhvervet kan udnytte sit fulde vækstpotentiale, herunder styrke råvaregrundlaget.

16.28. 28. Møde den 3. juni 2013 i overvågningsudvalget: Udvalget for et Levende Land - Landdistriktsudvalget

16.28.1. Subject of the corresponding consultation

Overvågningsudvalgsmøde.

16.28.2. Summary of the results

Orientering om arbejdet med det kommende landdistriktsprogram.

16.29. 29. Bilateralt møde den 13. juni 2013 med NAER og MBBL

16.29.1. Subject of the corresponding consultation

Drøftelse af udkast til SWOT og datagrundlag for landdistriktsudvikling.

16.29.2. Summary of the results

Drøftelse af udkast til SWOT og datagrundlag for landdistriktsudvikling.

16.30. 30. Bilateralt møde den 17. juni 2013 med Naturstyrelsen

16.30.1. Subject of the corresponding consultation

Drøftelse af udkast til SWOT og datagrundlag i forhold til natur og miljø.

16.30.2. Summary of the results

Drøftelse af udkast til SWOT og datagrundlag i forhold til natur og miljø.

16.31. 31. Møde den 21. juni 2013 med LAG-formænd/Koordinationsudvalg for LAG-formænd, arrangeret af MBBL

16.31.1. Subject of the corresponding consultation

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.31.2. Summary of the results

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog med LAG-formænd om det kommende program.

16.32. 32. Møde den 24. juni 2013 med Region Syddanmark og regionens LAG-repræsentanter, arrangeret af MBBL

16.32.1. Subject of the corresponding consultation

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.32.2. Summary of the results

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog om det kommende program.

16.33. 33. Møde den 19. august 2013 med Region Midtjylland og regionens LAG-repræsentanter, arrangeret af MBBL

16.33.1. Subject of the corresponding consultation

Orientering og drøftelse af ny programperiode.

16.33.2. Summary of the results

Orientering fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter om ny programperiode og dialog om det kommende program.

16.34. 34. Møde den 29. august 2013 med Erhvervs- og Vækstministeriet, MBBL og Fødevareministeriet

16.34.1. Subject of the corresponding consultation

Samspil mellem LAG og vækstfora.

16.34.2. Summary of the results

Drøftelse af samspil mellem LAG og vækstfora, erfaringer fra denne programperiode og muligheder i den kommende periode.

16.35. 35. Møde den 11. september 2013 i den tværministerielle følgegruppe

16.35.1. Subject of the corresponding consultation

Møde i den tværministerielle følgegruppe for partnerskabsaftalen og de operationelle programmer med orientering om status for udarbejdelse af landdistriktsprogram og tidsplan for det videre arbejde.

16.35.2. Summary of the results

Orientering om status og tidsplan for programarbejdet.

16.36. 36. Møde den 23. september 2013 med MBBL

16.36.1. Subject of the corresponding consultation

Det kommende landdistriktsprogram.

16.36.2. Summary of the results

Drøftelse af det kommende landdistriktsprogram.

16.37. 37. Møde den 4. oktober 2013 med MBBL

16.37.1. Subject of the corresponding consultation

Status for programskrivning.

16.37.2. Summary of the results

Drøftelse af status for skrivning af landdistriktsprogrammet.

16.38. 38. Møde den 11. oktober 2013 med Økologisk Landsforening

16.38.1. Subject of the corresponding consultation

Det kommende landdistriktsprogram.

16.38.2. Summary of the results

Drøftelse af Økologisk Landsforenings ønsker til det kommende landdistriktsprogram.

16.39. 39. Natura 2000 netværksmøde den 19. november 2013 i Nordjylland.

16.39.1. Subject of the corresponding consultation

Oplæg og diskussion af tilskud til naturpleje.

16.39.2. Summary of the results

Oplæg og diskussion af tilskud til naturpleje.

16.40. 40. Temadag for landbruget den 26. november 2013.

16.40.1. Subject of the corresponding consultation

Temadag for landbruget om naturpleje.

16.40.2. Summary of the results

Oplæg og diskussion af tilskud til naturpleje.

16.41. 41. Workshop den 2. december 2013 for partnerskabet for de fire danske programmer og partnerskabsaftalen.

16.41.1. Subject of the corresponding consultation

Præsentation og drøftelse af udkast til partnerskabsaftale og sammenhæng til de danske programmer, bl.a. landdistriktsprogrammet.

16.41.2. Summary of the results

Program:

1. Præsentation af udkast til partnerskabsaftale og sammenhæng til programmer.
2. Drøftelse af partnerskabsaftalen
3. Afrunding.

16.42. 42. Møde den 10. december 2013 i overvågningsudvalget: Udvalget for et Levende Land – Landdistriktsudvalget.

16.42.1. Subject of the corresponding consultation

Overvågningsudvalgsmøde.

16.42.2. Summary of the results

Orientering om arbejdet med det kommende landdistriktsprogram.

16.43. 43. KL netværksmøde i Middelfart den 10. december 2013.

16.43.1. Subject of the corresponding consultation

Orientering om nuværende og kommende tilskud til naturpleje.

16.43.2. Summary of the results

Orientering om nuværende og kommende tilskud til naturpleje.

16.44. 44. Plantekongres i Herning den 15. januar 2014.

16.44.1. Subject of the corresponding consultation

Præsentation af nyt HNV-kort samt hvordan det skal bruges i tilskudsadministrationen.

16.44.2. Summary of the results

Præsentation af nyt HNV-kort samt hvordan det skal bruges i tilskudsadministrationen.

16.45. 45. Møde den 22. januar 2014 med Landbrug & Fødevarer.

16.45.1. Subject of the corresponding consultation

Det kommende landdistriktsprogram.

16.45.2. Summary of the results

Drøftelse af bl.a.:

- Politisk aftale om landdistriktsprogrammet for 2014-2015.
- Proces for landdistriktsprogrammet 2016-2020.

16.46. 46. Møde den 23. januar 2014 med MBBL.

16.46.1. Subject of the corresponding consultation

Det kommende landdistriktsprogram.

16.46.2. Summary of the results

Drøftelse af processen for det danske landdistriktsprogram

16.47. 47. Landbrugsseminarer den 28. – 30. januar 2014.

16.47.1. Subject of the corresponding consultation

Orientering om tilskud til pleje af græs- og naturarealer.

16.47.2. Summary of the results

Landbrugsseminarer afholdt rundt i landet med deltagelse af i alt ca. 750 landmænd og konsulenter.

16.48. 48. Møde den 31. januar 2014 i overvågningsudvalget: Udvalget for et Levende Land - Landdistriktsudvalget

16.48.1. Subject of the corresponding consultation

Orientering og drøftelse af udkastet til program i høring.

16.48.2. Summary of the results

Orientering og drøftelse af udkastet til program i høring.

16.49. 49. Offentlig høring fra 23. december 2013 til 14. februar 2014 af udkast til landdistriktsprogram og miljøvurdering

16.49.1. Subject of the corresponding consultation

NaturErhvervstyrelsen har sendt udkast til landdistriktsprogram i offentlig høring sammen med en strategisk miljøvurdering af udkastet i december 2013 efter lov om miljøvurdering. Høringslisten omfattede medlemmerne af partnerskabet og en række yderligere interesseorganisationer, offentlige myndigheder, kommuner, regioner og private. Høringen blev annonceret på internettet på hoeringsportal.dk, og høringssvarene blev efterfølgende lagt på portalen. Offentlig høring af udkast til landdistriktsprogram og miljøvurdering.

16.49.2. Summary of the results

NaturErhvervstyrelsen har modtaget 62 høringssvar. Høringssvarene præsenterer en række forskellige forslag til, hvordan landdistriktsstøtten kan anvendes bedre fremadrettet. En række interessenter ønsker, at

programmet skal kunne indfri en række behov bedre med nye eller udvidede ordninger, og at en række ordninger fra det forrige landdistriktsprogram 2007-13 genindføres. Der indgår blandt andet forslag til supplerende indsatser for styrkelse af landbrugets og skovbrugets konkurrenceevne og for fremme af omstilling af landbrugserhvervet til mere ressourceeffektiv produktion, nye produkter, produktionsmetoder og vækstmuligheder. Det nævnes, at der er behov for flere samarbejds- og udviklingsprojekter for innovation i jordbrugserhvervene. En række bemærkninger vedrører den decentrale indsats for udvikling af vækst, beskæftigelse og bosættelse i landdistrikterne (LEADER). Flere interessenter giver udtryk for et ønske om mindre bureaukrati og kortere sagsbehandlingstider. Flere høringsvar nævner problemer med de administrative byrder forbundet med ansøgning om tilskud, og problemer med projekterens likviditet i perioden mellem ansøgning og udbetaling af tilskud. Endelig var der mange forslag til, hvorledes man bedre kan understøtte natur-, miljø- og klimatiltag på landbrugsbedrifterne og omlægning til økologisk landbrug, herunder og i forhold til de internationale natur- og miljødirektiver og strategier. De modtagne bemærkninger gav anledning til en række justeringer ved udarbejdelsen af endeligt forslag til program, især hvad angår de mere konkrete støttebetingelser. De to Folketingsudvalg for Fødevarer og Landdistrikter modtog et orienterende notat om høringsvarene og konsekvenserne af høringen. Svarene vil endvidere give anledning til overvejelser ved udfærdigelsen af de nationale bekendtgørelser og vejledninger for støtteordningerne. Den endelige udformning af bekendtgørelserne vil blive fastlagt efter yderligere offentlig høring af udkast til bekendtgørelserne.

16.50. 50. Naturnetværk på Fyn den 3. marts 2014.

16.50.1. Subject of the corresponding consultation

Oplæg og diskussion af tilskud til naturpleje.

16.50.2. Summary of the results

Oplæg og diskussion af tilskud til naturpleje.

16.51. 51. Møde med Landbrug & Fødevarer den 17. marts 2014.

16.51.1. Subject of the corresponding consultation

Møde med Landbrug & Fødevarer om plejegræsordningen.

16.51.2. Summary of the results

Drøftelse af plejegræsordningen.

16.52. (Optional) explanations or additional information to complement the list of actions

Workshops

Udarbejdelsen af partnerskabsaftalen blev formelt skudt i gang med en workshop den 27. september 2012, hvor de forordningsmæssige rammer og indledende overvejelser om den danske indsats under ESI fondene - Landdistriktsfonden, Hav- og Fiskerifonden, Regionalfonden og Socialfonden - i den kommende periode blev præsenteret. Medlemmer af overvågningsudvalgene for de operationelle programmer, relevante organisationer inden for landbrug og fiskeri, relevante ministerier, Kommunernes Landsforening, Danske Regioner, de lokale aktionsgrupper samt øvrige parter bag de regionale vækstfora, herunder arbejdsmarkedets parter og repræsentanter for de regionale videns- og uddannelsesinstitutioner modtog direkte invitation til workshoppen, der desuden blev annonceret offentligt på Erhvervsstyrelsens hjemmeside www.regionalt.dk. Deltagerliste er vedlagt som bilag 5.

Der blev i forlængelse af denne workshop afholdt tre separate workshops om udarbejdelsen af de kommende programmer, hvor der samtidig er informeret om arbejdet med partnerskabsaftalen. Der er afholdt workshop om udarbejdelse af operationelle programmer for strukturfondene den 28. september 2012 i Odense. Der er desuden afholdt workshop om fiskeriudviklingsprogrammet den 2. oktober 2012 i København, og der er afholdt workshop om landdistriktsprogrammet den 11. oktober 2012 i København. De inviterede parter var medlemmer af overvågningsudvalgene for de fire fonde suppleret med yderligere relevante parter. De inviterede til workshoppen om landdistriktsprogrammet fremgår af bilag 5.

Tværgående inddragelse og koordinering

Med henblik på koordinering af forberedelsen af partnerskabsaftalen har der været nedsat en gruppe med deltagelse af Finansministeriet, Udenrigsministeriet, Fødevareministeriet og Erhvervs- og Vækstministeriet (formand). Der er desuden etableret en tværministeriel følgegruppe (på embedsmandsniveau) vedrørende ESI-fondene. Den tværministerielle embedsmandsgruppe har afholdt en række møder med deltagelse fra Finansministeriet, Udenrigsministeriet, Beskæftigelsesministeriet, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold, Ministeriet for Klima, Energi og Bygninger, Miljøministeriet, Ministeriet for

Uddannelse, Forskning og Innovation, Undervisningsministeriet, Ministeriet for By, Boliger og Landdistrikter, Økonomi- og Indenrigsministeriet, Fødevarerministeriet og Erhvervs- og Vækstministeriet.

Herudover har den fælles strategi på tværs af fondene været til diskussion i Danmarks Vækstråd den 8. november 2012 på baggrund af præsentationen af Kommissionens positionspapir for Danmark. Kommissionens positionspapir blev præsenteret for partnerskabet ved et arrangement med EU-kommissær Johannes Hahn den 3. december 2012 i København. Der var inviteret repræsentanter for ministerier, regioner, relevante organisationer og foreninger, forsknings- og uddannelsesinstitutioner og rådgivningsfirmaer mv. Deltagerlisten fremgår af bilag 5.

Endvidere har NaturErhvervstyrelsen orienteret om status for arbejdet med det kommende landdistriktsprogram på møder i Udvalget for et Levende Land – Landdistriktsudvalget den 20. november 2012, den 3. juni 2013, den 10. december 2013 og den 31. januar 2014.

Bilaterale møder mv.

NaturErhvervstyrelsen har afholdt en række bilaterale møder med relevante ministerier (Miljøministeriet, Ministeriet for By, Boliger og Landdistrikter, Klima- og Energiministeriet og Finansministeriet), interessenter og organisationer til brug for udarbejdelsen af landdistriktsprogrammet. NaturErhvervstyrelsen har desuden modtaget en række skriftlige bidrag og forslag fra disse parter i forhold til det kommende program.

Ex ante evaluator af landdistriktsprogrammet 2014-2020, har afholdt møder med en række ministerier, organisationer og foreninger for at høre deres ønsker og behov til det kommende program til brug for ex ante evalueringen, bl.a. Miljøministeriet, Ministeriet for By, Boliger og Landdistrikter Klima- og Energiministeriet, Landbrug & Fødevarer, Økologisk Landsforening og Danmarks Naturfredningsforening. Ved disse konsultationer fremførtes følgende generelle synspunkter baseret på erfaringerne fra programmet for 2007-2013:

- Behov for færre ordninger og større målretning
- Natur- og Miljøprojektordningen har været en succes, men der er behov for at kunne dokumentere ordningens virkning gennem nogle gode indikatorer
- Miljøteknologi skal løbende tilpasses, så der er sikkerhed for at man støtter nyeste og bedste teknologi
- Det er vigtigt med en skarp prioritering. Det er ikke realistisk at ”gøre alle tilfredse”, og midlerne skal anvendes så de gør en reel forskel. Støttesatserne er afgørende for om landmændenes adfærd vil blive påvirket tilstrækkeligt.
- Satserne har i visse tilfælde været for lave i programmet for 2007-2013, mens satserne i andre tilfælde har overkompenseret
- Der var ønsker om en kraftig indsats i forhold til natur og miljø gennem arealstøtten og anvendelse af engangserstatninger som et vigtigt element

- Der var interesse for at målrette ordninger mere evt. gennem muligheder til landmanden for at tilvælge elementer
- Det nye system skal helst omfatte hele bedrifter fremfor enkeltmarker, for at sikre mod at landmænd kan få støtte uden at ændre adfærd i mere miljøvenlig retning
- Det bør overvejes at gå i retning af mere differentieret arealstøtte kombineret med plejeplaner, så det sikres at landmanden kompenseres for de faktiske ekstra udgifter og reducerede indtægter, og det er mere præcist defineret, hvad der skal gøres for at være opå støtten
- Det er vanskeligt for landmændene at overskue samspillet til enkeltbetalingen og der er usikkerhed f.eks. om definitionen af græsarealer, hvilket skaber stor usikkerhed. Desuden var der et ønske om at dyrevelfærd blev stærkere placeret i det kommende program, og dette blev koblet sammen med ønsket om at fremme afgræsning af arealer
- Det vurderes, at naturplejeordningerne ikke har tilstrækkeligt afløb, blandt andet som følge af at støttesatserne generelt er for lave. Der er ofte tale om små arealer, som ikke er landmandens højeste prioritet.
- Ønske om at opfatte naturpleje som en egentlig driftsgren for landmanden
- Tendens til, at programmet ses som et sektorprogram for landbrug og fødevarer mere end som et bredere landdistriktsprogram
- I forhold til det kommende program ønskes større vægt på produktudvikling og innovation og rådgivningsindsatser for små virksomheder i forhold til udvikling af produkter og markedsføring
- Programmet 07-13 indeholder en lang række elementer som er positive i forhold til klimaindsatsen, men det er ofte andre natur og miljøeffekter som der styres efter med afledte klimaeffekter
- Generelt blev det fremhævet som et problem, at virkemidlerne ikke sikrede varige effekter, men havde tidsbegrænset karakter (f.eks. 5-årige tilsagn)
- Indsatser i forhold til at begrænse metan-afgivelsen fra stalde (udviklingsprojekter i forhold til nye staldsystemer og investeringsstøtte) og udtagning af lavbundslande blev fremhævet som vigtige i det kommende program, samt indsatser i forhold til at øge produktion af biomasse i form af restprodukter fra landbruget til energiproduktion
- Der er behov for at øge landmandens kompetencer i forhold til klimaaspekter, idet det blev nævnt at den eksisterende rådgivning af landmænd ikke er af tilstrækkelig kvalitet

- Der skal arbejdes med at udvikle relevante indikatorer for virkemidlerne i forhold til klima

17. NATIONAL RURAL NETWORK

17.1.1. The procedure and the timetable for establishing the National Rural Network (hereinafter NRN)

Danmark vil videreføre det nationale landdistriktsnetværk, der er oprettet og udbygget gennem programperioden 2007-2013. Netværket omfatter organisationer, foreninger og offentlige forvaltninger, der er involveret i forberedelse og udmøntning af udvikling af landdistrikter i Danmark.

Danmark vil udarbejde en handlingsplan med henblik på udvikling af dette nationale landdistriktsnetværk.

Med henblik på at understøtte arbejdet med inddragelse af det nationale landdistriktsnetværk blev der i 2007 oprettet en national netværksenhed, som vil blive videreført og udbygget i overensstemmelse med prioriteterne i det nye landdistriktsprogram for perioden 2014-2020. For at styrke dette arbejde vil den nationale netværksenhed blive delt i to underenheder. Her vil den ene enhed hos Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter fokusere på indsatsen i forhold til udvikling af landdistrikterne (programmets prioritet 6), herunder LAG-ordningen, mens den anden enhed under NaturErhvervstyrelsen vil fokusere på de øvrige dele af landdistriktsprogrammet.

Landdistriktsnetværket vil bringe folk sammen og fremme samarbejde på tværs af myndigheder, foreninger, organisationer, videns institutioner mv.

Formålet med landdistriktsnetværket er

- At understøtte og sikre inddragelse af landdistriktsaktører i udmøntningen af landdistriktsprogrammet
- At forbedre kvaliteten af udmøntningen af landdistriktsprogrammet og sikre den bedst mulige udnyttelse af tilskudsmidlerne
- At informere offentligheden og potentielle tilskudsmodtagere om landdistriktspolitikken
- At fremme innovation

Der er således behov for fleksible metoder til at understøtte og udvide netværket og for løbende at foretage justering af målsætninger, værktøjer og aktører.

17.1.2. The planned organisation of the network, namely the way organisations and administrations involved in rural development, including the partners, as referred to in Article 54(1) of Regulation (EU) No 1305/2013 will be involved and how the networking activities will be facilitated

Nødvendige strukturer til drift af netværket (national netværksenhed)

Der er oprettet en national netværksenhed i Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter som en integreret del af Kontoret for landdistrikter, der har ansvar for oprettelse og understøttelse af LAG-ordningen. Denne

enhed fungerer som sekretariat for det nationale landdistriktsnetværk og har ansvaret for at koordinere landdistriktsudviklingsaktiviteter og politikformulering for så vidt angår LAG-ordningen.

De opgaver, der vedrører den resterende del af landdistriktsprogrammet såsom information om og tværgående koordinering af den resterende del af landdistriktsprogrammet, dvs. både de arealbaserede tilskudsordninger til f.eks. landmænd og de ikke-arealbaserede tilskudsordninger, såsom miljøteknologi og erhvervsudvikling, placeres i allerede eksisterende enheder i NaturErhvervstyrelsen under Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

Enhederne skal have de nødvendige menneskelige, intellektuelle og tekniske ressourcer, der er afgørende for et velfungerende og effektivt nationalt landdistriktsnetværk, inklusive

- Informationsteknologier: et godt system til hjemmeside (flersproget) og databaser
- Kontakt med bredere landdistriktsnetværk, forskningsinstitutter, konsulenttjenester, politiske partnere m.fl., således at der kan udvikles en bred fremgangsmåde i forbindelse med det nationale landdistriktsnetværk
- Godt kendskab til europæiske sprog samt europæisk kultur, kontekst og historie
- Teknisk ekspertise der supplerer de interne færdigheder
- Netværksenhedens medarbejdere er tilgængelige og serviceorienterede.

Nationalt landdistriktsnetværks målsætninger og forpligtelser

Handlingsplanen kan blandt andet inkludere planlægning af netværksstyringen samt følgende aktiviteter:

- Administration af netværket
- Mulighederne i landdistriktsprogrammet
- Dialog og inddragelse af central, regionale og lokale myndigheder og andre landdistriktsaktører i udvikling og udmøntning af landdistriktsprogrammet
- Tilrettelæggelse af aktiviteter for kompetenceudvikling i forbindelse med etablering og drift af lokale aktionsgrupper
- Samling af projekteksempler, der viser ”best practice” fra de forskellige tilskudsordninger
- Studier og analyser
- Netværksaktiviteter for lokale aktionsgrupper og samarbejde mellem lokale aktionsgrupper
- Netværksaktiviteter for fremme af innovation
- Kommunikationsplan, herunder information af offentligheden om bl.a. Europæisk networking

Aktører, der er involveret i det nationale landdistriktsnetværk

Netværket vil omfatte de relevante organisationer og forvaltninger, der er involveret i landdistriktsudvikling, herunder

- Ministerier (f.eks.: indenrigs og sundhed, miljø samt økonomi)
- Repræsentanter fra regionerne
- Repræsentanter fra kommunerne
- Lønmodtager- og arbejdsgiverorganisationer
- Natur- og miljøorganisationer
- Organisationer for jordbrugere og skovbrugere
- Organisationer for børn og unge
- Repræsentanter for økologisk landbrugsdrift
- Dyrebeskyttelsesorganisationer
- Forbrugerorganisationer
- Organisationer for natur og vilde dyr og planter
- Landbrugsorganisationer
- Organisationer for landdistriktsudvikling
- Organisationer for småøer
- Ekspertes på landdistriktsområdet

17.1.3. A summary description of the main categories of activity to be undertaken by the NRN in accordance with the objectives of the programme

Aktiviteter, der forventes udført af de nationale netværksenheder i 2014

- Offentlige dialogmøder med som et led i forberedelsen af landdistriktsprogrammet
- Høring af myndighederne, ngo'er og offentligheden vedr. landdistriktsprogrammet, landdistriktsstrategien, love og bekendtgørelser
- Offentligt seminar: Informationer og dialog vedr. mulighederne for støtte i henhold til landdistriktsprogrammet
- Sikring af koordinering og udveksling af erfaringer mellem regionale myndigheder og de nationale netværksenheder
- Tilvejebringelse af grundlæggende informationer og kommunikationsuddannelse.
- Lokale møder vedr. lokale udviklingsstrategier

- Deltagelse i konferencer vedr. landdistriktsudvikling
- Deltagelse i regionale møder: Udveksling af erfaringer blandt aktører, der er involveret i landdistriktsudvikling
- Oprettelse af hjemmesider vedr. landdistriktsprogrammet og landdistriktsudvikling i Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter
- Via hjemmeside og seminarer formidle viden og forskningsresultater af betydning for udviklingen i landdistrikterne
- Formidling af nyheder til offentligheden vedr. landdistriktsprogrammet
- Udarbejdelse af gratis hjemmesider til hver af de lokale aktionsgrupper
- Udgivelse af publikationer som f.eks. håndbog i oprettelse af en lokal aktionsgruppe, folder om LEADER-metoden og landdistriktsprogrammet generelt
- En telefonisk hotline til teknisk bistand for offentligheden vedr. landdistriktsprogrammet
- Generel netværksstyring

Særligt for enheden i MBBL

- Seminar for aktører i lokale aktionsgrupper vedr. bistand til oprettelse af lokale aktionsgrupper
- Lokale informationsmøder: Tilvejebringelse af informationer og bistand vedr. oprettelse af lokale aktionsgrupper
- Lokale generalforsamlinger: Tilvejebringelse af informationer og bistand vedr. oprettelse af lokale aktionsgrupper

17.1.4. Resources available for establishing and operating the NRN

Værktøjer til drift af det nationale landdistriktsnetværk

Følgende værktøjer anvendes eller vil blive udviklet af de nationale netværksenheder til støtte for og fremme af landdistriktsnetværkernes struktur:

- Hjemmeside på flere sprog: Link mellem de netværk, der er aktive i Danmark, andre involverede aktører, europæiske netværk og i de forskellige medlemsstater
- Projektdatabase
- Publikationer mv.
- Temaaktiviteter/arbejdsgrupper
- Bistand til tværnationalt samarbejde
- Startsat for lokale aktionsgrupper

- Temamøder vedr. samarbejde
- Rådgivning
- Uddannelsesværktøjer til nye lokale aktionsgrupper
- Støtte til lokale aktionsgrupper vedr. evalueringstemaet

18. EX-ANTE ASSESSMENT OF VERIFIABILITY, CONTROLLABILITY AND ERROR RISK

18.1. Statement by the Managing Authority and the Paying Agency on the verifiability and controllability of the measures supported under the Rural Development Programme

I det følgende beskrives kort ordningernes kontrollerbarhed.

Foranstaltninger med arealbaseret støtte:

Art 29 - Pleje af græs- og naturarealer

Betingelserne om pleje af arealerne kan verificeres, hvis kontrollen gennemføres inden for de angivne perioder, og forudsætter i særlige tilfælde, at der gennemføres efterkontrol. Betingelserne om tæt, lavt plantedække pr. 30. september kontrolleres ved at vurdere plantedækkets højde, mens 1,5 storkreaturer pr. ha i perioden 1. juni til 31. august kontrolleres ved at verificere, at arealet er indhegnet, og at det korrekte antal storkreaturer afgræsser arealet i perioden. Betingelsen om slæt i perioden 20. juni til 31. august kontrolleres ved at vurdere plantedækkets højde og karakter.

Kontrollen af, om der er udbragt gødning på arealet ud over det, der efterlades af de græssende husdyr, består ud over besigtigelsen af en bilagskontrol, hvor det undersøges, om ansøger har planlagt ikke at udbringe gødning på arealerne. Ingen udbringning af gødning kan ikke kontrolleres ved den fysiske besigtigelse på næringsrige jorde. Betingelsen om ingen sprøjtning på arealet kontrolleres ved en fysisk besigtigelse, men det er en udfordring at kontrollere sprøjtning, hvis der er sprøjtet med andre midler end ukrudtsmidler.

Kontrollen af yderligere betingelser forudsætter bl.a., at kontrollen tilrettelægges efter de datoer, hvor perioderne for afgræsning eller slæt skal foregå.

Art 29 – Fastholdelse af vådområder og naturlige vandstandsforhold

Foranstaltningens støttebetingelser vedrørende fastholdelse af vådområdet eller den ændrede afvanding og opretholdelse af plantedækket kan kontrolleres ved en fysisk besigtigelse af arealerne. Tinglysning af servitut på arealet kontrolleres ved en administrativ kontrol af tinglysningsdokumenterne.

Art 30 – Ekstensiv produktion på landbrugsjord

Betingelserne om pleje af arealerne kan bedst kontrolleres, hvis de gennemføres i vækstsæsonen, og forudsætter i særlige tilfælde, at der gennemføres opfølgende kontrol efter en deadline.

Kontrollen af, om der reduceret i den udbragte mængde gødning på arealet, består udover besigtigelse af en bilagskontrol, hvor det undersøges, om ansøger har planlagt at udbringe en reduceret mængde gødning på arealerne. Reduceret udbringning af gødning og sprøjtning kan ikke kontrolleres ved den fysiske besigtigelse.

Art 31 – Betalinger for krav om obligatoriske randzoner

Kontrollen af om randzonen er overholdt på arealet (herunder breddekravet) og at arealet overholder støttebetingelserne under enkeltbetaling kontrolleres ved fysisk besigtigelse.

Kontrollen af om der er udbragt gødning på arealet ud over det, der efterlades af græssende husdyr, består udover besigtigelsen af en bilagskontrol, hvor det undersøges, om ansøger har planlagt ikke at udbringe gødning på arealerne. Ingen udbringning af gødning kan ikke kontrolleres ved den fysiske besigtigelse på

næringsrige jorde. Betingelsen om ingen sprøjtning på arealet kontrolleres ved en fysisk besigtigelse, men det er en udfordring at kontrollere sprøjtning, hvis der er sprøjtet med andre midler end ukrudtsmidler.

Foranstaltninger med projektstøtte:

Art 15 – Erhvervsudvikling (demonstrations- og informationsprojekter + Omstilling til økologi i offentlige køkkener)

Aktiviteten eller projektets gennemførelse kan kontrolleres ved en administrativ kontrol af 100 pct. af bilagene og den afsluttende rapport så vel som en fysisk besigtigelse af projektinvesteringerne. Fremgangsmåden i forbindelse med bilagskontrollen skal beskrives mere detaljeret, hvilket også gælder for beskrivelsen af den administrative kontrol i forbindelse med de øvrige foranstaltninger med projektstøtte.

En udfordring i forbindelse med kontrol af projektet er, at det kan være svært at kontrollere om uddannelse- og netværksaktiviteter er blevet gennemført. Ligeledes er det udfordrende at vurdere, om de tilbud, der er indhentet/ de priser, der er angivet, afspejler projektet/kompetenceudviklingens reelle pris på markedet.

Art 18 – Investeringer til fremme af bioøkonomi + Miljøteknologi + Økologisk investeringsstøtte

Aktiviteten eller projektets gennemførelse kan kontrolleres ved en administrativ kontrol af 100 pct. af bilagene og den afsluttende rapport så vel som en fysisk besigtigelse af projektinvesteringerne, hvor det kontrolleres, at der er gennemført investeringsprojekt svarende til tilsagnsskrivelsen.

En udfordring i forbindelse med kontrollen er, at det kan være svært at vurdere, om de tilbud, der er indhentet/ de priser, der er angivet, afspejler den reelle pris på markedet.

Art 18 – Investeringer i vandløbsrestaurering + Anlæg af vådområder, herunder lavbundsprojekter + Projekter vedrørende naturlige vandstandsforhold, rydning og forberedelse til afgræsning + Natur- og miljøprojekter – herunder beplantninger

Udgifterne til forundersøgelser og anlægsinvesteringerne kan kontrolleres administrativt med en 100 pct. bilagskontrol, mens gennemførelse af anlæg eller investeringer kontrolleres gennem en fysisk besigtigelse på stedet. Derudover kontrolleres det administrativt, om der er tinglyst servitut på arealer med anlæg af vådområder.

Art 18 – Jordfordeling og statsligt opkøb

Jordfordelingshandlerne kan kontrolleres gennem en administrativ kontrol af 100 pct. af bilagene.

Art 20 – Tilskud til oprettelse og udvikling af virksomheder

Forretningsplanen kontrolleres gennem administrativ kontrol. Gennemførelse af planen kontrolleres ved en fysisk kontrol af projektinvesteringerne.

Art 21 - Fremme af social inklusion, fattigdomsbekæmpelse og økonomisk vækst i landdistrikter

Udgifter for aktiviteter og investeringer kan kontrolleres administrativt med en 100 pct. bilagskontrol, mens gennemførelse af aktiviteter eller investeringer kontrolleres gennem en fysisk besigtigelse på stedet.

Art 36 - Tilskud til samarbejde mellem aktører i forsyningskæden om bæredygtig produktion (samarbejdsprojekter) og Erhvervsudvikling (udviklingsprojekter)

Aktiviteten eller projektets gennemførelse kan kontrolleres ved en administrativ kontrol af 100 pct. af bilagene og den afsluttende rapport, så vel som en fysisk besigtigelse af projektinvesteringerne, hvor det

kontrolleres, at der er gennemført investeringsprojekt svarende til tilsagnsskrivelse.

En udfordring i forbindelse med kontrollen er, at det kan være svært at vurdere, om de tilbud, der er indhentet, eller de priser, der er angivet, afspejler den reelle pris på markedet.

18.2. Statement by the functionally independent body referred to in Article 62(2) of Regulation (EU) No 1305/2013 confirming the adequacy and accuracy of the calculations of standard costs, additional costs and income forgone

Fødevarerøkonomisk Institut, Københavns Universitet, har fastlagt de standardomkostninger, som ligger til grund for beregning af arealstøttesatserne i programmet. Københavns Universitet er funktionelt uafhængigt af NaturErhvervstyrelsen og besidder den rigtige ekspertise til at foretage beregningerne. Instituttet står således inde for, at beregningerne er tilstrækkelige og nøjagtige.

19. TRANSITIONAL ARRANGEMENTS

19.1. Description of the transitional conditions by measure

Der vil ved indgangen til programperioden være en gruppe af allerede afgivne tilsagn fra programperioderne 2007-2013 og 2000-2006, hvortil der fortsat skal udbetales støtte i 2014-2020, og dette vil ske med ELFUL finansiering af det nye programbudget. Disse betalinger benævnes i det følgende som "Halen". Det drejer sig mest væsentligst om tilsagn afgivet under arealordningerne (de tidligere akse 2-ordninger), der typisk er tilsagn, der skal have 5-årige udbetalinger eller 20-årige udbetalinger, bl.a. MVJ-tilsagn og tilsagn under Skovordningerne. Men der vil også være tilsagn under projektordninger med væsentlige udestående udbetalinger. Der drejer sig bl.a. om projektordningerne for Vådområder, etablering af biogasanlæg og projekter under LAG.

Ovennævnte udbetalinger vil dels være udbetalinger, der skyldes den flerårige karakter af arealtilsagn (5- og 20-årige tilsagn) og dels projektilsagn, der er givet så relativt sent i 2007-13-programmet, at projekterne ikke har kunnet nå at få udbetaling indenfor 2007-2013 budgetperioden grundet projektlængder på mere end 2 år. Der er som udgangspunkt hjemmelsgrundlag til, at udbetalinger af tilskud til arealordninger afgivet under det nuværende program kan dækkes af det nye programs midler. Derimod er der igangværende drøftelser om, hvorvidt det samme er tilfældet for projektordningerne. Det er dog under alle omstændigheder en betingelse, at foranstaltningen skal videreføres i det nye program for, at der evt. kan udbetales af det nye programs midler. Denne betingelse vurderes opfyldt for "Halen".

"Halen" er også nævnt under afsnittet om finansiering af programmet, idet den skal "fragå" den samlede tildelte programperiodes ramme. Nedenfor er indsat en tabel, der viser "Halens" størrelse i mio. kroner. Beløbene er netto (dvs. ELFUL-andel) beregnet ud fra medfinansieringssatserne for tilsagn afgivet under programmet for 2007-2013. Beløbene i tabellen er ikke endelige, idet de afhænger af udbetalingerne i 2013 og skæringsdatoen for, hvornår der fremover alene kan opnås udbetaling under det nye programbudget.

19.2. Indicative carry-over table

Measures	Total Union Contribution planned 2014-2020 (€)
M01 - Knowledge transfer and information actions (art 14)	1.503.356,00
M04 - Investments in physical assets (art 17)	32.963.087,00
M05 - Restoring agricultural production potential damaged by natural disasters and catastrophic events and introduction of appropriate prevention actions (art 18)	0,00
M07 - Basic services and village renewal in rural areas (art 20)	13.154.362,00
M08 - Investments in forest area development and improvement of the viability of forests (art 21-26)	12.986.577,00
M10 - Agri-environment-climate (art 28)	44.697.987,00
M11 - Organic farming (art 29)	1.731.544,00
M12 - Natura 2000 and Water Framework Directive payments (art 30)	10.067,00
M13 - Payments to areas facing natural or other specific constraints (art 31)	1.147.651,00
M15 - Forest environmental and climate services and forest conservation (art 34)	322.148,00
M16 - Co-operation (art 35)	1.610.738,00
M19 - Support for LEADER local development (CLLD – community-led local development) (art 35 Regulation (EU) No 1303/2013)	11.661.745,00
M20 - Technical assistance Member States (art 51-54)	0,00
Total	121.789.262,00

20. DOCUMENTS

Document title	Document type	Document date	Local reference	Commission reference	Files	Sent date	Sent By
BILAG 6 Strategisk miljøvurderingsrapport	3 Ex-ante evaluation report - annex	28-03-2014		Ares(2014)1154936	BILAG 6 Strategisk miljøvurderingsrapport	11-04-2014	nguldbom
BILAG 3 Supplerende situationsbeskrivelse, erfaringer fra landdistriktsprogram 2007-2013, sammenhængen til nationale planer og strategier og baseline og krydsoverensstemmelse	4 SWOT and identification of needs - annex	27-03-2014		Ares(2014)1154936	BILAG 3 Supplerende situationsbeskrivelse, erfaringer fra landdistriktsprogram 2007-2013, sammenhængen til nationale planer og strategier og baseline og krydsoverensstemmelse	11-04-2014	nguldbom
BILAG 5 Partnerskabet	16 Actions taken to involve partners - annex	27-03-2014		Ares(2014)1154936	BILAG 5 Partnerskabet	11-04-2014	nguldbom
BILAG 1 Supplerende kontekstindikatorer	4 SWOT and identification of needs - annex	27-03-2014		Ares(2014)1154936	BILAG 1 Supplerende kontekstindikatorer	11-04-2014	nguldbom
BILAG 4 foranstaltningernes bidrag til nationale og internationale planer	Other Member State document	27-03-2014		Ares(2014)1169480	BILAG 4 foranstaltningernes bidrag til nationale og internationale planer	14-04-2014	njestefa
BILAG 2 Sammenhæng mellem støttehjemler i forordning 1305-2013 og de nationale støtteordninger	Other Member State document	27-03-2014		Ares(2014)1169474	BILAG 2 Sammenhæng mellem støttehjemler i forordning 1305-2013 og de nationale støtteordninger	14-04-2014	njestefa
BILAG 8 sammenhæng mellem EU-prioriteter og tematiske mål	Other Member State document	27-03-2014		Ares(2014)1169472	BILAG 8 sammenhæng mellem EU-prioriteter og tematiske mål	14-04-2014	njestefa
BILAG 7 Ex ante evaluering af det danske	3 Ex-ante evaluation	28-03-2014		Ares(2014)1154936	BILAG 7 Ex ante evaluering af det danske landdistriktsprogram	11-04-	nguldbom

landdistriktsprogram 2014-2020	report - annex				2014-2020	2014	
Bilag (endeligt) EU fastsatte target indikatorer, samt supplerende og sekundære målindikatorer	Other Member State document	11-04-2014		Ares(2014)1169484	Bilag EU fastsatte target indikatorer, samt supplerende og sekundære målindikatorer	14-04-2014	njestefa
Bilag EU fastsatte target indikatorer, samt supplerende og sekundære målindikatorer	Other Member State document	11-04-2014		Ares(2014)1148152	Bilag EU fastsatte target indikatorer, samt supplerende og sekundære målindikatorer	11-04-2014	nhoffmpo
Snapshot 2014DK06RDNP001-1_0.pdf	Snapshot of data before send	11-04-2014		Ares(2014)1154936	Snapshot_2014DK06RDNP001-1_0-da.pdf	11-04-2014	nguldbom